

Tóth Árpád
Összes művei
2.

Szerkesztő
Károlyi László
Az utolsó könyv
A magyar nyelv és irodalom története
a magyar nyelv és irodalom története

Magyar Akadémiai Kiadó, Budapest 1964

Tóth Árpád
Összes művei

Szerkeszti
Kardos László

2. kötet

Akadémiai Kiadó, Budapest 1964

811102

Tóth Árpád Műfordítások

Függelék

Az utahi lány
A prózafordításokba ékelt
versrészletek; töredékek

Akadémiai Kiadó, Budapest 1964

501118

Sajtó alá rendezte

KOCZTUR GIZELLA

közreműködésével

KARDOS LÁSZLÓ

Lektor

KARDOS PÁL

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1964

Printed in Hungary

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvelt. 8201 / 196 4. sz.

MŰFORDÍTÁSOK

(XIII. század első fele)

AUCASIN ES NICOLITE

Grande romances

AUCASIN ES NICOLITE

Hallgas, mondok szép regét,

örömet és bánatot,

két szép király gyermekét,

Aucasin s Nicolitet,

s fia gyász életét,

nagy parba! került

híres és hívtet.

Szép ének lesz, csodaszép,

de, mióta, kért lelked,

hűtő istenádás meg,

ha ki utján ártva meg,

vagy kit kényszerítve meg,

csak ügyes a regét

s híjra vig lesz, úgy meg,

oly szép ének az

AUCASIN ES NICOLITE

azt, hogy Valence grófja, Hugare grófja, lelkét
szedte Blanche grófjával, Garsine, oly hívtet meg a
szedte és hűltet lelkét, hogy nem vándor meg, mióta a

Ismeretlen szerző

(XIII. század első fele)

1. AUCASIN ÉS NICOLETE

Ófrancia széphistória

1. AUCASIN-RÓL, ÉS NICOLETE-RÓL, SZÓLOK:

Hallga, mondok szép regét,

örömét és bánatét,

két szép kicsi gyereket,

Aucasin s Nicoletét,

⁵ a fiú gyász életét,

nagy próbái seregét

fényes arcú hívéért.

Szép ének lesz, csodaszép,

illő, míves, szótt beszéd;

¹⁰ bárki istenadta nép,

ha ki útján sírva lép,

vagy kit kórság nyögni tép,

csak figyelje e regét,

s újra víg lesz, újra ép,

¹⁵ oly szép ének ez.

2. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

arról, hogy Valence grófja, Bougars nevezetű, háborút kezdett Biaucaire grófjával, Garinnel, oly fölöttébb nagy és csuda és halálos háborút, hogy nem virradott nap, melyen a

- város kapuit, falait és sorompóit meg ne támadta volna száz
5 lovagjával és tízezer lovas és gyalogos egyéb vitézével, égetvén
a gróf földeit, dúlván országát s öldökölvén népét. Biaucaire
grófja, Garin, öreg és törődött ember volt, ideje eljáván.
Örököse, fiú avagy leány, nem élt több, egyetlen zsenge úrfin
kívül. Ez pedig olyan volt, amint néktek elmondandom.
10 A gyermek Aucasin nevet nyert: szép, nemes, nyúlánk természetű
fiú volt: formás lábszárú és lábú, deli testű és karú. Szőke
haja finoman göndörödött, szemei ragyogtak és nevettek,
orcája kedvesen fénylett, orra igen helyes kiállású volt, erőnei
pedig oly nagyon bővelkedők, hogy benne semmi rosszaság
15 nem találtatott, csak csupa jó. Azonban a szerelem, mely
mindeneket legyőz, oly erős úrrá lőn rajta, hogy emiatt
lovaggá sem akart lenni, sem fegyvert fogni, sem tornákra
elmenni, sem más, hozzája illő dolgokat cselekedni. Apja és
anyja így szóltak hozzá: „Fiam, imhol fogj fegyvert, s pattanj
20 paripára, országodat oltalmazni, seregidet vezérteni. Ha ma-
gok közt látandnak, vitézebbül védelmezik élteket és javaikat
s éppen úgy a te földeidet és az enyémet.” „Atyám, felelé
Aucasin, mily beszédek ezek? Isten ne adja meg semmi
könyörgésem, hahogy előbb lovag lennék, s lóra szállván
25 harcba mennék, holott is lovagokat győznék meg, avagy azok
engem, míg édes feletem, Nicolete-et, kit fölöttébb szeretek,
nékem páromul nem adod.” „Fiam, felelé a gróf, ebből semmi
sem lészen. Vesd ki elmédből Nicolete-et, mivelhogy ő csupán
fogoly leányzó, ki idegen földről került ide. Városunk ispánja
30 szaracénoktól vette meg, s úgy hozta közénk, felnevelte,
megkereszteltette, s leányává fogadván, mihamarébb egy
becsületes ifjúhoz adja, ki is tisztességgel eltartandja. Néked
ővele semmi dolgod, s ha házasulni kívánnál, valamely király
vagy gróf leányát szerzem meg párodul. Nincs oly rangbéli
35 úr francia földön, kinek leánya, ha úgy akarnád, tiéd ne
lehetne.” „Ej, atyám! felelé Aucasin, vajjon lehet-e oly nagy
tisztesség e világon, melyet ha az én édesemre, Nicolete-re
ruháznának, nem a legjobb helyen volna önála? Ha akár
Konstantinápoly vagy Németország császárnéjává tennék,
40 akár francia avagy angol királynévá, még az is csekély rang
lenne az ő számára, oly nemes, finom és minden jókkal tűn-
döklő leányzó az én Nicolete-em.”

3. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

- Biaucaire-i büszke várba,
Aucasin ott jött világra,
Nicolete, a karcsu árva
ott lón hű szívébe zárva.
- ⁵ Apja szidta, ő csak állta,
anyja feddte, azt se bánta:
„Rossz fiú, ez mégse járja!
Nicolete szép, jó leányka,
de Carthago a hazája,
- ¹⁰ pogány adta szolgaságra.
Ha fogad fáj házasságra,
ott az a sok rangos dáma!”
„Anyám, minden szó hiába,
Nicolete-nek nincsen párja,
- ¹⁵ karcsú teste, szép orcája
fűti szívem tiszta lángra,
s nincs szívemnek másra vágya,
ő oly ritka szép!”

4. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

- Mikor Biaucaire grófja, Garin, látta, hogy fiát, Aucasint, Nicolete szerelmétől el nem hajlíthatja, elment a város ispánjához, aki hűbéres szolgája volt, s így szólt hozzá: „Ispán úr, küldd el fogadott leányodat, Nicolete-et. Átkozott legyen az
- ⁵ ország, ahonnan országunkba került! Mert általa veszítem el Aucasint, aki nem akar lovaggá lenni, sem egyéb, hozzája illő dolgot cselekedni. Tudd meg azt is, hogy ha ama leányt kezeimbe keríthetem, máglyán égetem el, s magadnak is gonoszul leszen dolgod.” „Uram, felelé az ispán, igen szomorít
- ¹⁰ engem, hogy az úrfi itt jár-kél, s beszélget azzal a leánnyal. Nicolete-et pénzen vásároltam, hogy felnevelvén és megkeresztelvén, gyermekemmé fogadjam, s majdan egy becsületes ifjú feleségül rendeljem, ki tisztességgel eltartsa. A te fiadnak, Aucasinnek, véle semmi dolga nem lehet. Mivel azonban úgy
- ¹⁵ kívánod és akarod, messzi országba küldöm a leányt, ahol

az úrfi szemei őt soha többé meg nem láthatják.” „Úgy vigyázz, felelé a gróf, e dologból még nagy bajod ne származék!” A két úr akkor elvált egymástól. Az ispán pedig igen gazdag ember volt, s vala néki egy díszes kastélya, kerttel
20 körülövezve. Ide vitette Nicolete-et, a magas emelet egyik szobájába, társául és cselédjéül egy öreg asszonyt rendelve, valamint ellátván őket kenyérrel, hússal, borral és minden egyéb szükségességekkel. Az ajtót annakutána elpecsételteté, hogy senki azon ki s be ne járhasson. Csak egy kis ablakuk
25 nyílt a kert felé, melyen némi levegő jutott hozzájuk.

5. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Nicolete csak ült bezárva
bolthajtásos, nagy szobába,
dísszel ékes volt e szála,
falán képek csudasága.
5 Márványköves ablakába
kikönyökölt a leányka.
Szép volt haja szőke szála,
szemöldöke hajolása,
arca fénye s tisztasága,
10 nincs, ki szebb lehetne nála!
Néz ki a sok lombos ágra,
bimbóját rá rózsa tárja,
szól a rigók víg nótája,
ő meg így sír: „Óh, én árva!
15 jaj, de korán estem gyászba!
Mért kell ülnöm így bezárva
bolthajtásos, nagy szobába?
Jaj, Aucasin, úrfi, drága,
ez hát szívünk mátkasága?
20 Szíved szívem nem utálta,
azért vagyok ide zárva
bolthajtásos, nagy szobába,
azért estem kora gyászba,
de, Szűz Mária fiára!
25 másképp lesz ez nemsokára,
csak szökhessen el!”

Nicolete, mint hallottátok és megértettétek, fogságban ült, bezárva a szobába. A hír pedig szájról szájra kelt, határról határra, hogy Nicolete-nek nyoma veszett. Némelyek azt mondták, hogy világgá menekült, mások azt beszélték, hogy

5 Biaucaire grófja megölette. Olyik embernek tán kedvére is volt a hír, Aucasin azonban bezzeg nem örült, hanem beállított az ispánhoz, és így szólt: „Ispán úr, mit tettél az én édesemmel, Nicolete-tel, akit én legjobban szeretek ezen a világon? Elvitetted és elraboltad tőlem? Tudd meg azonban, hogyha én

10 most ebbe beléhalok, vesztémért neked kell számot adnod s méltán, mivel te gyilkolsz meg engem, tulajdon két kezeddél, elrabolván tőlem azt, akit ezen a világon legjobban szeretek.” „Szép úrfi, felelé az ispán, hagyjuk ezt! Nicolete fogoly leány, akit idegen földről hoztam ide, s pénzemen váltottam meg a

15 szaracénoktól, hogy felneveljem, megkereszteltessem, s leányomul fogadjam. Egy szép napon majd feleségül is adom egy becsületes ifjúnak, aki tisztességgel eltartsa. Neked semmi dolgod vele, kérd meg inkább valamelyik király vagy gróf leányát. Mi hasznod is volna belőle, ha szegénykét szeretődde

20 csábítanád, s ágyasoddá tennéd? Csak azt érnéd el, hogy lelked örökkön-örökké a poklokon égne, s a paradicsomba soha bé nem juthatnál.” „Mi gondom a paradicsomra! Nem akarok oda jutni, csak Nicolete legyen az enyém, az én édes felem. Mert a paradicsomba csak azok mennek, akiket most itt elso-

25 rolok. Az öreg papok és a vén sánták és nyomorékok mennek oda, akik egész nap és egész éjszaka az oltár előtt meg a régi kriptákban görnyedeznek, koszos köpenyekbe és piszkos rongyokba öltözködve, s úgy halnak meg, ruhátlanul, mezít-lábosan és csupasz combbal, kivetetten, éhezve, fázva és

30 nyomorúságban. Ezek mennek a paradicsomba, és ezekkel semmi közöm. Inkább a pokolba szeretnék menni, mert oda-jutnak a tudós emberek meg a deli lovagok, akik vitézi tornákon meg derék háborúkban vesznek el, odajutnak a nyalka apródok és a nemes urak. Velük akarok tartani én is. És oda-

35 mennek a finom, szép hölgyek, akik férjuruk mellé két vagy három barátot is tartanak, és odajut minden arany és ezüst, minden tarka köntös és drága szürke prém. Odajutnak a hárfapengetők és tréfacsinálók és a világ minden királyai.

Velük akarok tartani, csak az én édes felem, Nicolete is velem
40 legyen.” „Már pedig, felelé az ispán, hiábavaló minden szavad,
mert Nicolete-et sohasem látod többé. Ha szólhatnál vele, s
atyád megtudná, őt is meg engem is tűzön süttetne, s magad-
nak is gonoszul lenne dolgod.” „Nagy szomorúság ez nekem”,
felelé Aucasin. S nagy búsan otthagya az ispánt.

7. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Megy Aucasin, s lépte gyász,
mint kit szörnyű gond igáz,
kedves arcért gyötri láz.

Nincs sebére jobbulás,
5 nincs jó szó, se gyógyulás.

Várja a szülői ház,
lépcsőin föltétováz,
bús szobáján eltanyáz,
kedveséért mély fohász

10 ajakára fuvoláz:

„Nicolete, te szép, ha állsz,
szép, ha kelsz, és szép, ha jársz,
szép, ha víg vitára szállsz,
szép, ha csókra, bókra vársz,

15 szép, ha kart ölelni társz,
bánat éretted csigáz,
érted lesznek síri váz,
bús szívemnek jaj be fájsz,
nővérkém, szívem!”

8. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Miközben Aucasin szobájában ült, édes Nicolete-jén
búslakodva, azonközben Valence grófja, Bougars, semmiben
sem feledkezett meg háborúja folytatásáról, s egybegyűjtven
lovas és gyalog szolgálait, a vár alá vonult, hogy megostromolná.
5 Nosza lón nagy lárma és futkosás, a lovagok és apródok fel-

fegyverkeztek, s a kapukhoz és a falakra sereglettek, megvédeni a várat, míg a polgárnép a bástyafogak mögé húzódott, kövek és hegyes karók ledobálására. Miközben pedig az ostrom dühösen és javában folyt, Garin gróf, Biaucaire ura, belépett a szobába, ahol a gyásznak esett Aucasin édes Nicolete-jét siratta, akit olyigen szeretett. „Ej, fiam, szólt a gróf, mily gyáva és nyomorú dolog, hogy nyugton nézed, mint rontja az ellenség váradat, mely messzi földön a legszebb és legerősebb! Tudd meg, hogyha elveszíted a várat, örökséged is odavész! Fiam, fogj tehát fegyvert, és pattanj paripára. Véd meg földedet, segítsd a hadinépet, kelj csatára, ha nem is ölsz meg egyetlen ellenséget sem, s azok sem téged. Ha a katonák magok közt látnak, vitézebbül védik meg javaikat s életüket, s éppenúgy a te földedet is, meg az enyémet. Te oly nagy és erős fiú vagy, hogy ennyit könnyen megtehetsz, és meg is kell tenned!” „Atyám, felelé Aucasin, mily beszédek ezek? Mondom, isten ne adja meg semmi könyörgésem, hahogy előbb lennék lovag, s lóra szállván harcba mennék, holott is lovagokat győznék le, vagy azok engem, míg édes feletem, Nicolete-et, kit fölöttébb szeretek, páromul nem adod.” „Fiam, felelé a gróf, ebből semmi sem lesz. Inkább elszenvedem örökségem pusztulását s minden javam vesztét, semhogy Nicolete-et asszonyoddá és feleségeddé tedd.” Azzal megfordul. Mikor Aucasin látja, hogy elmegy, visszakiáltja. „Atyám, szól Aucasin, gyere vissza. Kössünk alkut!” „Miféle alkut, fiacskám?” „Fegyvert fogok, és harcra szállok, azzal a feltétellel, hogy ha isten épségben és egészségben visszavezérel, megengeded látnom édes Nicolete-emet, csak annyi időcskére, míg véle két vagy három szót válthatok, s néki egyetlen csókot adhatok.” „Megengedem”, szól az atya. Meg is esküszik szavára, s Aucasin fölvidul.

9. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Hallja vígan Aucasin,
hogy jutalma csók leszen,
százezer font aranyért
nem cserélné ezt a bért.

5 Harci ruhát nosza kért,

s fedi már is büszke vért:
 jön rá bélelt sodronying,
 sisaktolla úszva ring,
 kardja dísz gomb, kerek,
 10 emeli arany nyereg;
 pajzsát, dárda nagy nyelét,
 nézegeti kengyelét:
 símul-é a talp alatt?
 Szép levente így halad,
 15 kedvesére gondolón
 sarkantyút ad indulón,
 lovának csak ennyi kell,
 a nyílt kapun kiszökell,
 föl, csatára hát!

10. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Aucasin, amint hallottátok és megértettétek, állig
 fegyverben, lovára ült. Istenem! mily pompásan illett álla
 alá a pajzs, feje a sisak s bal csípőjére a kard kötése. Nagy és
 erős legényke volt, szép és finom és formás, a ló pedig, melyen
 5 ült, izmos és tüzes. A legényke ügyesen ugratott ki a kapu
 közben. Ne gondoljátok ám, hogy szarvasmarhák, tehenek és
 kecskék zsákmányolásán törte fejét, vagy hogy valamely
 ellenséges vitézzel szembeszállott, az meg ővele. Dehogyan!
 Semmi ilyes nem járt eszébe, s egyre csak édes Nicolete-jére
 10 gondolt, úgyannyira, hogy lova gyeplőit eleresztvén, minden
 tennivalójáról elfeledkezett. A ló azonban, érezvén a sarkan-
 tyút, a harci kavarodásba ragadta, egyenesen az ellenség
 közé. Azok pedig minden oldalról kezeiket nyújtogatták, hogy
 elfogják az úrfit. Elszedték pajzsát és lándzsáját, majd lóhalá-
 15 lában elnyargaltak vele, útközben tanácskozván, mily halállal
 oltsák ki életét. Mikor Aucasin ezt hallotta: „Jaj, istenem
 — mondá — drága teremtőm! Íme ezek az én halálos ellen-
 ségeim, akik most magukkal visznek, s le fogják vágni a feje-
 met! És ha egyszer a fejem le lesz vágva, sohasem beszélhetek
 20 többé édes Nicolete-emmel, akit mindenek fölött szeretek!
 De itt van még az én jó kardom, és pihent és jó lovamon ülök!

Ha most Nicolete-ért magamat meg nem védem, ne adja isten, hogy ő még valaha is szerethessen!" A legényke nagy volt és erős, a ló pedig, melyen ült, jómozgású. Fogta tehát kardját, és elkezdett jobbra és balra vagdalkozni, sisakokat, orrvédő vasakat, kezeket és karokat szelve és nyesve, oly vérengzéssel, mint mikor a vadkan esik a támadó falkának az erdőn. Így ejtett el közülük tíz lovagot, hetet pedig megsebesített, aztán lóhalálában vágva át magát a kavarodáson, karddal kezében visszafelé nyargalt. Mikor Bougars gróf, Valence ura, hallotta, hogy most viszik akasztani ellenségét, Aucasint, arra felé tartott, s Aucasin nyomban megismerte. Fogta kardját, s úgy a gróf sisakjára vágott, hogy fejét jócskán megsebezte. Az elkábult Bougars földre esett, Aucasin pedig, kezét vetvén rá, sisakja orrvédőjénél fogva atyja elé vezette. „Atyám, szólt Aucasin, íme itt a te ellenséged, aki oly nagy háborút viselt ellened, s oly sok bajt zúdított rád. Húsz évig tartott ez a háborúság, és senkifia végét vetni nem tudta.” „Drága fiam, felelé a gróf, mindig is ilyen hősi zsengességű tetteket kellett volna végbevinned, s nem bolondságokon jártatni elméd.” „Atyám, szólt Aucasin, ne kezdj újra prédikációkba, hanem teljesítsd be ígéretedet.” „Hüm, miféle ígéretet, fiacskám?” „Ejnye, atyám, hát már elfeledted? Fejemre mondom, ha te el is feledted, én nem felejttem el soha, mivel igen idenőtt a szívemhez. Nem ígérted-e meg nekem, hogy ha fegyvert fogok, és harcra szállok, s isten épségben és egészségben hazavezérel, megengeded nekem az én édes felem, Nicolete-em látását, valamíg véle két-három szót szólhatok. Azt is megígérted, hogy egyszer meg is csókolhatom, s ezt az ígéretet be kell teljesítened.” „Én ígértem volna ilyet? — szólt az atya. — Isten ne legyen megsegítőm, ha állok ennek az ígéretnek. És ha Nicolete itt volna, tűzön süttetném, s neked is ugyan gonoszul lenne dolgod.” „Ez az utolsó szavad?” — kérdezte Aucasin. — „Isten engem úgy segéljen, ez!” — felelé az atya. — „Nohát, szólt Aucasin, igen keserülöm, hogy ilyen öreg ember ekkora hazug lehet. Valence grófja — mondta Aucasin —, én téged elfogtalak!” „Való igaz, úrfi!” — felelé a gróf. „Adj rá kezet” — szólt Aucasin. — „Szívesen, úrfi.” És kezét kezébe csapta. „Tégy fogadást — szólt Aucasin —, hogy életed egy napját sem mulasztod, hanem mindenkor atyám romlását munkálod, testét és javait rongálván.”

„Istenemre, úrfi — felelé a gróf —, ne csúfolódj velem, hanem
szabj rám illő váltságdíjat. Nem kérhetsz annyi ezüstöt és
65 aranyat, harci lovat avagy sétáló paripát, tarka köntöst és
szürke prémet, vadászebet avagy sólymot, amit meg ne fizet-
nék.” „Mit beszélsz? — szóló Aucasin — elismered-é, hogy
foglyomul ejtettelek?” — „Igen, úrfi!” — felelte Bougars
gróf. „Isten engem úgy segéljen — szóló Aucasin —, hogyha
70 nékem fogadást nem téssz, fejedet leröpítem.” „Úgy hát, isten
nevében — felelte a gróf — mindent megfogadok, amit csak
kívánsz.” És fogadalmat tőn, mire Aucasin visszaültette
lovára, maga másikra ülven, s elkísérte, mígnem biztos
helyre jutott.

II. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Mikor látta gróf Garin,
hogy az ifjú Aucasin
nem felejtí kedvesét,
ékes arcú jegyesét,
5 megnyittatta egy setét
márványpince rejtekét,
odazárta gyermekét.
Ott a mélyben Aucasin
sírt, ahogy még sohasem,
10 sóhajtott keservesen,
sóhajtása milliomm:
„Nicolete, te lilíom!
Fényes arcú kedvesem,
szőlőízű édesem,
15 kis csészém, borlevesem!
Volt egyszer egy idegen,
hazája volt Limosin,
tengett-lengett betegen,
sínylett-sorvadó szüntelen,
20 ágya mélyén csüggeteg
haldokolt a nagybeteg.
Akkor ottan, kedvesem,
elsuhantál csöndesen:

- látta, hogyan emelint
²⁵ sarkad hosszú hermelint,
 látta vállacskád, amint
 gyolcsa hó színével int,
 s ím, meggyógyult hirtelen,
 ép lett, mint még sohasem,
³⁰ ágát hagyta üresen,
 haza is ment sebesen,
 frissen, egészségesen.
 Láljomocskám, kedvesem,
 szép, ha kelsz, és szép, ha jársz,
³⁵ szép, ha szólsz, és csókra vársz,
 szép, ha kart ölelni társz,
 ki gyűlölhét? Senkisésem!
 Érted rejt most itt a mély
 márványöblű pince-éj,
⁴⁰ itt sírok keservesen,
 meg is halok, azt hiszem,
 érted, édesem!"

12. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

- Aucasin, mint hallottátok és megértettétek, fogságban
 ült, Nicolette pedig, távol tőle, egy másik szobában. Volt
 pedig akkor nyáridő, május hava, mikor a napok langyosak,
 hosszúak és ragyogók, az éjszakák meg csöndesek és derültek.
⁵ Nicolette egyik éjszaka, ágyában fekvődvén, nézte a holdat,
 mily fényesen süt be az ablakon, s hallgatta a csalogányt,
 mily édesen csattog a kertben. És megemlékezett Aucasinról,
 édes feléről, kit olyigen szeretett. Elgondolkodott Garin
 grófról is, Biaucaire uráról, ki oly halálosan gyűlöli, s megér-
¹⁰ tette, hogy itt sokáig nem maradhat, mert ha valaki megje-
 lenti ezt a grófnak, Garin halálnak halálával halatja. Észre-
 vette, hogy az őrizetére rendelt öregasszony mélyen aluszik.
 Akkor felkelt, legszebbik selyemrokolyáját felöltötte, s ágya
 lepedőiből s türelkőző keszkenőiből tőle telhetően hosszú
¹⁵ kötelet fonván, az ablakfélfán megcsomózta. Így ereszkedett
 alá a kertbe, holott is, a fű igen harmatos lévén, egyik kezével

elől, másik kezével hátul emelte fel szoknyáját, s úgy suhant tova. Nicolete-nek szőke és finoman bodorodó haja volt, ragyogó és nevető szemei, csinos arcomskája, kecses szökellésű és állású orra, pirosuló szájacskája, piroslóbb, mint a nyári cseresznye, fehér és apró fogacskái, s kemény mellecskéi, melyek úgy dudorodtak köntöse alatt, mint két dió. Csípői táján oly karcsú volt, hogy két kezetek araszával átfoghattatok volna, s a margaréta-virágok, melyeket lábaujja eltiport, s melyek aztán lábafejére ráhanyatlottak, egészen feketéknek látszottak lába és lábszárai színéhez képest, olyigen fehér volt a leányzó. Ellopózott a hátulsó ajtóhoz, s megnyitván, kijutott a biaucaire-i utcákra, holott is a nagy holdvilág miatt az árnyékos oldalon haladván, egyszerre csak ama toronyhoz ért, melybe kedvesét bezárták volt. A torony körül pedig hellyel-hellyel támasztó gyámok voltak, s Nicolete meghúzódtott az egyik oszlop mögött, köpenyegébe is eltakarózván. Fejét az ősi és düledező torony egyik részéhez hajtotta, úgy-hogy meghallhatta, miképpen sír és fohászkodik odabent Aucasin, édeséért keseregvén, kit olyigen szeret vala. S minekutána elegendő ideig hallgatta, megszólalt.

13. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Fényes arcú Nicolete
hallja az oszlop megett,
Aucasinje mint zokog,
sűrű könnye mint buzog;
Nicolete most szóba fog:
„Drága úrfi, Aucasin,
kis lovagom, édesem,
mért sírsz ily keservesen,
mért búgsz értem könnyesen,
úgyse léssz enyém sohasem!
Édesapád, lásd, konok,
gyűlöl minden rokonod,
kedvesed hát elmegyen,
messzi túl a tengeren!”
Most egy fürtjét lenyesi,

pincemélybe leveti,
Aucasinje fölveszi,
simítja, dédelgeti,
könnyel, csókkal öntözi,
20 kebelébe elteszi,
s újra folynak könnyei
Nicolete-jeért.

14. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Mikor Aucasin meghallotta, hogy Nicolete más országra akar elbujdosni, nem tudott hová lenni felindulásában. „Drága édes felem — szólt — ne menj el, mert abba belehalnék. Az első ember, aki megpillantana, nyomban elragadna, s 5 ágyába vivén, szeretőjévé tenne. És ha úgy esnék, hogy másvalaki ágyában feküdnél, nem az enyémben, ingyen se véd, hogy addig várnék, míg kést találok, megforgatni szívemben. Ügybizony, nem várnék addig, hanem csak elrohannék, valamíg egy kemény falhoz vagy fekete kőhöz kerülök, 10 melybe fejemet verhessem, szemem kiszökkenéséig s velőm kiloccsanásáig. Mert inkább halnék ilyen halált, semhogy más ember ágyába feküdj, és nem az enyémben.” „Jaj —, felelé Nicolete —, nem tudom elhinni, hogy annyira szeretsz, amint mondd; én azonban jobban szeretlek téged, mint te engem.” 15 „Nem, nem — szólt Aucasin —, semmiképpen sem lehet az, én édes felem, hogy te engem annyira szeress, mint én téged. Asszony sohasem szeretheti annyira a férfit, mint férfiú az asszonyt. Mert az asszony szerelme a szemében van és a melle bimbócskájában s a lába ujja hegyében, a férfiú szerelme 20 pedig szívébe van elplántálva, és onnan soha ki nem jöhet.” Azonközben, míg Aucasin és Nicolete így beszélgettek, a város éjjeli őrizői már jöttek lefelé az utcán, kivont kardjukat köpönyegük alatt rejtegetvén. Mivelhogy Garin gróf megparancsolta nekik, hogy Nicolete-et, valahol érik, mindjárt megöljék. 25 A katona pedig, aki a torony tetejében vigyázott, látta őket közelébb jönni, s hallotta, hogy egymásközt Nicolete-ről beszélgetnek, miképpen ölhetnék meg. „Úristen! —, mondá az őriző vitéz —, mily nagy kár lenne ily szép leányzóért, ha

megölnék. Igen dicséretes dolog volna tehát, ha szólhatnék
30 hozzá, úgyhogy az üldözők észre ne vegyék, s őt vigyázatos-
ságra inthetném. Mert ha őt megölik, az az én ifjú uramnak,
Aucasinnek is halálát okozná, ami pedig igen igen öreg hiba
lenne.”

15. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Akkor ott az őr, a hű,
bátor lelkű, jószívű,
fogja, egy percet se vesz,
s nyájas, szép énekbe kezd:
5 „Szép kisasszony, tiszta szív,
karcsú lányka, drága hív,
szőke fürtű, hó fogú,
édes szemű, mosolyú,
látom, szíved vágya mi,
10 kedveseddel szólni,
kit a bú halálba hí.
Ám most gyilkos nép kutat,
szimatolja az utat,
köpenyükbe rejtve tör:
15 jól vigyázz hát, int az őr!
les rád zord veszély ma, száz,
bús halál és szörnyű gyász,
lányka, jól vigyázz!”

16. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

„Óh, mondá Nicolette, legyen áldott atyád és anyád
lelkének nyugovása, amiért ily szépen és nyájasan szóltál
most hozzám. Isten segítségével vigyázni fogok magamra, és
isten is vigyázni fog reám.” Azzal beburkolózott köpenyegébe,
5 az oszlop árnyékába húzódván, míg az üldözők elhaladtak.
Azután búcsút mondott Aucasinnek, s ment, mendélt,
egészen a vár külső faláig. Ott egy omladékos helyen, mely
kosárfonattal volt kitöltve, felkapaszkodott, mígnem átjutott
a falnak árok felé néző oldalára, holott is lepillantván, a mere-

¹⁰ dek mélységtől igen megiszonyodott. „Jaj, istenem, mondá,
édes teremtmő! Ha most leugrom, nyakam töröm, ha meg
itt maradok, reggelre elfognak, s tüzön sütnek meg. Mégis,
inkább haljak meg azonnal, semhogy holnap bámész nép jár-
¹⁵ jon csudámra.” Kereszt jelét vetvén fejére, alácsúszott az árok-
ba, s míg annak aljáig ereszkedett, szép kezecskéi és lábacskaí,
melyek soha sebet nem ismertek, igen megzúzódtak és felhor-
zsolódtak, vagy tizenkét helyen vér is serkedvén belőlük. Mind-
azáltal nem érezett semmiféle sajtást avagy fájást, szíve nagy
rettegésében. S ha keserves volt az árokba lejutása, még keser-
²⁰ vesebben esett kimenekednie onnan. Mégis, eszébe vevén, hogy
itt maradnia nem jó volna, egy hegyes karót keresett, melyet
az ostrom idején vetettek alá a vár védői, s lépésről lépésre
ebbe kapaszkodván, nagy fáradsággal felvergődött az árok
szélére. Ott pedig, két nyíllövésnyire, rengeteg erdő kezdődött,
²⁵ hosszában is, széltében is harminc mérföldes kiterjedésű,
tele vadállatokkal és kígyófajzattal. Nicolete igen félt be-
menni az erdőbe, rettegván a gyilkos szörnyetegektől, másfelől
azt is meghánytorgatta elméjében, hogy ittmaradásával visz-
szavinnék a városba és megégetnék.

17. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Fényes arcú Nicolete,
állva az árok felett,
ejt keserves könnyeket,
esdve Jézust emleget:

⁵ „Ég királya, szent egek,
jaj, most már hova legyek?
Hogyha erdőn át megyek,
farkas fal föl, mit tegyek?
Ott oroszlán, vadkan itt

¹⁰ feni fene fogait;

ha meg várok reggelig,
búvóhelyem fellelik,
üldöző raj rámtalál,
testem várja tűzhalál!

¹⁵ Így hát inkább, szent egek,

leljen el a rengeteg,
farkasok hadd tépjenek,
oroszlánok nyeljenek,
semhogy itt rámléljenek,
s visszavigyenek!"

18. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

- Nicolete, mint hallottátok, igen keservesen panaszkodott. Aztán lelkét istennek ajálván, tovább indult, s eljutott a rengeteg erdőbe. Nagyon mélyre nem merészkedett, félvén a vadállatoktól és a kígyóktól, hanem elbújt egy sűrű bokorba,
- ⁵ ahol is elnyomta a buzgóság, s kora reggelig szunnyadozott így, mikor a pásztornép előjött a városból, nyáját az erdő és folyóvíz közé terelvén. Ők maguk félrebb vonultak, egy igen szép forrás mellé, mely az erdő aljában fakadt, s köpenyüket kiterítvén, kirakták rája kenyerüket. Így eddegéltek, mikor
- ¹⁰ is Nicolete, a madarak és a pásztorok szavára felserkenvén, közéjük sietett. „Szép fiúcskák, szólt, adjon isten jóreggelt!” „Néked is,” felelé az egyik, aki beszédesebb volt a többieknél. „Szép fiúcskák, szólt Nicolete, ismeritek-e Aucasint, Garin úrnak, Biaucaire grófjának a fiát?” „Igen, igen, nagyon jól
- ¹⁵ ismerjük.” „Az isten szerelméért, szép fiúcskák, szólt Nicolete, mondjátok meg neki, hogy ebben az erdőben van egy vad; jöjjön hát ide, s vadásszon rá, mert ha elfoghatja, száz arany tallérért sem adná el egyetlen porcikáját sem, de még ötszázért sem, sem semmi kincséért.” A pásztorok pedig, Nicolete-et
- ²⁰ látván, egészen elkápráztak az ő nagy szépségén. „Ezt mondjam neki? szólt közülök az, amelyik beszédesebb volt a többi-nél. Átok annak a fején, aki ilyet mond, és aki Aucasinnek ezt elbeszéli. Csalfaság minden szavad, mert ebben az erdőben nincs olyan vad, se szarvas, se oroszlán, se vadkan, amelyik-
- ²⁵ nek akármely részéért többet adnának két vagy legfeljebb három polturánál, már pedig te nagy kincseket emlegetsz! De átok annak a fején, aki elhiszi a szavad, s aki Aucasinnek ezt elbeszéli! Tündér vagy te, semmi szükségünk a társasá-godra, menj hát utadra!” „Jaj, szép fiúcskák, szólt Nicolete,
- ³⁰ mégis, mondjátok meg neki! Annak a vadnak olyan orvossága van, amitől Aucasin sebei mindjárt meggyógyulnak. És imhol

az erszényemben öt garas, ez a tiétek, ha szóltok Aucasinnek. Három napon belül kelletik néki vadászatra jönnie, mert ha három nap alatt ama vadat fel nem találja, sebei soha meg nem gyógyulhatnak.” „Hát jó, szólt a pásztor, add ide a garasaidat, s ha Aucasin erre jön, szólunk neki, helyébe azonban nem megyünk.” „Isten fizessé meg!” szólt Nicolete. S búcsút vévén a pásztoroktól, tovább indult.

19. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Fényes arcú Nicolete
pásztoroktól elsiet,
veszi útját szaporán
lombos erdő sátorán,
százéves fák agg során,
míg egy helyhez érkezik,
ahol hét út ágazik,
más vidékre mindexik.
Fontolgatja Nicolete:
Aucasinje nem feled?
ahogy mondta, úgy szeret? —
Liliomot sorra szed,
mellé magyal-levelet,
lombból tákol fedelet:
áll a lugas ékesen,
szebbet nem rak senkisésem!
Ott nagy esküvést teszen,
hogy, ha jönne Aucasin,
s rá gondolva kedvesen
itt egy kicsit nem pihen,
többé párja nem leszen,
s ő sem az övé.

20. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Nicolete, mint hallottátok és megértettétek, fölöttébb szépen és csinosan rakta fel lugasát, kívül és belül virágokkal és lombokkal ékesítvén. Annakutána a lugas mellett egy sűrű

- bokorban húzódott meg, kíváncsian várván, Aucasin mit
⁵ léssen teendő. És minden tájon és vidéken az a hír és szóbeszéd
szállt tova, hogy Nicolete-nek nyoma veszett. Némelyek
mondása szerint világga ment, mások azt beszélték, hogy
Garin gróf megölette. Tán akadt olyan is, aki örült ennek a
hírnek, Aucasin azonban bezzeg nem örült. Atyja pedig,
¹⁰ Garin gróf, előhozatta ötet a fogságból, s országa lovagjait és
úrihölgyeit egybegyűjtván, felettébb gazdag ünnepséget csa-
pott, hogy fia, Aucasin, valamiképpen megvidámodjék. Noha
az ünnepségen sokan hemzsegték, Aucasin búsan és elkese-
redve vonult félre, az egyik korlátra könyökölvén. Ki-ki
¹⁵ kedvére vigadt, de Aucasin nem vidult fel, és nem is akart,
mert semmi olyat nem látott, amit kedvelt volna. Egy lovag
pedig, megpillantván ötet, hozzája lépett és megszólította.
„Aucasin, szolt, én is voltam betege annak a nyavalyának,
aminek te. Jó tanácsot adnék hát néked, ha meghallgatnád.”
²⁰ „Uram, felelé Aucasin, igen köszönöm ! A jó tanács sokat ér.”
„Pattanj lóra, szolt a lovag, s menj az erdőbe magadat kissé
múlatni; nézegesd a virágokat és külömb-külobmféle füveket,
és hallgasd a madarak énekét. Jó szerencsével oly szót is
hallhatsz, amely javadra válhatik.” „Uram, felelé Aucasin,
²⁵ igen köszönöm ! Így fogok cselekedni.” Azzal kimégyen a
teremből, s a lépcsőkön lesietve az istállóba fordul, hol lova
állott. Lovát megnyergeltetvén és felkantároztatván, lábát
a kengyelbe veti s felpattan: ki a várból ! Addig-addig lovagolt,
míg eljutott az erdőbe, ottan is a forrás mellé, holott megta-
³⁰ lálja a pásztorokat, éppen a kilencedik órában. Köpenyegük
a fűre volt kiterítve, s eddegéltek, fölöttébb örvendezvén.

21. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Pásztornép ott heverész,
Esmerés és Martinés,
Fruehins és Johanés,
Robecon és Aubriés.

⁵ Egyik mondja: „Égi kéz
áldjon téged, míg csak élsz,
Aucasinünk, szép vitéz !

És azonképp áldja ég
 szíved szőke kedvesét,
 10 fényes arcát, kék szemét,
 aki nekünk pénzt adott,
 jó kalácshoz juttatott,
 kést vehettünk s szép tokot,
 szóló sipot, furulyát,
 15 görbe botot, víg dudát,
 áldja őt az ég!"

22. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Amint Aucasin hallotta a pásztorokat, megemlékezett
 Nicolete-ről, édes feléről, kit mindenek felett szeret vala.
 Azt gondolta magában, hogy ő járhatott itt. Megsarkantyúzza
 hát lovát, s a pásztorokhoz siet. „Szép fiúcskák, adjon isten!”
 5 „Fogadj isten!” felelé az, amelyik beszédesebb volt a többinél.
 „Szép fiúcskák, szólt Aucasin, énekeljétek el mégegyszer
 iménti nótákat.” „Nem énekeljük mi, felelé az, amelyik
 beszédesebb volt a többinél. Átok a fejére, aki néked azt újra
 elnótázná, szép úrfi!” „Szép fiúcskák, szólt Aucasin, hát nem
 10 ismertek engem?” „Debizony, ismerünk, tudjuk, hogy te
 vagy Aucasin, a mi úrfink, csakhogya mi nem a tiéd vagyunk
 ám, hanem a gróféi.” „Szép fiúcskák, mégis tegyétek meg,
 igen kérlek!” „Adta teremtetted, szólt a pásztor, hát már
 miért énekeljek én neked, ha nincs rá kedvem? Hiszen nincs
 15 olyan hatalmas úr ezen a tájon Garin grófon kívül, aki ha
 ökreimet, teheneimet vagy juhaimat rétjén vagy búzaföldjén
 kapná, el merné hajtani őket, s nem rettegne szemei kikapar-
 tatásáért. Miért énekeljek hát néked, ha nincs rá kedvem?”
 „A jóisten szerelméért, szép fiúcska, tedd meg nekem! És
 20 kapsz érte erszényemből tíz garast.” „Úrfi, elvesszük a gara-
 sokat, de mégsem énekelhetünk, mert eskünk tiltja, de ha
 akarod, énekszó helyett rendes szóval elmondhatom a dolgot.”
 „Istenugyse, felelé Aucasin, a rendes szó is többet ér a sem-
 minél.” „Úrfi, hát éppen itt üldögéltünk, reggeli hat és kilenc
 25 óra közt, a forrás mellett falatozgatva, ahogyan most is
 cselekszünk. Egyszerre csak egy világszép leányzó jött hoz-

zánk, akit tündérnek véltünk, mert az egész erdő megvilá-
gosodott tőle. Pénzéből adott nekünk, s rávett, megigérnünk,
hogy jöttödre mondjuk meg, jó volna egyet vadásznod ebben
30 az erdőben, mivel van itt egy vad, melyet ha megfoghatnál,
ötszáz ezüsttallérért sem adnád egyik-egyik porcikáját, sőt
semmi kincsért sem. Mert annál a vadnál oly orvosság vagyon,
kit ha megkaphatnál, sebeid meggyógyítaná, és ezt három
35 napon belől meg kelletik szerezned, annakutána soha többé
nem adatván meglátnod. Ha tehát úgy tetszik, menj vadászni,
s ha nem tetszik, ne menj —, én ígéretemnek eleget tettem.”
„Szép fiúcskák, szólt Aucasin, eleget mondtatok, s isten
segítségével majd csak rátalálok.”

23. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Hall Aucasin drága szót,
kedveséről hírhozót,
szívéig harangozót.
Mond utána búcsuszót,
5 s elnyeli a vad bozót.
Vágtat gyorsan, mint a szél,
s közbe-közbe így beszél:
„Karcsú lánykám, Nicolete,
érted bolygom e helyet,
10 kant nem űzők, sem gímet,
nyomod nézem, hol lehet?
Karcsú tested, tűz szemed,
hangocskád és kellemed
fájdítgatja mellemet,
15 de ha isten megszeret,
újra látlak tégedet.
nővérkém, szívem!”

24. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Aucasin keresztül-kasul bejárta az erdőt, jó lova vígan
ügetett vele. Ingeny se véljétek, hogy a vad indák vagy tövi-
sek megkímélték volna. Jaj, dehogy is! Inkább megtépdesték

5 ruháit, úgyhogy alig lehetett volna ismét egybeöltetni, s kar-
jaiból és oldalából harminc vagy negyven helyen is kiserkedt
a vér, melynek hullásán az úrfit ki-ki könnyen nyomon követ-
hette volna a fű közt. Ő azonban annyira csak az ő édes felére,
Nicolete-re gondolt, hogy semmi sajnást vagy fájdalmat nem
10 érzett, hanem egész nap járta az erdőt, hívének mindazáltal
semmi hírért nem hallván. Mikor pedig látta volna, hogy már
estellik, nagy sírásba kezdett, kedvesét meg nem találhatván.
Egyszer csak egy régi, füves úton lovagolt végig, mikor is maga
előtt az úton egy legényt pillantott meg, aki hogy milyen volt,
15 imhol elmondom. Nagytermetű és csodálatosképpen ocs-
monda és rút legény volt, kócos feje feketébb a füstölt sódar-
nál, szemei tenyérnyire vetve egymástól. Széles pofái közt
roppant orr tömpült, tág orrlikakkal, s ajkai veressége meg-
haladta a kárbunkulus színét, fogai csúnyán sárgállván.
20 Bivalybőr nadrágot és cipőket viselt, lábszára térdenfölül
hárskéreggel volt körülcsavarva, s dupla köpönyeg kerítette.
Nagy bunkósbotra támaszkodva bandukolt. Aucasin sietve
ment túl rajta, s láttára igen megrettent. „Derék bátya, adjon
isten!” „Fogadj isten”, felelé a legény. „Mi jóban fáradsz ezen
a vad helyen?” „Mi gondod rá?” szólt a legény. „Semmi,
25 felelé Aucasin, csak úgy kérdeztem.” „Dehát miért pityeregsz,
kérdzte a legény, és miért vagy annyira elszontyolodva?
Ha én olyan hatalmas úrfi volnék, mint te, az egész világért
sem sírnék.” „Ej, hát ismeresz engem?” szólt Aucasin. „Ojjé,
tudom én, hogy te Aucasin vagy, a gróf úr fia, s ha elmondod,
30 miért pityeregsz, én is elmondom, mi járatban vagyok itt.”
„Jó, felelé Aucasin, igen szívesen elmondom. Vadászni jöttem
ma ebbe az erdőbe, s elvesztettem világszép fehér agaramat,
azért sírok.” „Tyhú! szólt a legény, a szívre, mely Urunk
testében dobogott! így sírni egy büdös kutyaért! Átkozott
35 tökfilkó, aki ezért megsajnál! Hiszen nincs ennek a földnek
olyan hatalmas ura, akitől ha a te atyád akár tíz, tizenöt vagy
húsz ebet kérne, nagy örömmel azonnal meg ne adná! Bezzeg
én inkább sírhatnék és panaszkodhatnék!” „És miért, jó
bátya?” „Elmondom, úrficskám. Egy gazdag paraszthoz
40 voltam beszegődve, ekéjét tartani, négy ökrét hajtani. Három
nappal ezelőtt aztán nagy baj ért, mert elvesztettem a leg-
szebbik ökröt, Roget nevűt, s azt keresem. Három napja se
nem eszem, se nem iszom, s nem merek bemenni a városba,

mert börtönbe vetnének, fizetni semmiképp sem tudván.

45 Nincs semmi egyéb valamit érő holmim, mint amit rajtam látsz. Van egy szegény anyám, akinek egyetlen valamit érő holmija a derékalja volt, azt is kihúzták alóla, s most csupasz szalmán hál, úgyhogy még magamnál is jobban sajnálom. Am a vagyon jön és megy, s amit ma elvesztettem, holnap

50 újra megkereshetem, és kifizethetem az ökör árát, mihelyt lehet —, hát nem is sírok! És te elpityeredsz egy koszos kutyaért! Átkozott tökfilkó, aki megszán!” „Derék bátya, igazán megvigasztalsz! Isten áldjon meg érte! Mennyit ért az a te ökröd?” „Ürficskám, húsz garast követelnek érte, s

55 egyetlen fillért sem tudtam lealkudni az árából.” „Imhol, szólt Aucasin, itt van húsz garas az erszényemből, fizesd meg az ökrödet!” „Igen köszönöm, úrfi, szólt a legény. Isten segítsen megtalálnod, amit keressz!” Azzal elválnak. Aucasin tovább lovagol. Az éjszaka szép volt és nyugalmas, Aucasin pedig

60 addig-addig haladt, míg eljutott az út elágazásáig, ahol is megpillantotta a lugast, melyet, mint tudjátok, Nicolete rakott volt, kívül-belül, fölül-alul virágokkal ékesítvén, kinél már szebb nem is lehetett. Amint Aucasin a lugast észrevette, nyomban megállt, s a hold fénye besütött a házikóba. „Istene-
nemre! szólt Aucasin, Nicolete járt erre, az én édes felem, s ez az ő szép kezeinek munkája! Az ő édes szerelméért imhol leszállok a lovamról, s egy éjszakára itt pihenek.” Kiemelte lábát a kengyelből, hogy leszálljon, de a ló igen magas állat volt. Aucasin pedig annyira elgondolkodott Nicolete-jén, az ő

70 édes felén, hogy keményen nekiütődött egy kőnek, s válla csontja kizökkent helyéből. Igen érezte sebesültét, de nagy erőlködéssel, ahogy lehetett, mégis feltápászkodott, s lovát másik kezével odakötötte egy galagonyabokorhoz. Aztán oldalára fordulva hátrakúszott a lugasba. Kinézvén az egyik

75 nyíláson, megpillantotta az ég csillagait, melyek közül a legfényesebbikhez így kezdett szólani:

25. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

„Kis csillag, köszöntelek,
ki a holdat követed,
Nicolete is tán veled

- szökén száll, és bút feled;
 5 a jóisten, úgy lehet,
 nagy kegyelmet véle tett,
 s lakozása égbe lett.
 Ha ő leng a föld felett,
 hozzá szállnék egyenest,
 10 csak egy percre lenni fenn!
 Csókolnálak, édesem,
 hullnék aztán szívesen.
 Mert lennék királyfi bár,
 édesebb díj sohse vár,
 15 nővérkém, szívem!"

26. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

- Amint Nicolete meghallotta Aucasint, hozzásiert, mert nem volt tőle nagyon távol. Belépett a lugasba, karjait nyaka köré fonta s összecsókolgatta és összeölelgette. „Drága, édes szerelmem, isten hozott!” „Te is üdvözlégy, drága, édes szerelmem!”
 5 Újra összeölelezkettek és összecsókolóztak, s vége-hossza nem volt örvendezésüknek. „Aj, édes szerelmem, szólt Aucasin, az imént súlyos seb esett a vállamon, de se sajtását, se fájását nem érzem, mivelhogy téged láthatlak!” Nicolete megtapintgatta kedvesét, s észrevette, hogy vállá
 10 kiment a helyéből, s addig simogatta fehér kezeivel, míg isten segítségével, aki barátja a szerelmeseknek, helyére igazította a csontot. Azután virágokat, friss füvet és zöld leveleket szaglatván, inge egyik darabjával a sebre kötözte, amitől az nyomban meggyógyult. „Aucasin, szólt Nicolete,
 15 édes felem, tartsunk tanácsot, mitévő légy? Ha atyád holnap fölvereti az erdőt, s rámtalálnak, engem halál vár, véled bármi essék.” „Fölöttébb szörnyű volna az énnékem, felelé Aucasin, de hacsak lehet, meg nem engedem, hogy itt fogjanak.” Azzal föl pattant lovára, s kedvesét csókok és ölelések közt maga elé
 20 ültetve, kinyargaltak a mezőre.

27. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Most a szőke Aucasin
delin és szerelmesen
mély erdőből kimegyen,
s azt, kit nyergében viszen,
5 és ki karja közt pihen,
csókkal hinti szüntelen,
ám az inti csendesen:
„Aucasinem, hű felem,
merre indulsz most velem?”
10 „Mit tudom én, édesem,
merre? mindegy énnekem,
erdőkön, vad útfelen,
csak te légy mindig velem!”
Mennek hát völgyön, hegyen,
15 városon, tanyás helyen,
s egy szép napon hirtelen
homokos part mentiben,
hopp, leszállanak.

28. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Aucasin, mint hallottátok és megértettétek, kedvesével
együtt leszállott a tenger mellett. Az úrfi kantárszáron vezette
lovát, kedvesét pedig kezénél fogta, így indultak el a parton.
Aucasin egyszerre csak hajót vett észre, melyen kalmárok
5 vitorláztak a part közelében. Intett nekik, s azok odajöttek,
majd megalkudván, hajójukra vették mindkettőjüket. Mikor
nyílt tengerre értek, nagy és csuda vihar kerekedett, mely
ide-oda hányta s vetette őket, valamíg egy idegen országba
nem jutottak, Torelore várának kikötőjébe. Holott is megkér-
10 dezvén, mely földön járnának, mondák nekik, hogy ez
Torelore királynak földje. Aucasin azt is megkérdezte, miféle
ember ez a király, s visel-e mostanában háborút? Felelék:
„Igen, még pedig nagy háborút!” Aucasin akkor elbúcsúzott
a kalmároktól, s azok is őt Istennek ajánlották. Lóra szállt,
15 kardját felövezvén, s édes felét maga elé ültetvén. Így értek a

vár alá. Ött megkérdezte, hol a király? Azt felelték, hogy éppen gyermekágyban fekszik. „Hát akkor a felesége mit csinál?” Azt felelték, hogy a királyné a sereggel van, s véle az ország minden lakója. Mikor Aucasin ezt hallotta, igen elcsodálkozott, s a palotához érkezvén, édes felével együtt leszállt lováról. Nicolete tartotta a lovat, Aucasin pedig felővezett karddal a palotába lépett, addig menvén, míg a király fekvő szobájába nem jutott.

29 MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Aucasin, a deli-szép,
vén királyhoz most belép,
lépeget elébb-elébb,
meg is leli fekhelyét.
5 Odamegyén, közelébb,
s szól, halljátok csak, miképp?
„Vén csont! mi esett beléd?”
S az szól: „Szülés görcse tép,
gyermekágyban fekszem épp;
10 ám leszek még újra ép,
hallgatok egy szent misét,
miként őseim tevék,
aztán roppant hadinép
élén ellenimre mék,
15 s nem tűrök tovább!”

30. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Mikor Aucasin a királyt ekként beszélni hallotta, fogta a paplanokat, amikkel be volt takarva, s valamennyit szét-hányta a szobában. Háta mögött egy fütyköst pillantott meg. Előkapta, visszafordult, s úgy elagyabugyálta vele őfelségét, 5 hogy csaknem belegebedt. „Héj, szép úrfi! — kiáltott a király — mit akarsz velem? Elment az eszed, hogy saját há-zamban így elversz?” „Isten szent szívére! — felelé Aucasin — beste kurafia, menten agyon is váglak, ha azonnal meg nem

- fogadod, hogy országodban férfi többet gyermeket nem szül!"
- 10 A király megfogadta, s minekutána ez megtörtént, „Felség, szólt Aucasin, most pedig vezess oda, ahol feleséged a haddal vagyon.” „Szívesen, úrfi,” felelé a király. Azzal lóra szállt, s Aucasin is az övére. Nicolete pedig a királyné termeiben maradt. A király és Aucasin odalovagoltak, ahol a királyné
- 15 harcolt, s megpillantották a vackorral, tojással és friss sajttal vívott csatát. Amint Aucasin szemlélni kezdte ezt az ütközetet, szeme-szája elállott a csodálkozástól.

31. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

- Aucasin most megpihen,
hátradőlve nyergiben
bámészkodik, néz igen,
ez a furcsa harc milyen!
- 5 Minden harcos íziben
sajtot lóbál keziben,
van, ki vad vackort veszen,
vagy pöffedt gombát viszen:
ki habot csap csöpp vizen,
- 10 az már hős itt, azt hiszem.
Hősi úrfi, Aucasin
elbámészkodik ezen,
s húj, kacagni kezd.

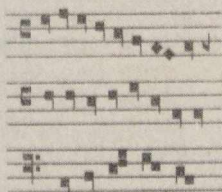
32. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

- Mikor Aucasin ezt a csodadolgot látta, odafordult a királyhoz: „Felség, szólt Aucasin, ezek a te ellenségeid?” „Igen, úrfi!” felelé a király. „Akarod-é, hogy kitöltsem rajtok bosszúdat?” „Hogyne akarnám?” felelé a király. Akkor
- 5 Aucasin kérdot rántott, s közéjük rohanva jobbra-balra vagdalkozni kezdett, sokakat megölvén bennök. Mikor pedig a király ezt az öldöklést látta, zabolán fogta Aucasin lovát, s szólt: „Héj, úrficskám, ne öld meg őket olyan nagyon!” „Ejnye, felelé Aucasin, hát akkor hogyan töltsem rajtok

Aucasin és Nicolete.

Ófrancia széphistória.

Fordította
Tóth Árpád.

Nyomtatta
Kner Izidor könyvnyomtató
Gyomán 1921-ben.

ÖRÖK VIRÁGOK

TÓTH ÁRPÁD
VERSFORDÍTÁSAI
ANGOL, FRANCIA ÉS NÉMET LIRIKUSOKBÓL

GENIUS KIADÁS

¹⁰ bosszúdat?" „Úrfi, szólt a király, már eddig is túlon túl megbosszultál. Mifelénk nem szokás egészen agyonverni egymást!" Az ellenség pedig megfutamodék. Akkor a király és Aucasin visszatértek Torelore várába. Az ország lakói mondogatni kezdték a királynak, hogy Aucasint űzze el ¹⁵ földjéről, Nicolete-et pedig tartsa ott, feleségül fia számára, mivel igen rangbéli születésű leánynak látszik. Nicolete, ezt hallván, bezzeg nem örült, hanem így kezdett szólani:

33. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

„Felséges úr, Torelore,
— szép Nicolete így felel —,
néped rám azt mondja: dőre,
mert ha Aucasin ölel,
⁵ reszket testem gyenge bőre;
ámde drágább derítőre,
táncra, víg kört kerítőre,
hárfahangra, hegedőre,
játékra, neveltetőre
¹⁰ sohse vágyom én!"

34. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Aucasin Torelore várában vígan és kedvére éldegélt, hiszen ott volt vele Nicolete, szíve édes fele, akit olyigen szeretett. Miközben azonban ily vígan és kedvére élt, egyszerűen csak egy sereg szaracén jött a tengeren, s megostromolták és bevették a várat, javakat rabolván és rabokat fogdosván. Így ragadták meg Aucasint és Nicolete-et is, és Aucasin kezeit és lábait megkötözték, egyik hajóba vetették, Nicolete-et pedig másikkba. A tengeren vihar kerekedett, mely a két hajót elterelte egymástól. Az, amelyiken Aucasin ¹⁰ hányódott, sok bolyongás után Biaucaire vára alá érkezett, s mikor a lakósok előfutottak, hogy a hajót jussuk szerint megvámolnák, Aucasint is megtalálták és ráismertek. A Biau-

caire-béliek igen megörültek úrfijok láttára, mert Aucasin már három éve volt oda Torelore várában, s azalatt apja-
15 anyja meghaltak. A nép tehát Biaucaire várába vitte Auca-
sint, s hódolt neki, ő pedig békében országolt rajtuk.

35. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Aucasin hát visszatért,
Biaucaire-be hazaért,
s városát és nemzetét
békén tartva, éldegélt.

5 Majd nagy esküt esküvék,
úgy gyászolni kegyesét,
fényes arcú jegyesét,
ahogy nem siratta még
apját, anyját, senkijét:

10 „Fényes arcú kedvesem,
hol vagy? egyre azt lesem,
nincs közel hely s messze sem,
szárazon, sem tengeren,
hol nyomod nem keresem,

15 csak megeljelek!”

36. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Hagyjuk most kicsinyég Aucasint, s szóljunk Nicolete-
ről. A hajó, melyen Nicolete hányódott, Carthago királyáé
volt, aki pedig atya vala Nicolete-nek. És volt neki tizenkét
fiútestvére is, valamennyien királyok és fejedelmek. Mikor
5 a hajóbeliek látták, hogy Nicolete milyen szép leány, nagy
tisztességgel kezdtek véle bánni, s ünnepséget tartottak fel-
vidítésére, kérdezgetvén, honnan való volna? Mert igen rang-
béli személynek s fejedelmi eredetűnek alíták. Ő azonban nem
felelhetett meg nekik, hogy ki volna, mert még gyenge gyer-
10 mek korában rabolták vala el. Tovább hajóztak hát, míg
Carthago városa alá nem értek. Mikor Nicolete megpillantotta

a várfalakat és a vidéket, egyszerre eszébe jutott, hogy itt nevelkedett, s zsenge korában innen rabolták el. Mert annyira nem volt egészen kicsiny gyermek, hogy ne tudta volna, ¹⁵ hogy Carthago királya vala édesatyja, s ez a város nevelkedése helye.

37. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Nicolete, a drága gyermek,
alighogy a parton termett,
hol elé ragyogva kelnek
falak, ormok s büszke termek,
⁵ szóra búslakodva gerjed:
„Jaj, bár rangom nagyra terjed,
bár vagyok királyi gyermek,
s testvéreim fejedelmek,
jaj, mit ér? vad nép ölelget,
¹⁰ jaj, Aucasin, merre lellek?
Drága úrfi, nem feledlek,
édes képed, hű szerelmed
bennem ég, és bennem erjed.
Isten adjon segedelmet
¹⁵ két karodban lelni enyhet,
két karod közt elmerengek,
s szájon és orcán melenget
csókjaid heve!”

38. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Mikor Carthago királya Nicolete-et ekként beszélni hallotta, karjait nyaka köré vetvén megölelte. „Drága szépségem, mondá, szólj, ki vagy hát? Ne félj így tőlem!” „Felség, ⁵ felelé Nicolete, én a carthagói király leánya vagyok, s zsenge koromban elraboltak, vagy tizenöt évvel ezelőtt.” Mikor a carthagóbeliek ezt a beszédet hallották, nyomban megismerték, hogy Nicolete igazat szól, s tisztességére nagy-nagy ünnepséget csapván, a palotába vitték, király leányához illően.

- Mindjárt feleségül akarták adni az egyik pogány fejedelemhez,
10 de Nicolete-nek eszébe sem volt a házasság. Így maradt ott
három vagy négy napig. Akkor azon kezdte törni fejét, mily
csellel indulhatna Aucasin keresésére. Hegedőt szerzett, s
hegedülni tanult, mígnem egy napon csakugyan feleségül
akarták adni egy hatalmas pogány királyhoz. Akkor éjszaka
15 kiszökött, s a kikötőbe menvén, egy szegény asszonynál
rejtőzött el a parton. Arravaló micsodás fűvet kerítvén,
fejét és orcáját megkente, valamíg egészen megfeketedett és
megbarnult. Aztán zekét, köpenyeget, fiú-inget és nadrágot
varratott, s vándorló énekesnek öltözvén, vette a hegedőt, s
20 addig kérlelte az egyik hajóst, valamíg az hajójába nem
fogadta. A hajós nép fölvolta a vitorlát, s nyílt tengerre evez-
vén, Provence partjaihoz közeledett. Ott Nicolete kiszállott a
hajóból, vette hegedűjét, s hegedőlve járta végig az országot,
valamíg Biaucaire várához nem érkezett, ahol Aucasin lako-
zott.

39. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Biaucaire-ban egy napon
Aucasin a bástyán üle,
fönn a széles kőlapon,
és vitézei körülle.

- 5 Víg madárraj énekelt,
bimbó, lomb pattant örülve,
s ím elé, fénnel derülve,
Nicolete emléke kelt:
bús sóhajé, múltaké,

- 10 könnyeké is, hulltaké.
S hopp! egyszer csak jött a lány
hegedővel, halk vonóval,
s ily beszéd kelt ajakán:

- „Zengek néktek rege-szóval,
15 dús lovagnép fönt s alant,
Aucasin úr mily kaland
szerelmeset hőse lett,
s édes párja Nicolete!
Lovag a lányt úgy szerette,

- 20 rengetegben felkereste,
 ám Torelore fokán
 foglyul ejté vad pogány,
 s nem is tudni, hova lett?
 Most az édes Nicolete
- 25 carthagói fok felett
 búsong, bár király az atyja,
 s bár egész nép szolgál-hadja;
 ám az apja mondogatja,
 vad pogánynak nőül adja,
- 30 s Nicolete-et bú rikatja,
 jaj, mert minden gondolatja
 csupán ama Aucasin,
 s esküszik keservesen,
 nem lesz másé sohasem,
- 35 ha az övé nem leszén,
 akit úgy szeret.”

40. MOST SZÓT MONDOK, MESE-SZÓT ÉS REGE-SZÓT:

Mikor Aucasin Nicolete-et ekként beszélni hallotta,
 igen megörült, s félrevonván őt, kérdezgetni kezdte. „Drága
 öcsikém, szólt Aucasin, nem tudsz-e valamit ama Nicolete-ről,
 akiről itt énekeltél?” „Dehogynem, úrfi, tudom róla, hogy
 5 ő a legnemesebb és legokosabb teremtmény, aki csak valaha
 e világon teremtődött. Ő a carthagói király leánya, aki
 ugyanakkor ejtette őt rabul, mikor Aucasint, s magával vitte
 Carthagóba, holott is mikor megtudta, hogy Nicolete az ő
 leánya, tisztességére nagy ünnepséget rendelt. Most pedig azt
 10 forgatja elméjében, hogy egy napon feleségül adja leányát
 Spanyolország valamelyik leghatalmasabb fejedelméhez. Nico-
 lete azonban inkább felakasztatja vagy tűzön sütteti magát,
 semhogy akármelyiket is férjül fogadja, bármily nagy úr
 légyen is.” „Hej, édes öcsikém, szólt Aucasin gróf, ha hajlandó
 15 lennél visszafordulni abba az országba s megmondani Nico-
 lete-nek, hogy jöjjön ide egy szóra, annyit adnék javaimból,
 amennyit csak kérni vagy elvinni tudnál. És tudd meg azt is,
 hogy én az ő érte való szerelmem mián más személyt feleségül

- nem veszek, ha még oly rangbéli vérség lenne is, hanem csak
20 őreá várok, s vagy ő lesz a házaselem, vagy senki. És ha
tudtam volna, hol találhatok reá, nem kutattam volna
tovább a világot.” „Úrfi, felelé a leány, ha megtartod ígére-
tedet, visszamegyek érte, megteszem néked és néki, akit
igen szeretek.” Aucasin akkor fogadalmat tett a leánynak, s
25 húsz ezüstpénzt is adatott neki. Nicolete elbúcsúzott, s Auca-
sin sírni kezdett édes feléért való szerelmében. Mikor pedig
Nicolete őtet sírni látta, „Úrfi, mondá, ne félj semmit is, mert
kevés idő jártán városodba hozom édesedet, s ismét látni
fogod őt.” Mikor ezt Aucasin hallotta, igen megörvendezett.
30 Nicolete pedig eltávozván, a városba ment, az ispán özvegyé-
nek házához, minthogy az ispán, az ő fogadott atyja, immáron
nem élt. Ott megszállván, elbeszélte az asszonynak dolgai
estét, s az ispán özvegye ráismert benne nevelt Nicolete-jére.
Mosdót és fürdőt készített tehát a leánynak, s nyolc nap eltel-
35 tével egy valami fűvel, mely vérehullajtónak is nevezetik,
megkente Nicolete-et, aki attól szebbé változott, mint valaha
is volt. Akkor aztán felöltözött pompás selyem köntösökbe,
amilyeneknek az ispánné nagy bőségében volt, s leült a szobá-
ban egy selyemmel kirakott szőnyegvánkora, beszélítván az
40 asszonyt, hogy most már mehet Aucasinért, az ő édes feléért.
Az ispánné aszerint is cselekvék. Mikor pedig a várba érkezett,
Aucasint Nicolete-jeért siránkozva és sóhajtozva találta,
amiért oly soká késlekedik. Az úri hölgy így szólt Aucasinhoz:
„Aucasin, ne búslakodj tovább, hanem jer velem íziben,
45 hadd mutassam meg néked azt a valamit, amit legjobban
szeretsz a világon. Mert itt van Nicolete, a te édes feled, aki
messze földről idejött keresésedre.” És Aucasin nagyon
megörült.

41. MOST ÉNEK KÖVETKEZIK:

Nosza, mikor Aucasin
kedveséről hírt veszen,
hogy itt van, közel helyen,
5 örvend, mint még sohasem.
Ispánnéval sebtiben
a kastélyba bémegyen,

- szép szobába besiet,
 ahol várja Nicolete.
- 10 Látja a lány, és ezen
 örvend, mint még sohasem,
 nosza, víg ugrást teszen,
 s mikor belép Aucasin,
 nyomban karja közt terem,
- 15 csókolja édesdeden,
 szemét, száját tüzesen.
 Fut az éj, s más reggelen
 Nicolete-tel rendesen
 oltárhoz megy Aucasin,
- 20 és a lány grófné leszen.
 Aztán hosszú éveken
 éltek vígan, édesen,
 nem ért több gyászt Aucasin,
 s véle Nicolete-je sem,
- 25 búcsút mond hát énekem,
 s nincsen több szavam.

François Villon

(1430? – 1463?)

2. BALLADA,

melyet Villon készített, anyja kérésére, hogy imádkozhatná
 a Szent Szület

- Óh, Föld úrnője, Égnek asszonya,
 S kit retteg a Pokol, a bús mocsár,
 Jámbor leányod majd fogadd oda;
 Hol drága kört kedveltid népe zár,
- 5 Bár érdmem ezekről messze jár.
 Ám égi jó, Úrnőm, a szent vagyon,
 Vétkem fölött is bővséggel vagyon,
 S e jók nélkül nem jut föl senkisémmel
 Az égbe —, én e juszt hát nem hagyom!
- 10 Óh, élve s halva, ez az én hitem!
- Fiadnak mondd, hogy ím övé ez a

- Törődött szív, és irgalmára vár,
 Ő nőszemélyt nagy bűnből oldozza
 Egyiptom földjén, és nem érte kár
 15 Teofilusz frátert sem, lelke bár
 Az ördögökkel cimborált vakon;
 Óvj: én ne tégyek ily balgatagon,
 Szent Szűz, kinek szeplőtlen méhiben
 Misénk Szentsége nyugvék egykoron . . .
 20 Óh, élve s halva, ez az én hitem !

- Lásd, együgyű, agg szolgálód, soha
 Meg nem tanulok én olvasni már.
 Ám templomunk falán képek sora,
 S ott láttam: a menny csupa lant s gitár,
 25 A pokol meg szurok, tűz, ronda sár:
 E m e t t ő l félek, a z tetszik nagyon,
 S tudom, kegyes Szűz, én a jót kapom,
 Mert kedveled a bűnöst, ha hiven
 Tér trónusodhoz, s kér éjen s napon . . .
 30 Óh, élve s halva, ez az én hitem !

Ajánlás :

- Szent Hercegnő ! Te méhedben s karon
 Hordád örök Fiad, ki akkoron,
 Ámbár Övé az ország s hatalom,
 Jött, bűneink közt élni, ideleonn,
 35 És kínhalált halt szép fiatalon,
 Óh, áldott Úr ő, vallom jámboron,
 És élve s halva, ez az én hitem !

3. EPITÁFIUM,

melyet Villon készített a maga és cimborái számára,
 mikor együtt való felakasztatásukat várták

Társak, kik még világtok élitek,
 Legyen mihozzánk szívetek szelíd,
 Az Úr is majd enyhén ítéli meg,

Ki bús fejünkhöz szánva közelít.

- ⁵ Ím öt-hatával függünk körben itt,
S már rothadó és tépett teteminket
Nem töltözi se dárídó, se innep:
Csak csont vagyunk már, s por s hamú a végünk!
Gonoszt teszen, ki ránk gúnnnyal tekinget,
¹⁰ Kérjétek Istent, irgalmazzon nekünk!

Óh, testvérek, ne légyen senkinek
Csúfság e jaj, bár átkos végre vitt
A törvény! — óh, de hisz mindenkinek
A bölcs virtus szívében úgyse nyit.

- ¹⁵ Kérjétek hát ti, kikben él a hit,
A Szűz fiát, ne nézze vétkeinket,
Örök kegyelme tán nekünk is inthet,
S megóv: ne kelljen a pokolban égnünk!
Meghaltunk már, ne bántsanak már minket,
²⁰ Kérjétek Istent, irgalmazzon nekünk!

Reánk rohasztó, bús eső pereg,
S a hév nap szikkaszt és megfeketít,
Szemünk szedi holló s varjúsereg,
S szaggatja bajsunk s pillánk szőreit.

- ²⁵ Nincs nyűgovásunk percre sem! — repít
A változó szél, s kedvére keringtet,
S a sok csőrcsípés sebbel úgy behintett,
Hogy gyűszűlyuknál sűrűbb már a lékünk!
Kerüljétek hát hírhedt tetteinket,
³⁰ S kérjétek Istent, irgalmazzon nekünk!

Ajánlás :

Ég Hercege! — Te, ki vezérlesz mindent,
Őrizz: ne jussunk a Sátánhoz innet,
Ne légyen véle alkunk s fizetségünk!
— S te nép! immár ne szidj, hogy végünk mint lett,
³⁵ Hanem kérd Istent, irgalmazzon nekünk!

Joachim du Bellay

(1522–1560)

4. HONVÁGY

Boldog, ki mint Ulysses, száz szép mérföldet
bolygott,
S járt gyapjas aranyért, mint Jázon, régi hős,
S ki tűzhelyéhez aztán, már mint bölcs úr s idős,
Békén pihenni tért, hogy lenne csendbe boldog.

⁵ Hát én? Látom-e még füstből fútt lenge fodrod,
Kéményekkel pipázó falum, vén ismerős?
S kis házam, többem nékem, mint királynak az ő
Ország, jaj, lát-e még, kit sorsa messzesodrott?

Mert szebb volt, míg felém tetőd ős íve hajlék,
¹⁰ Mint Róma csarnoka, a büszke ormu hajlék,
S szebb, mint a durva márvány, palád, az
enyhe-kék . . .

És drágább gall Loire-om Tibernél, a latinnál,
S a Lyré kicsi halma a híres Palatinnál,
S e sós tengeri szélnél az édes honni lég! . . .

Pierre de Ronsard

(1524–1585)

5. SZONETT, HELENA SZÁMÁRA

Ha már öreg lesz Ön, s este, gyertyája égvén,
Tűz mellett ül, sodorva meg bontva a fonalt,
Dúdolva verseim mélézón mondja majd:
Ronsard dicsért így egykor, mikor még szép
valék én . . .

⁵ S ha hallja ezt cselédje, kit már a munka végén
El-elnyom a buzgóság, s főt bóbiskolva hajt,

Nevemre fölneszel, s Önre áldást sohajt,
Akinek munkálkodtam örökös dicsőségén.

Én föld alatt leszek már, s merő árny, csonttalan,
¹⁰ Mirtuszok árnya közt nyújtózom gondtalan,
Ön meg anyóka lesz, tűzhelynél görnyedő,

S majd bánja már szerelmem, s lenéző gögje
olvad —,
Óh, higgyen hát nekem, tán késő lesz már holnap,
Éljen, tépje a rózsát, ma még van rá idő!

Philippe Desportes

(1546—1606)

6. IKÁRUSZ

Ikárusz hullt le itt, az ifju vakmerő,
Ki bátran égre szállt, gátat se nézve hol lát,
S bár teste mélybe dőlt, veszítve gyenge tollát,
A bátorak szívében irigy vágyat ver ő:

⁵ Mert boldog munka az, hol a dicső erő
Nyert díja túlragyogja bukása törpe voltát,
És boldog az a balsors, mely ily haszonba folyt
át,

Hogy hőse, bár legyőzve, mégis örök nyerő!

Az új, hallatlan úttól e gyermek meg se döbbsent,
¹⁰ Tudása nem röpült még, de bátor szíve röppent,
S imé! a Legszebb Csillag tüze égette meg!

Így halt meg, szédítőn merész kalandba vágva,
Az ég volt: drága vágya, s a tenger: síri ágya,
Van vágy még ily dicső, s van sír még ily remek?

Marc-Antoine de Saint Amand

(1594 — 1661)

7. TÉKOZLÓK

Egy vackon fázni hárman, mécses meg tűz nekül,
Télvízen egy szobában, s az is csak holmi kamra,
Macskák gót gajdja közt, amint körül a lomra
Világító szemük villogva kerekül —,

⁵ Párnául zsámolyt gyúrni, min nappal gyerek ül,
Éhkoppot túrni hosszan, akár a csiga gyomra,
S mint búsképű majomnép görbedni nyugalomra,
Mely reggel napba ásít, s hónaljt vakarva gyűl —,

Viselni ócska sapkát, mely annak is csak váza,
¹⁰ Avíttas, régi rongyot akasztani nyakunkba,
Mely így fordítva paplan, amúgy fordítva
bunda —,

Vén, zsémbes úrnál lakni, aki körülcifrázza
Pár garasért az istent, s bőréből majd kibú —:
Hajh, csak így jár az ember, ha tékozló fiú . . .

8. PIPÁZVA

Itt ülök holmi rőzsén, pipával a kezembe,
S nagy búsan könnyökölve a kandallóra dülök,
Merőn bámulva földet lelkemig csömörülök,
Embertelen, zord sorsom forogván bús eszembe.

⁵ Majd halkán a reménység települ vélem szembe:
Várj csak! majd holnap! — így súg, és balgán
felderülök,
Hiú ábránd röpít, s már úgy felülkerülök,
Mintha szegény személyem Róma császársa
lenne.

De míg lassan pipámban hamvadzik a dohány,
10 Merész ábrándom is elomlik mindahány,
S a régi-régi bú megint felsír s közel jó:

Jól látom, uramisten, bizony csak egyre mén
Egy pipa rossz dohány meg egy kevés remény:
Az egyik kósza füst, a másik kósza szellő.

John Milton

(1608—1674)

9. L'ALLEGRO

Hess, *Bánat*, rútak rútja!
Szüléd vak Éjféls ugató Pokol;
Hol a Styx bujdokol,
S torz nép közt, dúlt jajok közt zajlik útja,
5 Barlangot ott keress,
Kotlós Homály tárt, védő szárnya vár
Meg károgó madár
S a mord szemöldű szirtek árnya, vad
Bozóttal, mint hajad,
10 Menj, éjsetét bús pusztát ott szeress!
Ám jöjj, egek virága, színe,
Égi neven: Euphrosyne,
S a földön: szívtárho Ö r ö m,
Kit bűgva édes gyönyörön
15 Vénusz szült (s még két Gráciát),
S repkényes Bacchus volt atyád.
Vagy — más regés szó mást zenél —
A lenge, víg Tavasz Szél,
Zephyr, a Hajnalt üldözőn,
20 Megejté a meleg mezőn,
És kék ibolya-garmada
Volt ágyuk, s rózsák harmata
Hullt rájuk, s lettél drága sarj,
Hogy táncot, fényt és dalt akarj.
25 No, jer, Tündér, s kíséren az

- Ötlet s a Gúny, a friss kamasz,
 S Pajzánság s Tréfa a hamis
 Bókkal, Csókkal s Mosollyal is,
 Minőtől Hébe ajka lágy,
- ³⁰ S melynek az arc kis gödre ágy —,
 Meg Játék, mely bút kerget, és
 Hasát fogva a Nevetés!
 Így jöjj, s jöttöd tánc legyen,
 Lejtve könnyű lábhegyen,
- ³⁵ S lengjen veled, jobboldra fűzve,
 Édes Szabadság, ormok szűze;
 Jöjj, s engem is, igaz feled,
 Segíts, járnom vele s veled,
 S merre víg rajod vezet,
- ⁴⁰ Várjon tiszta élvezet:
 Pacsirta adjon drága kéjt,
 Riasztva a nagy, lomha Éjt,
 Mely megfut zord őrtornyirul,
 Mihelyt a tarka ég pirul,
- ⁴⁵ Friss „jó reggelt”-tel bús lakom
 Köszöntve a gyúlt ablakon,
 Átintve vadszőlők bogán
 S indázó vadrózsák sokán,
 Míg űzi lenn a még nyakas
- ⁵⁰ Homályt a vígtorkú kakas,
 Mely dombján büszkén lépeget,
 S jön háreme a csűr megett.
 Vagy halljam: kürt szól, s eb csahol
 Az álmos erdőn valahol,
- ⁵⁵ S dértől didergő dombokon
 Visszhang perel a lombokon.
 Menjek víg nép közé korán,
 Zöld halmokon, szilfák során,
 Hol tág kapút keletre tár
- ⁶⁰ A város, és felölti már
 Borostyán-tűz diszét a Nap,
 S száz szolga-színt felhője kap.
 Kanyargó fűttyét szaporázván
 Paraszt szánt a közel barázdán,
- ⁶⁵ Nótás tejeslány hangja zeng,

Fenőkövön a kasza peng,
S mesélgetnek hűs völgytorok
Dudvás ölén a pásztorok.

Bármerre nézzek, új öröm

70 Tárul eléem a tág körön:
Barna föld és szürke táj,
Eddegél a kósza nyáj,
Meddő szirtek vén feje,
Fáradt felleg menhelye;

75 Sárga szikfűs, tarka mart,
Vékony ér s tág, büszke part,
Messzi torony fölszökik,
Lomb takarja köldökig,
S tán alatta lány pihen,

80 S meglesi egy kandi szem . . .
Né! ott apró tanya áll,
Két vén tölgy közt füstje száll,
Ott vendégli Thyrsisét,
Kinálva jámbor fűvek jóízét

85 Víg Corydon, s a tál ürül,
S Phillis, a szép szakács, örül,
Majd kisiet, mert sok a dolga,
Már várja Thestylis, a szolgál,
Kévét kötni s évszak szerint

90 A szőke kazlat rakni kint . . .
Olykor meg, bércek peremén,
A nyájas falvat járom én:
Ünnep boldog harangja csöng,
Közbe víg citera pöng,

95 Árnysakkozta táncterem
Táncosokból lánc terem,
S kicsi-nagy, míg nap süti,
A vidám labdát üti;

Így röpül a hosszú nap,
100 S este sör vár, barna hab,
S fűszerezni fűszerét,
Tündér Mabról víg regét:
— Sajt likába mint esett —

Gazdasszony mond kedveset,
105 S hogy a lápon járva férjura

- Mint lelt egy árny-cséplős, fura
 Manót, ki csésze-tej fejében
 Egy éj alatt kicséplé szépen,
 Mint tíz béres se, a magot,
- 110 Aztán lustán becommogott,
 S a tűznél elnyúltan melengett,
 Süttetve, mely lomhán lelengett,
 A pelyva-lepte nagy szakállt,
 S huss! kakasszóra tovaállt . . .
- 115 S tovább nincs . . . kiki ágyba bú,
 S halk altatót szél sípja fú . . .
 Hát a tornyos városok!
 Mily nyüzsgőn bazárosok!
 Hány úrfi s hős! mind vakmerők!
- 120 Békében is csatát nyerők!
 S hány büszke hölgy! tűz-íjakat
 Rejt szép szemük, s dús díjakat
 A kard hegye, s az elme-él
 Csak édes bájuktól remél!
- 125 Itt H y m e n táncát hadd lesem:
 Fáklyásan, sáfrány-leplesen
 Jön, s dáridó zeng, karnevál,
 Álarcos, antik fényű bál,
 Akár egy ifjú költő nyári álma,
- 130 Ha esti partfokon valóra válna . . .
 Aztán a drága színpad vonzzon:
 A tudós kothurnusu Jonson
 S édes Shakespeare, F a n t á z i a
 Őserdő-hangú, vad fia!
- 135 Majd, hogyha a Gond terhe nyers,
 Görög bájú dal s tiszta vers,
 Mit zord idő el nem temet,
 Hadd védje s járja lelkemet:
 Míg lassú, lágy lejtése fordul,
- 140 Zárt édessége mind kicsordul,
 S olvadt kanyarral úgy halad,
 Hogy a finom, halk út alatt
 Minden borús bilincs lefejlik,
 S az Összhang rejtett lelke sejlik;
- 145 S Orpheus, hallva e zenét,

JOHN MILTON
KISEBB
KÖLTEMÉNYEK

FORDÍTOTTA
TÓTH ÁRPÁD

GYOMÁN, MCMXXI.
KNER IZIDOR KÖNYVNYOMTATÓ
BETŰIVEL

Nyitja arany álmú szemét
 A csöndes asphodélos-ágyon,
 S az esdő dalt tanulja vágyón:
 Megnyerni majd Plútó előtt
 150 A félig megnyert drága nőt...
 Kívánt gyönyöreim ezek,
 Örömm! add meg, s tiéd leszek!

10. IL PENSEROSO

Hess, J ó k e d v, csúf csaló!
 Te Téboly fattya, kinek atyja sincs!
 Kincsed de dőre kincs!
 Lomod bölcs elmét tömni nem való!
 5 Csak lessen kába fő,
 Míg zagyva vágyán kósza kép pereg
 Töméntelen sereg,
 Mint rezge napfény-kévék víg pora
 Vagy álmok híg sora,
 10 Mely Morpheus nyomán kerengve fő...
 Ám halld, dalom felzeng utánad,
 Kegyes, jó Úrnőnk, bölcs B ú b á n a t!
 Kinek tűz-orcád fényiben
 Vakká válnék a földi szem,
 15 Hogy hát ne öld el idegét,
 Fekete, bölcs szín hidegét
 Öltéd, s vagy tiszta fekete,
 Mint Memnon húga lehete
 Vagy a néger királyi lány,
 20 A csillagszép, kihez silány
 Volt, úgy hivé, a sellők teste:
 De rangodat feljebb keresd Te!
 Fényfürtű Vesta szüle rég
 Saturnnak, pusztá volt az ég,
 25 S Saturn bár Vesta atyja volt,
 Ily nászra még nem szálla folt.
 Gyakorta kéjbe forrt a lelkük,
 Fénylő berek s völgy volt a telkük,

- S erdős Idán, mély lomb megett
 30 Zeüs még nem volt rettegett.
 Jöjj, méla Papnő, szűz ború
 Komoly bájával szomorú!
 Jöjj, vonjon éjbibor ruhád
 Uszályt, királyin búst s puhát,
 35 Míg barna kendőd árnya hull
 Szende vállad szárnyaul.
 Jöjj, mint szokásod: lassu szép
 Járással, mely ritmusra lép,
 S szemmel, mely andán néz eget,
 40 S tükrén hő lelked nézeget.
 Szent révületben majd megállj,
 Feledkezőn márványra válj,
 Míg bús tekinteted süket
 Önsúlya föld felé süllyed.
 45 Kisérjen tiszta C s e n d s a B é k e
 S szikár B ő j t, istenek vendége,
 Ki ott ül, míg Zeüs körül
 A múzsa-raj zengőn örül.
 S kísérjen a M a g á n y n a k K é j e,
 50 Kinek kedves a kertek mélye,
 De hozd el legfőképpen Őt,
 Az arany szárnyon lebbenőt,
 Ki tűz-trónt kormányozva leng, és
 Kinek Cherúb-neve M e r e n g é s !
 55 Így jöjj, s a Csend is felremeg,
 Csalogánydal zendül, remek,
 Melytől, óh, fájó, ritka kéj,
 Enyhül a zord szemöldü Éj,
 S szokott tölgyéhez inti a
 60 Sárkányos hintót Cynthia . . .
 Madárkám ! te, ki futsz a kétes
 Zajoktól, óh, te búsan édes,
 Esti berken andalogva
 Hányszor várok halk dalodra,
 65 S ha nem szólsz, árván bolygok én
 A tarlók nyesett szőnyegén,
 Elnézve, fönn a nyarga hold
 Mily magasra lovagolt,

- Hol, eltévesztve az utat,
 70 A puszta égen szétkutat,
 S már szinte bús főt billeget,
 Gázolva gyapjas felleget . . .
 Gyakorta némely halk halom
 Ormán késő harangdalon
 75 Tűnődöm, mely tág, messzi part
 Felől felém zokogva tart.
 Vagy hogyha zord idő bezár,
 Magányom rejtett csöndje vár,
 Hol rőten izzik a parázs,
 80 S a fény is csupa árny-varázs:
 E léha zajtól szűz helyen
 Csak tücsök zeng a tűzhelyen,
 Vagy álmos őr dala vigyáz,
 Míg pihen az éji ház.
 85 Éjféli perc szebb van-e még?
 Magas tornyomban lámpa ég,
 S míg fordul a vén Medve fenn,
 Jó Trismegistost kedvelem,
 Vagy Plátót búvom: mily csodák
 90 Világával lőn nyílni tág
 Nagy lelke, elhagyván a rest
 Húsbörtönt, mely a földi test.
 Idézni néha vágy fon át
 A tűz, föld, lég sok démonát,
 95 Akiknek híven szótfogad
 Az elem- s planéta-had.
 Olykor dicső vendégem a
 Leples, pálcás T r a g é d i a,
 S Pelops és Thébe népe vár,
 100 Felzeng a szent, ős Trója-vár,
 S mi gyér szépséget néhanap
 Új színpad kothurnusa kap . . .
 Oh, jöjj, bús Szűz! s élembe keljen
 Berkén Musaeus, s énekeljen,
 105 S trillázzon orpheusi lant,
 Melytől, míg lágyan sírt alatt,
 Plútó arcán vas-könnye folyt,
 S a Vágy legyőzte a Pokolt.

- S keljen a drága töredék
 110 Szerzője, zengni a derék
 Cambuscant, Cambellt s Algarsifet
 S Canacét, az arát s a rejtett
 Titkú gyűrűt s tükört s a vad
 Sárgaréz táltoslovat,
 115 Kin tatár khán lovagolt —,
 Oh, sok nagy költőt, aki volt,
 Idézz, minden zengő regét,
 Tornák, trophéák seregét,
 Erdőt, min bús varázslat ül,
 120 Csodát, mit még nem halla fül.
 Így láss gyakorta, halvány telkü Éj,
 Míg Hajnal jó, de nem kevély,
 Kacér pompával, mint midőn
 Görög vadászt búvölt régtűnt időn,
 125 Nem! szebb, ha felhőt öltve kél,
 S nyomán vijjogva reng a szél,
 Vagy csöndes záport küld elül,
 Melytől a szél dühe elül,
 Elhalva zsongó lombneszen
 130 S az apró csöppű ereszen.
 Aztán, ha felröpül a tűz
 Nyilú nap, rejts el, égi Szűz,
 Hol íves lomb vár, fűszeres,
 Hol barna húst faun keres,
 135 S vén fenyő és büszke cser
 Törzsén vad zajt sohse ver
 Fejsze, s félve nem riad
 A szelíd tündéri had.
 Ily csermelyes sűrűn, ahol
 140 Hozzám profán szem nem hatol,
 S nem ér a nap tüzes szeme,
 Oh, rejts el, s zümmögő zene:
 Mézterhes lábú méhe-raj
 Zsongasson és patakmoraj,
 145 Míg édes harmatú szelíd
 Szárnyán a Szender közelít.
 Oh, közelítsen, várom a
 Lágy szárnylegyintést, árama

- Sodorjon száz képet, csodást,
 150 Pillámra tarka álmodást.
 Majd ébresztöm is dal legyen,
 Hadd halljam völgyön és hegyen
 Halk nemtők jóbarát fáját
 S dryádok lomblakó raját.
- 155 S légy vélem, ha alázatos
 Lábam vén klastromot tapos,
 S fakó, nagy boltívek alatt
 Tömör pillérek közt halad,
 Míg sok színes üvegkorong
 160 Szúrt fénye szentekről borong.
 Figyeljem: bűg az orgona,
 Míg lenn sok csengő torkon a
 Könyörgő, tiszta himnuszok
 Édes szopránja sír s buzog,
 165 És lelkem révületben ég:
 Elém kinyílvá száll az Ég . . .
 Végül, ha jó bús agg-korom,
 Vigy egy barlangba akkoron,
 Hol várjon hűs moha, puha,
- 170 Bozontos remetecsuha,
 Könyvtárul: égi csillagok
 Meg harmatos fűillatok,
 Melyekből lassan mély tudás
 Szálljon rám, prófétás, csudás . . .
- 175 Oh, B á n a t! vágyaim ezek,
 Add meg —, s csak a tiéd leszek!

II. LYCIDAS

- Még egyszer, oh, ti babérok s ti gyenge
 Örök repkények s barna mirtusok,
 Nyers, friss bogyótok díszét dúlni bújja
 Kezem kegyetlen uja,
- 5 Bár a korán letört lomb jajt susog.
 Ám szörnyű kényszer rendel és bus ok
 Nyaratok zúznom: mert holtnak viszem:
 Lycidas meghalt, Lycidas, a zsenge

- Pásztor, és árvák mind a virtusok !
- 10 Ő érte ki ne zengene? Hiszen
 Ő is tudott dalt, mely szökellve leng.
 Míg hát tört teste mély hab közt kereng le,
 S himbálva őt szikkasztó szél suhog,
 Illő, ha érte zengő könny zuhog.
- 15 Kezdjétek el hát, Nővérek, a szent
 Kútnál, mely az Olymp tövéen fakad,
 Ríkassatok ma hangos húrokat !
 El hát, hiú félsz s kétség gyáva gúzsza,
 Úgy zeng majd drága Múzsza
- 20 Énrólam is, ha vár a hamvveder,
 S amint most ő megy el,
 Rám is békét leng majd a gyászlepel —,
 Hisz egy dombon nőttünk mi fel, s a táj
 Árnyas kútfőin együtt várt a nyáj:
- 25 Kettesben, együtt, meg se várva, míg
 A bérci rétre szemet nyit a Reggel,
 Lestük a szélforgót, dudál-e vig
 Időt, s indultunk a gyapjas sereggel:
 Itatva vélük éj friss harmatát,
- 30 Míg fénylőn halt alább
 Az égen az este-kelt csillag, nyugati tájra;
 Ajkunkon füttyengetett a buja
 Vig zabszár-furulya,
 S nyers szatir-tánc s faunok hasadt patája
- 35 Döngött pajzán kíséretet nekünk,
 S vén Damoetas vigyázta énekünk.
 De jaj, bús változás ! már messze mentél,
 Elmentél, s nem jössz vissza, drága pásztor,
 A kakukfűves erdők és a pusztá
- 40 Barlangodúk, vad indákkal bekúszva,
 S a visszhang búja gyászol.
 A fűzfák lombja és a zöld, bodor
 Sok mogyoróbokor
 Dalodhoz nem leng halkan, legyezőn —;
- 45 S mint rút üszög, mely friss rózsát kirág,
 Mint kullancs, zsenge nyáj közt, új mezőn,
 Mint kora fagy, ha már csupa virág
 A galagonyaág,

- Veszted, Lycidas, úgy szivünkbe vág.
 50 Nímfák! Hol voltatok, midőn a zordon
 Hab átsapott Lycidastok fején?
 Hű táncotok nyomát a lejtő parton,
 A vén dalos druidák lakhelyén
 S az ő s M o n a bozontos tetején,
 55 Se D e v a tündér tükrén nem találom.
 Jaj, kába álom!
 Ha jöttetek is volna! . . . Mindhiába! . . .
 Hisz életet lehelni így akart
 A Múza is szép Orpheus-fiába,
 60 Kiért egész világ volt csupa könny;
 De hajh, a vad hullám a holtba mart,
 S véres arcát gyors hebrusi özön
 Vitte, és várta lesbai part . . .
 Oh, jaj! mit ér hát gondját és baját
 65 A pásztor szűkös életének élni,
 S hálátlan Múzsát híven udvarolni?
 Nem volna jobb, mint mások, átkarolni
 Szép Amaryllist s víg lugast cserélni
 Vagy símogatni Neaera haját? —
 70 Belénk Dicsőség vágyat mért lopott,
 — Oh, nemes lelkek megmaradt hibája! —
 Hogy kéjt megvetve, éj-napi robot
 Közt küzdjünk? Hisz, ha díjunk égi bája
 Már-már kigyúlva vetne dús lobot,
 75 Vak Sors dühös ollója metszi gyenge
 Fonálját életünknek!
 — „A földi fény kopott” —,
 Zengett most Phoebus reszkető fülembe —,
 „Igaz Dicsőség nem földi növény,
 80 Sem aranyfüstű fény
 Hiú disze, sem lármás földi szó —,
 De Juppiter, a szent örök bíró
 Szeméből gyúl rátok remek sugára;
 Amit hív tettekért majd ő kiró,
 85 Az lesz Dicsőség, érett égi jó!”
 Oh, Arethusa, szent habod nesztét,
 S halk Mincius, zenés sásod szavát.
 Förlümlulta e dús égi beszéd! —

- De hadd mondom tovább:
- ⁹⁰ Mint jött Phoebus nyomán egy új herold,
 — Neptún követje volt —,
 Megróni az álnok vihart s habot:
 Dühük a szép pásztorra mért csapott?
 Megdorgált minden vad szárnyú szelet,
- ⁹⁵ Mely hosszú csőrű szirtfokon dagad,
 De íme mind tagad,
 S bölcs Aeolustól ez a felelet:
 „Börtön zárta a vad szelek raját,
 Csönd volt a légben, sík habon a nedves
- ¹⁰⁰ Panopé játszott s véle száz najád;
 Csak a hűtlen, rossz bárkát érje torlás:
 Mert gyásszal szurkos, átokkal vitorlás
 Deszkái vesztén süllyedt el a kedves!”
 Most Camus jött, a tisztos, lassu vén,
- ¹⁰⁵ Nád-süveg fedte és mohás lepel,
 Bús rajzzal s rőt virággal szegve fel,
 Jajszók jegyével a szírmok tövén:
 „Oh — szólt — kedvencem ki rabolta el?”
 És végsőnek jövén
- ¹¹⁰ Ím Galilea szent halásza kél,
 — Hozván nehéz ércű két kulcsait,
 Melyeknek vasa zár, aranya nyit —,
 S mitrás fejét ingatva így beszél:
 „Mért nem óvhatlak, ifjú pásztor, itt? —
- ¹¹⁵ Hisz annyi van, ki csak hasának él,
 Ki nyáj közé lopózva, csúszva jár,
 S mással törődni már ingyen se vél,
 Csak gyapjat nyírva víg tort ülni még
 S kitúrni azt, ki hú maradt s derék.
- ¹²⁰ Vak szájak! Rosszak, renyhék fogni már
 A bot kampóját, s elfeledve rég:
 Mit is jelent a pásztor-hivatal!
 Mit bánják! Félre gond! Nincs kételyük!
 S ha néha ajkukon még némi dal
- ¹²⁵ Fakad, sípjuk nem tud, csak torz zenét;
 Éhes juhaik felszegik fejük,
 De gyomruk csak szél tölti s rossz szemét,
 Míg rágja bévül rontó mételyük,

- S körül vad farkas tompa talpa lép,
 130 Mohón és némán lesve fekhelyük.
 Ám az ajtón a Gép két karja vár:
 S lesújt még egyszer s többé soha már!"
 S most, Alpheus, térj meg, elhangzott a zord
 szó,
 Mely megdermesztett; lengj fel, Déli Múza!
- 135 Ébreszd a völgyet, színt színekre szorzó
 Szirmoknak légyen tarka koszorúsa.
 Oh, ti völgyek! melyeknek öblén dús a
 Mély árny, és szél zeng s friss ölü patak,
 Hol az Ebsillag hó sugara vak,
- 140 Nyissátok mind zománcos szemetek,
 Zöld fű között, mézízű záporokban,
 Ébredjete tavaszi bíborokban,
 Primulát hintve, mely árván remeg,
 Sápadt jázmint, bokros kakastaréjt,
- 145 Fehér szegfűt, árvácska foltos ékét,
 Ibolyák szűziségét,
 Pézsmarózsát és ékes lonc-karéjt,
 Anda kankalint, fejleajtva búsat
 S minden virágot, amely gyászt visel,
- 150 Amaranthust, omlón pompázva dúsat
 És nárciszt, könnyterhes kelyheivel!
 Lepjék Lycidas lomb-ravatalát,
 Mert bár csalás ez, enyhébben zokog
 Láttán a bú, s halk zsongásba hal át,
- 155 Míg jaj, Te drága! — messzi partfokok
 Közt lengsz, zajos hab-zúzta gyenge csont,
 Tán Hebridáknál, s holt szemednek ott,
 Míg úszol a hömpölygő ár alatt,
 Látkört a vad föld véghatára bont,
- 160 Vagy könnytől el nem érhetőn halad
 Tested tovább, hol vén Bellerus altat,
 S a Védett Csúcs nagy víziója vár,
 Merre Namancos és Bayona hallgat . . .
 Nézz vissza, Angyal! s ránk ég kegye jut;
- 165 Delfinraj! ringasd a fáradt fiút!
 Ne sírjatok tovább, bús pásztorok,
 Nem halt meg Lycidas! — hagyjuk a jajt!

Bár mélyre nyelte sodró hab-torok,
 Miként a Nap, ha hullám-ágyra hajt
 170 Lankadt fejet, felcsillog újra majd,
 És érces fényű új tüze csorog
 Díszül a Hajnal égi homlokára,
 Lycidast is mélyből magasba várja
 Az, ki a habon nem süllyedve járt,
 175 S ott, új lomb közt, új partokon ha fent ül,
 Szűz nektár mossa szétcsapzott haját,
 Felé mondhatlan nászi nóta pendül,
 Öröm s szerelem dús honára lel,
 A szentek enyhe karja fogja fel,
 180 S az édes körnek boldogan örül,
 Mely üdv közt lengve üdvöt énekel,
 S szeméről minden könnyet letörül.
 Ím, Lycidas! már nem zokog szemünk,
 Te légy ezentúl védő szellemünk;
 185 Ki dús díjt nyertél, védőn nyújts ki kart
 Mindenkire, ki járja a vihart!
 Együgyű pásztor ekként énekelt
 Tölgyek s patak közt, míg szürke-sarúsan
 Jött a Reggel: a jámbor nóta telt
 190 Zengéssel folyt a gyenge sípon, dúsan.
 Majd a Nap minden dombot átölelt,
 Majd nyugat öblén eltűnt újra búsan;
 S a pásztor, kék köpenyjét megszorítva,
 Ment, merre új liget friss rétje hítta.

12. A CSALOGÁNYHOZ

Oh, csalogány! kit bimbós bokor-alja
 Rejt, esti néma erdön nyögdelőt,
 S új szívet adsz, reményekkel telőt,
 Míg Májust táncra Hórák serge csalja;
 15 Nap-altató, lágy nótád aki hallja
 Friss tavaszon, rút kakukszó előtt,
 Szerelme győz! — Oh, ha ily bűverőt
 Láncolt dalodhoz Juppiter hatalma,

- Zengj nékem is, míg a zord bú-madár
10 Nem búg bal jóslást a közel csaltiban;
Ne késs megint, mint annyi éve már,
Mikor szavad — oh, mért? — hiába híttam!
Múzsza vagy Ámor, ki nyomodba jár,
Jöjjön már! várom! szívem íme itt van!

13. LAWRENCE ÚRHOZ

- Lawrence, derék apa derék fia,
Esős a rét, az út kinn csupa sár,
Jöjj néha hozzám, tüzem szítva már,
Elütni bús óráink! Mert mi a
5 Zord évszak haszna? Könnyebb futnia
Időnknek így, míg újra erre jár
Zephyr, s fagyott rög közt új díszre vár
Rózsa s liljom, bár nem fon s szó soha.
Üdítsen könnyű és válogatott
10 Asztal, Attika íze, tiszta bor,
S utána jól hangolt lant s dús dalok,
Halhatatlan toszkáni énekek:
Ki mind e kéjt értőn becsüli meg,
S velük gyakorta él, az nem botor.

14. MIKOR OSTROM FENYEGETTE A VÁROST

- Óbester, kapitány vagy hadnagy úr,
Kit sorsa védtelen portámra vet,
Ha a tisztas, jó munkát kedveled,
Óvd meg házam, s ki benne elvonúl:
5 Majd meghálálja, mert áldott a húr,
Mely hírrel zeng meg ily szép tetteket,
Vizen s szárazon hinti szét neved,
Amerre csak nap tűzkorongja gyúl.
Ez Múzsák berke: rá lándzsát ne rázz,
10 Nagy Sándor is kegyes volt egykoron
Pindar telkéhez, s ép maradt a ház,

Bár porba hullt minden szentély s orom,
És a költőért, ki Elektra gyász-
Dalát zengte, nem lőn Athéne rom.

15. CYRIAC SKINNERHEZ

Cyriac, ma három éve, hogy noha
Külső színén nem lelsz foltot s hibát,
E fényeholt szem immár mit se lát,
Rest öblein nem tükrözik soha
5 Se nap, se hold, se csillag mosolya,
Se nőé s férfié. Ne érje vád
Mégse az Ég kezét; jottát sem ad
Szívem a hitből. Büszkén megy tova
Tűrő utam. Mi buzdít? — kérdezed? —
10 Barátom! az, hogy a terhelt szem-él
Fénye Szabadság szent harcán veszett,
S most Európa mind erről beszél.
A lét hiú táncán át ez vezet,
Boldog vakot —, s van ennél jobb vezér?

16. A VAK SZONETTJE

Tűnődöm olykor, mért szállt rám homály
Éltem felén? E tág föld vak legén
Talentumom tétlen mért rejtem én,
Mely így elásva bennem kész halál?
5 Ha majd a számonkérő óra száll,
Uram feddése nem lesz-e kemény?
„Mit kezdjek így, ha nincs munkámra fény? —”
Lázongok halkán. Ám vigaszt talál
Türelmem és szó: „Senki sem viszen
10 Méltó munkát Elé. Csak tórd szelíd
Igáját, úgy a jó. Hisz Ő a szent
Király. A szárazföldön és vizen
Sűrögteti szolgálai ezreit,
S az is cselédje, ki csak vár s mereng.”

Johann Wolfgang Goethe

(1749—1832)

17. AZ ISTEN ÉS A BAJADÉR

Mahadó, az úr, az isten,
Ím közénk ismét lejő,
S kéjt és kint már hatodízben
Mint halandó ízlel ő,
5 Kész lakozni földi tájon,
Sorsunk végigéli mind,
És hogy méltón verjen s áldjon:
Embert emberként tekint.

Így jár-kei a városon, egyszerű vándor,
10 Figyel: ki a rossz, és ügyel: ki a jámbor?
S indul, ha az est jön, új útra megint.

S már amint künn jár a lépte,
Ritkulván a ház-sereg,
Festett arccal tűn elébe

15 Egy bűnös, szép lány-gyerek.
„Jó estét, szívz!” — „Hogy megtisztelsz!
Jövök is ki! várj reám!” —
„Hát ki vagy?” — „Kéj háza itt ez,
S én a bajadérleány.”

20 S már fűrge kezén riadoz zeneszerszám,
S már keccsel a táncra kering is ezerszám,
S bókolvá virágot is ad azután.

Majd hizelgőn csalja, vonja

Át a kunyhó köszöbén:

25 „Drága vándor, térj lakomba,
Hadd ragyogjon lámpafény!
Lankadásod hadd üditem,
Sebzett lábad írra lel,
Bármit óhajts, meglesz itten:

30 Pihenés, kéj, tréfa kell?”
S az ál-sebeket bekötözgeti frissen.
Elnézi mosollyal, s örül a nagy isten:
Mily tiszta e szív, noha szenny lepi el.

És alázza, mint szokás a
35 Rabszolgát, ám víg a lány,
Sok zsenén tanult fogása
Mély érzés lesz mindahány.
Mint virág nyomán ha érnek
Halk gyümölcsök ízesen:
40 Hogyha meghajolt a lélek,
Messze nincs szerelme sem.
Ám zord lesz a próba, a Mély s a Magasság
Örök ura szabja: szívét hasogassák
Új kéj s vele kín s iszony is tüzesen.

45 S festett arca ég a csókra,
S szíve fájó üdvre gyúl,
Áll szegényke elfogódva,
S édes, e l s ő könnye hull.
Majd ledől, eléje esve,
50 Óh, nem kéjért s haszonért,
Ám aléló gyenge teste
Terhén tántorúl a térd.
S már halkán a kéjteli ünnepi ágyra
Ráhull szelid Éj susogó, sűrű fátyla,
55 A fekete kelme, a drága sötét.

S éber éjre, hosszú kéjre
Alig szunnyad el a lány,
Felriad már, s szép vendége
Halva fekszik oldalán.
60 Ráborul jajongva, esdve,
Ám az nem hall semmi jajt,
És viszik, s a dermedt testre
Vár halotti máglya majd.
S a lányhoz a lég papi dalt, zokogót hoz,
65 S őrjöngve rohan ki, s tör utat a holthoz.
„Ki vagy te? s a gyászpad elébe mi hajt?”

Sír a holthoz rogyva, térden,
Vad jajától bús a lég:
„Őt kívánom, őt, ki f é r j e m,
70 Sírban is ölelni még!

Látnom hamvvá hullni széjjel
Szent szépségét szörnyű kín,
Mely e g y e t l e n édes éjjel
Az enyim volt, csak enyim!" —
75 És zeng a papok kara: mind idetérnek:
A lassu mulásu, kihűlt erü vének,
S ki rája se gondol: az ifju is ím!

„Lány, figyeld e szent ígéket:
Nem volt néked férjed ez,
80 Bajadér vagy, és így téged
Szent kötés nem kötelez.
Csak az árnyék száll a testtel
Járni holtak hús honát,
Csak hitves hal a hitvessel,
85 S hű halála dísz is ad.
Szent harsonahangok a gyászt, nosza, zengjék!
S ki a lét disze volt, im ez ifjat, oh, szent ég,
Emeld kebeledre a lángokon át!"

Zeng a zord kar, és az árva
90 Tőle csak több kínra jut,
S íme, karjait kitárva
A forró halálba fut.
Ám a szép és ifju isten
Láng közül a légbe kel,
95 S karja közt viszi szelíden
Kedvesét az égbe fel.
Mert tetszik a bűn töredelme az égnek,
S tévedt kicsi lelket az isteni lélek
Tűzkarral egébe magához ölel.

18. ÜBER ALLEN GIPFELN ...

Immár minden bérctet
Csend ül,
Halk lomb, alig érzed,
Lendül:

⁵ Sohajt az éj.
Már búvik a berki madárka,
Te is nemsokára
Nyugszol, ne félj . . .

Lord Byron, George Gordon
(1788—1824)

RÉSZLETEK A CHILDE HAROLD-BÓL:

19. JANTHÉHOZ

Bár sok földet bejártam, hol a szent
Ős Szépség istenítve tűnt elém,
S bár sok-sok édes, vágyas kép jelent
Szívem elé dús álmok éjjelén,
⁵ Való- vagy árny-másod sohsem lelém;
S most látlak, s ím kontár festő vagyok,
Hisz bájad csupa újság s csupa fény: —
Annak, ki nem látott, szóm csak gagyog,
S kik láttak már, nekik méltón mily szó ragyog?

¹⁰ Oh, bárcsak tudnál megmaradni így:
Tavaszigéret, mit nem ront le tél,
Szép test s hő, tiszta szív közt drága frigy,
Ámor, ki bár szárny nélkül, földön él,
S szelíd, minőt a Remény sem remél!

¹⁵ Bizonnyal az, ki hűn nevel, s ki véd,
Ez ifju bájban, mely ragyogva kél,
Látja agg élte szivárvány-ívét,
Melynek szent színe szór minden bút szerteszét.

Ifjú, nyugati Péri! — jó nekem,
²⁰ Hogy már korom kettőzi a tiéd,
Így hűvös szemmel, nyugton nézhetem,
Veszély nélkül, zsendülésed diszét:
Mily jó, nem látnom rommá hullni szét!

S még jobb, hogy míg az ifjak szíve mind
25 Vértik, szemed verése megkimélt,
Melyből nekik majd üdvök üdve int,
De hajh, a Szerelem kint épp a kéjbe hint.

Oh, ragyogjon e vad gazella-szem,
Mit fénylőn felvetsz, majd félőn lesütsz,
30 S mely ver, ha villog, s pezsdít, ha pihen,
E dalra, s adj mosolyt is, drága szűz,
Minőt hiába kérne kába tűz,
Ha mernék lenni barátnál egyéb!
Oh, édes, tedd meg! s ne kérdezd, mi űz:
35 Lantomra kérni ifju lány kegyét:
Koszorúmba füzöm, szűz liljomul vegyék!

Így majd neved dalomba fonva él,
S ha néha nyájas szem e könyvbe néz,
Harold lapjáról Janthe képe kél:
40 Elsőnek tün föl, s végsőnek enyész. —
S ugye, ha por leszek már és penész,
Lágy ujjad olykor még lantomhoz ér,
Idézni bókom, melyben ifjan élsz? —
Csak ennyi, mit költőd emléke kér;
45 Nem túlsok e remény s e kis baráti bér?

20. CHILDE HAROLD INDULÁSA

I

Oh, Múzsza, szent hellászi hajadon,
Ég-szülte, lant-regélte szép alak,
Kopván neved sok kontár ajakon,
Dicső halmodról most hogy hívjalak?
5 Bár láttam, hol fut a híres patak,
És megsirattam Delphi dőlt diszét,
Hol a csendet halk hab csendíti csak,
Felverjem-é most bús Kilenc Szüzét,
Hogy védjék énekem, s szítsák szerény tüzét?

II

- ¹⁰ Élt Albion partján egy ifju úr,
Kinek nem volt kenyere az erény,
Duhaj volt nappal, s felveré vadul
Az Éj álmos fülét: — nem volt merény,
Bizony, amelyre nem lett vón serény,
¹⁵ Szürcsölve kéjt s tivornyák színborát,
Kevés dolgot becsült e föld terén,
Lotyókat persze s céda cimborát,
Minden rendű hires léhűtők cenk sorát.

III

- A neve: Childe Harold: — s tovább mi még:
²⁰ Mily vérség s származás, elmondani
Nem illik; jó nevük volt, ez elég,
Mely egykor tudott fényt is ontani.
De hajh! egy korcs sarj el tud rontani
Mindent, s a régi nagyság tovatűn!
²⁵ S az ősök hír bolygatta csontjai
S dísz-próza s vers, hazudva nagyszerűn,
Nem tesz szebbé rutat, s nem lesz erény a bűn.

IV

- E Childe Harold csak lebzsel a verőn,
Sütkérezett, mint más finom legyek,
³⁰ Mit sem törődve, hogy az óra jön,
S a metsző szél sziszegve szór jeget.
Ám életéből alig egy negyed
Pergett le, rosszabb balsors érte el:
Csömör tölté el a kéjenc-begyét,
³⁵ S utálni kezdé ős honát, amely
Mint cella tűnt elé, rideg remete-hely.

V

- Így ért a bűnök útvesztőin át,
 De bűnbánón magába mégse tért,
 Nagy nővadász volt, ám csak egy leányt
⁴⁰ Imádott, akit, hajh, hiába kért.
 Boldog szűz! elkerülte e ledért,
 Ki vad csókkal befente vón buján,
 S elhagyta volna durva kéjekért,
 Elverve kincsét új hejehuján,
⁴⁵ S nem vágyva percre sem családi csend után.

VI

- Most, végre, Childe Haroldnak szíve fáj,
 S úgy érzé: céda társiból elég!
 Mondják, szemén könny gyászlott néhatájt,
 Bár visszapréselé a Büszkeség;
⁵⁰ Bús sétáit borús gondok lesék,
 S úgy tervezé, honát elhagyja már,
 S megy, tengeren túl, hol tüzes az ég —,
 A kéjjel eltelt, most kínokra vár,
 Fut, — oh, m á s tájra csak! — bús alvilágba bár!

VII

- ⁵⁵ Atyái várát elhagyá Harold,
 Tág csarnok volt az, tisztos, ősi lak,
 Bár agg tetőin rég romlás tarolt,
 Daccal dagadtak a tömör falak,
 Ős zárda-tömb! — s ma szennyezi salak!
⁶⁰ Mert hol vakhitnek szállt barlang-pora,
 Vénusz lányserge zeng most, mintha csak
 Újulna víg csuhások tűnt kora,
 Kikről szapulva szól adomák dús sora.

VIII

Gyakran Harold, bár víg volt még s duhaj,
⁶⁵ Érzé, agya furcsán nyilallni kezd,
 Emlékek fájtak tán, holt mérgü jaj,
 Kijátszott bú, mely új karmot mereszt?
 Nem tudta senki, nem sejthette ezt:
 Harold nem volt nyílt, közlékeny fiú,
⁷⁰ Lány szív, mely enyhül, míg bő szót ereszt,
 Nem is vágyott baráti, szép szavú
 Vigaszra, — hagyta csak: fájjon a furcsa bú!

IX

S nem is szerették —, bár csarnok s szalon
 Ölen körülfogták a léhűtők,
⁷⁵ S hízelgők zsongták, lebzselőn, falón,
 A víg „má”-n könnyü szívvel tort ülők —,
 Egy sem szerette —, s hát a drága nők?
 Mind rang- s cafrang-imádó, balga lény,
 Ha Ámor ezt ád, jók s kezesek ők,
⁸⁰ Mert lányt meg molyt csak egy szédít: a fény,
 S Mammonnal szemben egy szeráf is rút s szegény!

X

Jó anyja élt még —, gondolt rá Harold,
 De távozóban elkerülte őt,
 Hő érzelme egy nővért is karolt,
⁸⁵ Őt sem köszönté bús útja előtt,
 S pár híve sem látta az elmenőt;
 Ám mégse volt a szíve érc, hideg,
 Oh, ti, akiknek lelke odanőtt
 Pár kedves tárgyhoz, ugye érzitek:
⁹⁰ Nem enyhít a bucsú, csak szívünk vérzi meg.

XI

Házát, honát, minden jussát s javát,
 Nők drága hangját, nagy szemükbe kék
 Tüzet, hajuk selymét, kezük havát,
 Miktől egy szent is bűnbe dőlne még,
⁹⁵ S mik ifjú vágyát rég torkig telék,
 Nemes nedűt kupák habzó ölen,
 S a csalfa fényt mind otthagya: elég!
 Ment, könnytelen, túl tenger tükörén
 Pogány partok felé, túl ekvátor körén!

XII

¹⁰⁰ Telt a vitorla, táncolt lenge szél,
 Mint aki, hogy viheti őt, örül,
 Gyorsan fakult a parti szikla-él,
 S már habba süllyedt el köröskörül —,
 S ekkor, tán, mint ki gyorsan csömörül,
¹⁰⁵ Már bánta útját —, ám a gondolat
 Elszunnyadt benne, s mely az ajkra gyűl:
 A jajt lenyomta; társi azalatt
 Sírtak, mint a gyerek, s a szél füttyült s szaladt.

XIII

De amidőn a nap tengerbe halt,
¹¹⁰ Harold, mint néha rég, hárfához ül,
 S bár nem tanult, kipenget némi dalt,
 Tudván, hívatlan nem lesi ki fül:
 Veri bús ujjal, titkos-egyedül
 A barna éjben a búcsú szavát,
¹¹⁵ S míg a hajó hósín szárnyon repül,
 S hanyatló partok ködbe múlnak át,
 Az elemek közé sóhajt: „Jó éjszakát!” ...

Üdv! üdv! — hazámnak partja már
 Víz kékjén szürke folt,
 Az éji szél sír, zúg az ár,
 A vad sirály sikolt.

- ⁵ Ott túl a nap most ült el ép,
 S míg izzük őt, nyomon,
 Zeng búcsuszóm felé s feléd:
 Jó éjt, szülőhonom!

- Pár óra, s újra kél a nap,
¹⁰ És hajnalt szűl megint,
 S köszöntlek, ég és messzi hab!
 De már honom nem int.
 Ős csarnokom már pusztá rom,
 A tűzhely is bedőlt,
¹⁵ A vén sáncot bekúsztá gyom,
 S kivert kutyám üvölt.

- Kis apródom, hej, jöszte csak!
 Mit sírsz-ríssz oly nagyon?
 Ijeszt a hab, ha zúgva csap,
²⁰ Reszketsz az éj-fagyon?
 No, könnyíts már a könnyeken,
 Hajónk jó, gyors batár,
 Ily bizton és ily könnyeden
 Legjobb sólymunk se jár! . . .

- ²⁵ — „Hagyján a szél, attól ki fél?
 Hab másszor is dobált,
 Más bú, mi most szívembe kél,
 Sir Childe, ne is csodáld!
 De kísér elhagyott apám
³⁰ S anyácskám képe még,
 S nincs kívülök senkim, csupán,
 Uram, te, s fönt az Ég!

Sok szót nem ejte jó apám,
 Buzgón megálda bár,

35 De egyre sír és vár reám
Anyácskám, várva vár . . .” —
— Hű kis cseléd, elég, elég!
Könnyed méltán fakad,
Volnék ártatlan, mint te még,
40 Nem sírnál most magad!

— Hé, jó legényem! mi gyötör?
Sápadt vagy, jöszte csak!
Tán félsz, hogy ránk frank banda tör,
Vagy vad szél szirtre csap? . . .
45 — „Uram! az élet rongy dolog,
Azért nem reszketek,
De hű páromra gondolok,
Szinem ezért beteg!

Várad tövén, tópart-tanyán
50 Vár nőm s a kis fiúk,
Kérdik: hol jár apánk, anyám?
S jaj, választ ő se tud . . .”
— Elég, elég! hű vagy s derék,
Ha búsulsz, nem csoda,
55 Hajh! én léhább szívet nyerek,
S vigan megyek tova!

Én megvetem, bárhogy sohajt,
A csalfa nőnemet,
Tudom, új láng szárítja majd
60 A könnyes kék szemet!
Tűnt kéjt siratni rest vagyok,
S utam bár vészt ígér,
Csak az fáj, hogy mit itt hagyok,
Még egy könnyet sem ér . . .

65 Magam vagyok már e kerek
Földön s e nagy vizen,
Búm senkiért se kesereg,
Mint értem senkisémet.
Ebem vonít tán még, szegény,
70 De majd új koncra kap,

S ha egyszer visszatérek én,
Lehet: meg is harap.

- Hadd lengek hát, bárkám, veled,
Hullámvölgyön s hegyen,
75 Mindegy, mily föld partját leled,
Csak honom ne legyen!
Üdv! üdv! égkék hullámsereg!
S ha tükrötök unom,
Üdv, pusztá sík s vad partüreg!
80 — Jó éjt, szülőhonom!

22. A HÁBORÚ

—————
A rőt Harc lába döng, s minden föld belereng.

XXXIX

- Ím, már az ormon áll, gigászi Rém,
Vérszín haja ott leng, ahol a Nap,
Bús bomba lobban tüzes tenyerén,
5 S ég a világ, hová szeme lecsap,
E forgó szem, mely ide-oda kap
Vad villámmal, míg vas lábainál
Gubbaszt s jegyez a Romlás —, szörnyü lap!
Mert még ma itt három nagy nép kiáll,
10 És édes italul oltárán vért kínál.

XL

- Az égre! szép egy spektákulum ez:
(Kivált ha nincs köztük testvér s barát)
Egymásba foly zsinór meg tarka mez,
Szablyák szikrája pattog, mint zsarát,
15 Mord harc-eb kelti a sátrak sorát,
Vad foggal csattog, s prédáért üvölt,

Hány víg vadász! de a siker torát
Hány űli meg? — te űlöd, síri föld,
S a Pusztulás, mely kéjjel számlálja, mennyit ölt.

XL I

- ²⁰ Három nép küld áldozat-sereget,
Három nyelv visszás, torz imája száll,
Három víg zászló ver búskék eget,
Frank, spanyol, angol hajráz, s áll a bál:
Rabló meg áldozat, s ki társul áll
²⁵ Minden üggyhöz, bár kudarc várja majd,
Mind —, mintha otthon bűn vón a halál —,
Itt hizlal hollót, s itt trágyáz talajt
Talavera rögén, mit elnyerni ohajt.

XL II

- S mind itt rohad —, szegény, bolond dicsők!
³⁰ Mert persze, zöld hantjuk dícs övezi!
Oh, mily hazug dísz! hisz szerszámok ők,
A zsarnok elhányt, tört eszközei,
Ki mirjád zúzott szívvel kövezi
Útját —, s mi célért? — dőre álomért;
³⁵ Vagy vak vágyát tán áldás követi?
S jár néki több föld, mint ama kimért
Pár öl, hol csontja majd egykor porladni tért?

XL III

- Oh, Albuéra! — bús mező s dicső,
A vándor, völgyeden vágatva át
⁴⁰ Hihette-é, hogy közel az idő,
Mely itt kever vad s véres nép-csatát?
Bukottaidnak béke! — s majd csak ad
A győztes egy-két könnyet, s jut babér ...
S míg új vezér jön s új, véres csodák,
⁴⁵ Neved bambák közt körbe-körbe tér,
S rongy rigmusban ragyog, mely múlik, s mit sem ér ...

Percy Bysshe Shelley

(1792—1822)

23. ÓDA A NYUGATI SZÉLHEZ

I

Nyugati nyers Szél, Ősz sóhajja, vad!
Te láthatatlan! jössz, és mintha mord
Varázsló űzne szellemrajt, szalad

A sárga s éjszín s lázpiros csoport:
⁵ A pestises lombok holt népe —, Te,
Kinek szekere téli sutba hord

Sok szárnyas magvat, hús sötétbe le,
Aludni, mint a test, mely sírba dőlt,
Míg azúr húgod, a Tavasz szele

¹⁰ Megint kürtjébe fú, s riad a föld,
S édes bimbónyjá legel a napon,
S völgyet-hegyet szín s illat lelke tölt;

Vad Szellem! szálló, élő mozgalom!
Ki rontasz és óvsz! halld, oh, halld dalom!

II

¹⁵ Te, kinek — míg az ég reng —, áramán
Omló felhő, mint hullt lomb, andalog,
Hullatja busa ág: Menny s Óceán

S zápor zuhan s villám, bús angyalok,
S kibomlik már kék útag legén,

²⁰ Mint vad menád-haj, s szikrázik s lobog

Az ég aljától, hol kihúnyt a fény,
Az ég ormáig a közelgető
Vihar sörénye! — Oh, Te, a szegény

Év gyászdala, ki zengsz, míg rest tető
25 Gyanánt az Éj, e roppant sírhalom
Borul körül, s bús boltját reszkető

Páraíd terhelik, s a hús falon
Vak víz s tűz s jég tör át! — oh, halld dalom!

III

Ki felvered nyár-álmából a kék
30 Földközi Tengert, mely lustán pihen
Kristályos habverés közt fekve rég

Habkő fokoknál, Baiae öbliben,
S álmában agg kastélyok tornya ring
A hab sűrűbb napfényén égve lenn,

35 S azúr moszat s virág lepi be mind,
Oly szép, hogy festve sem szebb —, oh, te Szél,
Ki jössz, s Atlant vad vízrónája ing,

S fenékgig nyílik, s látszik lent a mély
Tenger-virág, s mit az iszap bevon:
40 A vízi vak lomb, mely zöldelni fél,

Mert hangod csupa sápadt borzalom,
Melytől remeg s széthull —, oh, halld dalom!

IV

Ha lomb lehetnék, s vinnél, bús avart,
Vagy felhő, szárnyaid közt lengeni,
45 Vagy hullám, mely bár zúgasd és kavard,

Szabad, majdnem miként Te, s adsz neki
Erőt, erős úr! — vagy ha csak kora
Kamaszidőmnek térne gyermeki

Víg lelke vissza, oh, ég vándora! —
50 Midőn társad valék s hívém: elér
A lélek s túlröpül —, oh, tán soha

Nem zengne jajszóm, mely most esdve kér:
Ragadj el hab, felhő vagy lomb gyanánt,
Mert tövisekre buktam, s hull a vér,

55 S zord órák súlya húz, s láncsal fon át,
Lelked szabad, vad, büszke rokonát!

V

Legyek hárfád, mint hárfád a vadon,
Hulló lomb vagyok én is, ne kimélj!
Ha vad zenéd felzúdul szabadon,

60 Lomb s lélek hadd kísérje őszi, mély
Dallal, mely édes, bár fáj —, oh, te zord
Lélek, légy lelkem, én s te: egy személy!

Holt szellemem a Tér ölén sodord,
Tört lombként, melytől sarjad újra más!
65 S dalom égő zenéjét messzi hordd,

Mint oltatlan tűzhelyről a parázs
Röpül, oh, szórd szét, hol csak ember él!
Ajkam szavából prófétás varázs

Kürtöljön az alvóknak! Oh, te Szél!
Késhet a Tavasz, ha már itt a Tél?

24. OZYMANDIÁS

Egy messzi vándor jött, ki ős romok
Felől regélt: A pusztán szörnyü két
Nagy csonka láb áll. Arrább lágy homok
Lep egy kőarcot. Homloka setét.

- ⁸ A vont ajk vén parancsszóktól konok,
 S vad szenvedélye még kivésve ég
 A hús kövön, bár, mely véste, a kéz,
 S a szív, hol dúlt e dölyf, temetve rég.
 A talpkövön kevély igék sora:
¹⁰ „Király légy bár, jöjj és reszketve nézz:
 Nevem Ozymandiás, urak ura.”
 Más semmi jel. A roppant rom körül
 Határtalan szélesre s hosszúra
 A holt homoksík némán szétterül.

25. AZ ÉRZÉKENY ZSENGE

(Részlet)

- Egy kertben egy Érzékeny Zsenge nőtt,
 Ezüst harmat vizével friss szél itatta őt,
 S az ifju fénybe lágy legyezőt tárt ő,
 S az éj csókjára szúzi kelyhet zárt ő.
- ⁵ És lebegett a drága Kikelet
 Tüzes szentlélekül a kert felett,
 S füve s virága föld sötét ölének
 A téli csöndből reszketően kelének.
- A legbizsergőbb drága kéjt azonban
¹⁰ Ő érezé kerten, mezőn, vadonban:
 A dél tüzén gyúl így a nászra gyenge
 Őz, mint ez az árva Érzékeny Zsenge . . .
- Már hóvirág s ibolya kedvesen
 Kibúttak, langy esőtől nedvesen,
¹⁵ És sóhajuk s szaga a rét fűvének
 Keverve szállt, mint zeneszó meg ének.
- S színes kökörccsin s nyalka tulipán,
 Szépséges nárcisz is jött azután,
 Ki rezge képét víztükörbe nézi,
²⁰ Míg édes arcát hervadttá igézi.

S a gyöngyvirág is, mint egy hableány,
Nyílt ifju bájjal s oly sápadt-buján,
Hogy fénye, úgy tetszék, átsütve rezdül
A levelek szelíd zöldjén keresztül.

- 25 És kezdett apró sok jácint-harang
Kék és fehér s bibor zenét, s e hang
Oly ájult halkan s lágyan szólt a szélbe,
Hogy aki hallgatta, illatnak vélte.

- S a rózsza, mint tündér, ki habba lép,
30 Kibontá rejtett, meleg kebelét,
S míg hulló szirmát anda szellő várta,
Szépsége leglelkét vágyón kitárta.

- S a pálcás líliom, mint víg menád,
Fölnyújtá holdfény-szín billikomat,
35 Míg csillagforma, sárga szeme égve
Hús harmatcsöppön át nézett a csöndes égre.

- S lágy jázmin s tuba-rózsák édes éke,
Minden virágok legfőbb édessége,
S valahány égtáj bimbós kincse mind,
40 Virult a kertben szűz kedve szerint.

S az állhatatlan lejtésű folyóra
Kusza lombok íveltek ráhajolva,
Arany s zöld fénnel reszkető eget
Sejtetve a sok tarka ág megett.

- 45 S a rejtett tükrön tavirózsa ringott,
S más vízi szirmok halk csillaga ingott,
Amíg körülük mélabb s lassudabb
Tánccal villant az édes, lassu hab.

- És pázsitos, mohás, kanyargó utak
50 A kert sűrűjén erre-arra búttak:
Egyik a napra s szélre kiszaladt,
Másik eltűnt a bimbós fák alatt,

S köztük százszorszép s csengetyűvirág
Nyílt, mint tündéri asphodél-világ,
55 Szirmocskák, hulló nappal hullni rezgék,
Fehér, bibor, kék sátorú ereszkék,
Melyek a fénybogárt éjjelre beereszték.

S ez ártatlan édenben a remek
Szirmok mint ébredő gyermekszemek,
60 Ha tükrük az anya dalától fényes,
Melytől elébb alunni, aztán ébredni édes,

Azt várták mind, hogy enyhe szél legyintse
Keblük, s kigyúltak, mint a bánya kincse,
Ha lámpa süt rá, s égig fölnevettek,
65 S a nap szelíd tűzéből víg részt versengve vettek.

Mert mindegyiken végig illana
Szomszédja fénye s forró illata,
Mint ifjú szeretők, ha zsenge kéj hetében
Pihegnek és remegnek egymás lehelletében.

70 S az Érzékeny Zsenge, bár nem tudott
A kéjből, mely hegyétől gyökeréig futott,
Sokat visszafizetni —, minden társánál jobban
Vágyódott adni, adni, szeretni csak, azonban

Ez az Érzékeny Zsenge nem volt fényes virág,
75 Nem szülték illat- és fény-áldotta csirák;
Ám ez a Szerelem: kitárta telt szivét,
S bár nem volt szép, mohón imádta, ami szép.

S a könnyű szél, mely felverte a berket,
Míg szárnyáról susogó zene pergett,
80 S a virágcsillagok villámló sugara,
Mely színeket sodor a szirmokról tova,

S a pelyhes potrohú, sürgő rovarsereg,
Mely mint arany hajócskák napfényes tengerek

Vizén, úgy leng s viszen fény és illattehert,
85 Míg lenn zöld fű remeg, és örvénylik a kert,

S a harmatpára, mely láthatlan füstöl
A napban felparázsló sok apró sziromüstből,
S mint halk szellem-lepel leng a szférák felé,
Mint felleg, melynek öblét édes zamat telé,

90 S a sűrű és gomolygó déli pára,
Mely tengerként dagad a forró tájra,
S benne minden hang s illat s ragyogás
Eggyé torlik, mint úszó, kusza sás,

Ez mind mint angyalbájú szolgakör
95 Lengé körül a Zsengét, száz gyönyör,
Míg lassu órák lomhán tűnve keltek,
Mint méla égen a szélcsendi felleg.

S ha szállt az est az égi tereken,
S a föld csak nyugalom volt s szerelem,
100 S nem izzott úgy már, ám mélyült a kéj,
A fény fátylát levetkeztén az éj —,

S vadat s madárt s rovar altatni már
Tengerként ringott néma álom-ár,
Amelynek fenekén, mint lágy homok,
105 Pihent az öntudat, s nem tépték fel nyomok,

(Csak éppen a csalogány édes kedve
Zengett az éjben, egyre édesedve,
S az égi dalból pár tépett ütem
A Zsenge álmaít átszótte szeliden)

110 Ott az Érzékeny Zsenge legelébb
Áhítóza a béke kebelét,
Törékeny kedvenc, fáradt kis gyerek,
Aki örömbbe lankadt, s míg halk homály perreg,
Megbú az Éj ölén, s ringván elszendereg.

John Keats

(1795–1821)

26. ÓDA EGY GÖRÖG VÁZÁHOZ

- Oh, tűnt derűk arája, íme még
Itt állsz, s dajkál a vén idő s a csend,
S mesélsz: füzérid közt rajzos regék
Lágy dalnál édesebb lejtése leng:
5 Oh, lombdiszed közt mily legenda él?
Mily istenségek vagy mily emberek?
Árkádia vagy Tempe-völgy e táj?
Vagy más ég s föld? Kik e vad némberek?
Őrültet úznak? vagy harc sodra kél?
10 Síp andalog? dob döng? kéj láza fáj?

- Édes a hallott dal, de mit a fül
Meg sem hall, még szebb: halk sipocska, zengd!
Ne testi fülnek! gyöngyözd remekül
Lelkembe ritmusát, mely csupa csend!
15 Szép ifju! nótád tündér lomb alatt
Örökre szól, s örök a lomb a fán!
S te, vad szerelmes, kinek ajakad
Bár oly közel, édes célt mégsem ér,
Ne bánd, bár vágyad kéjt hiába kér,
20 Örök, szép vágy lesz, s nem hervad a lány!

- Oh, boldog lombsor, el nem száradó,
Melynek a tavasz búcsút sohsem int,
Oh, boldog pásztor, sohsem fáradó,
Fújván örök sípod szived szerint,
25 S oh, százszorosan boldog szerelem,
Örökre hév, s örök örömsre kész,
Zsibongó, zsenge vágy: még! egyre még!
— Mily más a bús, halandó gyötrellem,
Melytől a szív megundorul s nehéz,
30 S a nyelv kiszárad, és a homlok ég...

Mily áldozatra gyűl emitt a nép?
A zöld oltár elé szent pap vonat

Szelíd üszőt, amely bődülve lép,
 S borítja lágy szőrét virágfonat.
³⁵ Mily apró város az, mely halk habok
 Partján vagy békés várövű hegyen
 Tárt utcákkal e jámborokra vár?
 — Oh, kicsi város, néped elhagyott,
 S közülük hírt regélni nem megyen
⁴⁰ Csöndedbe vissza soha senki már . . .

Oh, antik karcsuság, szelíd ivek,
 Márványfiúk s lányok kecses köre,
 Oh, sűrű ágak, eltiport füvek,
 Oh, formák csöndje, anda gyönyöre
⁴⁵ Az öröklétnek: hús pásztormese!
 Ha rajtunk múlás úli már torát,
 Te megmaradsz, s míg új jajokkal ég
 Az új kor, nékik is zengsz, hű barát:
 „A Szép: igaz, s az Igaz: szép! — sose
⁵⁰ Áhítsatok mást, nincs főbb bölcsesség!”

27. AZ ŐSZHÖZ

Párák és érett ízek évszaka,
 Jössz, s hó hived, a sárga nap, örül,
 S összefogtok, s áldott fürtök soka
 Csügg a szőlőn a nádtetők körül;
⁵ Mohos ágat dús almasúly töret,
 S zamat tölt minden őszi magvakat,
 Dinnye dagad, feszül cukros bele
 A mogyoróknak, s száz bimbó fakad:
 Késő virág, minőt a méh szeret,
¹⁰ S már azt hiszi: örök a méz-szüret,
 Mert nyári sejtje csordultig tele.

Ki nem látott még téged? — Kiszököm
 S megleslek gyakran csűrök közelén,
 Űlsz gondtalan a téres küszöbön,
¹⁵ S hajad lágyan leng a cséplés szelén,

Vagy épp aratsz, és mákillat hatol
 Hozzád, s elaltat, és nem éri már
 Sarlód a szomszéd, rezge fű-kalászt;
 Vagy főd, mint fáradt béresé, hajol
 20 Patak tükrére, s friss italra vár;
 Vagy bor-prés mellett les lassú, sovár
 Szemed, hogy végső cseppjét hullni lásd.

Hol a tavasz nótái? mind halott?
 Mi gondod rá? van néked is zenéd:
 25 Míg esti felleg szó be halk napot,
 S a tarlón rózsák színét szűri szét,
 A parti fűzfák közt busongva dong
 A szúnyograj, mely száll meg szétomol,
 Mert kapja-ejti kényén könnyű lég;
 30 Kövér nyáj béget, s visszazeng a domb,
 Tücsök cirpel, veresbegy is dalol:
 Finomka fütty a szérűskert alól,
 S gyűlő fecskék zajától zúg az ég ...

28. ÓDA EGY CSALOGÁNYHOZ

Szivem fáj, s minden ízem zsibbatag,
 Mint kinek torkát bús bürök telé,
 Vagy tompa kéjű ópium-patak,
 S már lelke lankad Léthe-part felé —;
 5 Nem boldogságod telje fáj nekem,
 De önnön szívem csordult terhe fáj
 Dalodtól, könnyű szárnyu kis dryád,
 Ki bükkös berkeken
 Lengsz, s visszazengi a hűs, zöld homály
 10 Telt kortyú, lenge, hő melódiád!

Oh, még egy kortyot! mint hűs pincemély
 Aggott borát, melyben — oh, drága nedv! —
 Zöld tájak fénye s virágíze él,
 Provánszi dal, tánc s napsütötte kedv!
 15 Egy kelyhet! — melyben délszak lángja forr,

Vagy mit a Múzsák szent patakja tölt
Rózsás habbal, s a gyöngyszélű pohár
Öble setét bibor,
Hogy míg iszom, tűnjék a lomha föld,
20 S szálljak veled, hol erdők árnya vár!

Szálljunk tova, csak el! feledni mind,
Mit lomb mélyén te nem láttál soha,
A jajt, a lázat, mind a ferde kint,
Mit nyögve vált itt bús szívek soka,
25 Hol béna főkön hús, gyér haj busong,
Hol ifjak vázként dőlnek sírba le,
Hol már eszmélni is keserűség
S ólmos szemhéju gond,
S hol elborul a Szépség friss szeme,
30 Vagy benne egyre új vágy pokla ég.

Csak el! rejtekhelyedre lengni el!
Már nem Bacchus s a párducos fogat,
De a Költészet szent szárnya emel,
Míg tompa elmém csügged s elakad —,
35 Ím itt vagyok! — ül már az éj szelid
Trónján a szűz Hold, s dús csillagcsokor
Tündéri rajban körbefürtözé —,
De e mély árnyba itt
Az égről halk fényt csak a szél sodor
40 Mohás útvesztők s vak zöld lomb közé.

Lábam virágra lép? — nem láthatom,
S hogy mily tömjént himbál a halk fa fönt,
De a vak árnyból titkos-áthatón
Tavaszbalsam száll, s édesen előnt
45 Fűvet, pagonyt, vackort, hóbóbitás
Tövist, nyájtépő vad cserjék sorát,
Bús violát, mely rejtezőn konyul,
S az ért május csudás
Sarját, a pézsmarózsát s mézborát,
50 Mint dongó zsong, ha nyárest alkonyul.

Merőn figyellek —, oh, sok bús időn
Szeretgettem már a szelíd Halált,
S hívtam, dudolva és becézgetőn:
Vinné halk lelkem békült légen át —,
55 De most, most volna a legédesebb
Elmúlni, kín nélkül, ez éjfelen,
Míg lelked a dal omló ütemén
Rajongva tépdese! —
Oh, zengj még! s légy, ha már süket fülem
60 Hiú hant lesz, magasztos gyász-zeném!

Te nem halálra lettél, és irígy
Idő rád nem tipor, örök madár!
Éji dalod mondhatlan rég sir így:
Hány császár s bús bohóc hallotta már!
65 Oh, épp ez a dal járta át talán
A Rúth szívét, állván az idegen
Rozs közt, mikor síró honvágya fájt!
S mély vizek nyílt falán,
Az örvénylő óceán-üvegen
70 Talán e hang tár tűnt tündéri tájt!

Tűnt tündértáj! — harangként kong e szó,
S tőled magamhoz visszaűzve zúg,
Ég áldjon! — hajh, az ábránd rossz csaló,
S híres tündérhatalma mind hazúg,
75 Ég áldjon, ég! — az égő, lenge dalt
A szomszéd rétek s halk folyó felett
Csend húti már, s ott túl a halmokon
A mély völgyekbe halt . . .
Mi volt ez? — éji ábránd? képzelet?
80 Oh, tűnt zene: zengtél? vagy álmodom?

29. A MELANCHOLIÁRÓL

Ne, oh, ne vágyd a Léthét, s mámorul
Vad rostú farkastej szeszét se szűrd,
S mely halvány földhöz rőt csókkal borul,

Poklos csucsor fürtös diszét se túrd;
 5 Setét füzéredűl taxus-bogyót
 Ne perguess, és halálfős lepkeszárny
 Ne lengjen bús Psychédűl, s vén uhú
 Se lesse sok jajod, a nem fogyót:
 Mert árnyuktól csak lomhább lesz az árny
 10 Lelked fölött, s alél a drága bú.

Inkább, ha leked méla kedve jó,
 S mint síró égi felleg, úgy lep el,
 Mint lankadt bimbófőt szelíd eső,
 Mint április zöld dombját langy lepel:
 15 Búd friss rózsákra hullasd permeteg,
 Vagy sós szivárvány színe szívja fel,
 S peóniák víg gömbjén hintsd te szét;
 Vagy fogd lánykád kezét, s míg gyermek
 Daccal pörölve csacska szót felel,
 20 Idd mély csodájú, mély tekintetét.

A Szépség is csak Bú, mert halni vész,
 S ajkához hajló újjal a Gyönyör
 Mindegyre búcsut int, és mind a Mész,
 Mit kedvünk méhe szív, csak bús csömör:
 25 Jaj, mert bár járd a Vígság templomát,
 Szentélyét fátylas Mélabú üli,
 Bár csak te látod, ki inyenc inyed
 Falán a kéj héját már szétnyomád,
 S ki leked, mely ős, bús ízzel teli,
 30 Oltárán függni szent jelül viszed.

Nikolaus Lenau

(1802–1850)

30. AZ „ALBIGENSEK” UTÓHANGJA

Amért küzdöttek, hősin kardra kelve,
 Amért máglyákra mentek énekelve,
 Mi volt az? Tán fényes, látó szemük
 Bevillant, bár balsors tört ellenük,

- ⁵ A szent Szabadság *felismert* szívébe,
S imádták, máglyáknál is hőbben égve?
Vagy bennük csak halk sejtelme borongott,
Míg kínok közt járták a bús porondot,
S nem több? — ám hősi emléküket éppen
¹⁰ Ezért kell gyászba s fénybe szőni szépen:
Oh, lehet-e a szép, szabad vágy talmi,
Ha, ki csak sejti, már kész érte halni?

- S tán új kérdés faggatja bús dalom:
Miért kél benne oly sok borzalom?
¹⁵ Miért, hogy hantot tűnt iszony felett tár,
Mit a Történet boldogan feled már?
Elföldelt kint miért új létre hívni,
Halottak ellen gyűlölködve vívni?
Hát nincs elég friss kínja a jelennek?
²⁰ S nem jár gyűlölség *élő* becstelennek?

- Ám mégis, múltba hadd nézzen a szem,
A tűnt idő szívünk hadd szántsa mélyre,
A bús jelen, így, egybeforrva véle,
Egy sors, egy élet, egy vérség leszen.
²⁵ A vándor is, hogy hol kövesse híve,
Ha szétágaz ösvénye vadon íve,
Úgy jelzi meg, hogy a bejárt utat
Zöld ággal hintve, jó irányt mutat:
Így vár, a tűnt küzdők útjára hullva,
³⁰ Törött boldogság és sok drága hullá.

- Régmúlt harcos sorsokkal egybeszóve
Táguljon szívünk büszkén a jövőbe,
Hogy prófétás kedv vídám heve gyújtson,
Bár vesztes harc borús halála sújtson,
³⁵ Mert jó a perc, és boldogabb napokban
Felénk is hű utódok szíve dobban.

- A mi korunk miért ily vad, komor?
Loholva, tépve, daccal mire forr? —
Meghalni, míg árny ül a látkörön:
⁴⁰ *Ezért* nincs bennünk türelem s öröm,

Ez fáj: mohón a régvárt fényre vágyva
Ólmos hajnalban dőlni síri ágyba.

De bár a nap késik, s mi porba omlunk,
Izzó vágyakkal, bosszútlan sebekkel,

⁴⁵ Lesz még arany szabadság, drága reggel,
S tüzen könnycsepp ragyog majd: szólni rólunk!

Ne véljétek hát, hogy gyávulva hárul
Dalom haragja holtakra a máru!

Sőt hirdetem: gyöngé, késő szülöttek!

⁵⁰ Az éji rémtől balga aki retteg!

Nézzétek a sok dib-dáb mai cenket,

Nem érik föl a nagy, holt Innocentet,

Holott szavára sem szűnt meg dobogni

Az Emberszív, s a Gondolat lobogni!

⁵⁵ A fényt az égről nem lehet lemarni,

Napot sötét csuhákkal eltakarni

Vagy bíbor köntösökkel —, fény lesz itten!

Az albiak nyomát husszíták járvák,

Vérrel fizetni meg a könnyek árját,

⁶⁰ S Huss, Ziska tüntén jönnek: Luther s Hutten,

A Harminc Év, a Cevennek dicsői,

A Bastille rombolói és a többi!

31. PUSZTA SEMMI...

A puszta semmi int, amerre nézek;

Agyonpéldázott vándorút az élet,

Sivár bolyongás, jobbra-balra széled,

S az út során a friss erők enyésznek.

⁵ Igen, ha végső célig úgy mehetne

Az ember, víg suhanc gyanánt haladva,

Amint az első pár lépést szaladta,

A játékon nevetni tán lehetne.

De létünk zord erők kezén forog,

¹⁰ S ütődik perctől perchez, s törve már,

Mint rossz korsó, mely titkon elcsorog

A tikkadt föld porán, amerre jár.

Immár üres. Kinek kell? Már nem ép ez,

Jobb lesz: dobják a többi tört cseréphez...

3. I ny lehtell; a pöggöy keng ei bolován his elymni doges
fajó, vajó, sohsejelt tott vörögk utrovojani —
^{lehetett}
Remitt eriem igenbattan ~~elég~~ en kortallan:
Litogato' len ne ottan, nit roppan künne a vai,
Kis' vendig len az ottan, nit roppan künne a vai,
Az len, más ke lenne mai?

4. *Þ* líka lítum meira, þekkingin eluðu þessu,
 Vinnu *þ* líka lítum meira, þekkingin eluðu þessu,
 S. "Vinnu" - "Vinnu", - "Vinnu", - "Vinnu",
 Þá de feng, þá mátt eluðu þessu. Alvar þessu er þá mátt eluðu þessu,
 Hlutan löpöð, alvar þessu: alvar þessu er þá mátt eluðu þessu,
 Næm er hlutan a þessu. - Þessu hlutan, mátt eluðu þessu.
 S. velt þessu, mátt eluðu þessu.

32. A HOLLÓ

Egyszer egy bús éjfél tájon, míg borongtam zsongva, fájón,
S furcsa könyvek altatgattak, holt mesékből vén bazár,
Lankadt fõm már le-ledobbant, mikor ím valami koppant,
Künn az ajtón mintha roppant halkan roppanna a zár,
5 „Vendég lesz az”, így tünődtem, „azért roppan künn a zár,
Az lesz, más ki lenne már?”

Óh, az emlék hogy szíven ver: padlómon a vak december
Éjén fantom rejtelemmel húnyt el minden szénsugár,
10 És én vártam: hátha virrad, s a sok vén betűvel írt lap
Bánatomra hátha írt ad, szép Lenórárnál halva bár,
Fény leánya, angyal-néven szép Lenórárnál halva bár,
S földi néven senki már.

S úgy tetszett: a függöny leng, és bíborán bús selymü zengés
Fájó, vajú, sohse sejtett torz iszonyt suhogva jár —,
15 Rémmült szívem izgatottan lüktetett, s én csititottam:
„Látogató lesz az ottan, azért roppan künn a zár,
Késõ vendég lesz az ottan, azért roppan künn a zár,
Az lesz, más ki lenne már?”

Visszatérve lelkem mersze, habozásom elmúlt persze,
20 S „Uram”, kezdtem, „avagy Úrnõm, megbocsájtja, ugyebár?
Ámde tény, hogy már ledobbant álmos fõm, és Ön meg roppant
Halkan zörgött, alig koppant: alig roppant rá a zár,
Nem is hittem a fülemnek.” — S ajtót tártam, nyílt a zár:
Éj volt künn, más semmi már.

25 S mély homályba elmeredtem, szívvel, mely csodákra retten,
Látást vártam, milyet gyáva földi álom sohse tár;
Ám a csend, a nagy, kegyetlen csend csak állott megszegetlen,
Nem búgott más, csak egyetlen szó: „Lenóra!” — halk, sovár
30 Hangan én búgtam: „Lenóra!”, s visszhang kelt rá, halk, sovár,
Ez hangzott, s más semmi már.

S hogy szobámba visszatértem, s még tüzelt javába vérem,
Hirtelen, már hangosabban, újra zörrent holmi zár,
S szóltam: „Persze, biztosan csak megzörrent a rácsosablak,
No, te zaj, most rajtakaplak, híres titkod most lejár,
35 Csitt, szívem, még csak egy percig, most a nagy titok lejár,
Szél lesz az, más semmi már!”

Azzal ablakom kitártam, s íme garra, hetyke-bátran
Roppant Holló léptetett be, mesebeli vén madár,
S rám nem is biccentve orrot, meg sem állt, és fennenhordott
40 Csőrrel ladyt s büszke lordot mímelt, s mint kit helye vár,
Ajtóm felett, Pallasz szobrán megült, mint kit helye vár —,
Ült, nem is moccanva már.

S ahogy guggolt zordon, ében méltóságu tollmezében,
Gyászos kedvem mosolygóra váltotta a vén madár —,
45 S szóltam: „Bár meg vagy te nyesve, jól tudom,
nem vagy te beste,
Zord Holló vagy, ős nemes te, éji part küld, vad határ,
Mondd, mily néven tisztel ott lenn a plútói mély, vad ár?”
S szólt a Holló: „Sohamár”.

Ámultam, hogy ferde csőrén ilyen tártan, ilyen pőrén
40 Kél a hang, okos, komoly szó alig volt a szava bár,
Ám el az sem hallgatandó, hogy nem is volt még halandó,
Kit, hogy felnézett, az ajtó vállán így várt egy madár,
Ajtájának szobra vállán egy ilyen szörny vagy madár,
Kinek neve: „Sohamár”.

55 S fenn a csöndes szobron ülve, az a Holló egyedül e
Szót tagolta, mintha lelke ebbe volna öntve már;
Nem nyílt más igére ajka, nem rebhent a toll se rajta,
S én szólék, alig sohajtva: „Majd csak elmegy, messziszáll,
Mint remények, mint barátok, holnap ez is messziszáll.”
60 S szólt a Holló: „Sohamár!”

Megriadtam: csendziláló replikája mily találó —,
„Ügy lesz”, szóltam, „ennyit tud csak, s kész a szó- és ígetár;
Gazdájának, holmi hajszolt, bús flótásnak búra ajzott

Ajkán leste el e jajszót, mást nem is hallhatva már,
65 Csak remények gyászdalát, csak terhes jajt hallhatva már,
Ezt, hogy: „Soha — soha már!”

S gyászos kedvem újra szépen felmosolygott, s párnás székem
Szemközt húztam, ott, ahol várt ajtó, szobor és madár;
70 És a lágy bársonyra dőlten tarka eszmét sorra szőttem,
Elmerengtem, eltűnődtem: mily borongó nyitra jár,
Átkos, ős, vad, furcsa Hollóm titka mily bús nyitra jár,
Mért károgja: „Soha már”?

Ekként ültem, szöve-fejtve bús eszméket s szót se ejtve,
75 Míg a madár szeme izzott, szívemig tüzelve már;
S fejtve titkot, szöve vágyat, fejem halkán hátrabágyadt,
Bársonyon keresve ágyat, mit lámpám fénykörbe zár,
S melynek bíborát, a lágyat, mit lámpám fénykörbe zár,
Ő nem nyomja —, soha már!

Ekkor, úgy rémlett, a légnek sűrűjén látatlan égnek
80 Füstölők, s a szőnyeg bolyhán angváltánc kél s muzsikál;
„Bús szív”, búgtam, „ím a Szent Ég szállt le hozzád, égi vendég
Hoz vigaszt, és önt nepenthét, s felejtést ad e pohár,
Idd, ó, idd a hús nepenthét, jó felejtés enyhe vár!”
S szólt a Holló: „Soha már!”

85 „Látnok!”, nyögtem, „szörnyü látnok! ördög légy, madár
vagy átok!
Sátán küldött, vagy vihar vert most e puszta partra bár,
Tépetten is büszke lázban, bús varázstól leigáztan,
Itt e rémek-járta házban mondd meg, lelkem szódra vár —,
Van . . . *van* balzsam Gíleádban? . . . mondd meg —, lelkem
esdve vár . . .”
90 S szólt a Holló: „Soha már!”

„Látnok!”, búgtam, „szörnyü látnok! ördög légy, madár
vagy átok
Hogyha istent úgy félsz, mint én, s van hited, mely égre száll,
Mondd meg e gyászterhes órán: messze mennyben vár-e jó rám,

Angyal-néven szép Lenórám, kit nem szennyez földi sár,
95 Átölel még szép Lenórám, aki csupa fénysugár?"
S szólt a Holló: „Soha már!"

„Ez legyen hát búcsúd!", dörgött ajkam, „menj, madár
vagy ördög,

Menj, ahol vár vad vihar rád és plútói mély határ!

Itt egy pelyhed se maradjon, csöpp setét nyomot se hagyjon,
100 Torz lelked már nyugtot adjon! hagyd el szobrom, rút madár!
Tépd ki csőröd a szivemből! hagyd el ajtóm, csúf madár!"
S szólt a Holló: „Soha már!"

S szárnyán többé toll se lendül, és csak fent ül, egyre fent ül,
Ajtóm sápadt Pallaszáról el nem űzi tél, se nyár!

105 Szörnyü szemmel ül a Holló, alvó démonhoz hasonló,
Míg a lámpa rájaomló fényén roppant árnya száll,
S lelkem itt e lomha árnyból, mely padlóm előttve száll,
Fel nem röppen —, soha már!

Alfred de Musset

(1810—1857)

33. VELENCE

Velencén rőt az este,
Nem ing a bárka teste,
Nyugszik halásza mind,
Lámpás sem int.

5 De ülve esti parton
A bronz oroslán zordon
S nehéz talpat emel
Az égre fel.

Körül, a habban ázva,
10 Hajók s dereglyék száza,
Mint halk kócsagsereg,
Úgy szendereg.

S fölöttük, míg az estben
Száll vízi pára resten,
15 És könnyű szél kereng —,
Zászlócska leng.

A hold az Ég piarcán
Elbúvik, s szende arcán
Csillagos fellegek
20 Fátyla lebeg:

A Szent-Kereszt-apátnő,
Ha ölti fátyolát ő,
Így hull rá árnyvető
Sűrű redő . . .

25 S a vén palota-ormok
S a sok bús ívű csarnok
S lovag-lépcsőn a sok
Hószínű-fok,

S hidak, az út-erekkel
30 S a mord szobru terekkel
S a rév, mely rengni kél,
Ha száll a szél,

Mind hallgat: néma város,
Csak egy-két alabárdos
35 Jár, hol bástyázva áll
Az árzenál.

Óh, most, míg hold dereng itt,
Hány drága lány mereng itt,
Hány gyöngyvirág, remek,
40 Vár, les, remeg . . .

Ragyogni báli éjen,
Hány öltözik kevélyen,
S éjszín álarcot ölt
Tükre előtt.

45 Fekszik párfőmös ágyban
A szép Vanína vágyban,
S aléltan, még ölel —,
Így alszik el.

S Nárcísa a bolondos,
50 Víg gondolán kalandos
Mámore közt hajnalig
Dalol, iszik . . .

S ugyé, Itáliába
Kissé mindenki kába,
55 S gyönyörre adja itt
Bús napjait?

Ne bánjuk hát, ha kong a
Vén dózse-kastély lomha,
Avítt órája zord,
60 Bús óra-sort.

Számláljuk, édes, inkább
Makrancos, szép rubinszád
Csókját, melyet vagy ád,
Vagy megbocsát!

65 S számláljuk sok-sok könnyed
Bájad s az enyhe könnyet,
Melyet fakaszt az éj
S a drága kéj!

34. A HOLD BALLADÁJA

A hold a barna éjben
A torony sárgaszín
Hegyében
Ült, mint a pont az i-n.

- ⁵ Oh, hold! tán cernán enged
 Egy bús kéz föld iránt,
 S lenget,
 S szemközt s profilba ránt?
- Félszemmel néz az este?
¹⁰ Vagy egy álcás cherúb
 Les le:
 És sárga maszkja rút?
- Vagy épp egy lapda lennél?
 S mint egy nincs-lábu pók,
¹⁵ Mennél,
 S gurulsz csak, rest pufók?
- Vagy ócskaság vagy, lomi-vas,
 Vén óra-szerkezet?
 S hogy kongass,
²⁰ Pokol lesi neszed?
- S most is, míg orcád bújdos,
 Néz mutatódra s vár:
 A súlyos
 Örök kín múl-e már?
- ²⁵ Vagy féreg rág, tapadva,
 Mikor, kormos korong,
 Apadva
 Vékonyulsz, s félhold borong?
- Mi tépte így fel orcád
³⁰ A múlt éjjel? Talán
 Egy zord ág
 Egy szúrós ormu fán?
- És jöttél, mint ki sorvad,
 S megtámasztád fakón
³⁵ A szarvad
 A rácsos ablakon...

Menj, hold haló világa !
Oh, szőke Phébe ! dúlt
És drága
40 Tested tengerbe hullt.

Nem látni már, csak arcod,
S a homlok bús ivén
A karcot —,
Mily hervadt vagy, s mi vén . . .

45 Te voltál rég a berken
A tegzes égi szűz,
Ki serken
És karcsu gímet űz?

Oh, hol a zöld platánfa !
50 S a mogyorós berek !
Diána !
S a víg agár-sereg?

— Fülelt az éjszín zerge
Szédítő szirttetőn:
55 Zörg-e
Lépted, közelgetőn?

S riadt a falka, rajta !
Réten s völgy s halmon át
Hajtva
60 A futó lakomát . . .

Majd esti szél szállt resten —,
S már lábad vízbe lép,
S az estben
Egy ifju megles épp . . .

65 Majd lengsz, vak éjbe szállva,
S egy pásztor ajka vár,
S e szájra
Lecsapsz, mint halk madár . . .

- Oh, hold ! év évre telhet,
 70 De emlékünke még
 Szerelmed,
 Ím lásd, ifjultan ég !
- Múltadtól szépre válva
 Oh, légy örökre már
 75 Áldva,
 Járj telve, fogyva bár !
- Még néznek rád kolompos
 Nyájak vén őrei,
 Míg lompos
 80 Ebük orcádra rí . . .
- S szeret a bárkás, míg a
 Nagy, halk faház halad,
 Ringva
 A tiszta ég alatt . . .
- 85 S szeret a lányka, zsenge
 Bokáin berken át
 Lengve
 S dudolva víg danát . . .
- S a tenger, láncos medvéd,
 90 Lesvén hús kék szemed
 Kedvét,
 Ormótlan ing s remeg . . .
- És szél s hó idején is,
 Ha az est rám borul,
 95 Ím én is
 Itt ülök jámborul,
- És nézlek, amint éppen
 A torony sárgaszín
 Hegyében
 100 Úlsz, mint a pont az i-n . . .

35. EGY NŐ HALÁLÁRA

Szép volt, ha búra hangoló
Kriptában a szunnyadva fekvő
„Éj” szobra, Michelangeló
Remekje szép, noha hideg kő.

- 5 Jó volt, ha jóságnak elég,
Hogy adni könnyen nyíl a kéz szét,
Bár nyílani nem sugallta Ég,
S kincsét nem ízesíti részvét.

- Gondolkodott, ha ingatag
10 Beszédnek, melynek lágy zenéje
Csacsogva csendül, mint patak,
Lehetne gondolat a mélye.

- Imádkozott, ha két remek
Szemet lesütni földre néha,
15 Majd az eget bámulni meg,
Imádságnak nem volna léha.

- Mosolygott is tán, hogyha él
A zárt bimbó, mely meg se sejtí,
Hogy ráfuvallt az anda szél,
20 Mely máris illan s elfelejti.

Sírt volna is tán, ha hanyag
Finom kezét keblére téve,
Sejthette volna, hogy agyag-
Testünk szent harmatok edénye.

- 25 S szeretett volna is talán,
Ha gőgje, cifra lámpaképpen,
— Hiú fény egy sírbolt falán —
Nem ég vala meddő szívében.

- Meghalt és nem is élt e nő,
30 Mert amig élt is, tetszhalott volt,
Kezében élte könyve ott volt,
S elejté olvasatlan ő . . .

36. A MŰVÉSZET

Úgy! szebb a mű, ha büszke
Formából kél elő,
És küzdve:
Vers, márvány, drágakő!

⁵ Ne kösd a lépted gúzsba,
De szigorún vezesd,
Oh, Múzsza:
Kothurnust öltö, feszes!

Fúj! ütemek lapossa!
¹⁰ Mint nagy papucs lötyög,
Tapossa
Száz kényelmes bütyök!

Oh, szobrász! kezed újja
A sárt, mely lomha, lágy,
¹⁵ Ne gyúrja,
Ha szebbre leng a vágó!

Zord márványt kalapácsolj!
Minőt Carrára fejt
Vagy Párosz:
²⁰ Szűz kontúrt méhe rejt!

Vagy büszke vágyad vonzza
Syracusa becses
Ó bronza:
Kevély rajzú s kecses!

²⁵ Vagy finom gondú kézzel
Vésván agát szívét,
Igézsd fel
Apolló arc-ívét!

Festő! vízzel ne fess te!

- 30 A halk szín is mohón
Tüzesre
Izzék, zománc kohón!

Szirént fess: testén tarka
Szeszéllyel csapkod át

- 35 Kék farka —,
S száz címerrajz-csodát!

Fesd, hármás dicsgerezddel,
A Szűzet s gyermekét,
S kereszttel

- 40 A bűnös földtekét!

Elomlunk. — Göggel állván
Csak egy: a *Mű* —, örök!
A márvány-
Arc él a rom között!

- 45 S ha régi, földbe rejtett
Vak érmet lel a pór:
Felejtett
Császárrol hull a por . . .

- Az istenek is hálnak,
50 De híre sohse vész
A dalnak,
Előbb lesz rongy az érc!

- Mintázz, csiszolj, faragj hát,
Hogy álmod lebbenő
55 Alakját
Lengje a lomha kő!

Robert Browning

(1812–1889)

37. HÁROM NAP MÚLVA

Így —, három nap még, s látom őt,
S egy éj —, de hisz az éj rövid,
S két óra ráadás —, és itt a perc,
S megint a régi, hű sziven heversz,
5 Mely szívedről törött le, és
Melyen még, ím, friss a törés:
Illesszük össze, s egybeforr a rés!

Egy év, amíg e pár nap eltipeg!
De legalább az éjek rövidek!
10 S mint lenge hold az éj egén,
A keskeny, karcsu, drága fény:
Kelsz, s fénylik éjlő életem,
S csak téged látlak, és nekem
Te vagy csak földem és egem!

15 Oh, a súlyos, bomló hajak
Illattal s hővel hulljanak,
Mint régen, szőke és setét
Zengéssel szikrát szórva szét:
E hajhoz arcom hányszor ért
20 A drága hőért s illatért,
S mily fénye volt, meg árnya —, mert
Barnán bűvölt, s szóként levert,
Mint ó művész, ha tust s aranyt kevert...

S ha tán zord szó int: „Pár nap, és
25 Egy világ is romokba dől,
Hát még a halk reménykedés?
Örülj, ha míg vársz, gyász nem öl!” —
S ha gyáva szó ijeszt: „Kevés
Talán e három nap s egy éj,
30 Hogy árny törjön rád s szenvedés,
De évek jönnek, meredély

Véletlenekkel és kevély
 Balsorssal, hogy rút véget érj!" —
 Nem félek, oh, te drága „mersz!",
 35 Vidíts, ki vaksi bút leversz,
 Három nap, s újra látom Őt,
 S egy éj, de hisz az éj rövid,
 S két óra ráadás —, és itt a perc!

38. AZ ELVESZTETT KEDVES

Nos, vége! s bármily fájó íz is,
 Úgy fáj-e, mint hivém?
 Ejh! jójszakát cseveg a csíz is
 Már a tornác ivén!

5 A szőlők ifjú rügye pelyhes,
 Így láttam én ma még,
 De holnap mind pattanva kelyhes,
 — S lásd, minden szín kiég . . .

Drágám, hát ránk is ily sors vár? — óh,
 10 Nyúljak kezed után?
 S barát legyek? *csak* barát már? — jó!
 De annak is jut ám

Egy nézés, ében fénnel villanó! —
 Szivem hadd őrzi görcsösen —,
 15 S hangod, mely ujjong: hulljon még a hó!
 Lelkemből nem múl sohasem!

De szóm nem lesz hőbb, mint illik s szokás,
 Csak tán csöppnyit puhább,
 S csak úgy fogom kezed, mint bárki más,
 20 Csak tán picinyt tovább . . .

Charles Baudelaire

(1821–1867)

39. ELŐHANG

Butaság, kapzsiság, tévelygés, ferde vétek
Oltja testünkbe és lelkünkbe mérgeit;
S mint koldus éteti öntestén férgeit,
Mi éppen úgy vagyunk sok drága bűnknak étek.

⁵ És bűnünk mind makacs, igaz bánatra gyáva;
Ki gyón is néhanap, jó zsíros bérre vár,
Aztán vigad megint, nyakig hadd lepje sár,
S lemosni mocskaink csak ronda könny a láva.

Párnáján ringat a fő-fő Varázsló-isten,
¹⁰ A Sátán, s álmodat, mely romlással marat,
S a gazdag, tiszta érc, a híres akarát
Párává lobban el az alkimista-üstben.

Az Ördög dirigál, rángatva rossz fonálunk!
Ki enyhülést akar, a rondaságba váj,

¹⁵ S mindennap közelebb az alvilági táj,
Hová egykedvűen, bűzös homályba szállunk.

Mint züllött részeges, ha némi női roncsot,
Vánnyadt keblű lotyót csókol és belemar,
Titkos, futó gyönyört mi úgy falunk hamar,

²⁰ Facsarva lázasan, mint egy avított narancsot.

Mint milliónyi nyű, bennünk bozsogva rajzó,
Agyunkat démonok raja lepi tele,
S ha lélegzik tüdőnk, Halál zuhog bele,
Mint láthatlan folyó, s zúgása tompa jajszó.

²⁵ Torz kéj, gyújtogatás, vad méreg, sanda penge
Ha víg ábrákat eddig nem hímezék
Sorsunk hétköznapi, komisz vásznába még,
Azért van, jaj, csupán, mert lelkünk tette gyenge.

De túl a párducok, sakálok s mind a hitvány
30 Keselyűk, skorpiók, majmok s kígyók körén,
Mely itt nyög, bög, rőfög, kúszik, megannyi rém,
Bűneink átkozott állatkertjét rutítván,

Van még egy —, ily csufat, gonoszt s szennyest ki
látott?

Ez, bár alig mozog, és ordítani rest,
35 Romokba döntené a földet örömet,
S ásítva egy nagyot, benyelne a világot:

Az Únalom! — szemén rest könny ragyog kövéren,
Huká-t pöfékel, és bitók felé mered:
Finom szörny! ugye őt te is jól ismered,
40 Én álszent olvasóm —, képmásom —, bús fivérem?

40. AZ ALBATROSZ

Olykor matrózi nép, kit ily csíny kedvre hangol,
Albatroszt ejt rabul, vizek nagy madarát,
Mely, egykedvű utas, hajók nyomán csatangol,
Míg sós örvényeken lomhán suhannak át.

5 Alig teszik le a fedélzet padlatára,
A kéklő lég ura esetlen, bús, beteg,
Leejti kétfelé fehér szárnyát az árva,
S mint két nagy evezőt vonszolja csüggeteg.

Szárnyán kalandra szállt, most sántít suta félsszel,
10 Még tegnap szép csoda, ma rút röhejre kész,
Csőrébe egy legény pipát dugdosva élcel,
Másik majmolja a tört szárnyú bicegést.

A költő is ilyen, e légi herceg párja,
Kinek tréfa a nyíl, s a vihar dühe szép,
15 De itt lenn bús rab ő, csak vad hahota várja,
S megbotlik óriás két szárnyában, ha lép.

41. ŐS, MEZTELEN KOROK EMLÉKÉN CSÜGGNÖM
OLY JÓ...

- Ős, meztelen korok emlékén csüggnöm oly jó,
Melyek szobrait aranyfényt szórt Apolló.
Akkor még férfi s nő mohó, friss kéjeken
Nem tudta, hogy mi a hazugság s félelem,
5 S gerincük, csókjain a csiklándó verőnek,
Pezsdült, s a testi gép örült az ép erőnek.
Akkor Cybéle, a gyönyört foganni dús,
Nem volt még sok fiát únt súlyként túrni bús,
Sőt, farkasanyaként, szerelmes szívvel, ömlőn
10 Itatta az egész földet a barna emlőn.
A férfi, szökkenőn, rugalmasan, delin,
Szép nők királya volt, boldog göggel telin,
Dús, szűz gyümölcsöké, kik foltot sohse kapva
Várták, hogy hús, kemény húsuk víg fog harapja.
- 15 A költő, néhanap —, más a világ ma már —,
Ha tűnt őskort keres, és oly helyekre jár,
Ahol a férfi s nő leveti lomha leplét,
Setét hideg fagya lepi meg árva lelkét:
Mily bús kép! Szörnyeket a szem borzadva lát,
20 Óh, visszasírja mind a jótékony ruhát!
Óh, röhejtő csipők! Szegény maskara-törzsek!
Óh, sok bús, ferde hím, véznák s pohos letörtek,
Kiket a Hasznos Elv, a kemény, hideg úr,
Gyerekkorukba már érc-pelenkákba gyúr!
25 És jaj, jaj, hát ti, nők! rossz gyertyaként
viaszlón,
Kiket láz ront s vidít, s ti is, sok szűz kisasszony,
Kikre már bűn szakad, anyai örökök,
És a Szaporaság rútitón rátok ül!
- Igaz, bennünk is él, bár nincs fajunkban épség,
30 Sok új, a régiek előtt nem ismert szépség:
Arcunk felőrlik a szív titkos férgel,
Vagy mondjuk így: a bú szépítő mérgei;
De bár késő Muzsánk kincse, ez új találmány
Jó nekünk, egyre még, mind sorvadóbbra válván,

35 Ős Ifjúság felé szavunk hódolva zeng:
— Óh, kedves Ifjúság, szűz homlokú, te szent!
Szemedben egy üde és friss vízü patak van,
Mely úgy árasztja szét, derűsen, öntudatlan,
Mint az ég kékje, mint a madár s a virág,
40 Melegét, dalait és édes illatát!

42. AZ EMBER ÉS A TENGER

Szabadság embere, tengert imádni hű!
Szeresd csak! tükröd ő, hullámló végtelenje
Mínthogyha parttalan, bús lelked képe lenne,
S ő is, mint szellemed, örvénylőn keserű.

5 Képmásod mély ölen alámerülsz gyönyörrel,
Szem és kar rásimul, s felejtí már saját
Háborgását szíved, figyelve ősz zaját,
Mely egyre féktelen és vad panaszba tör fel.

Mindkettőtök setét s rejtelmesen rideg:

10 Ember, örvényeid kinek van mérni őnya?
Tenger, halk kincseid napfényre fel ki vonja?
A meghitt titkokat irigyen őrzitek.

És mégis, míg a vén századok tűnni térnek,
Kegyetlen és konok küzdéstek egyre áll,

15 Jaj, mert szerelmetek a gyilok és halál,
Óh, örök birkozók, óh, vad dacú fivérek!

43. DON JUAN A POKOLBAN

Alighogy don Juan Hádeszbe szállt a rémes
Vízre, s Cháronnak ott már obulust adott,
Egy koldus, zord szemű s kevély, mint Antisthénész,
Két kézre evezőt vak dühvel ragadott.

⁵ Csüggő keblekkel és szétnyíló köntösökben
Vonagló nőcsapat kelt a vak ég alatt:
Nagy, áldozati nyáj, tolongtak egyre többen,
S jajuk, mint bús uszály, a csónakkal haladt.

Röhögve Sganarelle bérért nyújtotta karját,
¹⁰ Mig don Luis a mély parton bolyongni húnyt
Lelkednek reszkető ujjal mutatta sarját,
Fiát, ki dölőfösen szórt ősz fejére gúnyt.

A szűzi és sovány Elvira, fázva, gyászban,
Férjét, a hűtelent s a drágát, nézte még:
¹⁵ Búcsú-mosolyra várt, hol még a régi lázban
Szavalt első szavak szelíd visszfénye ég.

Egy roppant kőszobor, vad fegyverek vitéze,
A kormányt nyomta le, s oszolt az éjszin ár;
Ám hús góggel a hős, kardjára dőlve, nézte
²⁰ A felszántott vizet —, mást meg se látva már.

44. THÉODORE DE BANVILLE-NAK

1842

Az Istennő haját csavartad kézre hévvel,
S úgy vallott friss, kemény ökölre e fogás,
Úgy volt fölénnnyel és hanyag bájjal csodás,
Mintha ifjú zsvány birkózik kedvesével.

⁵ Üde szemed kora tudástól volt tüzes,
S mutattad már, amíg dús építési dölőföd
Biztos formát merész, nagy vázlatokban öltött,
Hogy értt korod minő zamattal lesz izes.

Költő! vérünk zuhog, kifoly vakon keringve
¹⁰ Minden kis póruson, s talán a Kentaur inge,
Melytől mint bús patak nyíltak meg az erek,

Háromszor volt a nyál finom mérgébe ojtott,
Melyet a szörnykigyók dühödt torkára fojtott
Bölcsőjén Herkules, a rettentő gyerek!

45. A SZÉPSÉG

Halandók! szép vagyok, mint véső-véste álom,
S keblem, mely fájni zúz mindenkit egyaránt,
Poétákat felém dús szerelemre ránt,
Mely mint az ősanyag, némán győz a halálon.

⁵ Rejtelmes szfinx gyanánt, azúrban trónolok,
Kevély hó-szívvel és fehér, hattyúi fényben;
A vonal-szaggitó mozgást gyűlöli lényem;
És orcám sohse sír, és sohse mosolyog.

Míg lassu tagjaim kevély fenséget öltök,
¹⁰ És büszke szobrokat idéz minden redőm,
Tanulnak engem az aszkéta éltű költők,

S csüggvén szemeimen, mind anda szeretőm,
Mert minden bús dolog szépülve tündököl föl
E két nagy és finom, örökfényű tükörből!

46. AZ ÓRIÁSNŐ

Midőn az ifju Föld, az ős láz gyönyörében,
Fogant naponta még száz roppant csodalényt,
Hevertem volna egy gigászi lány körében,
Lábtól, királyi nőm kéjes kandúrjaként.

⁵ És láttam volna ott lelkét virulni szépen,
S testét is, a kamasz, vad játék közt serényt,
S lestem volna szeme úszó, nedves kódében
A szívből buggyanó, setétes lángu fényt.

Bolyongtam volna a sok dús pompájú formán,
¹⁰ Felkészve néhanap hatalmas térde ormán;
És olykor, délidőn, míg elterül hanyatt

A lusta lány a nap emésztő, vak hevében,
Aludtam volna hús, árnyas keble alatt,
Mint békés tanyaház a nagy hegyek tövében.

47. AZ ÁLARCOS

Allegorikus szobor, a rene-
szánsz ízlésében Ernest Chris-
tophe-nak, a szobrásznak

Álljunk meg itt e dús, flórenci báju kőnél;
Az izmos testen át hullámos vonalat
Erő bont s Úri Kec, két egyként égi nővér.
Ez a nő igazán csodás egy műdarab,
5 Istenin telt tagú, csábítón karcsu termet:
Várhatná, trón gyanánt, pompás főúri ágy,
S pápák és hercegek gondját űző szerelmek.

— És nézd, a mosolya mily finom s buja-lágy,
Átrezgi a kacér önhittség kósza kéje;
10 Gúnyos, sovár szeme sunyin les, mélyre ás;
Kényes arcán keret a lágy fátyol szegélye,
S büszkén kiált felénk róla minden vonás:

„Enyém a Kéj szava és Ámor koronája!”
E lényen, mely olyan dús fönségnek örül,
15 Nézd, milyen izgató a kecs finomka bája!
Gyerünk, s szépségeit sétáljuk most körül.

Óh, végzetes csoda! óh, káromló művészet!
Ím, a mennyei test, mely üdvöket ígér,
Felül kettős fejű, mint holmi szörny-igézet!
20 De nem! Az egyik arc csupán finom s ledér
Álarc, csalóka dísz, s bármily kacérul intett,
Óh, nézd, mögötte mily görcsösen fordul el
A bús, valódi fej, az őszinte tekintet,
Amelyen az a maszk csupán hazug lepel.
25 — Te nagy szépség, szegény! könnyeid roppant
árja
Gondokkal vert szivem mélységébe szakad;
Csalásod részegít, és lelkem szomja várja
Szemed vizét, mely a vad Kín nyomán fakad!

— De mért is sír e nő? e tökéletes szépség,
30 Holott éléborul, ha int, a földi térd?
Mily titkos bú fogán fogy az atléta-épség?

Azért sír, esztelen, mivelhogy élt! s azért,
Mert most is él! De a legjobban az rikatja,
S térdében remegés e gondolatra kél,

35 Hogy, jaj, holnap se más létének bús robotja,
Holnap, holnapután s örökre! — mint mi —, él!

48. HIMNUSZ A SZÉPSÉGHEZ

Mennyeknek méhe szült vagy bús gyeheenna téged,
Óh, Szépség? A szemed egyként tud ontani
Égi s pokoli fényt, jótéteményt és vétket,
S bízvást lehet a bor másának mondani.

5 Szemedben őrzöd a napnyugtát és a hajnalt,
Illatos vagy, miként a felhős estelek,
Csókod varázsital, és amfora az ajkad,
Melytől gyáva a hős, és bátor a gyerek.

Küldött fekete mély vagy ég csillagtetői?
10 Szoknyád után a Sors kullog, mint hű kutyád;
Szeszélyes kezeid Jó és Rossz magvetői,
Mindent kormányozol, s ajkad választ nem ad.

A holtakon tiporsz, Szépség, gúnyt göggel űzve,
S nem megvetett diszed a Szív Borzalma sem;
15 A Gyilkosság is ott táncol, csípődre fűzve,
Kedvenc ékszereid között, szerelmesen.

Láng vagy, s az elvakult lepkék feléd repesve
Elégnek reszketőn, s mondják: Áldott a láng!
A hő szerelmesek édes párjukra esve

20 Sírjukat ölelik, bús haldoklók gyanánt.

Ég küld-e vagy pokol, mindegy, minek is kérdem?
Óh, Szépség, csodaszörny, rémítő, üde, szent!
Csak szemed, mosolyod, lábad tárja elébem
Az imádott, soha nem ismert Végtelent!

- ²⁵ Légy Isten anygala vagy a Sátán szirénje,
Mit bánom! Bársonyos tündér szemmel ha kelsz,
Ürnőm, egyetlenem, óh, illat, zene, fény te,
Enyhül a rút világ, s könnyűl a lomha perc!

49. EXOTIKUS ILLAT

Ha langyos őszi est kéjén szemem lezárul,
És szívemig szivom keblednek hév szagát,
Elém boldog sziget tárja dús évszakát,
Hol izzó nap tüzen egyhangú, halk sugár hull.

- ⁵ Egy lusta partvidék, hol a sok furcsa fárul
Ős hév lankasztja a gyümölcsök telt sokát,
Edzi a férfiak ideges derekát,
S fényén a nők szeme döbbszentő nyíltra tárul.

- Óh, így, míg illatod lágyabb égaljra hajt,
¹⁰ Tág öblöt látok én, árboc- s vitorla-rajt,
Mely fáradtan pihen, sós hab közt messzi
ringván —,

Zöld tamariszk-liget lehe a légebe gyűl,
S e kósza, rezge szag, mely megfeszíti cimpám,
S a matrózok dala lelkemben elvegyűl . . .

50. A HAJ

- Óh, gyapjú! mely buján gyűrűz a nyakra rengvén!
Óh, fürtök! illatok! rest súllyal reszketők!
Óh, mámor! E haját, az alkóv esti enyhén,
Emlékrajt kelteni, mely szunnyad benne renyhén,
⁵ Ím légebe lengetem, mint drága keszkenőt!

A lázas Afrika s bús Ázsia, a lomha,
Egész tűnő világ, mely messzi múlt busan,
Piheg mélyedben itt, óh, illatok vadonja!
S mint mások szellemét a ringó zene vonja,
10 Enyém, én édesem, párfömödön suhan.

S már mennék, hol telibb nedvű a lomb s az ember,
S kábult bőrükre az örök, hő nyár csorog —,
Erős, font hajtömeg! velem habként te lengj el,
Beléd fénylő csodák rejtvék, te ében-tenger,
15 Vitorlák, evezők, fáklyák és árbocok:

Egy zengő kikötő, hol bő tivornya vár rám,
Szagok, lármák, színek: csupa dús nedvű bor!
Lengő hajók alatt a víz arany meg márvány,
S nagy árbockarjukat nyújtják, ölelni tárván
20 A szent, dicső eget, mely reszket egyre s forr.

Részeg főm e setét haj-óceánba rejtem,
Melyben bezárva él a másik óceán,
S míg hintázó habok becézik úri lelkem,
Termékeny lustaság! szelíd öledre leltem,
25 Végtelen ringatóm, balzsamos nyoszolyám!

Óh, kék haj sátora, kék éjszakából verve,
Átfogsz, s akkor te vagy a tág, kerek azúr —,
Kígyós hullámaid pelyhes partján heverve
Tömör, hő illatok kábítanak keverve:
30 A kókusz, pézsma és kátrány nyers szaga szúr.

Még, még! örökre így! e nagy, nehéz sörénybe
Hadd hintem gyöngy, rubín és zafir záporát,
Hogy mindig úr legyen fölötted kéjem kénye!
S te légy oázisom s a bő-kortyú edény te,
35 Melyből mohón nyelem az emlékek borát!

51. OMLÓ, GYÖNGYHÁZ-SZINŰ RUHÁJÁBAN HA JÁR...

Omló, gyöngyház-szinű ruhájában ha jár,
Mozgását már a tánc halk búbájába rejti,
Olyan, mint nagy kigyó, mely titkos szóra vár,
S a ritmust szent fakír botvégén ringva lejt.

⁵ Mint roppant pusztaság azúrja és kopár
Homokja, mely a bús emberjajt meg se sejti,
Mint nagy háló gyanánt szétrezgő tengerár,
Kibomló közönyét egykedvűn szerte-ejti.

Két szép csiszolt szeme ragyog ásványosan,
¹⁰ S mélyén e különös, örök-talányu lénynek,
Kiben szűz angyal és antik szfinx társul élnek,

És aki csupa fény, acél, gyémánt s arany,
Hiú csillag gyanánt, mely fénylik elhagyottan,
A meddő nő rideg fensége ég fagyottan.

52. A TÁNCOS KÍGYÓ

Be jó is látnom, drága lomhám,
Ha halkszinű fényt
Szép tested tiszta bőre ont rám,
Ég csillagaként!

⁵ Míg mély hajad zuhogva reng el,
S szaga csupa bú,
És árad, mint nagy, kósza tenger,
Kék s barna habú,

Lelkem, mint sajka, hogyha hajtja

¹⁰ Friss hajnali szél,
Kalandos kedvvel lengni rajta
Csodatájra kél.

És két szemed, akárki nézze,
Se vidám, se zord,

¹⁵ Ékszer, melynek arany s vas-része
Hűs elegybe forrt.

Úgy lépdelsz, lágy ütemre ingva,
Lomhán, szabadon,
Minthogyha bűvölt kígyó ringna

²⁰ A varázsboton.

Gyerekfőd, mit, míg lustán illeg,
Halk súly le-leránt,
Bókol, mint bájjal hogyha billeg
Kölyök-elefánt.

²⁵ S tested szökell, mint nyúlt hajó, ha
A habok viszik,
S ring, vásznát jobbra-balra bontva,
Egész a vizig.

S mint jégmezők tavaszi kedve
³⁰ Zuhogva fakad,
Ha olvad ínyed tiszta nedve,
S előnti fogad,

Nincs nektár, mely így tudna égni:
Fanyar csodabor!

³⁵ Olvadt menny! mely szívembe égi
Tüzeket sodor!

53. A BALKON

Emlékek anyja, te, úrnők között is úrnő,
Te, minden drága kéj, te, minden szent szabály!
Hívd: és a múlt ködén csókunk szépsége túlnő:
A méla kályhatűz, a bűvös esthomály —

⁵ Emlékek anyja, te, úrnők között is úrnő!

Gyúlt alkonyok során, ha fellangalt a szén,
S balkonunk estelét a rózsaköd beszótte,
Mily lágy volt a szived! s ott mily kéjt leltem én!
Nem múltó dolgokat fontunk szeléd beszédbe,
10 Gyúlt alkonyok során, ha fellangalt a szén.

Be szép is a tűnő napfénnel langyos alkony!
Mily nagy mélység a tér! mily hősi úr a szív!
Éreztem, legdicsebbb úrnőm, kebledre hajlón,
Hogy véred illata, mit cimpám fájva szív.
15 Be szép is a tűnő napfénnel langyos alkony!

Mint lomha fal feszült közénk a sűrű éj,
De a homályon át szemem szemedre lelt még,
Ittam lehelleted —, óh, drága mérgű kéj! —
S fivéri kezeim alvó lábad ölelték.
20 Mint lomha fal feszült közénk a sűrű éj.

Tudásom így ezer szent percet fölvarázsol,
Idézve múltamat, mely térdeidre hullt.
Édes szépségedet hol is keresni máshol?
Hisz enyhe tested és lágy szived: ez a múlt!
25 Tudásom így ezer szent percet fölvarázsol.

Ti eskük, illatok, sok végnélküli csók!
Óh, visszaád-e még az ön-nem-járta örvény?
S keltek-e, mint napok, új égre gyulladók,
A roppant tengerek hús mélyén megfürödvén?
30 — Óh, eskük, illatok, sok végnélküli csók!

54. LEGYEN TIÉD E VERS, HOGY MAJD HA
BOLDOGAN...

Legyen tiéd e vers, hogy majd ha boldogan
Nevem jövő korok partját eléri zengve,
S a földi agyvelők esténként elmerengve
Fogadnak, mint hajót, mely dús szélben rohan,

⁵ Emléked, mintha ős, vak fátylú rege lenne,
Kábítsa olvasóm, pengőn, cimbalmosan;
Titkos, testvéri lánc hadd fűzzön szorosan,
Kötözzön akkor is kevély, örök rimembe;

Te átkozott, kinek pokloktól kezdve fel
¹⁰ A magas egekig más, mint én, nem felel,
— Óh, te, ki mint egy árny, oly lenge, könnyű
nyommal

Tiprod a földi rajt, s szemed csupa derű,
Ám a buták előtt vad vagy és keserű —,
Éjkő-szemű szobor, érchomlokú nagy angyal!

55. A LÉLEK HAJNALA

Mikor a részek a hó- s vér-színű hajnal:
Jöttén sajogva már érzik az Ideált,
Rajtuk titkos erő üli meg bosszuját,
És az ittas barom mélyén felsír egy Angyal.

⁵ Elérhetetlenül Átszellemült Egek
Azúrja int nekik, alélt szivük gyötörvén,
És mélyül és ragyog és vonz, miként az örvény —,
Így, istennőm, Te szent, Te tiszta és remek,

Sok kába orgiám füstölgő éji üszkén

¹⁰ Emléked egyre szebb, rózsásabb lángban ég,
S kitágult két szemem káprázik egyre még,

Mint ha a gyertyafényt a nap sápasztja büszkén
Én fantomom! tüzed rám egyre győzve csap,
Óh, fényem lelke, Te, örök világu Nap!

56. ESTI HARMÓNIA

Már jó a perc, midőn a rezge szár konyultán
Minden virágkehely tömjént füstölve ég;
Párfőmöt és zenét hintáz az esti lég:
Óh, lenge, méla tánc, szédítő sodru hullám!

⁵ Minden virágkehely tömjént füstölve ég;
Hegedűszó remeg, mint tört szív, üdve múltár;
Óh, lenge, méla tánc, szédítő sodru hullám!
Nagy, díszes ravatal a csöndes esti ég.

Hegedűszó remeg, mint tört szív, üdve múltán,
¹⁰ Tört szív, amelyre les az éjszin öblü vég;
Nagy, díszes ravatal a csöndes esti ég,
Immár lehullt a nap, alvadt vérébe fúlván.

Tört szív, amelyre les az éjszin öblü vég,
Még tűnt nyomot keres, hol fénnel int a múlt rám!
¹⁵ Immár lehullt a nap, alvadt vérébe fúlván...
Csak emléked ragyog, mint szent oltári ék!

57. AZ ILLATSZERES ÜVEG

Vannak hős illatok, melyeknek laza korlát
Az anyag. Üvegen erejük győzve forr át.
Olykor, ha keleti kis szekrényt nyit a kéz,
S a rozsdás zár sikolt, s jajong a régi réz,

⁵ Vagy hogyha elhagyott lak ó szekrénye tárul,
Hol agg idők doha leng éjlön és kopárul,
Avítt-üvegre lelsz, mely illatot mereng,
S belőle élni kél a lélek, s szökni leng:

Ezernyi gondolat bús, emlék-selymű bábja

¹⁰ Aludt bezárt rabul a hallgatag homályba,
De szárnyat bontva most a léget ellepék:
Azúr és rózsaszín s aranyhimes lepék.

És száll a kábitó emlék, mohón kitörvén
A dúlt légbe; szemed lezárul; tompa örvény

¹⁵ Felé a Szédület két zord keze ragad,
S lenn némely régi holt fanyar szaga fogad.

- S leomlasz, ama sír vén odvához vetődve,
Hol, mint vad illatú Lázár, tép szemfedőt le,
S mozdul, ébredni még, egy kísérteti váz:
20 Az áporult, finom, avított szerelmi láz.

Így én is, hogyha majd a földnek süрге népe
Rólam már mit se tud, s rossz szekrény szögletébe
Vetett üveg leszek, züllött és porlepett,
Hitvány, szennyes, szagos, pókhálós és repedt,

- 25 Koporsód hadd legyenek, s legyen testem hamúja,
Óh, édes Rothadás, vidám erőd tanúja,
Te, égi angyalok dús ízű mérge! Te,
Rontó szesz! óh, szívem halála s élete!

58. BORÚS ÉG

Úgy rémlik, pára ül borús nézéseden,
Titokzatos szemed (kék? szürke? zöld e szem?)
Felváltva lesz szelíd, kegyetlen, álmatag,
Fakó és lusta ég fényével bágyatag.

- 5 Olyan vagy, mint a langy, fehér, fátylas napok,
Mikor révült szívünk lágy könnyeket zokog,
S gúnyolják, míg reánk vad, titkos bú remeg,
Alvó elménket a túlélber idegek.

- Gyakran úgy tűnsz elém, mint a szép messziség,
10 Ha ködös évszakok napfényén gyúl az ég,
Óh, éppen úgy tüzelsz, mosdózott tájakul,
Melyekre borus ég tompa sugára hull.

Óh, asszony, bús veszély, óh, bűvös őszi ég,
Fagyod és zuzmarád majd épp így vonz-e még?

- 15 Kónok, kemény teled, ha vágyam rája tört,
Ad-é majd vasnál és jégnél maróbb gyönyört?

59. A HELYREHOZHATATLAN

I

A vén, únt Mardosót, ki rágja a szívet,
S ki él, sűrögve, csavarodva
Bennünk, s tápláljuk őt, mint hulla a nyüvet,
Mint csúf hernyót a tölgyek odva,

⁵ Hogyan fojtsuk meg őt, míg vájja a szívet?

Mily borba, porba, óh, mily kába mérgü nedvbe
Öljük az ős ellent s mikép?

Mint kurtizán tapad reánk, és ront epedve,

És tűrő, mint a hangyanép —,

¹⁰ Mily szeszbe öljük őt? mily kába mérgü nedvbe?

Mondd meg, te szép gonosz, óh, nő! mondd, ha
tudod,

Óh, szólj lelkemnek, mely oly aggó,

Mint sebesült, aki holtak közé bukott,

S kit eltipor egy szörnyü patkó —,

¹⁵ Mondd meg, te szép gonosz, óh, nő! mondd, ha
tudod!

Haldokló kérdi ezt, kit már farkas szagolgat,

S majd benne csórt varjú fereszt,

Egy roncsolt katona! ki szörnyü jajt tagolgat,

S hant kéne néki és kereszt;

²⁰ Bús elhullt kérdi ezt, kit már farkas szagolgat!

Kigyúlhat lángra még a sáros, vaksi ég?

A gyilkos árny még felszakadhat?

A szurkos éjszakán alkony s hajnal nem ég,

Fényt csillag s gyászvillám se adhat —,

²⁵ Kigyúlhat lángra még a sáros, vaksi ég?

A pislogó Reményt a Csárda ablakában

Elfútták, szállás már nem int!

Hold- és sugártalan csak kódorog magában

A rossz utak mártírja mind:

³⁰ A Sátán éjt csinált a Csárda ablakában!

Drága nő! szép gonosz! e poklot szereted?
Ismered a Bocsáthatatlant?
S a Mardosót, aki mérges nyílsereget
Szívünk céltáblájára pattant?
35 Drága nő! szép gonosz! poklunkat szereted?

Az átkozott fogú, mord Helyrehozhatatlan
Kikezdi lelkünk bús kövét,
S gyakran természet-rajul bozsog ránk, rossz
csapatban,
Fölmarva az oszlop tövét,
40 Az átkozott fogú, mord Helyrehozhatatlan!

II

Láthattam olykor én, banális színpadon,
Míg zengő orkesztere lángolt,
Pokoli ég elé kilengni szabadon
Egy tündért —, hajnalfényű lány volt —,
45 Láthattam olykor én, banális színpadon

Egy lényt, ki csupa fény, arany és könnyű fátyol,
S büszkén a nagy Sátánra lép —,
De rá, üres szívem, hűlt szív, hiába vágyol,
Vak színpad vagy, hová a szép
50 Tündér, jaj, sohse leng, kinek lágy szárnya
fátyol...

60. EGY MADONNÁHOZ

Spanyol ízlésű ex-voto

Építnék, Asszonyom, Madonnám, sírva feltárt
Búm éjén teneked egy földalatti oltárt,
S vájnék szívembe, hol legfeketébb az éj,
Hová gúny nem hat el, se hitvány földi kéj,
5 Egy fülkét —, kék s arany zománcból égne
odva —,
Hol mint csodás Szobor, állj büszkén magasodva.

- Ötvözött Verseim dús fémpántját, remek
 Kristályrimekkel is művészin tűzve meg,
 Mint roppant koronát, ékűl fejedre fonnám,
 10 S Féltesem szövetét, óh, halandó Madonnám,
 Szabnám rád Köpenyűl, hogy barbár-mereven
 Nyomjon, s belése is Gyanakvásom legyen:
 Hadd zárja bájaid körül ez őrző sátor,
 Csillogva gyöngy helyett Könnyeim záporától!
 15 Szoknyád Vágyam legyen, a lágyan reszkető,
 Apály s dagály gyanánt szálló s ereszkedő,
 Mely halmokig eped, s völgyekbe hull juházva,
 Míg fehér s rózsaszín tested csókkal ruházza.
 Hódolatom legyen a szép selyemtopán,
 20 Amely, hogy megalázd, lábadra vár csupán,
 S míg az isteni rajz selymébe lágyan forr át,
 Őrzi, mint az agyag, a belényomott formát.
 Ha nem tudok, noha hő vágyam, tetszeni,
 Zsámolyodul Ezüst Holdsarlót metszeni,
 25 A bennem mardosó Kígyót vetem elébed,
 Hogy óh, Királyi Nő, ha sarkad rájalepett,
 Diadal és dicső bosszú törjön veled
 E szörnyre, mely csupa genny s pöffedt gyűlölet.
 Majd Gondolataim sok gyúlt Gyertyája sort áll,
 30 Hol, Szűzek Asszonyát, emel virágos oltár,
 Hogy míg a kék plafon visszfényesen remeg,
 Egyre rád nézzenek, csak rád, e tűz-szemek.
 Majd, mert minden izem csak téged áhít váltig,
 Tömjén- és mirrha- és ámbra-illattá válik,
 35 S feléd, óh, havas és fehér Csúcs, szüntelen
 Gomolygás közt lebeg viharzó Szellemem.

- Végül, hogy Mária-sorsod kiteljesítsem,
 És hogy Szerelmemet barbár kéjjel vegyítsem,
 Fekete kéj! a Hét Főbünt, istentelen
 40 Bánatmarta pribék, hét bús Késsé fenem,
 És vad zsonglőr gyanánt hajítva sorba pengém,
 Célul legtitkosabb szerelmed mélyét venném,
 Hadd járják sorba át Szived, a dobogót,
 Szived, a zokogót, Szived, a csobogót!

61. SISINA

Sejtitek-é, milyen harci díszben Diána,
Ha járja a vadont, s felver minden bokort?
Haját s keblét a szél, részeg lelkét zilálja
A büszke zaj, s leбір egész leventesort!

⁵ Vagy a véres idők menyasszonyát ki látta?
Théroigne-t! ment nyomán mezítlábas csoport,
Arca s szeme tüzelt, a nagy szerepet játszva,
S szablyásan, rohamot tróntermekig sodort!

Sisina is ilyen! ez édes amazonban

¹⁰ A harc lelkén kívül irgalom él azonban:
Bátor heve, melyet dobszó s löpor vadít,

Az esdeklők előtt minden fegyvert letészen,
S lángszaggatott szive, ha talál valakit,
Aki méltó reá, lágy könnyek kelyhe lészen.

62. VERS HONORÉ DAUMIER ARCKÉPÉRE

Kinek ma arcképét ajánlom,
S ki, míg finom műélvet ad,
Tanít: nevetni önmagad —,
Egy bölcs az, olvasó barátom,

⁵ A gúny és szatira hive,
De az erő, mellyel lefesti
A Bűnt, a furcsa torzképesdi,
Azt hirdeti, szép a szive.

Nevetése nem a Mefisztó

¹⁰ Vagy Melmót fiutorára ráng,
Nem fűti alektói láng,
Mely megdermeszt, akármily izzó.

Ezek kacaja, jaj, tele
Bús átokkal, gyötörve éles —

¹⁵ Az övé fénylő, üde, széles,
S mintegy jósága dús jele!

63. EGY KREOL HÖLGYNEK

A párfőmös hazán, hol enyhe nap bizserget,
S a hajló lombivek tüze bíborparázs,
S a szemre lusta kéjt a pálmák bújja perget,
Kreol nőt láttam én, ki csupa új varázs.

⁵ Arca sápadt s meleg, és kábulatba kerget
Barna nyakán a lágy, kényes, finom vonás;
Mint karcsú nagy vadász, barangolja a berket,
Mosolya nyugalom, és szeme hallgatás.

Ürnőm, honunkba jöjj, mely az örök *gloire*-é,
¹⁰ A Szajna partja vár s a kedves, zöld Loire-é,
S mely antik kúriák díszé lehetne, vidd

Szépséged versírók közé, hogy árnyas csendben
Hajtson szonetti rajt szívük, s hűségesebben
Imádják nagy szemed, mint néger rabjaid.

64. MOESTA ET ERRABUNDA

Agáta, mondd, szived nem száll-e néha messze,
Túl e vak tengeren, e szennyes városon,
Más óceán felé, hol zengő fény övezne,
S hol ring a szűzi mély, kéken, sugáron?

⁵ Agáta, mondd, szived nem száll-e néha messze?

A víz, a végtelen ringassa renyhe bűnk!
Mily démon áldta meg, hogy bár üvölt vad ajka,
S ormótlan orgonán a mord vész véle bűg,
El mégis ő csitít, az ős fenségű dajka?

¹⁰ A víz, a végtelen, ringassa renyhe bűnk!

Vágtass velem, vasút! lebegj el, lenge gálya!
 El innen, el, ahol könnyüinkből lesz a sár!
 Úgy-e, így sír szived gyakorta, óh, Agáta?
 Sok itt a bűn, a baj s a jaj, el, messze már!
 15 Vágtass velem, vasút! lebegj el, lenge gálya!

Óh, Éden, illatos tájad mily messze int!
 Hol friss azúr alatt csak kedvek s üdvök élnek,
 Hol, amit szeretünk, méltó szeretni mind,
 Hol tiszta kéj ölen ájulhat el a lélek!

20 Óh, Éden, illatos tájad mily messze int!

S hát gyermek-kéjeink szelíd, zöld fényű kertje,
 Bujócskák, víg dalok, sok drága csók s csokor,
 Dombok mögül siró hegedűk halk koncertje,
 Hús kőkorsók bora s az alkonyi bokor —

25 Hát gyermek-kéjeink szelíd, zöld fényű kertje,

Ártatlan Édenünk, tűnt üdvökkel tele:
 Óh, hol van? Kína sincs s az Indiák se messzebb!
 Ha zeng hangos jajunk, felköltjük még vele?
 Vagy ébred még, ha halk, ezüst sirásunk reszket:

30 Ártatlan Édenünk, tűnt üdvökkel tele?

65. A PIPA

Író pipája vagyok én,
 Rajtam ki-ki láthatja szépen,
 Nézvén setét kafferi képem,
 Hogy gazdám füstnyelő legény.

5 Ha lomha bútól nyög szegény,
 Száll páram kis ház füstjeképpen,
 Melynek étket főz üstje éppen
 A párnak, aki hazamén.

Tüzes szájamról sűrű háló,

10 Mely könnyü, kék rezgéssel ing,
 Szépen, lassan, köré kering,

És száll rá mind dúsabbra való
Balzsamnak bűvös kelleme,
S meggyógyul lankadt szelleme.

66. A ZENE

Gyakorta a zene, mint tenger, úgy ragad,
Hűs égbe sodorva,
Vagyok, tág éteren vagy ködplafón alatt,
Hab kósza bitorja.

⁵ Mellem előre dűl, tudóm telin dagad,
Akár a vitorla,
Megtíprom a torló, háttas hullámokat,
Bár éj fedí sorra;

Érzem, hogy át meg át egy remegő hajó
¹⁰ Fájdalmai járnak;
Vihar és forgatag s lágy szél, lebegni jó,

Keblén a nagy árnak,
Visznek. — Máskor a mély, mint vad kinom
fagyott
Nagy tükre ragyog!

67. A GYÜLÖLET HORDÓJA

Sápadt Danaidák hordója a Gyüöltség,
Melybe a vad Boszú rőt színű, szörnyű két
Karral dönti, hogy a vak mélységet kitöltsék,
Nagy vödörrel a vért s könnyet, a holtakét . . .

⁵ A Sátán lyukakat fúr titkon a fenékbe,
S gyorsan foly ezer év izzadt munkája szét,
Bár minden áldozat mégegyszer, újra élne,
S csurranna ébredőn ezer test újra vért.

A Gyűlölet örök, komisz csapszékbe görnyed,
¹⁰ Vad szomja az ital kortyától csak vadabb,
És torka sokszoros, mint a lernai szörnynek.

— Boldog részeg, kire a mámor győzve csap,
De jaj, a Gyűlölet nem iszik, csak siralmat,
Mert az asztal alatt elnyúlva sohsem alhat!

68. SPLEEN

Vagyok király, kinek földjén eső pereg,
Dús, ám erőtlen úr, ifjú s nagyon öreg,
Kinek hopmesterek bókját lenézi gúnyja,
Kutyáit és egyéb jószágát rendre únja.
⁵ Nem mulatság neki a sólyom és a vad,
S haldokló népe sem a balkonok alatt.
E kegyetlen beteg arcát kedvenc bolondja
Fel nem deríti, bár víg balladáit ontja;
Liljomos fekhelye már ravatalra vál,
¹⁰ S ki minden herceget gyönyörűnek talál,
A sok udvari hölgy ledér-ruhás csapatja
Mosolyra már e bús váz-ifjat nem kaptja.
Az alkimista, ki aranyt csinál neki,
A bajt, mely benne ront, nem olvaszthatta ki,
¹⁵ S ha régi római vérfürdőt rendelt néki,
Melytől sok agg király áhítoz újra égni,
Az sem fűthette át e béna tetemet,
Melyben a Léthe zöld vize foly vér helyett.

69. A FÁJDALOM ALKÍMIÁJA

Van, ki lelke fényébe zár,
Óh, Természet! s van, aki gyászba;
Mi egynek: holtak síri háza,
Másiknak: élet és sugár!

⁵ Titkos Hermes! reám is szállott
Varázsod, s adsz bús borzadást,
Olyanná tettél, mint Midást,
A legbúsabb aranycsinálót;

Aranyat vassá ront kezem,
¹⁰ Az édent pokollá teszem;
Nekem már, hogyha felleg indul,

Drága holtak leple leszen,
S hol az ég alja istenin gyúl,
Nagy sírt rakok fel álmaimból.

70. A FEDŐ

Vizen vagy szárazon járjon bár, messzi térve
Vad égi láng alatt vagy húlt napú fagyon,
Krisztust szolgálja bár, vagy csalja víg Cythére,
Setét koldus legyen, vagy nyomja fény s vagyon,

⁵ Legyen polgár, paraszt, pihenjen, úzze vére,
Üljön vad láz avagy rest kín a csöpp agyon,
Mindegy: fájó titok csap az ember szívére,
S ha a magasba néz, reszketni kell nagyon,

Mert fölötte az Ég! s lenn fojtó pince, kínpad,
¹⁰ Fenn csillogó tető, s lenn tréfás, szörnyű színpad,
Hová minden bohóc vérben gázolni jó;

Kéjenc félelme és bolond reménye: Ég ez!
Fenn fekete fedő, és lenn roppant fazék ez,
Hol az emberi Lét rejtett, nagy átka fő.

71. EGY MALABÁR NŐHÖZ

Lábad, akár kezed, finom, s a legfehérebb
Írly csípőket is nagy csípőddel feléred,
Értő művésznek a te tested enyhe, szép,
Bársonyos, nagy szemed bőrdőnél feketébb.

- 5 Hol Isten alkotott, a forró, kék vidéken
 Dolgod ügyelni, hogy urad pipája égjen,
 Palackra szedni az illatos, friss vizet,
 Úzni a szúnyogot, ha az ágynál zizeg,
 S menni, ha zendíti a hajnal a platánfát,
 10 Bazárba s venni ott ananászt és banánát.
 Egész nap meztelen lábbal jársz szabadon,
 Míg régi, idegen dallam zsong ajkadon;
 S ha szállni látod a skárlátköpenyü estet,
 Gyékényes ágyadon szelíden dől le tested,
 15 Álmod úgy leng körül, mint víg kolibrihad,
 S mindig virágos és búbájos, mint magad.
 Boldog gyerek! miért vágyol bús frank hazánkba,
 Hol a sűrű lakóst a szenvedés kaszálja?
 Mi vonz, hogy sorsodat vad matrózkarra bízod,
 20 S itthagyd örökre a sok kedves tamariszt?
 Tested, melyet csupán félig takar a lenge
 Muszlín, a hó s a dér hónapban dideregne,
 Visszasírnád a tűnt, édes, szabad időt,
 Ha a barbár fűző börtönöznél csipőd,
 25 S kenyérért kellene tallóznod a galád sárt,
 Idegen illatú bájakkal csapni vásárt,
 Míg lesné bús szemed a szennyes ködön át
 A messzi kókuszok szétrezgő fantomát!

72. A HANG

- Bölcsőm könyvesszobánk nagy polca mellett állott.
 Komor regény-, mese- s tudás-Bábel tövén,
 Hol latinok pora s görögök hamva pállott
 Vegyest. S mint főlíás, köztük pihentem én.
 5 És két hang szólított. Az egyik síma, álnok
 Zengéssel hítt: „Kalács a Föld, cukros kalács,
 S én rája (végtelen kéjt így lesz jó találnod!)
 Oly éhet csiholok, mely éppoly óriás!”
 S a másik: „Óh! jövel! légy álmok közt bolyongó,
 10 Túl minden lehetón, túl az ismert valón!”
 És úgy dalolt e hang, mint parti szél, mint zsongó

Fantom, mely nem tudod, honnan jön, elhalón
Simogatni füled, bár rémületre ajzza.

És feleltem: „Igen! édes Hang! megyek!” — és

¹⁵ Ez volt, jaj, az a perc, mely óta áll a hajsza,
S véres végzet gyötör. A roppant Létezés
Díszletei mögött az örvény örök éjét
Látom, milyen csodás világokat takar,
S bűnhődve nagyszerű látásom révült kéjét,

²⁰ Kigyórajt vonszolok, mely sarkaimba mar.
Azóta van az úgy, hogy mint a prófétákat,
A tenger s pusztaság hő szerelemre költ,
Könnyre fakaszt a kéj és kacajra a bánat,
S jóízzel a fanyar borok bús íze tölt;

²⁵ Gyakran való gyanánt hiteget a hazugság,
Egekbe bámulok, és gödrök gáncsa ront,
De vigasztal a Hang: „Ne hagyd az álmok jussát,
Szebbeket álmodik a bölcsnél a bolond!”

73. A LÁZADÓ

Egy Angyal csap le az egekből dühös ölyvként,
S a hitetlen haját tépi a vad karom,
És rázza, s zeng a hang: „Most megtudod a
törvényt!
(Mert Őrző Angyalod vagyok én!) — Akarom!

⁵ Tudd meg: szeretni kell, a gúny fintora nélkül,
A púpost, a hülyét, a gonoszt, a szegényt,
Hogy majd Jézus elé dús diadalmi ékül
Jótetteid terítsd az út szőnyegeként.

Mert ez a Szeretet! Míg szíved ki nem égett,

¹⁰ Fénylőbbé tenni gyúlj az Égi Dicsőséget,
Ez az igazi Kéj, mely nem vásik sosem!”

— Hej, ilyen Angyal ez, szeretve is csak büntet:
Óriás öklei döngetik bús fejünket,
S rá felzúg kárhozott dacunk: „Azért se! Nem!”

74. ÁHÍTAT

Én drága Bánatom, légy jó, nyugton maradj ma,
Az Alkonyt hívtad, ím leszállt, itt van, fogadd:
Setét legét a halk városnak leplül adja,
És békét hint emitt, amott meg gondokat.

⁵ Most, míg a csőcselék szívét kínnal maratja
A mord hóhér, a Kéj, s vad ostort bontogat,
S rossz dáridón a nép az únt csömört aratja,
Add, Bánatom, kezed: hagyd a bolondokat.

Jer! Nézd, lehajlanak holt éveink az égi
¹⁰ Erkélyekről, fakó ruhájuk selyme régi;
Mély habból mosolyos Megbánás ring ma fel;

Egy vén híd-ív alá a Nap holtan zuhan már,
S Keletre hömpölyög hatalmas gyászlepel:
Ott — hallod, édesem? — a csöndes Éj suhan
már . . .

75. AZ ÓRA

Óh, jaj, az óra! zord, baljós, kegyetlen isten!
Ujjával fenyeget s: „Emlékezz!” — egyre int —,
„Száll már a rezge kín ijedt szivedre, mint
Cél-lap felé a nyíl, hogy rád halált röptsen;

⁵ A páratestü Kéj maholnap messzi vész,
Mint színfalak mögé a nimfák illanása,
S nagyot harap a lét minden kis villanása
Az üdvből, mely tiéd, amíg a földön élsz.

Háromezerszer és hatszázszor minden órán
¹⁰ A Másodperc susog: „Emlékezz!” —, s fába hullt
Szúként perceg a Ma: „Már én vagyok a Múlt,
S kiszívtam életed, rút csappal rájaforrván.”

Remember! Emlékezz! siess! Esto memor!
(Lásd, minden nyelvre zeng érctorkom

tudománya!)

- ¹⁵ A perc mind dús erű, aranyló gyomru bánya,
Veszni szemert se hagyj, óh, halandó botor!

E m l é k e z z ! a mohó Idő megnyeri sorra
A játszmát, nincs csalás, csak veszthetsz! — ez
a rend!

- A nap száll; nő az éj; e m l é k e z z ! — odalent
²⁰ Örök szomjú a mély; pereg a homokóra.

Pár perc, s tovább kegyes Véletlened se vár;
Arád, a szent Erény, kín szűz maradt a párta,
S még a Bűnbánat is, (óh, bús, utolsó Csárda!)
Mind így szól: vén bolond! halj meg, későre jár!"

76. A NAP

Vén külváros során, ahol a leeresztett
Zsaluk mögött a Kéj sok megbújt titka reszket,
Míg a vad Nap tüze dühét duplázva vág
Várost és földeket, háztetőt s gabonát,
⁵ Bolygok magányosan, vivódni furcsa tornán,
Minden zugban rimek esélyét szimatolván,
Meg-megbotolva, mint járda kövén, a szón,
S régen megálmodott versekre bukkanón.

- Gondos atyánk, a Nap, a sápkór ellensége,
¹⁰ Virágot s verseket mezőn szökkent az égre,
Heves tüzén a gond, mint pára, föllibeg,
A méhkast és agyat mézzel ő tölti meg.
A mankók koldusát ő kapatja erőre,
Hogy mint egy zsenge lány, táncoljon a verőre,
¹⁵ És parancsára nő s lesz örök takarás
A halhatatlanok szíven az akarás!
Ha meg, poétaként, leszáll a városokba,
Megszépül tőle a rút sorsok sáros odva,
És lakájok nélkül, kegyes király gyanánt
²⁰ Nyit be kórházba és kastélyba egyaránt.

77. LOLA DE VALENCE

Felirat Édouard Manet festményére

Annyi szépség között, mely szemetekbe tűz,
Értem, barátaim, hogy haboztok elégszer;
Ám Lola de Valence szépségében egy ékszer
Váratlan bája gyúl: éjláng és rózsatűz.

78. A MEGBÁNTOTT HOLDVILÁG

Óh, Hold, kit eleink meghitt csöndben imádtak,
Kék honod magasán, ahol fénylő szeráj
Kísér, a csillagok, a cifra, dús uszály,
Én régi Cynthiám, lámpása a világnak,

⁵ Mit látsz? Silányan is boldog szerelmi ágyat,
Ahol zománcosan szunnyad az üde száj?
Vagy költőhomlokot, mely versre dőlve fáj?
Vagy száraz fű alatt a párzó viperákat?

Míg sárga selymesen jössz, s lépted halk s szelid,
¹⁰ Most is, mint hajdanán, estétől reggelig
Szívnád Endymion elaggott báju csókját?

„ — Roncs század gyermeke, anyád látom, aki
Tükre fölé hajol, bár lomha évek nyomják,
S mely téged szoptatott, keblét kendőzgeti.”

79. EGY VÖRÖSHAJÚ KOLDUSLEÁNYHOZ

Hó archoz rőt színű tincs!
Ruhádnak ép helye nincs,
Társz póre nyomort, de friss
Szépséget is!

⁵ Lásd, engem, bús, ideges
Költődöt kis, beteges
Tested, bár pettyezi folt,
Vágyakkal olt.

Cipőd csak rút facipő,
¹⁰ Ám szebben hercegi nő
Sem hord, min bársony a pánt,
Kacér topánt.

Óh, bár e kinőtt ruha
Helyett rangbéli puha
¹⁵ Díszítne: uszály, melyen
Zúg a selyem.

S rongyos harisnya helyett
Hadd védné térdeidet
Kéjenctől aranyos őr:
²⁰ Kis hetyke tőr!

A laza csokru füző
Mögül két, bűnbe üző
Kebleskéd kandi szeme
Kiintene.

²⁵ S hogy selymed kéjre leszedd,
Kéretnéd lusta kezed,
Karmolva, ha makacs ujj
Sürgetni búj.

S nem volna közbe szünet:
³⁰ Belleau úr szőtte szonett
Zsongatna, gyöngyszavu kincs,
S míg bús bilincs

Közt sok buja verselő
Dalt dallana, perzselőt,
³⁵ S lépdelné karcsu bokád
Lépcsők fokát,

Lentről sok hetyke gyerek,
Ronsardok s grófi sereg
Lesné üde bájaid
40 Bújt tájait.

Ágyadban nem liliom
Nyílna, de csók, miliom,
S Valois-kból egy brigád
Nyögné igád!

45 — Ám csak koldulsz, te szegény,
Csapszékek rossz küszöbén,
S kezed kültelki Véfour
Szennyébe túr.

Szemed olcsó kirakat
50 Üveggyöngyén megakad,
S hajh, venni zsebembe sincs
Pár sous-nyi kincs!

De menj csak, vígan, így is,
Ha kő és gyöngy irigy is —,
55 Mégis csak póre, keszeg
Tested a szebb!

80. A HATTYÚ

Victor Hugónak

I

Andromaché, ma rád gondolok! — A kis árva
Folyóra, hol sötét tükörben ragyogott
Özvegyi bánatod roppant királyiséga,
S a csalfa Simois könnyedtől csobogott —,

5 Ma termékenyítő iszapjától lett sáros
Emlékem, járva épp az új Carrousselén.
— A vén Párizs oda! — (hajh, változik a város,
És oly gyorsan, ahogy halandók szíve sem!)

Csak lelkem látja még az eltűnt baraktábort,
10 Oszloptörzsek s fejek dirib-darab diszét,
Gizt-gaszt, kötömböket, amikre zölden ráforrt
A hínár, limlomot, zavart fényt szertesztét.

Itt valamikor egy állatsereglet állott;
S itt láttam egyszer én, egy reggel, amikor
15 Hús, fakó ég alatt ébred a Munka, s pállott
Gőzökkel a szemét a csendes légbe forr,

Egy hattyút: ketrecét otthagyta, és sután a
Szárast kaparva a hártvás láb fájva járt,
Húzódott a rögon a hószin toll utána,
20 S egy kiszáradt vizű árok mellett kitért

Csőrrel idegesen fürdött a lomha porban,
Zengtek szívében az otthoni, dús tavak:
„Óh, víz, zokogsz-e még, villám, zuhansz-e
zordan?” —

Gyakorta látom őt, bús mítoszt, furcsa, vak

25 Balvégzet madarát, ki mint Ovídiusban
Az ember, nézi a gúnyos, zordkék eget,
S görcsös nyakán sovár fejét felnyújtva búsán
Vádakkal illeti a rossz isteneket!

II

Párizs megváltozik, de renyhe bánatomban
30 Nincs rezzenés! Kövek, állványok, új falak,
Ódon külvárosok: jelképpé válnak nyomban,
S rám dús emlékeim kőszúllyal omlanak.

Itt is, a Louvre előtt, a régi kép igaz ma:
Nagy hattyúm kél elem, az örült gesztusok,
35 Félszegen is dicső száműzetése gyásza,
Az örök, szörnyü vágy! — és rád is gondolk,

Andromaché, kiért hős férje karja holtán
Vad Pyrrhus nyúlt ki, hogy rab-állatul vigye,
S ki sírtál az üres sír mellett elomolván,
40 Helenos asszonya, s jaj, Hektor özvegye!

S gondolok a sovány, hektikás néger lányra,
Ki itt sárban lohol, s elrévülő szeme
Kókuszligetre vár s dús, messzi Áfrikára:
A köd roppant falán hátha átintene —,

45 S mindenkire, ki már sohsem talál a vesztett
Üdvre, soha! soha! kit könnyek kortya vár,
S kit emlejére Bú jó farkasa eresztett!
Kis árvákra, kiket les a virághalál!

Lelkem így bujdosik, és a vadonba verve
50 Sok vén Emlék telin bűgő kürtje rian:
Szigetekre vetett matrózok vad keserve...
Foglyok... vert seregek!... és jaj, még
annyian!

81. A FÖLDMÍVES CSONTVÁZ

I

Sok, hányódó bonctani képen,
— Rakpartokon, hol por temet
Sok-sok avított könyvtetemet,
S alusznak vén múmiaképpen —,

5 Komorló, ódon rajzokon,
Mikben vén mesterek tudása
Él, és noha bús dolgok mása
Mind, a Szépséggel is rokon,

Láthatni —, s tépőbb gyötrellemmel
10 Kél bennünk titkos borzadás —,
Hogy földmíves módjára ás
Rajtuk a Csontváz s Nyúzott Ember.

II

E földből, mit feltúrtatok,
Bús, nyútt kedvű paraszti horda,
¹⁵ Míg megfeszül csigolya s borda,
S görnyednek a gyalult tagok,

Mondjátok, hullaházi csürhe,
Mily furcsa aratást csikar
Munkátok, s mily búzát takar?
²⁰ Mily úrnak? és micsoda csűrbe?

Azt akarjátok (nemezis
Vad és nyílt szimbólumaképpen!)
Mutatni, hogy a sír gödrében
Sincs nyugvás —, hogy hazug ez is?

²⁵ Hogy az Enyészet is elárul?
S minden, a Halál is, csaló?
S hogy jaj! majd örökkévaló
Robotban, míg elénkbe tárul

Az ismeretlen tartomány,
³⁰ Ott is makacs rögot kell törnünk,
S talpunk véresre felgyötörnünk
A lomha ásók vasfokán?

82. HALÁLTÁNC

Ernest Christophe-nak

Büszke, mint aki él, elegáns termetére,
Zsebkendő ékiti, kesztyű és nagy csokor;
Ahogy jár, hanyagul, holmi bizarr ledérre,
Sovány kokottra vall az únt, fanyar modor.

⁵ Volt-é már, mint övé, oly karcsu test a bálban?
A túlzó, tág ruha omló, királyi bő
Redőkkel hull köré, s alul szárazka láb van,
S hegyén szíromszerű, csinos, csokros cipő.

A rezge fodrok, a kulcsont szélére torlón,
10 Mint felvert, buja hab a szirtfokok alatt,
Védik szemérmesen —, ne törjenek vigyorgón
Rejtekeükből elő —, a gyászos bájakat.

Szeme mélyeiben üresség és homály van,
S a koponyát, melyet ügyes füzér szorít,
15 Törékeny csigolyák viszik, himbálva lágyan.
— Óh, cifra Semmi, te, kit vad búbáj borít!

Lesznek sokan, akik torzképül magyaráznak,
S nem értik meg, a hús szerelmétől vakok,
Névtelen, elegáns báját a pusztá váznak,
20 De én, nagy Csontalak, hú ínycenced vagyok!

Jöttél, hogy bénító grimásszal halni rontsad
Az Élet ünnepét? vagy úz egy régi vágý?
Kéjekkel hiteget egy új boszorkaszombat,
És sarkantyúzni még élő bordádba vág?

25 Míg hegedű dalol, és a gyertyák lobognak,
Reméled, hogy konok lidérced szétomol?
S hogy míg az orgiák vad zúgói csobognak,
Megenyhül a szived mélyében gyúlt pokol?

Badarság s ócska bűn apadhatatlan kútja!
30 Ősrégi fájdalom örök lombikja, te!
Bordáid görbülő rácsa közt ott visz útja
Kígyódnak —, látom én —, még éhséggel tele!

Lásd, attól tartok én, hogy gúnyos kelletésed
Méltó táncos szívet találni nem segít;
35 A halandók az ily tréfát szeretni késnek,
S az Iszony bája csak bátrakat részegít!

Szörnyű gondolatok bozsognak mély szemedben,
Szédületet lehell örvényük, s fogadom,
A gyáva táncosok rossz ízre émelyedten
40 Látnak örök mosolyt harminckét fogadon.

Mégis, ki az, aki csontvázat nem ölelt még,
S a holt dolgok izét ki nem kóstolta meg?
Mit érnek párfömök, frakkok vagy drága kelmék?
Téged csak az utál, ki szépként tetszeleg.

⁴⁵ Orratlan bajadér, biztos győzelmű vad lány,
E kényes táncosok hadd hallják hát szavad:
„Kevély cifrák! A sok festék és púder alján
Halálszag búzlik ám! Óh, pénzmasz váz-csapat,

Roncs Antinouszok, kopasz kikent-kifentek,
⁵⁰ Sok vánnyadt dandy és nyűtt nőcsábász-tetem,
A halál tánca visz, s tovasodródva mentek
A táj felé, melyet nem ismer senki sem!

A hűvös Szajnapart s a Gangesz égő tája
Mindegy: a földi nyáj csak ugrál és liheg,
⁵⁵ S hogy a plafon likán az Angyal Trombitája
Mint setét puskacső ásít, nem látja meg.

Groteszk emberiség! A Halál is csodálja
Mily rángó tánc fölé süt mindenütt a nap,
S olykor párfömösen vegyül ő is a bálba,
⁶⁰ S az örület közé iróniája csap!”

83. ÉN NEM FELEDTEM EL, A VÁROS KÖZELÉBEN . . .

Én nem feledtem el, a város közelében
Hol állt fehér tanyánk, törpén, de csöndbe, szépen;
Ott kis, kopott lugas rejtette az avított
Gipsz Vénusz s Pomona mezítlén bájait,
⁵ És esténként a nap, csobogó tűzben égve,
Míg az ablakokon megtört a büszke kéve,
Nézte, mint tágranyílt, kíváncsi égi szem,
Hogy folyik vacsoránk hosszan és csöndesen,
S rezgett a bő sugár viasz visszfénye enyhén
¹⁰ Az olcsó abroszon s a függöny tarka selymén . . .

84. A RONGYSZEDŐK BORA

Gyakran, míg rőten ég a sarki utcalámpa,
S üvegje szélbe sír, s csapkodva leng a lángja,
Vén külváros szívéen, hol útvesztő a sár,
S a nyüzsgő, vak tömeg zúgón erjedve jár,

⁵ Látni a rongyszedőt, ingatja furcsa séta,
Fejet ráz, és falat bökdös, mint egy poéta,
A rendőrökre most — szolgálak! — ügyet se vet,
Szíve áradva ont tündöklő terveket.

Nagy dolgokat fogad, remek törvéncsodát hoz,
¹⁰ Sújtottakat emel, gonoszakat kiátkoz,
S az égi bolt alatt, mint baldachin alatt
Részeg erényei dicsfényével halad.

Igen, e jó fiúk, sajgón a házi gondtól,
Kiket a munka nyú, s a vénség ledorongol,
¹⁵ S kiket, mert görnyedőn lomot visznek, silányt,
Hatalmas Párizsunk kavart bele kihányt,

Most jönnek, szagosan a hordók illatától,
S velük agg cimborák, fehérek sok csatától,
Kiknek nagy bajsza csüng, mint ócska lobogó —,
²⁰ Jönnek, s őket virág, zászlók és dobogó

Diadalmi iven várják dús mágiára:
Kábító fények és zengések orgiája,
Napfény, éljenzsivaj, dobszó és harsonák!
S dicsőségük viszik a szédült marson át!

²⁵ Így hömpölygeti a lezüllött földgolyón át
A bor Pactolusa égő aranyfolyóját;
Hőstetteket dalol, míg torkunkon csorog,
S tudja, hogy a d n i a legkirályibb dolog.

Elnyomni a dühöt, csitítani a búkat,
³⁰ Vén, kivert szíveket, kik halni félrebúttak:
Ál m o t adott az Úr, már bánva a nyomort —,
S hozzá az Ember a Nap szent fiát, a Bort!

85. A VÉRKÚT

Úgy érzem néha, hogy omlón itthágy a vér,
Mint bő kút csobog el, mely zokogva zenél.
Hallom, hogy lejt az ár, hosszú morajjal esve,
S a sebet nem lelem, ujjam bárhogy keresse.

⁵ S a városba a vér, mint zárt mederbe tér,
Tócsás szigetje lesz a járda és a tér,
Minden szomjúhozó torkon kéjt adva pezsg le,
És a természetet átfesti víg veresre.

Vágytam gyakorta én nehéz bor mámorát,
¹⁰ Álmod, egy napra csak, amíg tompulna kínom:
De bortól lesz a szem éles, a fül meg fínom!

Kerestem szerelem kába álomporát,
De hajh, a szerelem túvel szórt matracom csak,
Hogy inni vért a vad lányoknak újra ontsak!

86. ALLEGÓRIA

Odatartozik a gyönyörű nők sorába,
Gazdag nyaka körül haja lecsügg borába,
Szerelmek karmai, lebújok mérgei
Gránitbőrét simák s tompák megsérteni . . .

⁵ A Halálon nevet, a Mámor néki gyarló,
E két szörny keze, mely csupa köröm és sarló,
Rontó játékain megkíméli e test
Fenséges vonalát, a büszkén egyenest.
Jár istennő gyanánt, pihen, mint női szultán,
¹⁰ A gyönyörökben ő igazhitű muzulmán,
S tárt karja öblibe, mely közt keble dagad,
Szemével csalja a halandó ifjakat.

Hiszi és tudja jól, noha szűz méhe meddő,
(Meddön is a világ örök szüksége lett ő),
¹⁵ Hogy a test szépsége fenséges adomány,
S minden vad bűnre csak bocsánat kél nyomán.

Nem tudja, hogy mi a Pokol s a Tisztítóűz,
S ha majd az óra jó, mely a vak éj felé űz,
A Halál arcába mint egy ma született
20 Gyermekek néz, kiből nincs bűnbánat s gyűlölet.

87. UTAZÁS CYTHERÉBE

Szivem, mint víg madár, röppenve szállt tova,
S a kötélzet körül szabad szárnnyal kerengett,
A tiszta ég alatt hajónk suhanva lengett,
Mint angyal, kit sodor a napfény mámora.

5 Micsoda fekete, bús sziget ez? — Cythére!
— Felelték — a híres, agyondalolt haza,
Vén fiúk elcsépelt tündérhon-vigasza.
Lám, vártál volna-e ilyen silány vidékre?

— Óh, édes titkok és ünnepek szigete!

10 Antik Afrodité fenséges, régi árnya
Tengereid fölött úgy leng, mint illat árja,
S lelkünket vággyal és lázzal önti tele!

Zöld mirtuszok hona, nyílt szirmok szép szigetje!
Kit minden nemzetek örök heve imád,

15 S amelyen úgy remeg szivünk sóhaja át,
Mint kerten rózsaszag, nehéz tömjént lihegve,

Vagy mint örök zene, mit vadgalamb zokog!
— Cythére! most elém szűkös, sovány talajjal
Kelt, szirtes pusztaság, felferve tompa jajjal,

20 S micsoda furcsa, torz valamit láttam ott!

Óh, nem volt templom az, rejtve csalitos árnyba,
Hol ifjú papseány virágokra vigyáz,
Míg testét égeti az édes titku láz,
S leplét a kósza szél csókjainak kitárja;

25 Hanem, surolva már a parti bús teret,
Hol fehér vásznaink madarak sokaságát
Verték fel, egy bitó hármassal fekete ágát
Láttuk, mely ég felé nagy ciprusként mered,

Kegyetlen madarak, a prédán csüggve, kába
30 Dühvel téptek egy értt, akasztott tetemet,
S láttuk, hogy mindegyik vad fejszeként temet
Tisztátlan csórt a test minden vérző zugába;

Két lyuk volt a szeme, felfakadott hasán
Lefolyó belei combjára nehezedtek,
35 S hóhérai, tüzen az undok élvezetnek,
Nem hagytak férfiú-tagot csór-vájt husán.

Lenn, lábai alatt sováran körbe bolygó
Négylábú falka járt, s felfelé szimatolt;
Köztük legmohóbb egy nagyobbfajta volt,
40 Mint pribékjei közt a fő-fővégrehajtó.

Cythére lakosa! ily szép égtáj fia,
Érontások dühét túrted, csenddel betelve,
Pogány sok kultuszod bűneit vezekelve,
Melyek miatt neked sír nem nyílhat soha . . .

45 Torz, felkötött alak! a te kínod enyém is!
Éreztem, látva ott lebegő tagjaid,
Hogy fogamig kuszik sok bánatom avítt
Epe-folyója, és immár kihánynám én is . . .

Előtted, drágaszép emlék bús ördöge,
50 Éreztem: csórei s fogai újra vájnak
Étkes hollóknak és fekete párdúc-nyájnak,
Melyeknek egykoron husomra tört dühe.

— Bűbájos volt az ég, és síma volt a tenger,
De nékem már csupa vér volt s fekete mély;
55 Jaj! és szívemre már mint sűrű szemfedél
Borult a szörnyü kép, az az akasztott ember!

Vénusz! nem leltem én híres szigeteden,
Csak egy jelkép-bitót, amelyen másom rángott . . .
— Óh, Uram! adj nekem erőt és bátorságot
60 Szívem és tetemet nézni csömörtelen!

88. A SZERELEM ÉS A KOPONYA

Régi könyvdísz

Az Emberiség Koponyáján
A Szerelem ül,
Fenn trónol, vigyorral a száján
És szemtelenül.

- ⁵ Vigan fúj sok-sok buborékot,
S mind felfele száll,
Mintha csak rá várna az ég ott,
Az étheri táj.

- Ragyog a golyó égre kelve,
¹⁰ Lebbenni tova,
Ám sercen s pattan gyenge lelke,
Az aranycsóda.

S hallom, ha új gömb leng a légbe,
Nyög a Koponya:

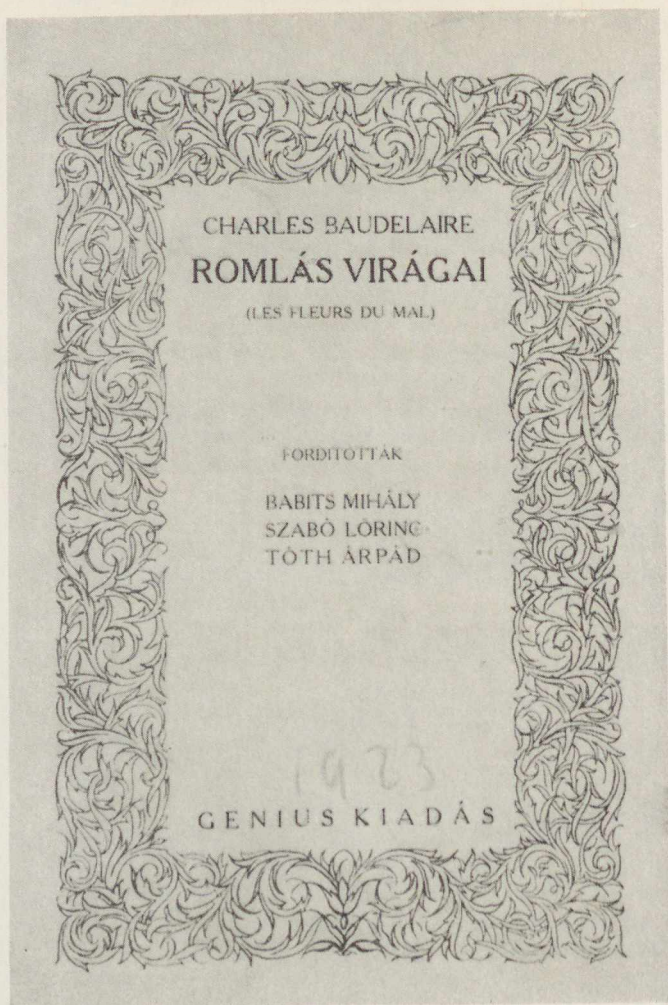
- ¹⁵ „E torz s gonosz tréfának vége
Lesz-e valaha?

- Hisz ami vad ajkadra freccsen
A légbe kelőn,
Szörnyű gyilkos, az az én testem,
²⁰ Vérem és velőm!”

89. A SZEGÉNYEK HALÁLA

Óh, jaj, csak a Halál, aki éltet s vigasztal,
Nekünk csak Ő a cél és egyetlen remény,
Az áldott csodaszer, mely izgat jó malaszttal:
Mennünk, míg száll az est a bús táj peremén.

- ⁵ Viharral küszködünk, csak hó és jég marasztal,
S a setét látkörön csak Ő a rezge fény,
Ő a szent könyvbe írt, regés, jó korcsmaasztal,
Melynél ehet-ihat s leülhet a szegény.

A *Römlás virágai* Genius-féle első kiadásának kötéstáblája

Ő az elaltató, delejes ujjú Angyal,
10 Álmot hint, melyben a csodák tűzvésze langal,
Fázó mezítlenek ágya tőle puha,

Isten dicsfénye Ő, csodás csűr égi szája,
Szegény nincsetlenek erszénye s jó hazája,
Ismeretlen Egek tágra tárt kapuja.

90. A MŰVÉSZEK HALÁLA

Óh, meddig kelletik csörgőim rázni még,
S alacsony homlokod, Torzkép, csókolni árván?
A titkos Cél felé ellankadozva szállván,
Tegzem sok hullt nyila mikor lesz már elég?

5 Lelkünket sok finom fogás koptatja rég,
S kezünk alatt tunyán bomlik a konok állvány,
Míg végre felragyog az Alkotás, a Bálvány,
Melyért bennünk a vágy zokogó pokla ég!

Van köztünk hány, akik az Eszményt el sem érik:
10 Átkos szobrász-csapat, balsorssal bélyeges,
Kik, míg nagy homlokod s kebled vésik, jeges

Titkú, zord Capitol! meddőn csak azt remélik,
Hogy nékik a Halál új napként gyúl ki majd,
S fényében bús agyuk virága még kihajt!

91. AZ UTAZÁS

Maxime du Camp-nak

I

A kisdíák mereng mappán és tarka képen,
S a Mindenség neki, mint lelke éhe, tág.
Óh, mily nagy is a föld a lámpák fénykörében,
S ha már emlékezünk, mily kicsiny a világ!

⁵ Egy reggel indulunk, és velőnk teli tűzzel,
És fájó dac dagaszt, s keserű vágy izen,
Megyünk, s a kósza kedv táncos habokra úz el,
Ringatva végtelen lelkünk véges vizen.

Van, akit futni kész megútált hona szennye,
¹⁰ Van, kit bölcsője zord titka úz, s van olyan,
Ki csillagot figyelt, s behullt egy női szembe,
S most vészes illatú Círcéjétől rohan;

Hogy ne bűvölje őt állattá a boszorkány,
Fut és teret iszik, fényt és égi parázst,
¹⁵ Húsába jég harap, s a réz nap, rája forrván,
Lassan lemossa majd arcán a csókmarást.

De igaz utazók azok csupán, kik mennek,
Hogy menjenek, s szívük mint léggömb ring odább,
Kik bolygó végzetük sodrától nem pihennek,
²⁰ S ezt hajtják egyre csak, nem tudva mért: Tovább!

Kikben száz alakot, mint a felhők szeszélye,
Ölt a vágy, s mint ujonc harcost ágyúk heve,
Vonz új és változó, titkos kéjek veszélye,
Miknek még emberi nyelven nem volt neve!

II

²⁵ S mi csak forgunk, iszony! és ugrunk meggyötörve,
Mint pörgettyűk s golyók —, álmunkban is igaz
A vad Kíváncsiság, mint zord Angyal, ki körbe
A vágató Napok csóváival csigáz.

Furcsa Sors a miénk! a Cél, míg úzzuk, illan,
³⁰ S mindegy, hová libeg, hisz úgy sincsen sehol!
De az Ember elé remény reményre csillan,
S pihenést úgy keres, hogy örültként lohol.

Nagy, három-árbocos lelkünk Ikáriába
Vágyik, s fedélzetén hang zendül: „Part!” — s a
hírt

³⁵ A kosárból a hang bolond hévvel kiáltja:
„Üdv!... hírnév!... szerelem!”... s fúj,
poklok, itt a szirt!

Mert minden part, melyet jelent az ör, ki fent ül,
Ma még Arany-Sziget, Jósors-igérte táj,
Felé a Képzelet dús orgiákra lendül,

⁴⁰ De csak zátonyra lát, ha pirkad a homály.

Óh, tündéri hazák szegény, bús ör-hajósa!
Verjük bilincsbe őt, vagy vessük vízbe tán?
Csak sír, Américák hibbant mámoru jósa,
És sósabb ár tolong a délibáb nyomán.

⁴⁵ Így a vén vándor is, míg lába szennybe bágyad,
Még légbe szimatol, és szeme hályoga
Édent sejt arra is és csábos Cápuákat,
Hol rossz gyertyán dereng vak viskók vályoga.

III

Ti csodás utasok! hadd olvasunk ma drága
⁵⁰ Meséket szemetek tengermélyeiben!
Nyíljon emléketek kincses ládája tágra,
Hol csupa éther- és csillag-ékszer pihen.

Bár gőz s vitorla nincs, utatok láza rázzon!
Rablelkünket tovább ne búsítsa retesz,
⁵⁵ Dús rajzot fessetek, s lelkünk feszül, mint vászon,
Mit emlékeitek látköre keretez.

Mi mindent láttatok?

IV

„Láttunk csillagvilágot,
Hullámokat, sivó homok síkságait;
S bár váratlan veszély sokszor vad szirtre vágott,
⁶⁰ Úntuk gyakran magunk, úntuk, akárcsak itt.

A nap dicső tüze a lila óceánon
S dicsőült városok a hűnyő nap tüzén
Felgyújtották szívünk, hogy elmerülni vágyjon
Vad láza, hol felé hívón zendül a fény.

⁶⁵ Láttunk dús tájakat, városok gazdag ormát,
De nem vonzottak úgy, olyan rejtelmesen,
Mint azok, miket a felhők szeszélye formált.
És vágyunk egyre nőtt, tovább, sejtelmesen!

— A kéj nyomán a vágy csak kínzóbb és erősebb,
⁷⁰ Óh, Vágy, vénhedt fa te, csak trágyád a gyönyör,
S míg egyre vastagabb kérgű lesz ősi törzsed,
Ágad a nap felé még közelebbre tör!

Meddig nőssz, szörnyű fa? sudárod buja kedve
Ciprusnál szökkenőbb? — De mégis, gyúlt a kép,
⁷⁵ Sok gondos rajz, mohó, nagy képeskönyvetekbe,
Fivérek, akiket vonz minden messzi szép!

Köszöntöttünk ezer orrmányosan iromba
Bálványt és trónt, amely ékszertömbként ragyog,
Sok remek palotát, hol a tündéri pompa
⁸⁰ Bús vággyal rontaná minden bankárotok;

Ruhákat, melyeket látni is mámorító,
Nőket, kiknek fogán s körmén kármin a lakk,
Tudós bűvészt, kihez hizelgőn kúsz a kígyó . . .”

V

S tovább, mit még? tovább!

VI

„Óh, gyermeki agyak!

⁸⁵ Hogy ne feledjük el a legfontosabb dolgot,
Mely keresetlen is, mindig szemünkbe tűnt,
Míg lábunk a komor lépcsőn föl és le bolygott,
Láttuk az örökös, únott látványt, a Bűnt:

A nőt, hogy buta és silány rabszolga-göggel
90 Mint imádja magát, gúny- és csömörtelen,
S a férfit, hogy vad és falánk kényúr a nőekkel,
Bár rabok rabja, és a szenny közt fürtelem;

Hóhért, ki édeleg, mártírt, ki könnyet ont, és
Ünnepet, melyet a vér szaga fűszerez;
95 Zsarnokot, kit kiélt ronccsa hatalma ront, és
Népet, melynek gyönyört szégyenkorbács szerez;

Láttunk nem egy hitet, hasonlót a miénkhez,
Egekre kúszni bús ostromra; szenteket,
Kik, mint puhult inyenc, ha dunnás ágyat élvez,
100 Kéjül keresik a szőr-övet és szeget;

Láttuk, hogyan fecseg az ész ittas bolondja,
Az Emberfaj, amely máig sem változott,
Duhaj, agóniás dühhel istenre rontva:
— Én másom, mesterem, óh, légy megátkozott!

105 S láttunk bölcsőbbeket, Téboly merész csapatját,
Kik futják ezt a nyájt, hol Végzet a karám,
S maguk az Ópium roppant ölébe adják!
— Ez az örök körút a földgömb szűk porán ...

VII

Hej, fanyar lecke ez, leckéje az utaknak!
110 Ma, tegnap, holnap és örökre a világ
Egyhangú, kicsi hely, rossz ketrecet mutat csak,
Unalom-sivatag fájó oázisát!

Menni, maradni jobb? Maradj, ha tudsz te túrni,
Menj, ha kell. Van, ki fut, és van, ki sutba ül,
115 S az éber és gonosz ellent le tudja gyúrni,
Az Időt! Jaj, de hány lohol szünetlenül:

Bolygó zsidó gyanánt, apostolként rohannak,
Nekik már se vasút, se hajó nem elég
Az átkos Bajvivó elől elfutni! s vannak,
120 Kik ott vívnak, ahol bölcsőjük a vidék.

Ám ha nyakunkra hág végül a Gladiátor,
Megint remélhetünk, kiáltva: Vár az út!
S mint mikor kínai vizekre vont a bátor
Vágy, s néztük a habot, s a szél hajunkba fútt,

125 Megyünk majd: vár reánk az Árnyak Óceánja,
S mint ifju utasé, szívünk friss lesz s vidám.
Hallga! figyeljete az édes, bús danára,
Ezt zengi: „Erre mind, aki enni kíván

Lótuszt, mely illatos! Csodák gyümölcsszüretje,
130 Amelyre szívetek éhes, itt vár csupán,
Jertek, halk s különös mámmal a szívekre
Csak itt vár a soha nem szűnő délután!”

S a kisérteti hang mind ismerősebb s hívebb,
Holt Pyladesek karja tárul ki ránk,
135 „Elektrádhoz evez! itt megfrissül a szíved!”
Zengi a nő, kinek térdét csókolta szánk.

VIII

Halál! vén kapitány! horgonyt fel! itt az óra,
Óh, untat ez a táj, Halál! Fel! Útra már!
Bár várjon tintaszín ég s víz az utazóra,
140 Tudod, hogy a szívünk mégis csupa sugár!

Töltsd bőven italod, üdítsen drága mérge!
Így akarunk, amíg agyunk perzselve gyúl,
Örvénybe szállani, mindegy: Pokolba, Égbe,
Csak az Ismeretlen ölen várjon az Új!

Stéphane Mallarmé

(1842–1898)

92. ABLAKOK

Únván az ispotályt, a búsat, hol a függöny
Sivár fehérje közt avas tömjén lebeg,
S hol a kopár falon csüggedt feszület függ fönn —,
Hátat fordít sunyin a félholt, vén beteg,

⁵ S ablakhoz vánszorog: sütkérez teste romja —,
De fő, hogy látja még, ott künn a nap virul!
Fehér haját s aszott csont-arcát vágyva nyomja
Az üveghez, mely a friss fényben ég s pirul!

S szájával lázasan a kék azúrba vájna,
¹⁰ Mint ifjan, hajdanán, ha szíttá szép szüzek
Lágy bőre kincseit . . . míg mocskos lesz a fájva
Tapadó csók nyomán a langy arany üveg . . .

S ujjong, hogy él, noha testét szent olaj kente,
S gyötörték gyógyszerek, kongó órák s a bús
¹⁵ Ágy s köhögés . . . s ha künn vérzik a naplemente,
Szeme a fénybefúlt tetőn túl, messze, dús

Arany hajókra lát: az égen, hattyuszépen
Bibor- s illat-habon aluszik mindahány,
Ringatva sárga, szép villámot dús ölében,
²⁰ S halk terhük rest teher, csupa emlék talán! . .

Így én, utálva már az Embert, kit vad lelke
Boldogság-vályuhoz fetrengni s falni hajt,
S ki egyre szimatol, moslékot merre lelne,
Hogy nősténye egyék, és szoptassa a fajt,

²⁵ Futok s fogózkodom minden ablak-keresztbe,
Hol elfordulhat a lélek az éktelen
Léttől: gyúl az üveg, szűz harmatban feresztve,
Arany hajnalt ragyog reá a Végtelen,

S tükrén angyal vagyok!... és létem halni
némul...

- 30 — Művészet, Misztikum: óh, mind-mind ablakok!
S új, szebb létre kelek, s álmom dús diadémul
Viszem, egek egén, hol a Szépség ragyog!

De jaj, megcsömörül a szívem így is néha
E menhelyen, hiszen mégis a Rög az úr!

- 35 Orromba búzlik a Butaság hányadéka,
S be kell fognom, mikor legkékebb az azúr!

Óh, Én-em, aki fájsz, lehet-e menekülni,
Betörni üvegünk, mit beszennyez a Rém? —
Megszökni, tolla-nincs szárnyunkkal elrepülni,

- 40 — S akár zuhanni is, örök terek ürén? —

Arthur O'Shaugnessy

(1844—1881)

93. A KÖNNYEK KÚTJA

Vad sikokon s zord ormokon át
Járjuk a búknak e földi honát:
Ma s holnap is újra, sok árva nomád,
S tán éveken át visz ez út,

- 5 Ám mikor immár csügged a szív,
S törve, gyötörve bús ere vív,
Eljut a helyre, hol hullani hív
Könnyet a Könnyvizü Kút.

Drága, szelíd hely ez, üli homály,

- 10 S mind csupa bús, aki erre talál,
Már neki mindegy a lét s a halál,
S gondja, reménye lehullt —,
Itt ciprusos árnyak ezüst raja leng,
Bús szobrok alakja fájva dereng,

- 15 De csengve a csendbe, mely erre mereng,
Csillog a Könnyvizü Kút.

És árad s nem fárad a halk szavu zaj,
És zengve is enyhe a gyenge moraj:
Ha hallja, kit úz vala szívbeli baj,
20 Már innen válni se tud,
Már szóra se rezdül a gége,
Térdre parancsol a béke,
S bomlik a búk puha féke,
Mert itt ez a Könnyvizü Kút.

25 S jobban a víz ive csobban,
Égre zenél magasodtan,
Vissza lehullva azonban
Hangja a szívbe lefut —,
Áldva e kút csodaképpen:

30 Túl sikon és meredélyen
Sírni hajolsz le te mélyen,
S arcod a vízre borult.

Ám amig itt leborulva heversz,
S halni se mersz, és élni se mersz,

35 S terveket, álmokat öröl a perc,
S minden a semmibe fúlt —,
Hajh, száll azalatt, és illan a lét,
S nem fordul a zord nép arca feléd,
Nem bánja, hogy útadat eltereléd,

40 S hogy szörnyü nehéz az az út . . .

Ám te ne adj a közönyre ! tovább
Nyomja csak arcod az enyhe mohát,
Míg fürtöd a földre alél; sohse bánd,
Hogy zord a világ s nyomorult —,

45 Hisz, íme, körülted a hús szavu csend
És mind a ború, mely a tájra leleng,
S a felleg is ím, amely erre kereng,
Testvérül öleli búd.

Gyenge levél ha lebókol,

50 Véld: szelid ajk, aki csókol,
Véld, hogy a hajdani jókról
Halkan üzen ma a múlt —,

Gyenge madárka ha selypit,
Véld puha szók puha selymit,
55 Míg zúgva a könny vize lejt itt,
S duzzad a Könnyvizü Kút . . .

Mert gyűlnek s nem hűlnek a könnyek,
Gyűlnek erős, vad özönnek,
S mind a helyekre lejönnek,
60 Hol gond vala úr s tunya búk —,
Szerte a földre omolnak,
S nincs azután *ma*, se *holnap*,
S nincs oly erő, ki dacolhat:
Ellep a Könnyvizü Kút !

65 És nagy lesz, és vad lesz e tenger,
Zúgva egekbe eseng fel,
Óh, mindaz a könny, amit ember
Sírt, hova foly, hova jut?
Öröklét ! várja-e réved

70 Könnyárját százezer évnek?
Óh, Uram ! tárd ki szegénynek
Szíved, a drága kaput ! . . .

Paul Verlaine

(1844—1896)

94. ŐSZI CHANSON

Ősz húrja zsong,
Jajong, busong
A tájon,
S ont monoton
5 Bút konokon
És fájón.

S én csüggeteg,
Halvány beteg,
Mig éjfél

10 Kong, csak sirok,
S elém a sok
Tűnt kéj kél.

Óh, múlni már,
Ősz! hullni már

15 Eresszél!
Mint holt avart,
Mít felkavart
A rossz szél...

95. NAPLEMENTE...

Hűs esthajnali
Fényt a róna kap,
Immár hajlani
Kezd s borong a nap,

5 Búm halk ajkai
Hűs dalt zsonganak,
Mely ringatva rí,
Míg borong a nap.
S bíboran, busan

10 Mint most a homok-
Rónán nap zuhan,
Furcsa fantomok:
Száz álmom suhan
S tűnik és lobog,

15 Mint most a homok-
Rónán nap zuhan...

96. FEHÉR A HOLD...

Fehér a hold;
Fénylő csalit
S összehajolt
Lomb andalít,
5 Halk nesz-beszéd...

Te drága, szép...

A tó dereng,
Mint mély tükör, s
Mélyébe reng
10 Vén fűzfatorzs,
Szél búja rí . . .

Álmodni hí . . .

Égből szelid,
Nagy béke száll,
15 S kék tüzeit
Csillagsugár
Rezdíti fent . . .

Óh, óra! . . . szent! . . .

97. AZ ÉN MEGHITT ÁLMOM

E furcsa álom gyakran s mélyen talál szíven
Egy ismeretlen nőről, kit szeretek, s szeret,
S kit ízig ugyanegynek sohasem ismerek,
És soha csupa másnak, s szeret s megért hiven.

5 Óh, ő megért hiven, s csak ő látja, igen,
Hogy átlátszó szivemben zord talány nem mered,
Óh, jaj, csak ő, s könnyétől, mely lassan megered,
Izzadt és halvány orcám megfrissül szeliden.

Óh, barna? szőke? vagy vörös tán? — nem tudom,
10 S neve? — emlékszem erre, zengő és lágy nagyon,
Mint bús kedveseké, kiket számúz az Élet;

Nézése úgy borong, mint szobrok hús szeme,
S bús hangja mintha halkán, távolból zengene,
Mint lágy szók reszketése, mik már hallgatni
tértek.

"
Őszi chanson.
- - - - -

- Paul Verlaine -

22. szeptember 1897
Párizs, 1897. szeptember
Művészeti kör

Őszi kezdetül
Szénnel
A tájon
I ont monoton
Bűt konoton
Ez fájón

- 22. szeptember 1897,
Párizs, 1897.
Művészeti kör

Az ősz kezdetül
szénnel
a tájon
monoton
bűt konoton
ez fájón

I en, cingpale,
Halvány betű,
A szél
A szél, az ősz,
I elém a tölgy,
Tűzre két
Fű

I en monoton
Bűt konoton
ez fájón

1897. szeptember 22.
Őszi kezdetül
Őszi kezdetül
Eresszel!
Mint holt avar,
Mint felkavart
A rosz szél...

22. szeptember 1897,
Párizs, 1897.
Művészeti kör
Őszi kezdetül
Őszi kezdetül
Eresszel!
Mint holt avar,
Mint felkavart
A rosz szél...

84
(27)
"Őszi chanson"
== == ==

— ~~Pierre~~ Verlaine —

Ősz húrja zsong,
Tárog, busong
A tájon
É ont monoton
Mint konokon
És fájón.

É én csüggeteg,
Halvány beteg,
Még effél
Kong, csak sírok,
É élén a só
Túnt réj kál.

Oh, múltai már,
"Ősz! hullni már,
Eresszél!
Mint holt avast,
Mint felhavast
A tóssz szél...

Arthur Rimbaud

(1854—1891)

98. A MAGÁNHANGZÓK SZONETTJE

Szurok Á! hó Ê! rőt I! zöld Ú! kék Ó! — csak
egyszer

Lehessek titkotok mind elbeszélni bátor!

Á!: — bolyhos öv, mely a setét legyek faráról
Csillog, ha szörnyü búzt belepnek lomha testtel!

⁵ Á! árnyak öble! Ê! hús párák, tiszta sátor,
Halk hóvirág, királyi hermelin, jégtűs gleccser!
I! bíborok, kihányt vér, kacagógörcs a keccsel
Vonagló női ajkon, ha düh rándítja s mámor!

Ú!: — az isteni tenger nyugodt, gyűrűző tánca,
¹⁰ Nyájjal hintett fenyér csöndje, tudósok ránca
A békés homlokon, mit alkimia tép föl —,

Ó!: — szörnyü harsonák, mik ítéletre zengnek,
És Csönd, melyben világok és angyalok kerengnek,
Oméga! — viola sugár az Ő szeméből!

99. A RÉSZEG HAJÓ

Hogy jöttem lefelé egykedvű, vén vizeknek
Folyásán, vontatóim már nem jöttek velem:
Lármás rézbőrű raj közt céltáblául sziszegtek
Bepingált póznasorhoz nyilazva meztelen.

⁵ De hogy mi sorsra jutnak, mindegy volt nékem ez,
S hogy búzám belga búza, vagy hogy gyapotom
angol —,

Alighogy véget ért a parti, furcsa hecc,
Vizek szabadja lettem, ki vígan elcsatangol.

És tél jött, szörnyű zaj közt, s engem, kiben siket
10 Csend hallgatott tunyán, mint a gyerekagyakban,
Felvett az ár: s ha süllyed egy málló félsziget,
Nem szállhat a habokba dicsőbben és vadabban!

Kegyes volt a vihar: a tengerig vetődve
Tíz éjen át lebegtem vidám parafaként

15 A mélyen, mely a romlás örök hömpölygetője,
S nem néztem: vaksi lámpás vet-é utamra fényt?

Fenyő-ducos begyembe zöld víz lágy íze folyt,
Mint almák hűvös húsa csúszik a gyermektorkon,
S hányások s bornyomok, sok kékes lomha folt

20 Letisztult rólam, és levált a kormány s horgony.

Azóta egyre fürdök a roppant tengerek
Költészetében, melybe csillag csorog és béke,
S nyelem e zöld azúrt, hol fulladt emberek
Lebegnek olykor mélán s mintegy gyönyörben
égve,

25 Mert kékes színüket átfesti drága mámor,
S ringatja enyhe rengés a rézszin nap alatt,
S nincs alkohol, csitítóbb, se dal, mely ily puhán
forr,

A rőt s rosszízű vágyak ettől megalszanak.

S villámtépett eget s tölcsért, mit a vihar hajt,
30 S a mélységek hintáit s kanyargó áramát
Láttam s az alkonyt s hajnalt: ez izgatott
galambrajt,
S olyast is, mit az ember, ha sejt is, sohse lát.

Láttam süllyedt napot, vad titkokkal befolyva,
Míg olvadt messziségek violája ragyog,

35 S hallottam, mintha antik tragédiát dalolna:
Messzire elhörgő zajt, s mely reszket és gagyog.

S vakító hócsucsokról álmodtam zöldszin éjen,
Míg messze tengerszemhez rejtelmes útra kelt
Az óceánok csókja: ízes áram a mélyben,

40 S mentem vele, s a sárga s kék foszfor énekelt,

És át sok hónapon, mint ha dagály robog
A sziklahátak ellen: holdkóros vízi csorda,
Rohantam, nem törődve, hogy szentszüzes fokok
Ragyogó lába zúz, és orrom elsodorja.

45 S találtam tengeren túl s alúl a horizonton
Párduc-szem fényü és virágos szigetek
Kék és furcsa raját, hol ostorként kibomlón
A póre nép fölött szivárvány libegett.

Láttam maró mocsárt, hol mint egy szörnyü hálón,
50 A sás közé akadt Rém poklos teste reng,
És vizeket rohadni örök szélcsendben állón
S örvényt, mely tág kerékben az égaljig kereng.

Gleccsert, ezüst napot, gyöngyházhabot, parázs
Eget, sok reves roncsot, mik barna öblön úsznak,
55 Hol szörnykigyókat kínoz az élősdí marás,
S enyhülni bús szagú, vén, görbe fákra kúsznak.

S a gyermekeknek én beh szívesen mutatnék
Halat, minőt találtam, aranyból, s énekelt,
S züllött utamra olykor rózsát sodort a tajték,
60 S olykor hizelkedőmül édes szél lengve kelt.

S olykor a minden tájak únottja, pólusok
Bús kószája: a tenger, míg ringatott panaszlón,
Beszórt árnyék-virággal, mely kénszájjal susog,
S térden e vak virág közt merengtem, mint egy
asszony,

65 S ringtam, kóbor sziget, és szennyükkel bekentek
Szőkeszemű sirályok, csetepatés család,
Ringtam, s némely tetem tört testemen pihent meg,
Majd elhagyott sülyedve, aludni még alább . . .

Imé, ez vagyok én! züllött hajó, hináros,
70 Kit elvitt a vihar élőtlen étherig,
S zord flotta s békés bárka ki nem halássza már
most
Részeg roncsom, mely a vizekkel megtelik.

Ím, bátran, párát fújva, mely rajtam ködként kékül,
Utam kaput az ég izzó falába fúrt,

75 S zsákmányul téptem onnan, finom poéta-étkül
Ízes nap-cafatot s nyálas, nyúlós azúrt!

Bitang deszkám belepte a villamos medúza,
S nyaranta apró szörnyek tintás raja lapult
Reám, midőn a hőség tűzvesszejétől zúzva

80 A reszkető bibor lég izzó tölcsérbe nyúlt.

Óh, én, ki immár ötven mérföldnek távolából
Hallottam reszketőn a Poklot, mint üvölt,
S kit újra s újra vár a kék és merev távol:
Megvetlek Európa! únt gátú, ócska föld!

85 Ím én! kit túl az égen várt csillagos sziget,
Hol már a mámoros menny örök kapúja nyitva,
S hol végtelen mély éjben arany fénnel piheg
Alvó madárseregként a boldog Jövők titka!

De mégis, sokat sírtam: testem hajnal gyötörte!
90 S kegyetlen volt a hold, és keserű a nap,
Már lázas derekam gyötrelmes görcstől görbe,
Bár megszakadna már, s benyelne már a hab!

Óh, ha van Európában öböl még, melyre halkan
Vágy vonna: kicsi víz az, egy vak tócsa, hideg,
95 Hol bús fiúcska guggol az ámbrás alkonyatban,
S papírhajót ereszt el, mely lepkeként libeg...

Mert kit megfürdetett már minden vizeknek bújá,
Nem szállhat révbe többé kalmárhajók után,
S jelzászlók és tüzek hivalgó gögjét únja,
100 S hogy hidak vad szeme bámuljon rá bután...

100. A VÖLGY ALVÓJA

Zöld, keskeny szakadék, mélyén patak dorombol.
És eszelősen minden fűszálat teletűz
Ezüst rongydarabokkal, míg a kevély oromról
A nap süt: a kis völgyben pezseg az enyhe tűz.

WILDE
OSZKÁR
A READINGI
FEGYHÁZ
BALLADÁJA

FORDITOTTA
TÓTH ÁRPÁD
KOMJÁTI
VANYERKA GYULA
NYOLC EREDETI
RÉZKARCÁVAL

DANTE
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST
1 9 2 1

A readingi fegyház balladája Dante-féle kiadásának belső címlapja

⁵ Egy ifjú katona, nyílt szájjal és fedetlen
Fővel, míg nyaka fürdik kék vadparaj hűsén,
Alszik, hanyatt a fűben, s arany felhő lebeg fenn,
S ő zöld ágyán oly halvány, pedig zuhog a fény!

Lába a sásszirom közt, alszik, s derűs az ajka,
¹⁰ Mint beteg gyermeké, s álom mosolyog rajta —,
Óh, Természet! melengsd szegény fázó fiút!

— És száll az édes illat, s cimpája fel nem érez,
Süt rá a nap, s keze csöndben hajol szívéhez,
Alszik. — S jobb oldalán két kármin szélű lyuk . . .

Oscar Wilde

(1854—1900)

101. A READINGI FEGYHÁZ BALLADÁJA

Néhai C. T. W. királyi lovas-
gárdista közlegény emlékeze-
tére, aki meghalt a readingi
fegyházban, 1896. július hó
7-én.

I

Ő már skárlát egyenruhát
Vér- s borszinűt nem ölt,
Mert vér s bor mocskolá kezét,
S elfogták, sorsa betölt,
⁵ A némbernél, kit szeretett,
S kit ágyában megölt.

És szürke rongyban rótt szegény
A rabsort, a sivárt,
Fején krikett-sapkát viselt,
¹⁰ És víg ütemre járt,
De még sosem láttam szemet,
Napfényre oly sovárt.

Nem láttam senkit oly mohón
Csüggni a kis darab

- ¹⁵ Kékségen az udvar fölött,
Mit égne hí a rab,
S min felleg száll, ezüst hajó,
Mit a szél tova kap.

Egy más kört én is róttam ott,

- ²⁰ Mely torz sétán forog;
Tünődtem: őt mi nyomja, mi bűn?
Súlyos vagy könnyű dolog?
S mögöttem egy hang sűgva szólt:
„A cimbora lógni fog!”

- ²⁵ Úr Jézus! a vak udvar ott
Fordult egyet velem,
Izzó vasbúraként a lég
Rámzúdult hirtelen,
S bár lelkem rég kín marta, most

- ³⁰ Más fájt, más gyöttelelem.

Az vájt belém: mi úzi őt,
Hogy oly loholva jár?
S az izzó égre gyúlva bús
Szeme mért oly sovár?

- ³⁵ — Megölte, akit szeretett,
S meg kellett halnia már!

*

De mind megöljük, amit szeretünk,
Tagadni ne is akard:

- Van úgy, hogy zord nézés is öl,
⁴⁰ S van méreg, bókba takart,
S a gyávák gyöngéd gyilka csók,
De a bátrak fegyvere kard!

S van agg, aki szerelmet öl,
S van, aki ifju még,

- ⁴⁵ Soknak vad marku pribékje Kéj,

S a Pénz is ily pribék,
De ki késsel öl, irgalmasabb,
Mert úgy gyorsabb a vég.

S van hosszú láz, s van röpke hév,
50 S hány ad meg vesz vele!
Szerelmet ez zokogva tép,
S az szótlan rázza le —,
De mind csak öl, aki szeret,
Bár nem mind hal bele.

*

55 Nem mind hal csúf szégyenhalált,
Mikor — óh, szörnyű vég! —
A nyak körül hurok kerül;
S takarva az arc, a kék,
És várja a lábbal alázuhanót
60 A pallón sanda lék.

S a néma örök közt sem ül,
Kik, telvén éjre nap,
Lesik, csordúl-e könnye már,
S hogy mily imákba kap,
65 S nem lopja-é meg börtönét,
Hol ő a préda: a rab?

S hús hajnali cellán sem riad,
S zord népet nem talál:
Vacogva eléje fehér pap és
70 Setét sheriff nem áll,
Se éj-tógás direktor úr,
Kinek arca is sárga Halál.

S nem ugrik föl, a rabruhát
Kapkodva, míg a rideg
75 Felcser zsebórán méri le,
Mint ráng az árva ideg,
Melynek kín e halk tik-tak is,
S mint zord kalapács üti meg.

S nem érzi, torkán mint kapar
80 Vad szomj is, esztelen,
Ha jó a nagykesztyűs bakó,
Lágy posztón, nesztelen,
S hármass borszíjjal megköti őt,
S több szomja sosem leszen . . .

85 S főhajtva gyászimát se hall,
Mely búgva szívébe tép,
S míg rettegése is arra vall,
Hogy teste-lelke ép,
Koporsóján se botlik át,
90 Ha az únt műhelybe lép.

S nem nézi merőn, ha fényt verőn
Gyúl fönn az üvegtető,
És cserepes ajkán se repes
Vágy: könnyű halált epedő,
95 S vonagló arcán Kajafás
Csókját sem érezi ő . . .

II

Hat hétig rőtta, szürke társ,
Az udvart, a sivárt,
S krikett-sapkásan és vidám,
100 Dacos ütemre járt,
De még sosem láttam szemet,
Napfényre oly sovárt.

Nem láttam senkit oly mohón
Csüggni a kis darab
105 Kékségen a fejünk felett,
Mit égne h a rab,
S min gyapjas felhőt tépdés a szél,
Míg foszló bolyha marad.

Balgán ő nem tördelt kezét,
110 Mint aki költi még
A hült Reményt, mely szörnyű odúnk

Vak éjén halva rég,
Csak hagyta: szemét hadd telje a nap
S mellét a reggeli lég.

- 115 Kezet nem tördelt, s könnye se hullt,
S nem volt se vad, se mord,
Csak itta a langy lég lágy italát,
Mint melybe mák leve forrt,
S nyílt szájjal itta a napot,
120 Mint drága, isteni bort.

- És én s a másik árva raj,
Mely ott körben forog,
Feledtük, rajtunk mi a gond,
Mily nagy vagy könnyű dolog,
125 S a bús csapat szeme rátapadt
A társra, ki lógni fog.

- S oly furcsa volt az: látni őt,
Mily víg ütemre jár,
És furcsa volt szemén a tűz,
130 A fényre oly sovár,
S oly furcsa volt: a számadást
Már tudni, mi rája vár.

*

- Mert a szil s a cser tavasszal ezer
Rügyet vigan nyitó,
135 De mennyire más a vad, viperás
Tövön nőtt bús bitó,
Mely ha tar, ha zöld, valakit megölt,
S gyümölcse undorító.

- És kegyteli táj, hol már mi se fáj,
140 A föld fiának az ég,
De fönn a bús padon a gúzs
Közt nyögni szörnyű a vég:
Az ég honát szűk hurkon át
Utolszor látni még . . .

- 145 És édes, amíg a szív ere víg,
 Hegedűre az ifjui tánc,
 A flóta ha zeng, a hárfa ha peng,
 És perdül a fürge lánc,
 De jaj, ha holt lábad bomolt
 150 Táncával a szélbe rángsz!
 Így, napra nap, mi, sok árva rab,
 Lestük szegény fiút,
 S tünődünk: jaj, ránk is talán
 Ily végzet átka jut:
 155 Les a gyúlt Pokol, s csak bujdokol
 Vak lelkünk, s mit se tud.

*

- Végül, holt társ, már nem loholt,
 Hol a bús nép körbe jár,
 S tudtam: köréje setét rekeszt
 160 Vádlottak padja zár,
 S hogy isten szép földjén soha
 Nem láthatom újra már.
 Sorsunk ez volt: két dúlt hajó,
 Vész közt találkozó,
 165 Jelünk se volt, szavunk se szólt,
 De mért is volna a szó:
 Találkozónk nem ünnepi est,
 Rút nap volt, búra hozó.
 Két számkivetettre így borult
 170 Börtönfalas setét,
 Kiket már minden szív kizárt,
 S a jó isten se véd:
 A fogda-pokol, hol a Bűn lakol,
 Ránk csapta vas fedelét.

III

- 175 Falak öve közt, zárkák köve közt
 Nyirkos, mély udvar áll,
 Itt szítt leget ő, hol az égi tető

Bús ólomszint szítál,
S kétoldalt két ór leste, nehogy
180 Elkapja már a halál.

S benn a padon sem ült szabadon,
Még ott is, éjre nap,
Lesték, ha kelve könnye pereg,
S ha fekve imákba kap,
185 Lesték, ne lopja meg a bitót,
Hol ő lesz préda: a rab.

S szabott rá az igazgató
Zord rendszabály-hadat:
Jött orvos, kinek a halál
190 Csak kór-tény, szürke adat,
S naponta kétszer pap, ki beszél,
S szent könyvecskéket adat.

S naponta kétszer szítt pipát,
Egy-egy pint sört is ivott,
195 Elszánt lelkén a rettegés
Már nem talált buvót,
Sőt szava már: — óh, jönne bár! —
Bakót vigan hívott.

S egy ór se merte kérdeni,
200 E torz szó mire megyen?
Mert aki mord foglári sort
Vállalt, így is tegyen:
Annak kemény ajkán lakat
S arcán álarc legyen.

205 Óh, mert különben halk szava tán
Könnyes lesz és szelíd,
S a gyilkosok odvába zárt
Szánalom kin segít?
Testvéri beszéd áldott neszét
210 Melyik szív érti meg itt?

*

S csak jártuk a kört: bicegő, gyötört
Dísz-falka, bohóci raj,
S nem vájta agyunk, hogy kik vagyunk:
Pokol brigádja, hajh!
215 Csupa maskara-báb, csupa ön-sulyu láb,
S tövig lenyírva a haj.

S téptünk kátrányos kötelet,
S körmünk vérzett s letört,
Ajtók pora várt, sikáltuk a zárt,
220 Más meg cellát söpört,
S deszkás folyosót mind sorba mosott,
Csörgetve a csöbört.

S mind tört köveket, s varrt zsákszövetet,
S fúrt porló sziklafalon,
225 S pléhet kalapált, s fájó dala szállt,
Hol izzaszt kergete malom,
De a szívbe bent iszonyu csend,
Ott húnyt a Borzalom!

Csend, rémitő . . . a rém idő
230 Állt —, hínárfogta ár —,
S feledte mind: felé mi int,
Rab-sír, tébolyda bár,
Mig egy este, láttuk, visszajövet:
Egy friss sír nyílt üre vár!

235 Óh, előtt várt a tágra tárt
Ásító, sárga torok,
Vérért epedt a rög s a repedt,
Gyűrűs aszfalt-burok,
S tudtuk: mire új hajnal szele fúj,
240 Egy társunk lógni fog!

Jöttünk befelé, s lelkünk betelé
A Sors, a Halál, a Gond,
S jött kis táskával a bakó:
Imbolygó esti pont,
245 S a számozott vas-sírba ki-ki
Vacogva szerteosont.

*

És éjjel a holt folyosókon át
Úgy sejlett, rém-raj ered,
S leng, jár s oson e vas városon,
250 Nesz nélkül töltve teret,
S a rács mögül, hol az éj meg-ül,
Viasz arcuk lesbe mered.

S ő úgy pihent ott, mint akit
Künn ringat szende rét,
255 Nem is értették zord őrei
Édes, mély szenderét:
Hogyan alhatik így, aki érzi nyakán
A hóhér kenderét?

Pihenni ki bír, hol nyögve sír
260 Még az is, féktelen,
Ki csak ölt s rabolt, s könnye sose folyt,
S most virraszt végtelen,
Mig agyán vadúl a m á s kínja dúl,
És gyötri éktelen?

*

265 Jaj, szörnyü az: vergődni a más
Halálos bűnéért,
Mint kard hegye szúr, mely a szívbe fúr
Tövig, s mérgezve sért,
S rá könny pereg, óncsöppü sereg,
270 Bár más ontotta a vért.

Posztópapucsos sok nesztelen ő
Cellánkba be-belesett,
És szánta a rajt, mely a kőre hajt
Bús főt, gyötrelmeset,
275 S mely — óh, csoda! — mint még soha:
Imázva térdre esett . . .

Vergődve folyt, s vad volt, s bomlott
Térdelve, imázva e tor,
Setét gyászsátrat vont föl az éj,

280 S az is dúlt volt s komor,
S bűnbánatunk zord íze mart,
Mint spongyán keserű bor.

*

Kelt szürke zaj, kelt rőt zsvaj:
A kakas hangja szólt,
285 De vackunk torz nép kúsza körül,
S az éj még nem osztott;
Úgy tűnt: örök tánccal pörög
A sok gonosz kobold.

Újult, ha szűnt: kelt, meg tovatűnt,
290 Mint ködben utassereg,
Surrant a minét, mely a hold színét
Ellepve körbe pereg,
Míg lejtve vegyül, aki lakzira gyűl,
S szörny bájjal inceleg.

295 Mert láttuk, amint kacsintva int
Az árnyraj, s karba-kar
Kört körre kerül, s új táncnak örül,
Szellemcsárdást kavár,
Vadat s furát, száz torz figurát,
300 Mint szél, ha fövenyt zavar.

S járták tovább, mint ferde fabáb
Ráng dróthegyű lábaival,
S fülünkbe gyűlt, s iszonyt fütyült
Rút maszkjuk alól a dal,
305 Mely a holtakat is, jaj, a holtakat is
Felkölti, úgy rivall:

„Hujhuj!” — így üvölt — „jó tág ez a föld!
De a béklyó lomha suly ám!
És úri dolog, ha a kocka forog,
310 Csak nyerni s nem ülni pulyán —,
De a Bűn lever, s nem nyer, aki mer
A Szégyen zord lebuján!”

S nem volt levegő ez a lebegő,
Ujjongó, pokoli nép,
315 Jaj! tudja a rab, kit a lánc harap,
S a vas lehúz, ha lép —,
Krisztus sebére! — tudja, hogy él
Mind-mind ez a fancsali kép!

Kört körre még —, forgó kerék —,
320 Pár párt kuncogva karolt,
S volt, aki kiállt, s bájat kínált,
S a lépcsőn felfarolt,
S mind leste imánk, s kancsítva ránk
Így majmolt s udvarolt.

*

325 A reggeli szél már nyögve suhant,
De még vak volt a lég,
Sűrű szövetét a nagy, éji, setét
Szövőszék szötte még,
Am térden a rab mind félte a nap
330 Jöttét, mely bosszura ég.

És nyögve a szél átjárta a hús,
Könnymosta, zárt falakat,
S mint érchorog, küllön ha forog,
Perc percbe fájva akadt:
335 Bús szél! mit tettünk, hogy reánk
Ily vad dühöd szakadt?

Majd láttam a rács-árny ón-fonatát,
Hogy a mészfalon lenyúl,
Szenkőzt a priccsel, milyet az ács
340 Pár deszkából gyalúl,
S tudtam: már messze, valahol
Az Úr vérhajnala gyúl.

*

Hat óra . . . cellát söprögetünk . . .

Hét óra . . . újra csend . . .

- 345 De mintha vakon a holt falakon
Nagy szárny suhogna fent,
Bús fagy szele száll: a nagyúr, a Halál
Ím ölni megjelent.

Nem volt e vendég leple bibor,

- 350 S nem hozta hold-szinü ló,
Pár ölnyi zsineg, faggyús fa-sinek —,
Bitóra ennyi való;
Mit a Rém hozott, csak ily átkozott
Gúzs volt, szörny tette jó.

- 355 S mint éji had, ha lápra akad,
S hinár fon a lábra bogot,
Pisszenni se mert, imát se kevert
A sok rab, s nem zokogott —,
Csak meghalt bennünk ott valami:
360 A Remény halt meg ott.

Mert zord útján a Bűnhődés

- Jön-jön, s a lépte komor,
Gyöngét lever, erőst lezúz,
Rágázol, s hant fedí, por,
365 S vad szörnyeken is, apagyilkoson is
Vas sarka áttipor . . .

*

Így vártuk a nyolc bús óraütést,
S már nyelvünk marta a láz,
Mert nyolcra ha kong ez a szörnyü gong,

- 370 Egy lelket porba aláz,
S vad gúzzsal a Sors, az ölni gyors,
Jót s rosszat sorba gyaláz.

Így vártuk, tétlen, a zord jeladást,
Halk raj, mely élni se mer,

- 375 Sok lomha rab, bús szirt-darab,

Mely holt pusztán hever,
S csak a szíve dobog, mint dob ha dohog,
Mit őrült bú dühe ver.

*

S riadt a hang: a rabharang
380 Felverte a gyász leget,
S minden zugot átkúsza bugott
A jaj, a szárnyaszegett,
Mint belpoklos ha bújva rí
Zsongó zombék megett.

385 S mint bús álomból, mely felénk
Rémtükröt fordító,
Elénk kép tűnt: zsíros hurok
S éjszínű, zord bitó
És jajduló, hörgésbe fuló
390 Ima hangja is, ordító . . .

S hogy mily iszonyú volt ez a bú
S a végső ordítás,
A vad sohajok s vérizü jajok —,
Mint én, nem tudja más,
395 Mert annak, aki több életet él,
Sírt több halál is ás.

IV

Nincsen rab-istentisztelet
Bitós foltú napon,
Mert akkor a káplán szíve nehéz,
400 Vagy arca fakó nagyon,
S jaj volna látni mord szemét,
S ami benne írva nagyon.

Benn vártuk hát a bús delet,
Míg végre az óra kong,
405 És kulcsosomó csörg arrafelé,

Hol cellák népe borong,
S külön, szűk poklából ki-ki
A vaslépcsőre szorong.

De künn, az édes levegőn,
410 Nem a régi séta járt;
Láttuk: sok arcot kín meszel,
Mást meg zöld színbe márt,
S nem láttam én még ennyi szemet,
Napfényre ily sovárt.

415 Nem láttam népet ily mohón
Csüggni a kis darab
Kékségen messzi, messzi fönn,
Mít égneek hí a rab,
S min könnyű felhőket tova
420 Szabad szél víg lehe kap.

De sok közülünk csüggeteg
Lankasztott bús fejet,
Tudván: őt illetné halál
Ama másik helyett,
425 Hisz az csak élőt ölt, de ő
Földúlt egy sírhelyet.

Mert az, ki már másodszor öl,
Egy sírt is újra dúl,
A foltos leplű régi holt
430 Kikél, s új vére hull,
Sűrű kövér csöppel a vér
Hull egyre s hasztalanul! . . .

*

Hordván csúf, majmos clown-ruhát,
Min horgos nyílsor a rajz,
435 Csöndben keringtünk, míg a csuszós
Aszfalton járta a hajsz,
Csöndben keringtünk, lomha csapat,
Kit szóra semmi sem ajz.

Csöndben keringtünk, és üres
440 Agyunkon át a Múlt,
Az emlékek setét szele
Vadul süvítve dúlt,
S előttünk Borzalom loholt,
S nyomunkba Iszony lapúlt.

*

445 S lépdelt köztünk sok ór le-föl,
Bús nyáj közt hetyke csapat,
Díszben voltak, mit hordani
Csak ünnepnap szabad,
De hol jártak ma: mondta a mész,
450 Mely csizmájukra tapadt . . .

Mert hol tág torkot tárt a verem,
Nem volt ott síri halom,
Csak összehányt sár meg homok
Belül a ronda falon,
455 Meg izzó mészből gyásztakaró,
Halottat fedni valón.

Mert ily rút szemfedő lepi
A holt boldogtalant,
Kit, csúfra meztelent, borít
460 Rabudvar mélye alatt:
Bokáit béklyó s tagjait
Mardossa tűz-inyü hant.

Csontját s husát a lángfogu mész
Harapva körülveszi,
465 És omló csontot éjszaka rág,
S lágy húst napközbe szí —,
S hol a húsba kap, hol a csontba csap,
De a szívet egyre eszi.

*

Itt három hosszú évig a pór
470 Nem vet és nem arat,
Itt három hosszú éven át
Meddő ugar marad,
S holt közönyére méla ég
Küld bámész sugarat.

475 Mert mondják, gyilkos szív porán
Csak mérges dudva nyit;
De nem! nem oly rideg a rög,
Mint véli paraszti hit,
S szűzibb fehér s égőbb piros
480 Volna a rózsza itt.

S tán szíve nyitna hókehelyt
S bús bíbort ajkai,
Mert égi jel tárhatja fel:
Az Úr ohajja mi?
485 Hisz egykor a tar bot a pápa előtt
Bimbózva hajta ki . . .

De hajh, nem nő börtön legén
Vér- s téj-szín rózsza, friss,
Utunkon rossz salak recseg,
490 Meg tört cserép s kavics;
Nem juthat balzsamul virág
A durva rabnak is. . .

Nem hull bor- és téj-szín szírom
Halkan, vigasztalón,
495 Hirdetni, sár s homok fölött,
Belül a ronda falon,
Hogy értünk is kereszthalált
Halt hajdan az Irgalom . . .

*

De bár szegény halott körül
500 Rút rabfal komorul,
És fel se járhat éjszaka,

Mert rá bilincs szorul,
És fel se sírhat, mert fölé
Áldatlan rög borul —,

- 505 Mégis: reá már béke vár,
Pihen az árva rab,
Agyát nem őrli örület,
S rá új nap kínja se csap,
A fénytelen mélységbe lenn
510 Nem bántja hold, se nap . . .

*

- Fölhúzták, mint egy bestiát,
S a rekviem jele
Nem kondult érte kérdezőn:
Üdvöt szegény lel-e?
515 Egy-kettő, sebtén úgy veték
A rossz gödörbe le.

- Letépték vászonrongyait,
Hadd lepje légy s szemét,
Röhögték rőt, puffadt nyakát
520 S düledt, meredt szemét,
S szórtak veszett szitkot s meszet
Befödni tetemét.

- A káplán le se térdepelt
Az átkos sír felett,
525 Keresztet sem tűztek reá,
Szent, krisztusi jelet,
Bár Krisztus egykor néki is
Szabadítója lett.

- De mindegy az —, Sors szabta így,
530 Bezárult a gödör,
S idegen szívek öntözik,
Sok tört, bús könnyvödör:
Rabok siratják, vert sereg,
Kiket úgyis gyász gyötör . . .

- 535 A törvény jó-e? — nem tudom,
Vagy rossz? — nem kérdem én,
Azt tudni csak e rút odún,
Hogy zord a fal s kemény,
S minden perc bús nap, s hosszú év
540 Minden nap, s nincs remény.

Mit ember az emberre mér,
Fáj az —, ezt tudni csak!
Mióta testvért ölt Káin,
S forog a föld, a vak,

- 545 A rossz rostán ocsú marad,
S kihull a tiszta mag.

S tudom —, s bár tudná mind, aki él,
Mily átok s micsoda gyász
Minden kő, mellyel bús rabot

- 550 Kerít el szörnyű ház,
S a rács, mely rejti az Úr elől,
Testvérünk mint igáz.

Nem néz be hozzánk anda hold,
Édes nap nem izen,

- 555 De jól van ez így, jó az irígy
Pokolrács . . . jaj, hiszen
Nem bírna el ilyen iszonyt
Se égi, se földi szem!

*

- Börtön kövén csak vakxi növény,
560 Csak mérges Bűn terem,
És hervad minden jó virág,
Mert zárva a verem:
Hajdúnk a sápadt Rettegés,
S profószunk Gyötrelem.

- 565 Sok szepegő gyereket itt
Bőjt ríkat, éjre nap,
S búsakra bot, gyöngékre robot,

Vénekre gúny dühe csap,
Sok agy bomol, sok szív romol,
570 S nem is szólhat a rab.

A szomorú sok zárka-odú
Mind csupa trágya-ág,
Élő halál vad bűze száll,
S lélegzeni se hágy,
575 S az emberi gép egy vágya se ép,
Csak az állati vágy.

Torkunk öklend a ronda víz
Hináros undorán,
Meg a latra mért fanyar kenyér
580 Gipszes habarcs-porán,
S álmunk vad szemmel ijjelez,
S elfut tőlünk korán.

*

De bár éh-szomjunk vézna, zöld
Kígyója marva nő,
585 A szörnyü koszt, mit dobva oszt
Az őr, mindegy: minő,
Ám jaj! mit nappal görgetünk,
Szívünk lesz éjjel a kő...

Örök a szív vak éje, s örök
590 A cella árnya bent,
Külön poklunkban hajtjuk így
A tengelyt, s tépjük a lent,
S ércnyelvű zajnál iszonyúbb
Körül a tompa csend.

Felénk testvéri szó szelíd
Zengése sohse lejt,
A szem, mely ajtónkon beles,
Szánó könnyet nem ejt,
Lelkünk lohad, testünk rohad,
600 S mindenki elfelejt.

Az Élet rozsdás láncá így
Lomhán husunkba váj,
S átkunk hörög, s könnyünk pörög,
Vagy sorsunk csendbe fáj,
605 De végül szívünk megtörik,
Mert ez szent, égi Szabály.

*

És minden szív, mit megtör az Úr,
S mit börtön mélye temet,
Áldott szelence, s benne dús
610 Nárdusból drága kenet,
Minő az Úrnak illatozott
A leprás házba menet.

Óh! boldog a szív, mely megtöretik,
Rá ég irgalma vár!
615 Ha földi út ily célra fut,
Mocskolhat-é be sár?
Törött szívnél illőbb kaput
Az Úr előtt ki tár?

*

Már őt, kinek rőt, torz nyaka
620 És dúlt szeme csupa szenny,
Az várja, ki a latrot is
Megáldá: „Üdvre menj!”
A szívet, mely megtöreték,
Kegyébe vészi a Menny.

625 A rőt tógás törvénytudó,
Bár három hét kevés,
Ennyit hagyott: keresni írt
Beteg lelkének és
Tisztára mosni bús kezét,
630 Mit elmocskolt a kés.

S vérkönnyel áztatá kezét,
Mit elmocskolt a vas,
Mert vér s könny moshat bűnt csupán,
Mely tört vérrel avas,
635 S hol káini folt bíbora volt,
Kereszt gyúl, szűzi, havas.

VI

Reading alatt, readingi vad
Börtönben egy árva rab,
Szégyenverembe vetve pihen,
640 Hol az izzó mész harap,
S kit e lánglepel tüze lép el,
Sírján jel sem marad.

De itt, míg Krisztus hívja majd,
Neki is béke jár,
645 Ne hulljon hát rá balga könny,
És sóhajtozni kár:
Megölte, akit szeretett,
S meg kellett hálnia már.

Mert mind megöljük, amit szeretünk,
650 Tagadni ne is akard:
Van úgy, hogy zord nézés is öl,
S van méreg, bókba takart,
S a gyávák gyöngéd gyilka csók,
De a bátrak fegyvere kard!

Albert Samain

(1858—1900)

102. AZ INFÁNSNŐ

Lelkem spanyol királylány, csillog nehéz ruhája,
S vén várában királyi magánya úgy ragyog
A nagy, bús tükrök mélyén, akár egy elhagyott
Öböl vizén visszfénylik az ottfelgett gálya.

⁵ Karszéke lába mellett, elnyúlva, lómha-szépen
Skót agarak hevernek, szemükben méla tűz,
S ha olykor int az úrnő, a két eb vadat űz,
Szimbólum-vadakat Vágy s Álom erdejében.

Kedvenc apródja is van; ennek a neve: *Nemrég*,
¹⁰ Úrnőjének fölolvass, zsongító verset, halkan,
S ő, tulipán kezében, így várja, mozdulatlan,
Hogy a szók titkos lelkük lelkében kileheljék.

S körül királyi parkja pompázik és tenyészik,
Márványok és medencék s korlát, oszlopsoros,
¹⁵ S lelke a csodarejtő távlatoktól boros,
Míg tekintete búsan látkörén elenyészik.

Így él, lemondva, csöndben: nem riad hangos
szóra,
Jól tudja: ez a fátum, mért volna hát a harc?
Csak néha vet hullámot, ős, bús gúnnyal az arc,
²⁰ Ha szánalom fuvall rá, mint lassu szél a tóra . . .

Így él, lemondva, csöndben: és immár nem zokog,
Csak néha még busabb, álmában, hogyha látja,
Örök hazugság-szirten hogy hullt szét Armadája
S reményei, miket temetnek mély habok.

²⁵ Csak súlyos bíború estén sohajt, ha nézi
A fal kopott aranyján némely Van Dyck-i arckép
Ó pompáját: keskeny kezet, halovány arcélt,
Mely mély bársonyban búsong, s trónok álmát idézi.

Aranyos, régi búv-kép így néha gyásza kínját
³⁰ Szétszórja, s bánata gyors víziókba csap:
Dús sugárkéve éri — dicsőség? vagy a nap? —,
S fölgyújtja lelke mélyén a gőg minden rubinját.

De rögtön, szomorún, mosollyal hűti lázát,
S rettegve a tömeg vasas, komor zaját,
³⁵ Távolról hallja csak, mint tenger moraját,
S busabb lesz ajka zárja, melyet titkára rázárt.

Szeme sápadt vize nem rezzen soha már,
Itt a Holt Városok fátylas nemtője ül,
S át nesztelen ajtókon s termein egyedül,
40 Titkos szók bús révültje, halkan suhanva jár.

Hiú szökőkút szökken s hull, vízésésre válva,
S ő, tulipán kezében, ablaknál áll, s ragyog
A Múlt tükrei mélyén, akár egy elhagyott
Öböl vizén visszfénylik az otffelejttet gálya . . .

45 Lelkem spanyol királylány, csillog nehéz ruhája . . .

103. MEGHITT MUZSIKA

Arany keretben
Alig rebben,
Álmosan ingva, az órainga.

S révedezünk mi,
5 Tévedezünk mi,
Csend csodataván, céltalan ringva.

Zongorahúr zsong,
Aléltan búsong
A végső akkord, s egyre lágyabb,

10 S lelkünkbe hullván
— Enyhe hullám —
Bomló gyűrűkben bánattá bágyad.

A tikkadt szőnyegen
Bús-betegen
15 Egy megtört rózsa a halált várja,

S halkan kél s dússá,
S isteni bússá
Nő bennünk is a halál vágya.

S nézd, ott az ágy van,
20 S emeli lágyan,
Mint ünnepi sátrat, mennyezetét,

S nagy, komor teste
Olyan ma este,
Mint egy mélázó istené, setét:

25 Csókjainkról mereng,
Míg remegve leng
A légben párfömöd, a szűz-buján kevert:

Óh, rontó ital üdve!
Finoman szűrve
30 Virágból, mely öled hevén hevert!

Áttetszőn fénylik
Szemed, s örvénylik,
Ringatva bús és zöldszinű mélyt,

Mélyben méla zsarát
35 Rezgeti sugarát
Halódva s példázva a bús szenvedélyt.

Így jó! — veled!
Mindent feled
A szív, időt, bút, kínokat, szeretve!

40 Ujjamon át,
Míg szorítva fon át,
Csorduljon szerelmem minden kis eredbe!

Így, így egekbe
Lágyan lebegve,
45 A kaján és csúf föld semmivé lett!

Így, mit se tudva,
Révbe se futva,
Óh, egyetlen és muzsikás Élet!

Ne szólj, ne szólj!

⁵⁰ Vagy legyen oly
Halk szód, mint a szív titkos óhaja,

Mely úgy hal el,
Mint hópehely-
Párnán egy angyal égi sóhaja . . .

104. ILDA

Olyan volt, mint egy norvég szeptember reggel,
És mint delejes Észak, úgy vonzott, oly szelíden,
Összhangba békülön halkult körülte minden,
Mint lépések zaja, a süppedt hóba halván . . .

⁵ Mi tette? mily varázs, hogy e bús fiatal lány
Arcáról már fenséggel, melyben póz s kényszer
nincsen,
Kezdettől fogva, halkán, holtak szépsége intsen?
Ha jött, szentségtörés lett a zaj a vígak ajkán . .

A bú volt szenvedélye; szemei nagy taván
 10 Csendes tűnődés bolygott evezve tétován,
 Titkot ivott magába minden, amihez ért . . .

S így, szelid ujjá játszva aláomló hajával,
Ijedten elhaló, szemérmes sóhajával
A hallgatás kéjének élt . . .

105. TAVASZI EST

Koratavaszi esték: titkolt és félvesejtett
Szerelmek . . . szelíd szélben kibomló puha
selymek . . .

Csiklándó légi ujjak... titokzatos tömjének...
Kicsordult égi kelyhe egy angyal szép kezének...

⁵ Óh, milyen vágy teszi, mily szívriasztó zajlás,

Hogy most a nők csípőjén oly epedő a hajlás?
 Rózsásarany az alkony, s a lég örömtől telt el,
 S a város is, ma este, dalol, miként a tenger.
 A félig nyílt ajtóju parkban még fénylenek
 10 Az áprilisi friss fák, s köztük zöld por remeg.
 Munkásnépét haza most engedi a műhely,
 S kong sorba lomha léptük, s oly szeliden merül fel
 Zord homlokuk az árnyban, mintha, hol bús
 szenny csorgott,

Lágy Veronika-kéz törölné le a kormot.

15 A hétnek vége már, s vidáman az est húsét
 Harangszó zengi át, mert holnap itt a húsvét!
 Óh, vén gót tornyok öblén reszkető agg harangszó,
 Ódon, katolikus korok mélyéről hangzó,
 Zeng-bong, s bensőkben is, szelíden véle-rezgvén,
 20 Valami régi csont zsong, áhítatos, keresztyén.
 De már, bús fátylai alatt is szép mosolygó,
 Az Éj, a pogány papnő jó, s már az arany bolygó,
 A hold, a mély azúron rajzolva finom ívet
 Mind magasabbra leng, s egyre tisztább s
 szelídebb.

25 Egy perc, s az égő város egyszerre elcsitul,
 Azt mondanád, reá most lágy asszonykéz simul.
 Lassan minden zaj elhal, és minden szín kiég,
 Áll az esti varázslat: és minden csupa kék!
 Óh, perc, feledhetetlen, mikor a tömeglélek
 30 Megérzi, hogy a tűnt nap egy kis tovatűnt
 élet...

A szíven át most kósza vágy lágy hulláma illan,
 Míg az árnyban kocsik lámpás-csillaga csillan.
 Óh, tavasz-esték: halk szél, heve könnyű sohajnak,
 Édes szemek!... Szelíd kéz!... Epedve nyíló
 ajkak!...

35 S a Szerelem, rózsával fogai közt, hanyag
 Bájjal, földre lecsúszó köpenyben, hallgatag
 A folyó korlátjára könyököl puha-resten,
 És fátylas, szép szemével, kegyetlen ifju isten,
 Míg arany tegezébe nyúl, mely nyíllal tele,
 40 Rámosolyog az Éjre, s az egyetért vele...

M 27. Es nyogore a sel aljanta a his
Konyomota ^{sate} palakhat. ^{his part,}
I must ^{at} heros. ^{Kellon ka} terof
Pera nerbe) Konyomota;
Bis selt; mit tedunt, holly nand
Thy was dunt dunt.

[illegible]

← 29. ^{via ... reports with some} ~~has~~ ^{mindset} ~~with~~ report

Hat sia nigra dend.
2e. mintha ragon ^{mintha} te mend a ragon
pet. most ^{mintha} ^{longosa} pent;
2nd. fery lake rale. a lake. fery lake, rale.
3rd. fery lake rale. a lake. fery lake, rale.
4th. o. lake. rale. a lake. fery lake, rale.
5th. o. lake. rale. a lake. fery lake, rale.

← 30. Kém volt ^{vagyis kapla}
^{munka} e munkán, ^{kapla}
munkánál nekik.
S nem hosta hold-ezzen le. ^{zakat,}
Pár ólgy. ^{ezt a} ^{személy} ^(amikor)
^{Béla} ^{azt} ^a ^{férfi} ^{síval.}

[illegible]

Visskateres
(Lamour.)

[illegible]

Bent, mindhen, kopár s long ábrítót felre,
 keresed, hol foglak látni: a bus, reggelt máskor;
 hullást ~~szécs~~ ^{szécs} leget, a multot névvel
 I hennel kis, hullást mindegyiknek egy te.

Gondolt a szén nyelése, mely ott állt elcsúszta,
Az orákon, melyek az mint ~~a~~^{az} ~~nyelések~~^{nyelések}
Készen a nagy ^{széles} ~~nyelések~~^{simult} s volt halk vonít...

Ö korang vilkta röd och s till öfver, härligt med
små vita stjärnor och gröna växter
I betonen, gamla kyrkan formig, riep uppjorda.

Óh, július! mikor a rózsza dél tüzetül
Csattan, és szaggató szesz a lég, mert benne láng
van,
Óh, inni azt, míg láz gyúl minden kis porcikánkban,
S a részeg szív a dolgok izzó sodrába szédül!

⁵ Óh, látni száz alakban, mily egy a Lét, s mint
szépül,
S a Szerelem, mely mint az Igazság, oly ruhátlan,
Ujjára mint csavarja, a ragyogóra, lágyan
Az Ok s Cél régi láncát, játékos arany ékül!

Óh, át tüzes mezőkön, míg büszke főnkre hó csap,
¹⁰ Lépdelni méltósággal, mint istenittas főpap,
A Földön, melyben milljom atom-szív hevesen ver!

Érezni, hogy a vérünk dús, napfényszínü áram,
S a vakító lég kéjén, a gőg ájulatóban
Felfogni, megremegve, mily dicső lény az Ember!

107. A BACCHÁNSNŐ

Szerelmem győzhetetlen. És szerelmem kegyetlen.
Vannak, tudom, szívek, mint a harmat s a hó,
De engem, meztelent, a kéj mindenható
Talpa tipor, s ragály lakik az én szívemben.

⁵ Lágy az én ajakam, és az én csípőm érett,
Mint két súlyos gyümölcs, emlőm halkán lelankad,
S mint csóktanyák vén tükrén vak karcolások
vannak,
Testemen harapások emléksebei égneek.

Így, már fanyar szépséggel, készíték új igákat,
¹⁰ S lankadt törzsem feszítve, még döllyfös daccal
győzők,
Hisz nyakam hajlatából bőrömbe mérgeződőtt
Ezernyi szerelem édes jósza árad.

Szikkadt szivembe nincs más, csak hamu s
törmelékek;

De hogyha vérem zajdul: ím, egy királyi férfi! —

¹⁵ Megreszketek, s egyetlen pillantása úgy éri
Bensőm, mint roppant villám, mely lesújt és
eléget.

Nagyúr avagy paraszt, körülkarolja vágyam,
S egyszerűn, mert a nyafka édelgést megvetem,
Ajkam az ajka közé, fogára temetem,

²⁰ S lázas kezeim vonják, hol vár széles, nagy ágyam!

Óh, láz, arany vihar, tombolj, s hamvassz el engem,
Hisz aztán szívem úgys csak pernyés rongy marad,
S az ébredés, mit örült s szilaj kéjem arat,
Csak ez: ocsúdni tompán és zsibbatag merengnem.

²⁵ S merengek: vége hát, jaj se zeng, könny se
hull ma,

Mély karikái völgyén szemem lustán pihen,
Óh, ki mondhatja meg, setét mélyeiben
Ki nyugszik temetetlen, hány átokverte
hulla? . . .

S jaj, nincsen egyebem, csak ez a kék-robot,
³⁰ A tűnő perc szivemben nem hágy, csak ravatalt.
Hol a tegnapi láz? . . . óh, hol a kifacsart
Gyümölcs nedve, ha héját hátad mögé dobod?

Föl hát, vágyam, komor kés, a szíveket metéld,
Hogy akit csókolok, köztük egy se legyen,

³⁵ Ki tüzes ágyamon, lázas-reszketegen
Ne érezné a nyílt sír hideg lehelletét!

Jöjj, láz, te véghetetlen, mit ínaszakadtán bír
Csak átélni a test, míg fájva, újra gerjed;

Óh, szakadatlan csók, óh, szakító gyötrelmek —
⁴⁰ Így lettem halavány én és mindörökre mártir.

E lázadt szenvedélyt hiába ostromoznám,
Józanság és szemérem hogy szállna szembe véle?
Ha roppant szava zeng, mind elcsitulnak, félve,
Mint a sivatag éjjel, ha bömböl az oroszlán.

45 Óh, örök vízió, mely setéten igéz:
Hogy egyszer majd Halál s Kéj, két ősi vérrokon,
Testemnél, víni készen, egy fénylő alkonyon
Találkozik, s szemük véresen összenéz! . . .

Mindegy. Utamnak végét akármely végzet lesse,
50 Megyek, büszkén; s csillagzó fényben, bíbor
teremben,
Jószagom hadd viruljon, kacagásom hadd zengjen,
S szemem mezítelen kínáljon kéjt! . . . De este

Olykor, a füledt ágyon, két árva, bús karom
Vonaglik, s átráng rajtam a csömör csüggedése,
55 Üres szívembe kong az óra zord ütése,
S levetném a kéj súlyát, mint igát a barom.

Érzékeim pihennek, meghajszolt párducok . . .
De kétes csendjük kész már a rémült, új rohamra,
S már hallom is, jaj, hallom, ugat a messzi farka,
60 És talpra szökkenek, s hajam vadul lobog . . .

Óh, futni . . . beh elfutnék, hajolni hús kútfőre,
Vagy nézni enyhe égre, mint kicsi gyerekek,
Az égre! . . . Ám Apolló ott nyílat ereget,
A szép és gögös isten, s a nyílak lángesője

65 Megörjít, s földre döf, s dühöm az égbe marna!
De tróján süketen s vakon a Végzet ül,
S lelkem, kéjre ítélve és menthetetlenül
Sír, és hogy ne is lásson, semeit eltakarja . . .

De most csitulj, szívem . . . Fel, flóták s rézdobok!
70 A fáklyák véres lángot löknek az éjbe szét;
Déli szél langyos szája szítja csípőm tüzet,
S az árnyban lent közelgő lovak lába dobog . . .

Balsors reá, ki most gyanútlan ott üget lenn!
Félmeztelen kihajlok a nagy, fekete ajtón,
75 S úgy hívom, mint halódó, ha inni kér, sohajtón...
Már jó! Balsors reá! Mert része lesz kegyemben!

Szerelmem győzhetetlen! És szerelmem kegyetlen!

108. ZENE MELLÉ

Nyír s hárs remeg, ezüst berek,
A vízre hold szirma pereg.

S mint sűrű haj, amelyben alkonyszellők a fésűk,
Parfömlő a nyár-éj, mely most a tó fölé csügg,
5 A tó nagy tűkörét, az ében tündöklését,

S az evező kél és zuhan,
Bárcám az álmokba suhan.

Már távol égbe lengve visz,
Nem földi víz már lent e víz.

10 Két evezőm csapása lágy,
Egyik a Csönd, másik a Vágy.

Ütemre, szemlelőnyva, így,
Szívem, a végtelenbe vágj,
Alélón, lomhán, ringva vígy!

15 Ott túl a hold figyel —, átkönyökölt a tájon —,
A csendre, mit a csónak szelíd zaja puhán von,
S három friss líliom haldoklik a ruhámon...

Most, ajkadhoz remegni, halvány Éj, kéjre ágyas,
E szirmok lelke szédül? vagy szédült lelkem
vágyas?

20 Óh, ezüst Éj! hajadban fésű a sűrű nádas...

S mint hulló holdsugár-sereg,
S mint víz, mit gyöngyözni verek,
A lelkem is zokog s pereg . . .

109. TAKARODÓ

Térj meg ma, halk hajós, tűnt éveid vizére,
S húnyt szemmel olykor tétlen fürd légbe eveződ !
A Múlt parkja felől egyre görnyedezőbb
Lelked lágy szél legyinti, s szelíden inti térdre . . .

⁵ Most, szívedben, kopár s járt útjaitól félre,
Keresd, hol fejfák dőlnek, a fűves, bús mezőt,
Figyeld setét legét, a múlttól neszezőt,
S hervadt kis holtjaid szívéhez csókkal érij te . . .

S gondolj . . . szemekre gondolj, mik lelkedig
nyilaztak,

¹⁰ S az órákra, melyekre, mint zengő húrra, gazdag
Szerelmed aranykörme simult, s vont halk
vonót . . .

Óh, köznap esték csöndes, bús ötvöse, hasítsd ma
Emlékid ékkövekké, és finoman csiszold,
S belőlük antik gyűrűt formálj szép ujjaidra . . .

Francis Jammes

(1868—1938)

110. LÁGY GYANTACSÖPP CSOROG . . .

I

Lágy gyantacsöpp csorog aranyló könny gyanánt a
Cseresznyefán: ma mindent tropikus hő igaz,
Aludj, drágám, a kertben, hol bús tücsöksírás
Zeng régi rózsafáink szíromszívébe zárva . . .

- ⁵ Még tegnap a szalonban csevegtél: büszke dáma,
De most magunk vagyunk, én édesem, Sirász
Rózsája! óh, aludj csak, rád halk csókom vigyáz,
És enyhe kelme véd: csöndes lesz szíved álma...

- A hó a zajt felitta, csak méhek zsonganak,
¹⁰ Aludj, aludj, kicsim, szelíd szívű bogárkám,
S ne rezzenj, hogyha néha megcsobban a patak,

Halászmadár is alszik a parti cserje árnyán,
Aludj csak csöndesen... hisz már én sem tudom,
Te kacagsz, vagy a víz cseng a fénylő kavicson...

II

S oly halk s szelíd az álmod, hogy halkan s szelíden
Megnyílik tőle ajkad, minthogyha csókra várna.
Mit álmodol? Talán egy sziklabérci, sárga
S lila virágu rétet, hol hósín nyáj pihen?

- ⁵ Ezt álmodod? Vagy azt, hogy erdő mélyiben
Zengő forrás bugyog susogva a mohára?
Vagy nyúlfiat riaszt egy rózsza-kék madárka,
Mely illó pókfonálért cikáz a légbe fenn?

- Azt álmodod: a hold nagy hortenzia-gömb?
¹⁰ Vagy hogy a kút fölé ákácok lombja önt
Nehéz és drága myrrhát, sűrű arany havat?

Vagy hogy a kút vödrében úgy reszket ajakad
Visszfénye, mint szírom, mit rózsafákhoz érve
Sodort le enyhe szél a víz ezüst színére?...

Rainer Maria Rilke

(1875—1926)

III. ARCHAIKUS APOLLÓ-TORZÓ

Nem ismerhettük hallatlan fejét,
Melyben szeme almái érték. Ám a
Csonka test mégis izzik, mint a lámpa,
Melybe mintegy visszacsavarva ég

⁵ Nézése. Különben nem hintene
Melle káprázatot, s a csöndes ágyék
Íves mosollyal, mely remegve lágy még,
A nemző középig nem intene.

Különben csak torzult és suta kő
¹⁰ Lenne, lecsapott vállal meredő,
Nem villogna, mint tigris bőre, nyersen,

S nem törnék át mindenütt busa fények,
Mint csillagot: mert nincsen helye egy sem,
Mely rád ne nézne. Változtasd meg élted !

FÜGGELÊK

James T. Tanner.

112. AZ UTAHI LÁNY

ELSŐ FELVONÁS

(Szín: Egy szálloda étterme. Hölgyek és urak teáznak.)

I. jelenet

Kar

Hölgyek: Mily botrány, mily szenzáció,
A lap ma ezzel van tele,
Egy táncosnőt vett el a gróf,
És hipp-hopp szökni ment vele!
A grófpapát e szörnyű hír
Leverte, ó, ez nem csuda,
Kis híja annak, hogy szegényt
Nem csapta ágyba a guta!
Mert kérem mindig így van ez,
Ha gróf balett körül forog,
Mésalliance lesz ott a vég,
Ó, jajj —, ez már szokott dolog!
Nekünk ilyen pompás esélyt
A jó szerencse nem kínál,
Egy finom társasági nő
Ilyen jó pártit nem csinál.
Urak: Férjhez ment a kicsi nő?
Szép ügy, mondhatom —
Pompás! Pompás, kitűnő,
Íme, férj a Tom!
Botrány, pletyka, skandalum
Köztetszésre lel,

Városszerte és falun
Pont ilyesmi kell,
Pont ilyesmi kell,
Bizonyisten
Pont ilyesmi kell!

6. társaságbeli hölgy:

Színpadon ki a hölgyek kegyeltje?
Sandy Bleer, aki New Yorkból jött.
Érte nyílik a szívek virága,
Óh, Sandy, Sandy, drága!
Érte bomlani kell,
De ő nem hevül fel:
Mégis izgat, ha táncra kel.

6. bennfentes:

Csoda könnyedén lejt ez a Dóra;
Ha a tánc puha sodra kering,
Minden víg fiu érte rajong csak,
És érte sír, jajong csak
Ez a sok fura úr,
Aki mind megvadul,
Ha a Dóra mosolyra gyúl.

Egész kar: Színpadon ki a hölgyek kegyeltje . . . stb.

2—4. jelenet:

(Az ezredes arról társalog a hölgyekkel, hogy lord Amershon el akarja venni feleségül Dóra Manners-t, a színésznőt. Később lord Amershon lefesti anyjának, hogy milyen a jövőendőbelije, de nem nevezi meg, hogy ki az.)

I

Amershon: Van egy kicsi lány,
Nincsen földön, égen
Több oly kicsi száj!

Lady Amershon: Veszélyes e báj!

Amershon: Félek igazán,
Őnélküle végem,
Szívem érte fáj . . .

Lady Amershon: Búsra mégse válj!

Amershon: Anyuskám, hogy mondjam el.

Mily bájos ő, mi szép,
Kis édes arcát látni kell,
Nincs szebb Madonna-kép!
Épp olyan ő, mint te kívánod,
Jó modorú, egyszerű.
Tudom én, hogy majd ha látod,
Kicsi lányodul imádod,
Édes kis anyám,
Drága kis anyám,
Jajj, de szép, de nagyszerű!

II

Amershon: Más lány is akad.

Százat is találtam,

Járva szerteszét.

Lady Amershon: Mind rejthet veszélyt.

Amershon: Ám mint ő, olyat

Még sohase láttam,

Nincs több olyan szép.

Lady Amershon: Mutasd be előbb.

Amershon: Meghallod majd lágy szavát,

Mily édes, halk zene,

Mint ahogy esti lombon át

A szellő zengene.

Refr. Épp olyan ő, mint te kívánod . . . stb.

5—7. jelenet:

(Clancy, Dóra szobalánya két jegyet kap lord Amershontól az esti bálra. — Megérkezik Dóra, mindenki körülrajongja.)

Dóra belépője

I

Minden férfi de jómadár

Mind mily gaz, csúnya csóka.

Mint kis gerlice, búgna, bár

Álnokság csak a csókja!

Rám is nézett egyszer egy legény,
 Törbe is esett
 Szívem akkor, a szegény.
 Refr. Várj csak babám,
 Hűtlen vagy ám,
 Adtam teneked öt pusztit.
 Mondtam, hogy máshoz el ne vidd,
 Mert lásd, a nő
 Tovább adta ő,
 S a csók tőled íme, mind az öt,
 Hozzám visszajött.
 (Refr. újra)

II

Minden férfi de jómadár,
 Hűségesküje talmi,
 Mindig csak gonosz úton jár,
 Mindig meg akar csálni,
 Vágyban mért ég
 Annyi szép leány,
 Elszáll a hűség,
 Hamar száll a csók után!
 Refr. Várj csak, babám . . stb.
 (Refr. újra)

8—9. jelenet:

(Lord Amershon megkéri Dóra kezét. — Dóra igent mond Amershon-nak. — Sandy Bleer, Dóra színészkollégája a társaságbeli hölgyeknek udvarol és elmondja, hogy névnapja van.)

Sandy magánszáma

Mikor engem a gólya
 A földre letett,
 Odakint csunya köd, csunya sár volt,
 Csupa árny fonta át
 A kicsinyke szobát,
 De az én szívem már csupa nyár volt,
 Fura víg fiu volt ez a kis jövevény,

Hipp-hopp, megölelte a bábát.
Pólyából kirugott,
A tejtől berugott,
S fura táncra emelte a lábát!

Refr. Hej, az én születésem de furcsa móka volt!
Már az egynapos hangom is hetyke nóta volt!
Bár nem volt, csak egy kis ingem,
S azonkívül egy fél fityingem,
Mégis ember lettem én!

Puha gyolcsba csavart azután a dadám,
Itatott vízzel, mosdatott tejjel,
Odatolt, idetolt,
Bepakolt, kipakolt,
Lábbal felfelé és le a fejfel,
Pofikámba dugott szopogatni gumit,
Sipitott, csudaszép ez az úrfi!
Szeme már, ni, kacsint,
Keze már, ni, hogy int,
Mint a nőknek egy nagyszerű zsúrfi!

Refr. Hej, az én születésem de furcsa móka volt,
Már az egynapos hangom is hetyke nóta volt.
Bár nem volt csak egy kis ingem,
S azonkívül egy fél fityingem,
Mégis ember lettem én.

10—14. jelenet:

(Clancy kérleli kedvesét, Trimmitet, hogy vigye el a bálba, de a fiú semmi hajlandóságot nem mutat, mert nincs pénze. Közben a mormon elcseréli Trimmit kalapját a magáéval, és eltűnik.)

I

Clancy: Menjünk a bálba, te szép legény, beléd
Csimpaszkodni vágyok én.

Trimmit: Ülünk inkább le, te hurkatöltelék,
Itt jobban imádlak én.

Clancy: Bum trallala van a bálban angyalom,

Trimmit: Orkeszter zenéje szól.

Refr. A bálba mi nem megyünk,

Clancy: De elmegyünk.
 Trimmit: Itt jobb nekünk.
 Clancy: Öltözve bálhoz vagyok, ó,
 E bugyogó oly szép!
 Trimmit: A vérem felbugyog, ó,
 E bugyogó
 Oly ragyogó.
 Együtt: Megfőttém, mint a főzelék,
 Szerelemtül széjjel mék.

II

Trimmit: Megvallom, édes, a polkatáncot én
 Nem járom igen simán.
 Clancy: Sikket tetőled, te szende kis legény,
 A szívem nem is kíván.
 Trimmit: Bum trallala, lábaidra lépek én,
 S ez szörnyen szívembe szúr ...
 A bálba mi nem megyünk.
 Clancy: De elmegyünk.
 Trimmit: Itt jó nekünk.
 Clancy: Öltözve bálhoz vagyok, ó,
 E bugyogó oly szép.
 Trimmit: A vérem felbugyog, ó,
 E bugyogó
 Oly ragyogó.
 Ketten: Megfőttém, mint a főzelék,
 Szerelemtül széjjel mék.

12. jelenet:

(Trimmit botrányt csap, mert elcserélték a kalapját. Elrohan, hogy másikat szerezzen. — Kint egy autó összeütközik egy konflissal, a konflisban fiatal nő ült. — Sandy Bleer karjaiban hozza be az alélt nőt, aki nem más, mint Una, az utahi lány. Unának a rendőrség kérésére közölnie kell az adatait:)

Una belépője

I

Una: Itt vagyok, kérem szépen.

Kar: Lám! lám, lám.

Una: A sós tavakról jöttem,

Ott van vad hazám.

Szép néven hívnak engem.

Kar: Halljuk hát.

Una: E furcsa, szép név: Una,

Igy hívnak odaát.

Ott hegyvidék

Zord napja ég,

Oly bús e messzi táj!

Kar: Oly bús e messzi táj!

Una: Ott medve jár,

Prédára vár,

És fél a gyenge nyáj!

Kar: De bús e messzi táj.

Refr. Una: Utah volt vad hazám,

Az a messzi táj,

Hol nincs, nincs semmi báj,

Elmenekültem onnan,

Itten ád az Isten nekem új hazát,

Jobb élni nekem Angolhonban.

(Kar ismétli a refrént)

II

Una: Itt ez a London szép ám.

Kar: Szép, szép, szép.

Una: Be jó lesz itten élni,

Finom itt a nép.

Mindenki kedves és jó.

Kar: Jó, jó, jó.

Una: A cow-boyok honából

Elvitt a kis hajó.

Erdők ölén

Itt nincs bölény,

A fát nem dönti rám.
 Kar: Nagy a bölény-hiány!
 Una: Se puskatúz
 Itt meg nem úz,
 S nem skalpol indián.
 Kar: Itt nincsen indián.
 Una: Utah volt vad hazám,
 Az a messzi táj,
 Hol nincs, nincs semmi báj,
 Elmenekültem onnan,
 Itten ád az Isten nekem új hazát.
 Jobb élni nekem Angolhonban.

15. jelenet:

(Una elmondja Sandynak, hogy eljegyezték egy mormonnal, de nem akar hozzámenni. Apja, hogy megmentse az ellenszenves véle-génytől, Londonba küldte ismerőse, Lady Amershon házába, de a mormon utána jött és üldözi. Sandy felajánlja, hogy megvédi.)

16. jelenet:

(Dóra, Sandy és Una haditervet eszelnek ki, hogy a mormont eltávolítsák Londonból. Dóra magába fogja bolondítani a mormont, és rábeszéli, hogy menjen előre Párizsba, és ott várjon rá. A mormont majd felismerik a kalapjáról.)

17. jelenet:

Quartett

I

Una: Egy csúnya mormon,
 Jaj, kerget engem ő!
 Clancy: Mert néki lám
 Gyengéje ám a nő.
 Dóra: Ám itt e játszmán
 Talán mi is nyerünk!
 Fel harcra most,
 És csakhamar gyerünk.

Sandy: Már készen áll az öklöm,
S ha ütni-vágni kell,
Jó lesz majd orrba böknöm,
Hogy vérzön nyúlik el!

Mind: Piff, paff, puff, piff, paff.

Refrén: Véresen nyúlik el.
(Hipp, hipp, hopp.)
Várj csak, várj csak, mormon,
Tüzel a bosszu forrón.
Rád talál a bosszu még,
És lesz az orrod hosszú még,
És csúszol még te orron,
Ha dühünk rád talál.
Nyöghetsz, te komisz, ronda mormon,
Az lesz, az lesz a szörnyü halál!
Az lesz, az lesz a szörnyü halál!

II

Una: Elbújt a mormon.
Ki sejti merre ment?

Clancy: Hol bujdokol?
Tán pont a pokolba ment!

Dóra: Padlás meg kémény
És minden zug s lebuj
Őt rejtheti, mert mindez
Neki nem új.

Sandy: De bármily lopva surran
És gyorsan, mint a nyúl,
A vére majd kicsurran,
Ha öklözöm vadul.

Mind: Piff, paff, puff, piff, paff,
Öklözöm őt vadul.

Refr. Várj csak, várj csak, mormon, stb.

18. jelenet:

(Trimmit jön savanyú arccal, kalap nélkül, fölteszi a mormon kalapját, mire mindenki azt hiszi, hogy ő a mormon.)

19. jelenet:

(Dóra kacérkodik a mormonnak vélt Trimmittel, és ráveszi, hogy menjen előre Párizsba. Megígéri, hogy utána szökik.)

Duett

I

Trimmit: Nem tagadom,
Hogy agyamon
Most ide-oda vacakol a vér.
Dóra: A szerelem a szívem öli, édeském.
Gyere velem, ó, cukili kincsecském!
Trimmit: Ó csibikém,
Elmegyek én —
Ha akarod, a szívem a tiéd.
Dóra: Gyerünk, gyerünk, mert Páris vár,
Nosza, nosza, menjünk már:
Trimmit: Egy pici puszikát a pofámra
Kenj hamar ide, angyalom.
Dóra: Hej, hamarosan ezt ne kívánja,
Nem megy a dolog oly simán.

Refr. Trimmit:

Ó, ó, de csuda fura ez az élet,
Dóra: Ó, ó, na gyere ide, kicsi bohó.
Trimmit: Megeszem, attul félek,
Dóra: Ó, ó, te csuda buta, kitünő.
Trimmit: Ó, ó, te csupa csuda kicsi nő.
Te kicsi májas hurka.
Együtt: Ó, ó, imád engem ő.

II

Trimmit: A pici szád
Most pusztít át,
Bumm, kipi-kopi, remeg a szívem.
Dóra: Lesz cipi-cupi, pici pubi, Párisban,
Ott abban a gyönyörű, cuki városban,
Trimmit: Ó, édesem, oly szívesen
Mék, ahová te akarod, el én —

Dóra: Gyerünk, gyerünk, mert Páris vár!
 Nosza, nosza, menjünk már.
 Ez képes, és eljön utánam,
 Csak valahol elhagyhatnám!

Trimmit: Hogy kegyed így imád, nem csudálom,
 Hisz a tyúkok mind buknak rám —

Refr. Ó — ó, de csuda fura ez az élet stb.

22—23. jelenet:

(Sandy pénzt ad a mormonnak vélt Trimmitnek, hogy el tudjon utazni Párisba, és sürgönyt küld Una papájának, melyben megkéri a leány kezét.)

24. jelenet:

Una, társaságbeli hölgyek

Finale

Kar: Már indul a láb,
 Már álljunk odább,
 Bár elmenni innen fáj!
 Mert itt annyi, ó,
 A látnivaló,
 Van mindig, mit megcsodálj.

(A mormon levelet ad át a pincérnek:)

Nők: Színésznő majd, aki jól férjhez menni fog!

Férfiak: Utahi lány, akit rejtély fed és titok!

Mind: Nem tudunk enélkül rendesen enni se.
 Nem ízlik se tea, se sandwich, semmi se,
 De mennünk kell, a vacsora vár már,
 És ezután, ó, ez a baj.
 Az operaház,
 Hol vad zene ráz,
 A Strauss muzsikája, jaj, jaj!
 Rá ne is figyelj!
 Megfájdul a fej.
 A Strauss-zene rémes,
 Rettentő, iszonyu zaj.

(Lord Amershon bejelenti anyjának, hogy most akarja Dórát, a menyasszonyát, bemutatni.)

Lord Amershon: Épp olyan ő, mint te kívánod,

Jó modorú, egyszerű —

Tudom én, hogy majd ha látod,

Kicsi lányodul kívánod.

Édes kis anyám,

Drága kis anyám!

Jaj de szép, de nagyszerű!

(Trimmit jön Dórával. Lady Amershon felismeri a színésznőt és kijelenti, hogy nem kíván vele megismerkedni. Lord Amershonból Trimmit láttán kitör a féltékenység, és el akar menni. Dóra visszatartja:)

Dóra: Várj, ne siess, te rossz legény,

Szeretni mást nem bírok én!

Játék csak itt ez a dolog,

S újra csak néked hódolok!

Lord Amershon: Színésznő vagy te, semmi más,

És mesterséged a csalás.

Ajkad csak álnok csókot ont,

S én hittem, jó bolond,

Vége már! Ime, lásd, megyek én!

Dóra: Várj csak, várj, jaj! most mit tegyek én?

(Clancy jön)

Trimmit: Jobb lesz, ha békén engedi át,

Engem ő imád!

Clancy: Ne mondd, az úrnőm?

Trimmit: Ó, az úrnőd, hát ki más?

Amershon: Ezért majd még meglakolsz,

Kedvem harcra kész!

Dóra: Hidd el, vicc az egész!

Clancy: Látod most már,

Milyen sors vár,

Mert az úrnő

Majd megún ő.

Dóra: Várj, ne siess, te rossz legény!

A hű szív mit se kér;

Csak tőr s kitart.

Menj hát, menj hát, úgy is jól van,
Bár fáj, s szörnyű.
Bár szívem még érted dobban.
Menj hát! ha jó, hogy menni kell,
Bár fáj, hogy ily gyorsan válni kell.
Menj hát, ha kedved hinni nincs.
Hozzám ne fűzzön rabbilincs.
Menj hát, bár fáj e szörnyű vád.
Csak menj, már szánlak én, menj hát!

Amershon: Látom én már, nem vagy hú nő,
Jaj, csak így jár, aki jót vár.
Minden jó tovatűnő!
Nőt elhagyni sírva szoktam,
Nem érhet érte vád —,
Ám hú fajta nincs asszonyban,
Nincs hát!

Clancy: S szíved fáj, s benne bú nő.
Menj hát, menj csak, így is jól van,
Én már fütyülök rád,
Mert rováson szörnyű sok van,
Menj hát!

Trimmit: Csókokat, lásd, most más is ád,
Clancykám, kérlek, fogd be a szád,
Mert az úrnő
Mind, mind hú nő!
Nőt elhagyni vigan szoktam,
Mert csókot más is ád.
Van szép lány, hej, szörnyű sok van.
Van hát.

Amershon: Váljunk hát, hogyha válni kell,
Mert csalfa minden nő-kebel.
Szívem, többé port ne hints,
És álnok szemmel már ne ints,
Bármit hazudhat még a szád,
Nem tudok hinni én tovább!

Clancy: Minden bolondnak menni kell.
Ilyennek is csak lenni kell.
Nőknek majd csókot csókra hints,
Kedved szerint mulass, kacsints.
Ám várhat bárhány leány reád,

Majd visszajössz te még, meglásd.
 Trimmit: Rajta hát, most tenni kell,
 Víg szívvel szépen menni kell,
 Páris vár engem, s benne kincs,
 Párisnak, kérem, párja nincs,
 Anglia többet sohse lát,
 Nem jövök vissza én, nem hát!
 Kar: Ime, már is válni kell,
 Ám nem kell búsan fogni fel,
 Ily szakításban semmi sincs,
 Nem hull le tőle a bilincs,
 Mert elsimul a düh, a vád,
 És a száz csókot ád—ád—ád.

(Amershon és Sandy jön. Észreveszik, hogy Una eltűnt. Neki-
 támadnak Trimmitnek.)

Amershon: Ki ez a gonosztevő?

Sandy: Ez egy mormon!

Trimmit: Micsoda? Én uzsonnázni...

Kar: Micsoda bajt szimatol orrom!

Dóra: Most kaptuk rajt, ez itt a mormon,

A szörnyű rém, ki rejtve jár,

S minden leányt ellopna már,

Ő az a mormon!

Trimmit: Én nem vagyok mormon.

Kar: De te vagy!

Dóra: Ne tagadj!

Sandy: Innen nem bújsz te ki!

Dóra: Ő a mormon!

Sandy: Üssük orron!

Dóra, Sandy, Kar: Jó lesz pár flemm neki!

Sandy, Dóra: Hát Una merre van! Merre ül most!

Trimmit: Tudja kő,

Hol a nő.

Férfiak: Üsd a ronda gyilkost!

Trimmit: Itt vannak a papírajaim!

Nők: Ne is tagadj,

A gaz te vagy!

Mindent bevallj,

Különben jaj!

Hogy vitted el,
Mi volt a csel?
Hol rejtetted őt,
A drága nőt?
Add ki a foglyodat, mire vagy oly önfejű!
Londonban nem lehet senkisésem többnejű...

Trimmit: Én csak uzsonnázni...

Férfiak: El úgyse futsz,
Börtönbe jutsz!
Hazudni már
Direkte kár!
Ez a kalap
A vád-alap!
Bélésen a céget nézzük csak izibe,
Hol készült? Ott készült pont Salt Lake Citybe!

Trimmit: Én csak uzson...

Kar: Püff, ütni kell!
Puff, verjük el!
Puff a fejét!
Üssük mi szét!
Ne kiméld, ne sajnáld, rajta, csak üss bele!
Hadd tudja, hol van a mormonok istene!

(Trimmit tisztázza magát. Unát biztosan a valódi mormon rabolta el.
Una a Sandyval történt megbeszélés alapján kék konfettit szórt el az
uton. Mindnyájan fölkerekednek, hogy megkeressék.)

Kar: Szörnyű gazság, szörnyű mormon,
Nincsen nála szörnyebb!
Meg kell lelni,
Meg kell lesni
Azt a szörnyű szörnyet.
Várj csak, várj csak, mormon,
Tüzel a bosszu forrón,
Rád talál a bosszu még,
És lesz az orrod hosszú még,
És csúszol még te orron.
Ha dühünk rád talál,
Nyöghetsz, te komisz, ronda mormon,
Az lesz szörnyű halál,
Jaj, szörnyű halál.

MÁSODIK FELVONÁS

Első szín

I—2. jelenet:

(Utca, emeletes paloták Brixtonban. A kék konfetti nyomán jön az egész társaság, keresik Unát)

Barcarola

Sandy: Una, drága szentem,
Vajon merre jár?

Csúnya mormon véle
Messzire járhat már!

Mind: Una, drága szentem,
Jajj, vajjon merre jár?

Csúnya mormon véle
Messzire járhat már!

Clancy: Nincsen híre se, hamva se
Neki kint, se bent.

Trimmit: Una, drága szentem,
Jajj, vajjon merre ment?

(Meglátják Unát az egyik emeleti ablakban, Sandy elmegegy tűzoltó-létráért.)

3—4. jelenet:

(Trimmit létrával, tűzoltóruhában jön. Trimmit, Sandy, Dóra föl-másznak a létrára.)

Nyílt változás

Második szín

I. jelenet:

(Una és a vele együtt elrabolt hat színésznő a mormon házában.)

Csak szólj hát

I

Una: Mintha hang szólna lenn!
Rája ismerek, úgy hiszem!
Tiszta hang és erős!

Úgy van, azt hiszem, ismerős!
 Rajtam tőle jókedv rezdül át,
 Érzem, nem lehet más, csak jóbarát!

Lányok: Mondsza, ki ő?
 Una: Csak ő, csakis ő!
 Üzen egy jóbarát!

Refr. Csak szólj hát, csak szólj hát
 Odaki, csak zengj!
 Noha messzire vagy innen,
 Szavad erre leng!
 Csak szólj, csak szólj hát,
 Te derék barát,
 Noha messzire vagy innen,
 Figyelek én terád!

II

Una: Büvös éj, hűvös éj,
 Izzik benned szenvedély,
 Fázol ott és vacogsz,
 Meghúlsz drága, köhögni fogsz!
 Lám, lám, kis felöltőd nyitva van,
 Kérlek, meg kell, hogy fogadd a szavam.

Lányok: Már köhög is,
 Una: Már, jaj, köhög is, de azért csak dalolj.

(Sandy, Trimmit, Amershon bemásznak az ablakon. Boldog találkozás. Közben kiderül, hogy a mormon eltűnt. Mindenki hazaindul.)

Betét: Trimmit, Sandy, Una:

Terzett

Trimmit: Tarka koca, koca.
 Rajta, nosza, nosza.
 Csúszeni, csusza, csusza,
 Uccu, kicsik, el.

Ketten: Hátha, kicsi apu,
 Zárva van a kapu,
 Hátha odaki csíp el!

Trimmit: Nem, csak gyerünk, az angyalát,
 Usgyi, árkon-bokron át!

Együtt: Uccu-uccu, menjünk hát!

Refr. Trimmit: Szeretve tisztelt emberpár,
 Aló, aló, ha mondom.
 Mert itt a mormon rögtön már,
 Szagát is érzi orrom.

Együtt: Az ám, de minket meg nem fog,
 Mi tőle már nem félünk.
 Aló, na, lógás, hopp-hopp-hopp,
 Nosza, vezess dicső vezérünk.

Trimmit: Tarka kutya, kutya,
 Randa buda, buda,
 Mormon atyapatya
 Minket el nem ér!

Ketten: Elszökünk mi újra,
 Egy lyukon kibújva,
 Mint a kicsi kisegér.

Trimmit: No, nem dumálunk itt tovább,
 Nem vagyunk mi ostobák,
 Usgyi bokron-árkon át!

Refr. (U. az.)

(Mindenki elmegy, Trimmit egyedül marad, jön Sherlock Holmes, a detektív, és kis híján letartóztatja Trimmitet a mormon helyett. Trimmit megszökik az ablakon keresztül.)

Függöny

Harmadik szín

(Lugas, nők, férfiak. Nyolc színésznő táncol.)

Kórus

I

Kórus: Már a bál
 Vígan áll,
 Ring a fürgé ember-lánc.
 Körbe jár,
 Párra pár,
 Jobbra-balra lejt a tánc.

Hajnalig
Tart a víg
Hejje-hujja és ivás.
Hoppszaszá!
Igy a jó,
Nem tud így mulatni más!

II

Már a bál
Vígán áll,
Zeng az úton Karnevál.
A topánt
Most ne bánd,
Bárha talpa már levál.
Forr a lég,
Kedvem ég,
Bennem pezsgve jár a vér.
Haja hó!
Csúf csalo
Mind, ki most bőrébe fér!
Jaj, mily nagyszerű kelmék, mily puhák!
Rajtunk mind csupa könnyü kis ruhák!
Mennyi édes selyem, szép lenge, lágy,
S olyan is akad, ó,
Amely épp szakadó,
S női bájakat itt-ott látni hágy!
Ám ha van ruha itt, mely túl merész,
Lelni rá okot éppen nem nehéz,
Mert itt, Anglia földjén, rég szabály,
Hogy a drága helyen
Van a bál, amelyen
Mindig összekerül a fény s a báj.

2—6. jelenet:

(Amershon bejelenti, hogy most fogja közölni anyjával: Dórával való házasságkötési szándéka megmásíthatatlan. — Clancy faggatja Sandyt, hogy mi történt kedvesével, Trimmittel. Clancy egyedül marad.)

Clancy magánszáma

Nem rég dzsöttem a faluból eén
Egy kis batyuval, rájt, ól rájt.
Runda ruzsnya nép a városi,
Éés majdnem mind Manoci.

De a szívem mégis éértük eég,
Noha ez nem is valau. O vau.

Refr. Bár falusi lány vagyok,
Nagyon eleget tudok.

És nálunk otthon, Írországban,
Szörnyen hódítok.

Bár a szívem ébredez,

És a fene néha esz,

Nem dülök én be

Egy legénybe.

Ó, jesz.

II

Írországból van a budzsogóm,

Hosszú edzs kitsikájt. All rájt.

Rendőrr mondta, hogy ez feltűnőü,

És érte majd felír.

Maga ehhez nem éért, mondom eén,

Maga olvas eés ír:

Máj dír.

Refr. Bár falusi lány vagyok . . stb.

7. jelenet:

(Sandy közli Unával, hogy apjától sürgönyileg megkérte a kezét,
Una faggatja, hogy mennyi idő alatt jöhet válasz.)

Duett

I

Sandy: Mit nekem óra, perc!
Akkor nyersz, hogyha mersz!

Mostan csók kell, és nem óra!

Una: Jön az üdv perce már!

Sandy: Az a bölcs, aki vár.
 Sohse hajts a higgadt szóra!
 Hogyha átfonlak én,
 Nem vagy-e az enyém?
 Óra helyett a szívem ver!
 Una: Jaj, ne bánts, félek én!
 Nem vagy még vőlegény!
 Vissza mért élsz úgy szívemmel?
 Ketten: Tik-tak-tik-tak-tak!
 Az órák szállanak,
 Jöjj te, perc, rózsaszín gyorsvonal!
 Jer, röptsd sorsomat.
 Tik-tak-tak —, tik-tak-tak!
 A gyors perc elsodor,
 Már is itt az izzó nap,
 S ajkunk csókba forr.

II

Jön a dús, drága láz,
 Jön a szép, drága nász.
 S nászutazni messze szállunk!
 Una: Vár a tág, nagy világ!
 Csupa mély, tiszta kéj!
 Sandy: Édenkertig meg sem állunk!
 Óra, perc és idő.
 Mindegy már, hogy minő!
 Una: Óra helyett a szívem ver!
 Szárazon s vizen át
 Víg szívünk izen át,
 S táncra ringat majd a tenger.
 Ketten: Tik-tak-tik, tik-tak-tak!
 Az órák szállanak!
 Perg a perc, perdül rózsalánc,
 Ó, be jó ez a tánc!
 Tik-tak-tik — tik-tak-tak!
 Perc percet meg sem vár.
 Már is itt az izzó nap,
 Sandy: Lábunk táncot jár.

8. jelenet:

(Dóra panaszkodik a színházi bennfenteseknek, hogy milyen nehéz egy színésznő élete.)

Magánszám

I

Dóra: Más nőnek életét fátyol fedi,
A színésznőn a vizsga szemek úgy égnek!
Az életed nem is a tied,
Titkolni kell, ha szól szived.
Színésznő, hazudva éld át élted...

Refr. Szép, meseszép,
Csodakép
Mit a lányok
Kis szíve kiszínez.
Mesevilág...
Ó, mért tűnik el, múlik el a varázsod?
Álomvilág.
Festett világ.
Ég veled, ó, nem leszel már enyém.

(Refrént ismétli a kórus.)

II

Színésznő vágytam lenni mindig én,
Csalóka álmok tünde csudavilága.
Színésznő lettem, az vagyok,
Szememben mégis könny ragyog...
Elszálltak a színek, és a kép fakó...

Refrain

9—10. jelenet:

(Trimmit, színházi bennfentesek, színésznők. — Trimmit a hentesüzletével dicsekszik.)

Kuplé

I

Trimmit: Brixton egy híres város,
Mivel ott születtem én.
S mivel ottan a téren

A húst én mérem,
 Tény, tény, tény,
 S lévén igazi szépség,
 Jár hozzám sok-sok nő.
 Ha túl nagy a zaj,
 A női ricsaj,
 Haragom rémitő:
 Röff-röff-röffencsöf,
 Igazán, ez disznóság,
 Disznóságot
 Én eleget látok,
 Mivel a szakmámba vág.
 Röff-röff, rohanok én,
 Ha az eset szívemre mén.
 Ez röff-röff rémes röffencsöf,
 Azaz egyenest szíven döff.
 Röff.

Refr.

II

Bevégződik a cséplés
 A hazában szerteszét.
 És csépel a nép,
 Ez oly csoda szép,
 Oly szép, szép, szép.
 Az egyik csépel rozsot,
 A másik meg búzát,
 S a képviselők,
 Ah, ők a dicsők,
 Sok, sok, sok üres szalmát.
 Röff, röff, röffencsöf . . . stb.

Refr.

III

A telefonközpontban nagy a kavarodás,
 Ha egy számot kérsz,
 És végre beszélsz,
 Hát — más, más, más.
 A nagysádnak dunsztja sincs
 Milyen számot ad is át,

A multkor is összeköti a MOVE-t
És a Chevra Kadisát.
Refr. Röff-röff, röffencsöf . . . stb.

IV

Sokan nagyon muriznak,
Hogy Pesten nyolc után
Már négy koronácska
A villamos ára,
Mán, man, man.
Nekem mindegy hogy nappal
Avagy este megyek,
Hogy két korona
Vagy négy korona,
Én lógós jegyet veszek.

V

A botütés haszon
A hentesiparnak,
Ne féljen, aki huszonötöt
Kap, kap, kap.
Üthetik rá a botot,
Nem kaphat hólyagot,
Hogyha óvszernek használ
Egy felfújtt disznóhólyagot.

VI

Tisztelt urak és hölgyek,
Tovább is mondanám,
De eddig a nőta.
Nincs több strófa.
Mán, man, man.
De nyugodtak lehetnek,
Majd énekelek még,
Csak győzze a testem,

Van Budapesten
Még disznóság elég.
Refr. Röff-röff, röffencsöf . . . stb.

(Trimmit elpanaszolja Clancynak, hogy nyomában van a rendőrség, mert még mindig azt hiszik, hogy ő a mormon. Kintről zajt hallanak, eloltják a villanyt és elsöknek. Amershon lord és Dóra összetalálkozik a sötétben.)

Duett

I

Dóra: Ha két szív megérti egymást,
És drága lázban ég!
Amershon: Álmaikra fényt sugároz
A messzi tiszta ég.
Dóra: És szemből-szembe fénysugár
Üdvöt hintve jár,
Amershon: És a kéz a kézhez ér,
És a szívben zsong a vér.
Ketten: Szót keresnünk akkor nem kell már,
Hm, hm, hm, hm, hm, stb.

II

Dóra: Ó, a vérben zúgnak mind
A nagy, ősi, szelíd zenék!
Amershon: Ádám-Éva óta hangzik ez
Egyre újra még!
Dóra: Halk nyári éjen édesen
Búgja ezt a szél.
Lomb szavában ez susog,
Sóhajtják a mirtusok.
Ketten: S fű, fa, föld mind csak azt zengve él!
Hm, hm, hm, hm, hm, stb.
Mert a vér csak így zenél.

II—15. jelenet:

(Sürgöny érkezik a mormontól: örökre búcsút mond. Később sürgöny érkezik Una apjától, aki beleegyezését a házasságba Lady

Amershon véleményétől teszi függővé. — Trimmit ártatlansága tisztázódik. Lady Amershon beleegyezését adja mindkét házassághoz. Mindenki boldog.)

Kar (finálé)

Ha nője nincs, a lét sivár,
Az árnyak búsan nőnek,
Azért hát tiszta hála jár
Minden kis drága nőnek !!

Függöny

TÓTH ÁRPÁD PRÓZAFORDÍTÁSAIBA
ÉKELT VERSRÉSZLETEK, TÖREDÉKEK

113. ESZTER, MI OK REMEGTET?...
Kész

— Eszter, mi ok remegtet?
Hisz testvéred vagyok...

114. ELVESZTETTEM VÖRÖS KENDŐM...
Oh, nem! csak én vesztettem el!

Elvesztettem vörös kendőm,
Pedig kebelemben hordtam —
Elvesztettem vörös kendőm...
(Jaj, megfázik a szívem!...)

⁵ Kerestem az almafánál,
Ott csókoltál hosszan engem —
Kerestem az almafánál...
(Jaj, csak álom volt talán?)

Elfutok a bús tengerhez,
¹⁰ Ott zokogtam, ó, de hányszor —
Elfutok a bús tengerhez,
(Jaj, mi is fáj úgy nékem?...)

Tartsd csak meg a vörös kendőm,
De add vissza szegény szívem.

115. PÜNKÖSDRE KÉSZEN VÁR MÁR MINDEN...

Pünkösdre készen vár már minden,
Drága legény, távol legény,
Visszajössz-e már? ...
— Várlak, várlak, egyre várlak,
5 Nagysokára jöszte bár.

116. SYCOMOR-FA ELŐTT ÜLT A SZEGÉNY LÉLEK...

Sycomor-fa előtt ült a szegény lélek,
— A zöld fűzről mondjatok ma dalt,
Kezét a fejére, fejét térdeire ...
— Ó, a fűzről, a fűzről mondjatok ma dalt ...

117. OH, URAM! ÉGEK ÉN THESEUSÉRT LOBOGVA...

Oh, uram! égek én Theseusért lobogva,
Szeretem!

118. HOL JÁR OTT A KEZE?...

Hol jár ott a keze?
Ruháját illetem, a drága, puha kelmét.
.....
E forró vallomás fölöttébb szép s hízogó ...

119. SZEMEDBŐL TÚZPATAK FAKAD,
S PILLÁMRA ÁRAD...

Szemedből tűzpatak fakad, s pillámra árad.
Dalolj egy dalt nekem, tűnt, régi alkonyok
Dalát, melytől sötét szemedben könny ragyog.
Üdvözlünk! igyunk! borát dús mámor önti,
5 Mert ez a perc miénk — és örület a többi!
..... — Ugye, mily jó, meleg

Szeretni, s tudni, hogy előtted térdelek !

.....

Oh, hadd aludjam el: álmodni kebleden,

¹⁰ Dona Sol, angyalom, szerelmem !

120. TALÁLJATOK FOGÁST, MELY MEGKAP
ÉS LEKÖT...

Találjatok fogást, mely megkap és leköt.
Szenvedélyt öntsetek a büszke szóba mindig,
Ez fűti a szívet, és mély érzésre indít.

121. A GYORS NYULAT LEGYŐZZED !

A gyors nyulat legyőzzed !
Hagyd el a fürge őzet !
Föl ! győzelemre juss !
Fuss ! fuss ! fuss !

122. AMÍG VADÁSZNI JÁRSZ...

Amíg vadászni jársz,
Más kézre jut a ház !

123. SORRENTO RINGAT EL...

Sorrento ringat el: merengés, végtelen...

124. ÖNNÖN ROPPANT SZERELME...

Önnön roppant szerelme verte sírba...

125. TÜNT CSILLAGOKNAK ÖBLE...

Tünt csillagoknak öble,
Mert lelke elröpült —,

126. FELJÖTT A HAJNALCSILLAG...

Feljött a hajnalcsillag,
Fényben úszik a menny,
Lelkem, záraid nyílnak,
Fényben repülni menj!

127. EJ-HAJ, NEM BÁNNÉK SEMMIT ÉN...

Ej-haj, nem bánnék semmit én,
Bár ég s föld rámszakadna,
Csak lenne egy hű szeretőm,
És édes csókot adna!...

128. Ó, TESTVÉR, AKI ANNYIT SZENVEDÉL...

Ó, testvér, aki annyit szenvedél...
Találj sebedre írt a Volga-parton...

129. TUDOD-E MÉG...

Tudod-e még, hogy szívem lángol érted...?

130. A KÁPLÁR ÚR FENE NAGY ÚR...

A káplár úr fene nagy úr,
A zsoldja dupla zsold,
A káplár könnyen keresi
A suvikszra valót.

131. ELJÖTT AZ ÓRA, MELYBEN FORDUL SZÍVE...

(Dante hat sora)

Eljött az óra, melyben fordul szíve
A hajósna, s lány bútól nem menekszik,
Aznap, hogy búcsuját hallotta híve,

S melyben az új utast pengéi metszik
⁵ Fájó vágynak, hallván távol harangot,
Amely a holt napot siratni tetszik...

*

Eljött az óra, melyben a hajósna
Fordul szíve, s lány bútól nem menekszik,
Ki érzi még ízét a búcsucsóknak.

¹⁰ S midőn a tűnt szerelmek fájni sebzik
Az új utast, hallván távol harangot,
Amely a holt napot siratni tetszik...

132. MILTON: SHAKESPEARE

Shakespearem áldott csontjai fölé
Egy emberöltőn át emelt halom?

.....

133. SHAKESPEARE ELSŐ SZONETTJE

A legszebb lénytől várjuk: sokasuljon,
Szépség rózsája így lesz örökös,
Mert bár az ért szírom avarba hulljon,
Emlékét őrzi gyöngéd örökös.

⁵ De néked, ön-szemed fényébe zártan,
Magad tüzen, gyúl fényed ellene
A bőség évadján is bús aszályban,
Édes magadnak vagy zord ellene.

Te, . . . ki a földnek friss dísze vagy még,
10 Táncos tavasz egyetlen hirnöke,
A kéjt önnön bimbódba rejtéd . . .
S édes . . . zsugori vagy . . .

134. NÉGY SOR MACHIAVELLI MANDRAGÓRÁ-JÁBÓL

A nagyravágyás órá sose csap,
Nem úzi-hajtja félelem,
Szívében nem kel soha ki a mag,
Melyből a szenvedés terem.

135. TÓTH ÁRPÁD VERSFORDÍTÁSAI MIKES LAJOS
REGÉNYFORDÍTÁSÁBAN

Volt egy idő, midőn a föld színén
Lomb, rét, patak s minden, mit lát a szem,
Úgy tűnt elém,
Égi fényekkel ékesen,
Akár egy álom, oly dicsőn, üdén.
Ma már nem úgy van, mint volt valaha,
Utat bármerre szab
Az éj s a nap,
Mit egykor láttam én, már nem látom soha.

*

Hajók, ha egymás mellett elhaladnak
Szólítva egymást: fény villan csupán
A nagy sötétben, és egy messzi hang
Száll át az éjszakán.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- Eő Esztendő (folyóirat)
- G. I. Charles Baudelaire: Romlás virágai (Les Fleurs du Mal). Fordították Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád. Nagy írók — nagy írások második sorozat, VI. kötet. Genius, Bp. 1923. 240 l.
- G. II. A G. I. második kiadása, ugyanabban az évben.
- k Autográf kézirat.
- K. L. Kardos László: Tóth Árpád. Akadémiai kiadó, Bp. 1955. 455 l.
- M Magyarország (napilap).
- ML Monumenta Litterarum. A világirodalom kisebb remekművei legkiválóbb műfordítóink újabb fordításában. Szerk.: Király György. Könyvdíszek: Kozma Lajos I–II. sorozat. Gyoma 1921.
- Ny Nyugat.
- OSzK Országos Széchényi Könyvtár.
- ÖV Örök virágok. Tóth Árpád versfordításai angol, francia és német lírikusokból. Genius, Bp. 1923. 186 l.
- PIM Petőfi Irodalmi Múzeum.
- PN Pesti Napló (napilap).

TIPOGRÁFIAI MAGYARÁZAT A JEGYZETEK B. PONTJÁHOZ

- Álló petit szedés = a főszöveggel egyező szövegrész
- Dőlt petit szedés = szövegváltozat
- Szögletes zárójel [] = a költő által törölt szövegrész
- Csúcsos zárójel < > = a költő utólagos betoldásai
- Kerek zárójel () = szerkesztői megjegyzések

A JEGYZETEK ELÉ

Ebben a kötetben Tóth Árpád verses fordításai sorakoznak. A kritikai kiadást előkészítő kutatások nem hozták a versfordításoknak olyan szaporulatát, mint az eredeti verseknél. Szabó Lőrinc 1942-es kiadása sem tárt fel olyan műfordításos anyagot, amelyet ne ismertünk volna az *Örök virágokból*, a Babits—Szabó—Tóth *Baudelaire-jéből* vagy a Monumenta *Literarum* füzetéből s a *Readingi ballada* kiadásából. (Csak a kötet jegyzeteibe ékelt kis Dante-törödékek itt a növekedés.) Az 1957-es, ugyancsak Szabó Lőrinc gondozta kiadás egy Shakespeare-szonett törödékeivel és Machiavelli négy sorával ad csak többet a 42-es gyűjtésnél. A kritikai kiadás előkészítése során felbukkant új anyagot a Szépirodalmi Kiadó 1962-ben megjelent kötete mutatta be először, ha nem is teljes egészében. Az új anyag zömét egy operettnék, *Az utahi lány*nak művészi szempontból jobbadán jelentéktelen verses szövegei teszik — ezeket épp úgy a függelékebe utaltuk, mint azokat a vers-törödékeket, amelyeket jórészt prózai fordítások lapjairól gyűjtöttünk be, s amelyek közt becses darabok is akadnak. A szaporulatban a legjelentősebb Byron *Childe Haroldjának* két, összesen 163 sorra menő részlete. A teljes új anyag mintegy 980 verssor, ebből 700 sornál több az operett-versek szövege. Az összes fordított verssorok száma eléri a 6590-et. Tóth Árpád műfordításairól részletesen szól Kardos László Tóth Árpád c. monográfiája (Akadémiai Kiadó, Bp. 1955. 331—398. l.).

Kiadványunkban a költőket történeti rendben sorakoztattuk, lényegileg ez volt az *Örök virágok* rendezési elve is. A jegyzetapparátus beosztása megegyezik az első kötetével. *Az utahi* verseit, a feladat természete szerint, sem a főszövegben, sem az apparátusban nem sor-számoztuk. A helyesírás tekintetében az első kötetünkben rögzített elveket követtük, de némi eltéréssel. Az *ó* indulatszónak lényegileg meg-hagytuk a költő használt alakját, tehát legtöbbször az *oh* vagy *óh* alakot. Azzal a megfontolással tettük ezt, hogy e bővebb formák nem csupán helyesírási eltéréseket jeleznek, hanem a múltra, a fordított versek korára is utalnak valamelyest. A *sohse* helyett csak akkor használtuk a *sose* alakot, amikor verstani szempontok ezt a változatot mintegy vizuálisan igazolhatták. Az idegen nevek írásában akkor is hívek maradtunk a költő által használt formához, ha ez a forma még ön-magán belül sem mutatott következetességet.

A főszöveg kialakításában — csakúgy, mint az első kötetnél — lényegileg az „ultima manus” elve szerint jártunk el. Alapszövegnek

tehát a költő életében megjelent utolsó formát tekintettük, ehhez mértén variánsnak fogtuk fel minden korábbi megjelenés és kézirat szövegeltéréseit.

Azokban a kéziratok részletekben, amelyeket kuszaságuk és bonyolult javításai miatt sorutalás nélkül, fényképszerű teljességben mutattunk be, ezúttal is, minden tekintetben, az ékezés tekintetében is, az eredeti szöveget követtük. Bár az olvasásukhoz szükséges tipográfiai magyarázatokat közöljük a rövidítések jegyzéke után (l. még az 1. kötet bevezetőjét) — ebben a kötetben is igyekszünk egy példa bemutatásával megkönnyíteni az olvasást.

Milton *Il Penseroso* c. költeménye fordításának első kéziratában az 56—58. sorokat így írtuk le:

Amelybe Philoméla zeng,

[*Oly édesen*] [*Mely*] *bús*[*an, telten el*] (*édes hangja el*) *se mül,*

Míg az <a zord> Éj [*bús homloka*] [*<zord arca>*] [*S az Éj már*]
kisimül a zordon

Az 57. sort tehát az *Oly édesen* szavakkal kezdte Tóth Árpád, de rögtön kihúzta s újra kezdte. Ezután a sor így hangzott: *Mely búsán, telten el se mül*, ebből azonban kihúzta a sorkezdő *Mely* szót, a következő szó módhatározói jelét a *telten el* szavakkal, s betoldotta az *édes hangja el* szavakat. Ennek megfelelően ez a változat így hangzik: *bús édes hangja el se mül*. A következő sor alaphelyzete: *Míg az Éj bús homloka kisimül a zordon*, következő fázisa: *Míg az Éj zord arca kisimül a zordon*; nyilvánvaló, hogy a törölt *zord arca* előbb került a sorba, mint a törletlen *a zord*. A végső fázis: *Míg az a zord Éj S az Éj már kisimül a zordon* — ekkor azonban már a költő is mintegy belebonyolódott saját változataiba, az elkezdett sorhoz egy teljes sor illeszkedik, a felesleges részek nincsenek kihúzva, viszont nyilván éppen ezért, hogy maga is tisztán lásson, a költő cserbenhagyja a két sort, s alattuk a kéziratban új, tiszta változataikat olvashatjuk. Ezek választott példánk javítás nélküli sorával harmonizálnak:

Amelybe Philoméla zeng,

Mondhatlan búsán s édesen

S az Éj zord arca kisimül.

*

A verssorokat nagybetűkkel kezdjük, ebben Tóth Árpád módszerét követjük. Kivétel az *Aucasin és Nicolette*, amelynek verseinél Tóth Árpád is kis kezdőbetűket használt.

Tóth Árpád prózai műveket is fordított: esszéket, novellákat, regényeket, drámákat. Ezeknek a szövegét nem tartalmazza kiadásunk, de a fordítások címsorát a rájuk vonatkozó bibliográfiai és biográfiai tudnivalókkal jelen kötetünkben közzétesszük.

Kiadásunk kéziratok anyagát a Tóth-család bocsátotta rendelkezésünkre.

A második kötet kéziratának lektora Kardos Pál volt. Észrevételei sok ponton javítottak a kötet anyagán.

TÓTH ÁRPÁD VERSFORDÍTÁSAINAK KIADÁSTÖRTÉNETE

AUCASIN ÉS NICOLETE. ML I. sorozat, 3. szám. Gyoma 1921. 30 l.

JOHN MILTON: KISEBB KÖLTEMÉNYEK. ML I. sorozat, 7. szám. Gyoma 1921. 30 l.

Tartalmazza jelen kötetünk valamennyi teljes Milton-fordítását.

OSCAR WILDE: A READINGI FEGYHÁZ BALLADÁJA. Modern könyvtár, 652. sz. Athenaeum, Bp. 1921. 31 l. A fordító előszavával.

Album alakú díszkiadás. Dante, Bp. 1921. 83 l. Komjáti Vanyerka Gyula rézkarcaival.

CHARLES BAUDELAIRE: ROMLÁS VIRÁGAI. (Ford. Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád) Nagy írók — Nagy írások, második sorozat, VI. kötet. Genius, Bp. 1923. 240 l.

Tartalmazza jelen kötetünk valamennyi Baudelaire-fordítását. Ugyanebben az évben megjelent a kötet második kiadása is.

ÖRÖK VIRÁGOK. Tóth Árpád versfordításai angol, francia és német lírikusokból. Genius, Bp. 1923. 186 l.

A kötetet a fordító előszava vezeti be.

Tartalma: François Villon: Ballada
Epitáfium
Joachim du Bellay: Honvágy
Pierre de Ronsard: Szonett, Heléna számára
Philippe Desportes: Ikárusz
Marc-Antoine de Saint-Amand: Tékozlók
Pipázva
John Milton: L'Allegro
Il Penseroso
Lycidas
A csalogányhoz
Lawrence úrhoz
Mikor ostrom fenyegette a várost
Cyriac Skinnerhez
A vak szonettje

Johann Wolfgang Goethe:	Az isten és a bajadér Über allen Gipfeln . . .
Percy Bysshe Shelley:	Óda a nyugati szélhez Ozymandiás Az Érzékeny Zsenge (részlet)
John Keats:	Óda egy görög vázához Az őszhöz Óda egy csalóányhoz A Melancholiáról
George Gordon, Lord Byron:	Janthéhoz Childe Harold búcsúja
Edgar Allan Poe:	A Holló
Nikolaus Lenau:	Az „Albigensek” utóhangja Pusztá semmi
Théophile Gautier:	A Művészet
Alfred de Musset:	Velence A hold balladája Egy nő halálára
Robert Browning:	Három nap múlva Az elvesztett kedves
Arthur O'Shaugnessy:	A Könnyek Kútja
Charles Baudelaire:	A Szépség Exotikus illat A balkon A Helyrehozhatatlan Az utazás
Paul Verlaine:	Őszi chanson Naplemente Fehér a hold Az én meghitt álmom
Arthur Rimbaud:	A magánhangzók szonettje A részeg hajó A völgy alvója
Stéphane Mallarmé:	Ablakok
Albert Samain:	Az infánsnő Meghitt muzsika Ilda Tavaszi est Pantheismus A bacchánsnő Zene mellé Takarodó
Francis Jammes:	Lágy gyantacsöpp csorog
Rainer Maria Rilke:	Archaikus Apolló-torzó

KÜLFÖLDI KÖLTŐK. Tóth Árpád összes versfordításai. Sajtó alá rendezte és bevezette Szabó Lőrinc. Révai, Bp. 1942. 324 l.

A kötet első része az ÖV teljes anyagát tartalmazza. Eltérések az eredeti kötettől: Goethe *Über allen Gipfeln* c. verse itt *Vándor éji dala* címmel szerepel, Francis Jammes *Lágy gyantacsöpp csorog* c.

versének második része önálló címmel szerepel (*S oly halk s szelíd az álmod*). A kötet második része Oscar Wilde *A readingi jegyház balladáját*, harmadik része a Baudelaire-fordításokat, negyedik része az *Aucasin és Nicolette*-et öleli magába. — A jegyzetanyagban közli Szabó Lőrinc először a *Dante hat sora* (nálunk *Eljött az óra, melyben fordul szíve...*) c. töredéket.

CHARLES BAUDELAIRE: A ROMLÁS VIRÁGAI. Jegyzetekkel sajtó alá rendezte Szabó Lőrinc. (Ford. Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád.) Révai, Bp. 1943. 443 l.

A kötet anyaga megegyezik a Genius kiadónál 1923-ban kiadott *Romlás virágai* második kiadásának (G. II.) anyagával.

KÜLFÖLDI KÖLTŐK. Tóth Árpád összes versfordításai. Sajtó alá rendezte és bevezette Szabó Lőrinc. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1953. 324 l.

A kötet anyaga megegyezik az 1942-ben megjelent *Külföldi költők* kötetének anyagával.

AUCASIN és NICOLETE. Magyar Helikon Könyvkiadó, Bp. 1957. 72 l. Fritz Kredel német grafikus fametszeteivel.

CHARLES BAUDELAIRE: A ROMLÁS VIRÁGAI. Jegyzetekkel sajtó alá rendezte Szabó Lőrinc. (Ford. Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád) 4. kiadás. Magvető, Bp. 1957. 420 l.

TÓTH ÁRPÁD ÖSSZES VERSEI ÉS VERSFORDÍTÁSAI. Sajtó alá rendezte Szabó Lőrinc. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1957. 627 l.

A fordításanyag szaporulata a *Külföldi költők* c. kötethez mérten:

Négy sor Machiavelli Mandragórájából

Shakespeare első szonettje.

A *Dante hat sora* c. fordítástöredék már önállóan, a jegyzetekből kiemelve szerepel.

TÓTH ÁRPÁD ÖSSZES VERSEI ÉS VERSFORDÍTÁSAI. Sajtó alá rendezte Szabó Lőrinc. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1958. 646 l.

A kötet anyaga megegyezik az 1957-es kiadás anyagával.

OSCAR WILDE: A READINGI FEGYHÁZ BALLADÁJA. Magyar Helikon Könyvkiadó, Bp. 1959. 96 l. Varsányi Pál metszeteivel.

TÓTH ÁRPÁD ÖSSZES VERSEI, VERSFORDÍTÁSAI ÉS NOVELLÁI. Sajtó alá rendezte — Kocztur Gizella közreműködésével — Kardos László. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1962. 906 l.

A fordításanyag szaporulata az 1958-as kiadáshoz mérten:

George Gordon, Lord Byron: Childe Harold indulása

A háború

James T. Tanner: Az utahi lány

Tóth Árpád prózai fordításaiiba ékelt versrészletek, töredékek:

Ej-haj, nem bánnék semmit én . . .
Ó, testvér, aki annyit szenvedél . . .
Elvesztettem vörös kendőm . . .
Pünkösdre készen vár már minden . . .
Sycomor-fa előtt ült a szegény
lélek . . .

Szemedből tűzpatak fakad, s
pillámra árad . . .

A gyors nyulat legyőzzed!

Milton: Shakespeare

Tóth Árpád versfordításai Mikes Lajos regényfordításában:

Volt egy idő, midőn a föld színén
Hajók ha egymás mellett

A MÚFORDÍTÁSOK JEGYZETEI

Ismeretlen szerző a XIII. sz. első feléből

1. AUCASIN ÉS NICOLETE (Aucasin et Nicolette)

A. A ML, szövegét követjük. Itt az I. sorozat 3. számaként jelent meg, 1921-ben. A 30 lapnyi, kvart alakú, két színben nyomott kiadvány címlapján ez áll „Aucasin és Nicolette. Ófrancia széphistória. Fordította Tóth Árpád. Nyomtatta Kner Izidor könyvnyomtató Gyomán 1921-ben.” A kötet végén: „Az Aucasin és Nicolette-ről szóló XII. századbéli chante-fable-t (énekes históriát) az ófrancia eredetiből a Hermann Suchier-féle kiadás alapján (Paderborn, 1878) magyarra fordította Tóth Árpád. Sajtó alá rendezte, mint a Monumenta Litterarum I. sorozatának 3. számát Király György. A könyv tipográfiai elrendezését Kner Imre tervezte. Nyomtatta és kiadta Kner Izidor, Gyomán, 1921. Merített papiroson 60 számozott, famentes papiroson 600 példányban.” A kiadvány címlapján és az 1. és 41. részben látható hangjegyek az énekes história eredeti dallamát követik. — Ezt a művet Tóth Árpád fordította először magyarra.

B.	1. 10. nép	ML
	11. lép	ML
	13. regét	ML
2.	18. más hozzája	ML
	19. fegyvert s	ML
	24. lennék s	ML
	26. Nicoletet	ML
	28. Nicoletet	ML
	30. meg s	ML
	42. Nicoletem	ML
3.	14. Nicoletének	ML
	16. lángra	ML
4.	4. Nicoletet	ML
	6. egyéb hozzája	ML
	10. jár-kél s	ML
	12. fogadjam s	ML
	19. volt s	ML
	20. Nicoletet	ML
5.	2. bolthajtásos nagy	ML

12. tárja	ML
14. „Óh én	ML
17. bolthajtásos nagy	ML
22. bolthajtásos nagy	ML
25. máskép	ML
6. 1. Nicolete mint	ML
3. Nicoletének	ML
7. ispánhoz és	ML
14. ide s	ML
15. megkereszteltessem s	ML
20. csábítanád s	ML
21. égne s	ML
26. előtt, meg	ML
30. paradicsomba és	ML
32. emberek, meg	ML
41. Nicoletet	ML
vele s	MI
7. 1. Aucasin s	ML
12. szép ha kelsz és szép ha jársz,	ML
13. szép ha	ML
14. szép ha	ML
15. szép ha	ML
8. 3. folytatásáról s	ML
6. fegyverkeztek s	ML
15. fegyvert és	ML
17. sem s	ML
19. is, meg	ML
20. megtehetsz és	ML
23. lovag s	ML
24. Nicoletet	ML
27. Nicoletet	ML
31. fogok és	ML
34. válthatok s	ML
36. szavára s	MI
9. 5. kért	ML
10. 9. eszében s	ML
16. „Jaj istenem --	ML
18. visznek s	ML
21. kardom és	ML
24. kardját	ML
32. tartott s	ML
33. kardját s	ML
37. ellened s	ML
38. háborúság és	ML
40. végbevinned s	ML
43. ígéretet fiacskám	ML
46. fogok és	ML
47. Nicoletem	MI
49. csókolhatom s	ML
57. Aucasin — én	ML

	62.	a gróf — ne	MI,
	68.	Aucasin — hogyha	MI,
II.	22.	Akkor ottan kedvesem	MI,
	27.	int	MI,
	34.	szép ha kelsz és szép ha jársz,	MI,
	35.	szép ha szólsz és	MI,
	36.	szép ha	MI,
	42.	érted édesem!"	MI,
12.	6.	ablakon s	MI,
	17.	szoknyáját s	MI,
	24.	eltiport s	MI,
	27.	ajtóhoz s	MI,
	31.	voltak s	MI,
	34.	miképen	MI,
14.	4.	elragadna s	MI,
	12.	feküdj és	MI,
		„Jaj, —	MI,
	13.	Nicolete — nem	MI,
	15.	Aucasin — semmiképen sem	MI,
	20.	elplántálva és —	MI,
	24.	Nicoletet	MI,
	26.	jönni s	MI,
	27.	miképen	MI,
		„Úristen! — monda	MI,
	28.	vitéz — mily	MI,
16.	6.	Aucasinnek s	MI,
	12.	elfognak s	MI,
	15.	árokba s	MI,
	22.	védői s lépésről lépésre ebbe kapaszkodván	MI,
18.	2.	indult s	MI,
	5.	buzgóság s	MI,
	8.	fakadt s	MI,
	17.	ide s	MI,
	19.	Nicoletet	MI,
	22.	mond és	MI,
	36.	garasaidat s	MI,
	38.	pásztoroktól tovább	MI,
19.	18.	Aucasin	MI,
	21.	leszen	MI,
20.	10.	fogságból s	MI,
	12.	valamiképen	MI,
	15.	fel és	MI,
	22.	füveket	MI,
	26.	teremből s	MI,
	30.	épen a	MI,
21.	6.	téged míg	MI,
	8.	azonkép	MI,
22.	4.	lovát s	MI,
	17.	őket s	MI,
	20.	a garasok,,t, (sajtóhíba)	MI,

24.	épen itt	ML
28.	nekünk s	ML
33.	meggyógyítaná és	ML
35.	vadászni s	ML
36.	ne menj, — én	ML
37.	mondtatok s	ML
23.	4. búcsuszó	ML
	6. Vágtat gyorsan mint a szél	ML
24.	2. indák, vagy	ML
	4. egybeölteni s	ML
	14. csodálatosképen	ML
	17. orrlíkokkal s	ML
	20. körülcsavarva s	ML
	22. rajta s	ML
	23. „Fogadj isten,”	ML
	32. erdőbe s	ML
	35. tökfilkó	ML
	39. „Elmondom urficskám.	ML
	42. nevűt s	ML
	43. iszom s	ML
	47. alóla s	ML
	50. megkereshetem és	ML
	51. lehet, — hát	ML
	52. tökfilkó aki	ML
	64. megállt s	ML
	65. felem s	ML
	67. lovamról s	ML
	70. kőnek s	ML
	72. feltápászkodott s	ML
25.	4. száll és	ML
	5. a jóisten úgy	ML
	6. véle tett	ML
	11. Csókolnálak édesem,	ML
26.	4. drága édes	ML
	5. összecsókolóztak s	ML
	9. kedvesét s	ML
	10. helyéből s	ML
	16. erdőt s	ML
	19. lovára s	ML
27.	3. kimegyen	ML
	4. viszen	ML
	15. helyen	ML
	17. mentiben	ML
28.	5. nekik s	ML
	12. király s	ML
	14. kalmároktól s	ML
	15. felövezvén s	ML
	16. épen	ML
	18. van s	ML
	20. elcsodálkozott s	ML

29.	6. mikép?	ML
	14. mék	ML
30.	2. takarva s	ML
	4. visszafordult s	ML
	12. „Szívesen úrfi,” szállt s	ML
	15. harcolt s	ML
31.	7. van ki vad vackort veszen	ML
	12. ezen	ML
32.	5. rántott s	ML
	7. lovát s	ML
	8. „Héj úrficskám,	ML
33.	2. felel, —	ML
34.	4. tengeren s	ML
	14. várában s	ML
	16. Aucasint s	ML
35.	2. hazaért	ML
	13. szárazon sem	ML
36.	1. Aucasint s	ML
	13. nevelkedett s	ML
	15. édesatyja s	ML
37.	7. gyermek	ML
	11. úrfi nem	ML
	13. ég és	ML
	16. elmerengék	ML
38.	4. vagyok s	ML
	7. szől s	ML
	8. csapván a	ML
	12. szerzett s	ML
	15. kiszökött s	ML
	16. kerítvén	ML
	19. varratott s	ML
	hegedőt s	ML
	21. vitorlát s nyílt tengerre evezvén Provence	ML
	23. hegedűjét s	ML
39.	3. kőlapon	ML
	7. derülve	ML
	12. vonóval	ML
	17. lett	ML
	26. atyja	ML
	29. adja	ML
	32. Aucasin	ML
40.	2. megörült s	ML
	7. Aucasint s	ML
	14. „Hej édes	ML
	17. kérni, vagy	ML
	20. város s	ML
	25. elbúcsúzott s	ML
	28. édesedet s	ML
	33. estét s	ML

34. leánynak s	ML
38. volt s	ML
41. 10. lány és	ML
17. éj s	ML
19. Aucasin	ML
23. Aucasin	ML

C. A ML I. sorozatának 7. számában Tóth Árpád Milton-fordításai olvashatók. — A sorozatban megjelentek még: 1. Bölcs Salamon király által szerzett Énekek Éneke. — 2. Apuleius: Amor és Psyche. — 4. Trattatello in laude di Dante, azaz Dante dicsérete. — 5. Árgirus és Tündér Ilona históriája. — 6. Doktor Faustus históriája. — 8. Molière: A mucsai széplelkek. (Les Précieuses Ridicules.) — 9. Samuel Taylor Coleridge: A vén tengerész. — 10. Adalbert Stifter: A pusztai falu. — 11. Vörösmarty Mihály: Cserhalom. — 12. Tolsztoj Leó: A két zárándok. — Némely kutatók a mű eredetét a XII., mások a XIII. századra teszik. — Egyes kiadások a mű címét így írják: Aucassin et Nicolette.

François Villon (1430?—1463?)

2. BALLADA, melyet Villon készített, anyja kérésére, hogy imádhathatná a Szent Szüzet. (BALLADE, que fit Villon à la requeste de sa mère, pour prier Notre-Dame)

- A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a NY-ban (1919. 3. sz. 173—174. l.) jelent meg.

B.	1. Óh Föld úrnője, Égnek asszonya	Ny	ÖV
	5. <i>messzi</i>	Ny	
	9. Az égbe! Én e justt hát nem hagyom: Az égbe, — én	Ny	ÖV
	12. szív és	Ny	
	20. Óh élve	Ny	
	22. már,	Ny	ÖV
	23. <i>De</i> templomunk	Ny	
	26. nagyon	Ny	ÖV
	29. trónusodhoz s	Ny	ÖV
	30. Óh élve	Ny	
	31. Szent hercegnő! te	Ny	
	33. Ámbár övé	Ny	
	36. Óh áldott Úr ő, vallom jámboron	Ny	
	37. halva ez	Ny	

C. Az ÖV utószavából: *François Villon, a XV. század zabolátlan életű, csavargó és akasztófajavirág-költője, jelenti nagyon soká a szinte egyetlen nyers és őszinte hangot, a közvetlen líraiságot a francia költészetben, melynek általános vonása csaknem kezdettől fogva a hajlékonyságban is bizonyos merevség, kendőzöttség, körülcirkalmazottság. Villon balladáinak*

megrázó erejét, vad és elementáris hőfokát alig éri fel, még a legújabb időkben is, francia lírai vers. Utána többnyire udvaronci finomságú költők a nagy nevek. — Ha Szász Károlynak a Nisard-féle irodalomtörténetbe fordított Villon-idézeteit nem számítjuk (A francia irodalom története, írta D. Nisard, ford. Szász Károly, Bp. 1878. A M. Tud. Akadémia Könyvkiadó Hivatala), az első magyar Villon-tolmácsolások Tóth Árpád nevéhez fűződnek. — Szabó Lőrinc emlékeiből: „... mikor első látogatásomat tettem Babitsnál mint szerkesztőnél, többek közt egy Villon-ballada fordítását is mutattam neki... Különös, mondta ő, ötszáz évig egyetlen magyar költő sem érdeklődött Villon iránt, és most egyszerre ketten is lefordítják ugyanezt a versét. Ki a másik? — kérdeztem. — Tóth Árpád — válaszolt Babits.” (Bevezetés a Tóth Árpád Összes versfordításai c. kötethez. Révai, 1942.) — Tóth Árpád alighanem Juhász Gyulán keresztül figyelt föl igazán Villonra. *Imádtam Juhász Gyulát* — írja *Juhász Gyula jubileuma* című cikkében —, *verseit faltam. Az a költeménye, amelyben 'a kocsma pállott, kék ködében lócdán ül Villon és dalol', fiatal, versbolond életem egyik legnagyobb élménye volt*... (Ny 1923. I. k. 878. l.). — Tóth Villon-fordításairól, tüzetesen szól Mészöly Dezső (Villon Magyarországon. Rózsavölgyi, é. n. 34—36. l.), aki főleg az *Epitáfium* magyar változatát dicséri. — Az ÖV-ban ez a Villon-ballada az első vers. Ezért itt közöljük a kötet könyvészeti adatait. A belső címlap szövege: *Örök virágok. Tóth Árpád versfordításai angol, francia és német lírikusokból*. Genius kiadás. A következő oldal kolofonjának szövege: „E kötet a Genius könyvkiadó r. t. megbízásából ezen a rendes kiadáson kívül 50 merített papírra nyomott példány [sic!] készült. Ebből 20 példány egész bőrbbe kötve, kézzel számozva és a fordító kézjegyével, 30 példány pedig félbőr-kötésben. — A kötések Leidenfrost Sándor tervezte, a nyomdai munkákat a Jókai nyomda r. t., a kötések Gottermeyer Nándor készítette 1923-ban.” — A kötet előszavának teljes szövegét a III. kötetben közöljük, Tóth Árpád prózai munkái között. — Az ÖV-ban Villon születésének s halálának adatai pontatlanok. Mi a legújabb kutatások eredményeinek megfelelő adatokkal helyesbítettük ezeket. — L. még: Vajthó László: *Örök virágok*. Napkelet, 1923. 7. l. és Babits Mihály: *Örök virágok*. Ny 1923. I. 661. l.

3. EPITÁFIUM, melyet Villon készített maga és cimborái számára, mikor együtt való felakasztatásukat várták. (BALLADE DES PENDUS, que fit Villon pour lui et ses compagnons, s'attendant à être pendu avec eux.)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1919. 3. sz. 174—75. l.) jelent meg.

B.	5. körben itt	Ny	ÖV
	7. se ünnep,	Ny	
	8. már s por	Ny	ÖV
	9. tekintget,	Ny	
	11. Oh testvérek,	Ny	

13. A törvény! Oh de	Ny	
17. inthet		ÖV
19. minket	Ny	
21. pereg	Ny	ÖV
23. varjusereg	Ny	ÖV
26. A változó szél s kedvére keringtet	Ny	ÖV
29. Utáljátok hát hirhedt tetteinket	Ny	
tetteinket		ÖV
31. Ég hercege! te ki	Ny	
34. S te nép!	Ny	
C. L. a <i>Ballada</i> (François Villon) jegyzetét.		

Joachim du Bellay (1522—1560)

4. HONVÁGY (Les regrets)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. II. 675. l.) jelent meg. Itt a cím: *Szonett a honvágyról*.

B. 1. bolygott	Ny	ÖV
2. aranyért mint	Ny	
3. <i>Ki tűzhelyéhez aztán, már bölcs úr és idős,</i>	Ny	
5. Hát én? látom-e	Ny	
8. Ország, hajh, lát-e még, kit sorsa messzesodrott	Ny	
Ország, jaj lát-e		ÖV
9. hajlék	Ny	
11. S szebb mint e durva márvány, palád, az		
enyhekék	Ny	
12. latinnál	Ny	ÖV
13. Palatinnál	Ny	ÖV
14. honni lég	Ny	

C. L. a *Ballada* (François Villon), *Szonett Heléna számára* (Pierre de Ronsard), *A művészet* (Théophile Gautier), az *Előhang* és az *Exotikus illat* (Charles Baudelaire) jegyzetét. — Az ÖV-ban du Bellay születési dátuma pontatlan, mi a helyes évszámot közöljük. — L. az I. kötetben a *Lomha gályán* jegyzetét.

Pierre de Ronsard (1524—1585)

5. SZONETT, HELÉNA SZÁMÁRA (A Hélène)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. II. 675—76. l.) jelent meg.

B. 1. Ön s este,	Ny	ÖV
3. <i>Verseim dudolgatja s</i> mélázón mondja majd:	Ny	
4. valék én,	Ny	
6. buzgóság s főt	Ny	ÖV
7. fölneszel s	Ny	ÖV

9. már s merő	Ny	ÖV
10. Mirtusok		ÖV
11. görnyedő	Ny	
12. szerelmem s	Ny	ÖV
olvad,	Ny	
olvad, —		ÖV
13. Óh, higgyen		ÖV
Óh higgyen	Ny	

C. Az ÖV utószavából: A *Pléiade* nevű költői csoport lelke, Ronsard, Stuart Mária kedvence, uávaronci szerelmek platonikus szonettjeiben paléozza búdjós kedvességűvé a francia rímeket; Pléiade-beli társa, Du Bellay, egy kardinális unokaöccse és kísérője, aki több éves római távollét messziségeiből sóhajt az elhagyott édes anzevin vidék felé; Desportes, III. Henrik nagyrabecsült házi poétája; De Saint-Amand egyik főúr után a másíknak szegődik világkóbor cimboracsatlósává. Mindegyiknek tagadhatatlanul komoly lírai értékei vannak: Ronsard meleg és üde, Du Bellay finoman fanyar és önkénytelenül el-elméldzó, Desportes nagy szárnyak próbálgatója, De Saint-Amand valóságos rézkarc-technika megkapó realizmusú mestere, — érdemes egy-egy szép, öröknek maradó versükkel megbarátkozni. A nagy lírai felszabadulás ideje azonban csak századok múlva következik el a francia lírában, mikor a francia retorika már kiélte magát a klasszikus tragédiákban és a romantikus versgörgetegeekben.

Ronsard-nak ezt a szonettjét Nagy Zoltán, a költő barátja, már korábban lefordította. Fordítása így kezdődik:

Ha majd öreg lesz, este, mikor a gyertya ég,
S ott ül majd, Asszonyom, a tűzhely mellett fonva ...

A fordítás A Hét-ben jelent meg (1910. 72. 1.). — A formát illetően Tóth Árpád az ÖV Előszavában ezt írja: A régebbi fordításokban, főleg a francia alexandrinus átültetésében, a szabadabb sorlíktetést alkalmaztam, s mellőztem a férfi és nőrímek kérlelhetetlen váltakozását. Ennek talán volt is némi jogosultsága: érzésem szerint volt benne valami belformai hűség. A Ronsard-kori francia versek még csak ismerkedőben voltak a későbbi megmerevült szabályokkal, a legújabbkori szimbolista költemények pedig tudatosan szakítottak is velük. Ezeknek szabadabb lebegését a magyar átültetésben is éreztetni kellett valahogy, s ennek a célnak igyekezett, szinte ösztönszerűen, közelébe férközni fiatalabbkori fordításaim kedvemrevaló „nibelungizálása”. — L. még a *Ballada* (François Villon), A művészet (Théophile Gautier), az *Előhang* és az *Exotikus illat* (Charles Baudelaire) jegyzeteit és Németh László Tóth Árpád c. cikkét (Erdélyi Helikon, 1928. 485—91. 1.). — A Szabó Dezső szerkesztette Auróra 1923. júniusi számában k jegyű író foglalkozik az *Örök Virágokkal*. A cikk igen elismerő, de ez a mondat is benne áll: „....Egyetlen kis kérdésünk volna. Versben a vous-t ne fordítsa sohase Önnel, kegyed-del, hanem te-vel. Bizonyísten így kell fordítani. Így kívánja a két nyelv szelleme s napjainkban, mikor olyan kevés szellem van, nem szabad egyszerre két szellem kívánságát megtagadni.” — L. az I. kötetben a *Lomha gályán* jegyzetét.

Philippe Desportes (1546—1606)

6. IKÁRUSZ

A. Az ÖV szövegét követjük. A vers Desportes *Les Amours D'Hipolyte* c. művének nyitó szonettje. Ott cím nélkül. Első sora: „Icare est cheut icy, le jeune audacieux...”

B. 14. ily dicső s

ÖV

C. L. a *Ballada* (François Villon) és a *Szonett, Heléna számára* (Pierre de Ronsard) jegyzetét.

Marc-Antoine de Saint Amand (1594—1661)

7. TÉKOZLÓK (Les goinfres)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban megjelent a Ny-ban (1916. II. 676. l.) Itt a fordítás címe: *Szonett a tékozló fiúkról.*

B.	1. Egy vackon <i>hálni</i> hárman,	Ny	
	2. <i>Télvizen, oly szobában, mely annak is csak kamra,</i>	Ny	
	3. <i>amíg körül a lomra</i>	Ny	
	4. <i>kerekül;</i>	Ny	
	<i>kerekül, —</i>		ÖV
	6. <i>gyomra</i>	Ny	
	8. <i>ásít s</i>	Ny	ÖV
	<i>gyúl;</i>	Ny	
	<i>gyúl, —</i>		ÖV
	10. <i>És elnyűtt ócska rongyot</i>	Ny	
	11. <i>bunda;</i>	Ny	
	<i>bunda, —</i>		ÖV
	12. <i>Vén zsémbes</i>		ÖV
	13. <i>istent s</i>	Ny	ÖV

C. L. a *Szonett, Heléna számára* (Pierre de Ronsard), *A művészet* (Théophile Gautier), az *Előhang* és az *Exotikus illat* (Charles Baudelaire) jegyzetét. — L. még Németh László: Tóth Árpád. Erdélyi Helikon, 1928. 485—91. l. — A költő neve Saint-Amant változatban is ismeretes. — L. az 1. kötetben a *Lomha gályán* jegyzetét.

8. PIPÁZVA (La pipe)

A. Az ÖV szövegét követjük.

B.	1. <i>kezembe</i>	ÖV
	6. <i>így súg és</i>	ÖV
	7. <i>röpít s</i>	ÖV
	10. <i>mindahány</i>	ÖV
	13. <i>dohány, meg</i>	ÖV

C. L. a *Szonett, Heléna számára* (Pierre de Ronsard) és *A művészet* (Théophile Gautier) c. versek jegyzetét.

9. L'ALLEGRO (L'Allegro)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. I. 381—82. l.) jelent meg. Később Tóth Árpád többi Milton-fordításával együtt megjelent a ML I. sorozatának hetedik számaként is. A kötet címlapjának szövege: „John Milton — Kisebb — Költemények — fordította Tóth Árpád — Gyomán, MCMXXI. Kner Izidor könyvnyomtató betűivel.” A kolofon szövege: „John Milton (1608—1674.) Kisebb költeményeit (Minor Poems) angol eredetiből magyarra fordította Tóth Árpád, sajtó alá rendezte mint a Monumenta Literarum I. sorozatának 7. számát Király György. A könyv tipográfiai elrendezését, valamint a kereteket és a fejléceket, a Kozma Lajos által rajzolt díszítő elemek felhasználásával a XVII-ik századbeli könyvnyomtatás szellemében Kner Imre tervezte. Nyomtatta és kiadta Kner Izidor könyvnyomtató, Gyoma, 1921. Merített papiroson 60 számozott, famentes papiroson 600 példányban.” — Egy nyomdai kéziratát ismerjük (k_1), hat sárgult papírlapon ceruzával írott szöveg, az első lapon nyomdai jelzések láthatók. A kéziratot Tóth Árpád aláírásával látta el. Az aláírás alatt egy, a lap aljáig húzódó nyilat látunk, mellette a folytatás szó rövidítését: *folyt.* Mivel az *Il Penseroso* nyomdai kézírata teljesen azonos külsőségeket mutat, s ennél a kéziratnál a lapok számozása a 7. számmal kezdődik, nyilvánvalóan egyszerre, valószínűleg a Ny számára készített kéziratokról van szó. Hasonló papírlapon, ceruzával írott variánsait olvashatjuk a 105—106., hátlapján a 115—116. soroknak (k_2), egy másik, hasonló lapon ugyancsak ceruzával írott variánsait a 125—152. soroknak (k_3). A kéziratok a Tóth-család birtokában vannak.

B.	1. rútna,	Ny		
	3. bújdokol	k_1	Ny	ML, ÖV
	6. vár,	k_1		ML, ÖV
	11. színe	k_1	Ny	ML, ÖV
	12. Euphrosyne	k_1	Ny	ML, ÖV
	15. (s még két Gráciát)	k_1	Ny	ML, ÖV
	17. Vagy, — más regés szó mást zenél, —	k_1	Ny	ML, ÖV
	20. mezőn	k_1	Ny	ML, ÖV
	22. ágyuk s	k_1	Ny	ML, ÖV
	23. rájuk s	k_1	Ny	ML, ÖV
	25. Tündér s	k_1	Ny	ML, ÖV
	26. s a Gúny a			ML,
	27. Tréfa, a	k_1		ML,
	29. lágy	k_1	Ny	ML, ÖV
	30. ágy, —	k_1	Ny	ML, ÖV
	31. kerget és	k_1	Ny	ML, ÖV
	35. fűzve	k_1	Ny	ML, ÖV
	37. Jöjj s	k_1	Ny	ML, ÖV
	44. pirúl	k_1	Ny	ML,
	51. lépeget	k_1	Ny	ML, ÖV
	53. szól s	k_1	Ny	ML, ÖV

54. valahol	k ₁	Ny	ML	ÖV
56. viszhang	k ₁	Ny	ML	ÖV
60. A város és	k ₁	Ny	ML	ÖV
74. menhelye,	k ₁	Ny	ML	
79. pihen	k ₁	Ny	ML	ÖV
85. Vig Corydon s	k ₁	Ny	ML	ÖV
91. peremén	k ₁	Ny	ML	ÖV
98. lapdát	k ₁	Ny		ÖV
99. hosszú nap			ML	ÖV
102. vig regét	k ₁	Ny		
103. esett, —	k ₁	Ny	ML	ÖV
105—106. [S a klastromsöntés] <A Barát-lámpás>-ban meg férjura				
Meséli, mint lelt árny-cséplős, fura	k ₂			
110. becammogott	k ₁	Ny	ML	ÖV
113. szakállt	k ₁	Ny	ML	ÖV
115—116. (A k ₂ e sorokra vonatkozó teljes szövege:)				
Aztán csönd... kiki ágyba bú...				
[Atzán csönd... szűnik a mese]				
S [szemükre]				
[halk] álmot [rájuk] <halk szél>				
[szárnya] szuszogva (?) fú				
S halk altatót szél [ajka] <sipja> fú...				
121. tűz-ijjakat	k ₁	Ny	ML	ÖV
122. szemük s	k ₁	Ny	ML	ÖV
123. hegye s	k ₁	Ny	ML	ÖV
125—152. (A k ₃ szövegét teljes egészében közöljük:)				
Itt H y m e n [t gyakran meglesem] <táncát [látom én] hadd lesem,>				

[Sáfrány-ruhás]

[Jön, friss] Fáklyásan, sáfrány-leplesen

Jön, s pompa, ünnep, karnevál

[Kiséri, maszkos]

[Gyúl százege] Zeng s maszkos antik[mézü] <ízü> bál,

[Minőt] [Mit egy ifjú poéta lát lát, ha álma,]

<Mintha egy ifju költő anda álma>

Mint hűs parton, valóra válva

[Ha nyári este]

[Bolyong nyáresti partfokon]

[Egy] Ifjú költő nyáresti álma

Mint ifjú költő [nyári] [<anda>] [<nyári>] <anda> álma

[Ha nyári estén élni]

[esti parton]

[Ha míg bolyong] [valóra] (?) valóra válva

[Mik bo] (sic)

[Ha míg nyárestén]

Nyáresti [partokon] <partfokon> valóra válva.

És hát a színház! az ne vonzzon,

[Ha tanult verset]

Hi a tudós-[kothurnuson] jár (sic) <mértékü Jonson,>
S édes Shakespeare, Fantázia,

[Vad erdő]

[Vad] <Szüz, erdői-> [dalú] <Szüzerdő-hangú, vad> fia!

a Gond[ok] [<fája>] hiába hiába nyers,

Igy, így, [hogy hozzám gond se érjen,]

[Édes lyá] ének fonjon

[Mar.] <Harap,> (?) hogyha halk dal, Lydiában

Tanúlt bájjal font át, s örök

Verseket [fogtak] [<sorok (?) zengő> gyönyörök]

[Rabul fognak] lelkemre ha

(olvashatatlanul törölt szó)

[Ringatnak,] [Lágyan] fordulón,

Édes bilincsbe nem mulón,

Ha lyá báju dal s drága vers,

Mit az idő el nem temet,

[Áthatja vágyó] (?) <Megvéd s áthatja> lelkemet

[Míg lassú hangja] zenge fordul (sic)

[S lágy lejtése]

[S köré édes]

[Édes]

[Édes bilincs közt fordul]

[És] [Míg] Míg lassú <lágy> lejtése [zengve] <lengve> fordul

[S] <A> [rab] <zárt> édesség[e rám] <mind> kicsordul

[S vigyázva, lenge] <S ömlik a ritmus-> labyrint

Halk útain

[Az olvadt hang]

[Ravasz] [<Finom kanyarján kedv szerint,]

[S minden komor láncot leold,]

<S bús lánc közt résreelve,>

S [fel az] <liheg az> <S kilép> az összhang [drága] <rejtett>
lelke

S vigyázva, csínján, olvatag

[Labirinthjában]

Halk útvesztőin úgy kanyarg,

Míg minden [lánc lassan] <bús bilincs> lefejlík

S az összhang drága lelke sejlik.

S halk útvesztőkön olvatag

Vigyázva, csínján úgy halad,

Mint

S [lassan] lassú kanyarral mind a szüzi

[Édes báj láncait k] (sic)

Rab [édesség] [<érzések>] <édesség> láncot kifűzi

[S vigyázva, csínján, úgy halad]

Kanyargó mentén [úgy halad] olvatag,

[A Labirint] Az olvatag

[Egy (?) olvadt hang a dús mederben]

Hogy olvatag útja alatt

Lefejlík a [bilincs] [<lélek>] bilincse (sic)

S [kilép] kilép az összhang rejtett lelke.

127. Jön s dárídó
 139. lassu lágy
 140. kicsordúl
 143. lefejlik
 144. sejlik
 145. zenét
 147. asphodélos-ágyon
 152. add meg s

k ₁	Ny	ML	ÖV
k ₁	Ny	ML	
k ₁	Ny	ML	ÖV
k ₁	Ny	ML	ÖV
k ₁	Ny	ML	
k ₁	Ny	ML	ÖV
k ₁	Ny	ML	ÖV
k ₁	Ny	ML	ÖV

(Az Öröm szót ebben a sorban egyik lelőhelyen sem emelte ki tipográfiailag Tóth Árpád.)

C. Az ÖV utószavából: *Az angolok közül Milton-t találja meg legelőször a jelen könyvecske lapozgatója. A L'Allegro és Il Penseroso Miltonját, aki még nem volt komor és vak, hanem csillogó, fiatal szeméibe Olaszország szépségeit itta fel. Ezek a versek nemcsak az angol költészetnek, hanem az egész világirodalomnak is csodálatos remekei: tömörség, elcsapongás, báj, fenség, szín, elegancia, lendület bámulatosan hangszerelt teljessége él bennük örök életet.* — Milton a *L'Allegro* és *Il Penseroso* c. verseiben két egymással ellentétes, egymást kiegészítő hangulat, élettempó lírai rajzát adja. A költemények hangulatát, jelentését frappánsan kifejező címeket a zenei tempót jelző olasz műszavak közül vette. Az első — *allegro* élénken, frissen — általánosan elfogadott és alkalmazott, a második — *penseroso* (ma: *pensieroso*); melankolikusan, elgondolkodva — ritkábban előforduló műszó. L. még Lutter Tibor: John Milton. 77–78. l. — A ML-ban megjelent kötet tartalomjegyzéke („Mutató-táblája”): *L'Allegro, Il Penseroso, Lycidas, A csalogányhoz, Lawrence úrhoz, Mikor ostrom fenyegette a várost, Cyriac Skinnerhez, A vak szonettje.* — Tóth Árpád Bródy Pálhoz írott leveleiből: (Budapest, 1920. febr. 27.) *Dolgozatok, mostanában két hosszú Milton-verset fordítottam, Nyugat-cikkeket meg figyelőket firkálok . . . (Budapest, 1921. V/13. p.)* (Itt pén-teket jelöl a p. betű.) — *Mit írjak még? Sok baj van, cseléd nincs. Rohanok a Centrálba, Király Gyurihoz, Milton-részletért.* Ez az utóbbi megjegyzés nyilván a ML Milton-füzetére vonatkozik már. — L. még az *Aucasin és Nicolette* jegyzetét és Németh László: Tóth Árpád. Erdélyi Helikon, 1928. 485–91. l. — Az 58. sorhoz: a Phyllis név a szöveg szerinti helyesírásban fordul elő Tóth Árpád fordításában.

10. IL, PENSEROSO (Il Penseroso)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. I. 383–84. l.) és a ML I. sorozatának 7. számában jelent meg. Három kéziratát ismerjük. Egy régi notesz kemény fedőlapjai között, kitépott lapokon olvashatjuk az első két kézirat szövegét Baudelaire-versek kéziratának szomszédságában. A kéziratcsomót 1920-as levelek között találták. k₁: tíz kockás papírlapon, ceruzával írott, sokjavításos változat, sok helyütt angol–magyar szöszedettel megtűzdelve. A cím fölött dátum: 1920. II. 13. k₂: hét kockás papírlapon, ugyancsak ceruzával írott tisztább változat. Az utolsó lap tisztán maradt oldalán az

Eljött az óra, melyben fordul szíve . . . c. Dante-töredék kusza, lila tintával írott kéziratát olvashatjuk. k₃: nyomdai kézirat, hét sárgult papírlapon ceruzával írott szöveg. (L. a *L'Allegro* nyomdai kéziratára vonatkozó jegyzetet.) A kéziratok a Tóth-család birtokában vannak.

B. (Az első két kéziratot eredeti állapotának megfelelően közöljük.)

k₁: 920 II/13 —

II Penseroso

— Milton —

[Öröm! hess! csúf csalo!]

(Az előző lap üresen hagyott oldalán — tulajdonképpen ez a kézirat első lapja — térben megfelelő helyen olvashatjuk a korrigált sorváltozatot:)

<Hess, Jókedv! csúf csalo!>

Te Téboly fattya, kinek atyja sincs!

Kincsed de dőre kincs!

Lomod bölcs elmét tömni nem való!

[Légy rest agy háborá]

Csak lessen lomha agy,

Míg anda vágyán tünde kép pereg,

Töméntelen sereg,

[Mint rezge por, [ha rá fényt hő nap ad] ha fénykévéen tapad]

Vagy halk álomcsapat

<Kit Morpheus vezet s kerengni hagy>

Morpheus víg népe s lenge tábora.

(Az utolsó három sor (8—10. sorok) javított változatát ugyancsak az előző oldal megfelelő helyén olvashatjuk:)

<Mint napfénykévék [táncoló] <rezge víg> pora

Vagy álmok híg sora

Kit Morpheus vezet [s ránc hagy] s kerengni hagy,
[ringatag.]>

Ám halld, [köszöntőn zengni számat,]

dalom felzeng utánad,

Bölcs, áldott, [égi] úrnőnk, [Bánat!] Szent Bubánat!

Kinek tűz-orcád fényiben

Vakká válnék a földi szem,

Hogy hát ne öld el idegét,

Fekete, bölcs szín hidegét

Öltéd, s vagy [drága] <tiszta> fekete,

Mint Memnon húga lehete,

Vagy a néger királyi lány,

[Ki fényben (??) hitte hogy] silány

A csillagszép, kihez

[Bájához,] <Hozzá> képest a szép najádraj.

S te minánnél szebb vagy és dicsőbb faj:

(Az utolsó két sorhoz (21—22. sorok) ismét az előző oldalon olvashatjuk a végleges változatot:)

<[Hozzá képest] <volt, úgy hívé> a sellők [sima] teste,

De rangodat feljebb keresd te:>

Fényfűrtű Vesta szüle rég

Saturnnak pusztá volt az ég,

S Saturn bár Vesta atyja volt,
Az ily frigy még nem vala folt.
Gyakorta kékbe forrt a lelkük,
[Lugas meg tisztás] <Fénylő berek s völgy> volt a
telkük,

S erdős Idán, mély lomb megett
Zeüs még nem volt rettegett.
Jöjj, méla Papnő, hűs, szelíd,
Kivel csend s béke közelit,

(Lap szélén az utolsó két sor változata:)

Jöjj, méla Papnő, szent ború
Komoly bájával szomorú,
Jöjj, vonjon bús bibor ruhád
Uszályt, [méltóságos] <királyi düst s> puhát,
Mig Cyprus-kendőd árnya száll,
Hol szűzin rejtezik a váll.

(Lap szélén az utolsó két sor változatai:)

[Mig Cyprus kendős (?) homály]

[Alá rejtőz a szende váll] (?)

búvik

[Mig szűzi vállaid felett]

[Mig] Lágy Cyprus-kendőd fényt feled,

Szemérmes vállaid felett.

Jöjj, mint szokásod; lassú szép

Járással, mely ütemre lép,

S [szemed] <szemmel,> mely andán néz eget,

S tükrén lánglélek nézeget.

[S] Szent révületben [majd] <igy> megállj,

(Olvashatatlanul törölt szavak után) Feledkezön márványra válj,

[Amig] Mig [komor](?) [bús] <mély> tekinteted süket

Önsúlya föld felé süllyed.

[Jöjjön veled] tiszta Csend s a

Kisérjen [halk Nyugvás <és>] Béke

Kisérjen

S szikár Bőjt, istenek vendége

Ki ott ül, mig zengőn örül

A múzsaraj Zeus körül.

S Legyen veled a Magány[os] kéje,

Kinek kedves a kertek [mélye,] éje,

De hozd el legfőképen őt,

Az arany szárnyon Lebbenőt;

S tűztrónja reszkető rubin

S ő a Merengő Cherubin.

(Az utolsó két sort felcserélő jellel kapcsolta össze T. Á. majd lap-
szélre írta új változatát:)

[Kinek] <Ki> tűztrónján [messze] <ragyogva> leng és

Kinek cherúb-neve Merengés.

riassz

[Jöjj és riadjon]

S zengjen [S riassz, neszeljen] a néma Csenl,

[Riaszd, s zengjen a]
 Amelybe Philoméla cseng
 S édesbús hangja [el se múl] oly remek
 [A zordon] <Az> Éj [már] <zord kedve> kisimúl
 S a zord Éj-arc már kisimúl,

(Itt van vége a második kéziratlapnak. A ceruzával írott szövegben elég sok tintával írott javítás, törlés van, a 46–58. sorokat teljesen tintával írta a költő. Ezután eléggé szakadozottá válik a kézirat, ceruzával, majd tintával írott változatait olvashatjuk újra a költemény 11. sora után következő szövegrészeknek, s csak e változatok után folytatódik tovább a költemény.)

23–24. Egykor fényfürtű Vesta szült

Saturnnak, aki a

11–24. Ám [üdv neked]

halld [köszöntő

számát]

[hozsannámat]

köszöntve zengni számát,

[Én Szent] én [bölcs] <Bölcs> áldott égi [úrnőm] <úrnők>
 Bánat!

Kinek szent orcád [úgy ragyog] <fényiben>

[Hogy el ne bírja] <Vakká válnék> földi szem, (sic)

S ezért gyarló szemünk [elé,] ha lát,

[Halk Bölcsesség ébenszínét]

[Orcád] Halk Bölcsesség éjjátyolát

S ezért szemünkbe zárva te,

Bölcs színnel lettél fekete, setét

[S hogy hát szemünk] ne ölje el

[hogy hogy lásson földi szem]

[S ezért, gyarló szemünk, ha lát]

idegét

[Éjszinnel]

Arcod bölcs [éjszinnel fedéd] éjszint ölte fel,

Hogy hát ne öld el idegét

[Bölcs színnel öltéd] <Fekete, bölcs szín> hidegét,

Öltéd, s vagy drága [szerecsen,] fekete,

Mint Memnon [nővére sem] <[lánya] huga lehete,>

Vagy [a fénylő, ethióp lány] ama fénylő szerecsen

Leány, aki és szeretni (??)

Szebb [volt, úgy hitte] <vágyott lenni> mint a [nimfák,]

[nájádok,]

[De néked égibb vér a]

[büszkébb [a] <vér>családod]

De [magasra fut] <néked szent> családja-indád,

[Feljebb kuszik — a régi <mert tested>] Vesta, a szűz]

Régibb : az ő, fényfürtű

[A bús Saturn kedvére (??) hozta.]

[Ősibb : a lángfürtű Vesta volt,]

[Ki egykor Saturnust] zord

41–44. [Igy, elmerengve majd] <S szent révületben itt> megállj

[És drága szent] Borongó, hűs márványra válj,

Amíg tekinteted
[Míg ónsúlyú, <lassú> tekintetüket]
[szemed]

[Lassan a [Súllyal] Bús súlya föld felé süllyed.
27–30. Gyakorta [ot Satur] (sic) [<összeforrt>] <kéjbe forrt>
a lelkük

Lugas meg tisztás volt a telkük,
S erdős Idán, árnyas [berek] lomb
[Mikor Zeus még nem parancsolt.]
S [Zeus még nem volt szörnyű úr.] Zeustől még senki se félt.
[S lombos Ida árnya] <S erdős Idán, hűs lomb> megett
S Zeus még nem volt rettegett.

37–40. megszokott halk járással,

Jöjj, mint szokásod,
[Egyenlete] (sic) s merengve ring
Lépted egy ütemre ring
komoly

s mint szokásod, [járj] <halk,> kimért
Komoly <kimért> [ütemre lép]
merengve szép

[Komoly ritmusra] lejtésre [ritmus]

[Ritmusra] [jár] [anda térd]

[Lépésre]

Bájjal hajol

Egyenletes,

[lábad lassú] <anda> szép
Jöjj, [mint szokásod s lejtve lép]

[A láb s merengve szép]

[S járása mért s lassu]

[kimért járás]

[Lábad kimért] <Jarással, mely> ütemre lép

S szemed [tünődve] <míg [andán] mélán> néz eget,

[S fényén tüzelked] <Tükrén lánglelked> nézeget.

(Itt van vége a 3. kéziratlapnak.)

19–26. Vagy [a fénylő ethiópi lány,] a[z [éjkeblü] <ében>] néger
királyi lány

[Ki úgy hívé, hozzá silány]

[Minden (??) najádok szépséges teste]

[A hűs najádok síma teste]

Ki fénylőn hitte, hogy silány

[Hozzá a tenger sok najádja.]

Hozzá képest a [hableány] <szép najád>-raj.

S te mindnél szebb vagy és csodásb faj.

[Ős Vesta]

[Saturnnak téged egy]

[Téged Saturnnak egykoron]

Fényfürtű Vesta szüle rég

Saturnnak, [árva] <puszta> volt az ég,

[S bár] [Vestának] <S> Saturn <bár Vestánk> atyja volt,

[De nem volt] <Az ily frigy> még [ily frigybe] <nem vala> folt.

S Saturn bár Vesta atyja volt,
 Az ily frigy még nem vala folt.
 Hozzá képest a vízi [sellő] [tündér,] sellők teste.
 [S te mindnél szebb vagy s mindnél régibb]
 De rangodat feljebb keresd te:

31—36. sorok.:

Jöjj, méla Papnő, hús, [kegyes,] szelid,
 [Nyugodt]
 [Ki halkan, békén köze] (sic)
 [Veled] S áhitat [és csend] közelít,
 Kivel csend s béke
 Jöjj, s vonjon bús bibor ruhád
 [Királynői] uszályt, [királynősen] <méltóságos> puhát,
 Mig [éjszín] Cyprus-[kendőd éje] hull
 [árny-szín] fátyolod
 [Fedezze Finom válladat] árny
 Finom <szép> válladról [leleng] (??)
 Finom válladra fátyolul.
 Mig cyprus-árnyszín[t fátyolul] keszkenő,
 [Mig finom vállad lágy alul] (??)
 [Halk vállad ringtán] (??) rezzenő
 S [halk] <szemérmes> vállad [fedje] rezzenő
 Fátyol f cyprus-szín keszkenő. (sic)
 [Mig cyprus-árnyszínű setét,] S éjszínű cyprus-szöveted
 Vállad szemérmét fedni véd
 Mig cyprus kendőd árnya száll,
 Hol szűzín rejtezik a váll.

(A 45. sortól kezdődően többé-kevésbé összefüggően következnek a fordítás sorai.)

[És] Jöjj, s hozd a halk Csöndet s a Békét
 S az istenek józan vendégét

(olvashatatlanul törölt szótöredékek után:)

Kísérjen néma Csönd és Béke
 S (Itt van vége a 4. kéziratlapnak.)
 S szikár Böjt,

a szelid Csend,

Kísérjen [<anda>] [<barna>] (??) <szelid [anda] Csönd s>
 [Csönd s a] Béke

S jöjjön

S a [Böjt,] [<Mérték, >] [<böjtös Rend>], [az] <bús Böjt, ki>
 istenek vendége,

[Ki hallja, hogy [dalban] <zengőn> örül]

[A muzsakör Zeus körül.]

Ha Mikor [Zeus trónja körül] [a Muzsáknak örül]

[Ha Muzsa zeng Zeus körül] [Az égi raj az Úr körül.]

[A (olvashatatlanul törölt szó) kör Muzsáknak örül.]

[szent kör]

Ki ott ül, míg zengőn örül

A muzsaraj Zeus körül.

Ki [veszkető] <izzó> trónján fennlebeg,

Kísérjen [a szelíd Csend s] <halk Nyugvás és> Béke,
 S szikár Bőjt, istenek vendége
 [Míg Zeus oltára körül]
 [A Múzsák éneke örül]
 Ki ott ül, míg zengőn örül
 A múzsaraj Zeus körül.
 S legyen veled a Magány kéje,
 [Pompás ba] Melynek kedves a kertek mélye, (sic)
 De hozd el legfőképen Őt
 Az arany szárnyon [szegdelőt] [<szökdelőt>] lebbenőt;
 Ki [Zeus tüzkocsijának int] láng-kocsival <jó> útra int,
 [stációt]

A szemlélődő Cherubint
 A Cherúb Kontemplációt.

Mutat a

Ki lángkocsit [jó útra int] <vezetni jó>, (?)

[A Szemlélődő Cherubint]

Mert ő a Kontempláció.

[Míg] (?)

[Ki láng-utat]

Ki leng [a] láng trón felett,

A [cherúb] szemlélődő Képzelet.

(Az utolsó két sort keresztben többször áthúzta T. Á.)

[Kinek] <Tűz->trónja [izzó] <reszkető> rubin[t],

S ő a Merengő Cherubin.

[A nem] (sic)

[S riaszd fel, jöjjön] <S riaszd, neszeljen a> néma Csend,

[És hív.]

Amelybe Philoméla zeng,

[Oly édesen] [Mely] bús[an, telten el] <édes hangja el> se múlt,

[Míg az <a zord>] Éj [bús homloka] [<zord arca>] S az Éj
 már> kisimúl a zordon

Mondhatlan búsan s édesen

S az Éj zord arca kisimúl.

[S a néma Csendet, [jőjj, riaszd] zengni verd]

Míg [Philoméla] bús panaszt

S riaszd: neszeljen néma Csend,

[Míg] <Amelybe> Philoméla cseng

Oly Édes bús mondhatatlanul

S a zord Éjt (Az 5. kéziratlap vége.)

Igy jöjj s [neszeljen [rá a] [<már a>] <tiszta>] <majd felremeg
 a> Csend,

[És] Mert Philoméla [dala cseng] <zord> remek

Édesbús[an mint soha még,] dalt, mely el se múlt

[S a zordon Éj arca kisimúl]

S a [zord] <zord> Éj-[arc már] [<redő már> kisimúl] arc
 elsimúl

[Még] [Sárkányfo] (sic! fölötte olvashatatlanul törölt szó)

[S kedvenc] <Míg vén> tölgyéhez inti a

Sárkány-fogatot Cynthia.

[Édes madár!]

Madárkám, te, ki futsz a kétes

Zajoktól, [bus[zenéhez] <zenéd,>] <oh te búsan> édes,

(A következő három sorból csak töredékek olvashatók:)

Az esti
Gyakorta várom én dalod,
[Míg esti erdőn andalog]

[Míg esti erdőn andalog]

[Míg esti erdőn andalog]

[Híved] Gyakorta várok [esti] <halk> dalodra.

S ha nem szólsz, árván bolygok én

A [tisztás] tág szántó (??) [kaszált] <nyesett> fűvén

(A sor eleje olvashatatlan) fű közt andalog

Elnézve, hogy a [lenge] <nyarga> hold

Már mily magasra lovagolt.

[S megáll [amilyen] mint] S most eltévesztve az utat,
réveteg

[S zenitjén szétkutat]

[Mint egy szegény eltévedett]

[Mert] [A tág égen] A pusztá égen szétkutat.

[Az ég pusztáján réveteg]

[Mint tévedt vándor az utat.]

[S olykor fejét] [Billent] (sic)

És néha bús főt billeget,

Kerülve gyapjas felleget.

Gyakorta [lankán ballagok]

[domboldalon]

némely halk halom

[Míg] <Ormán> [az esti] [távol] [<szelid>] <késő> harang-
dalon

Tünődöm, [széles víz] <mely tág messzi> part

Felől felém [meghalni] <zokogva> tart.

Vagy hogyha [bent tart bús idő] [zord idő bezár] zord idő
bezár,

Magányos rejtek[em maraszt] csöndje vár,

Hol [halkan izzik] [<halk>] <halkan izzik a> parázs [és szó]

A fény is [árny-leckét tanul] csupa árny varázs,

S a léha zajtól szűz helyen

Csak [a] tücsök <zeng> a tűzhelyen.

Vagy [<álmos>] <álmos> [éji] őr [álmos dala [megy el,]
dudol] dala vigyáz,

[Hogy tüzre vizre jól vigyázz]

[Ki álmos dall]

[Amíg pihen] [<Hogy ránk ne törjön>] az éji gyász [<Hogy
bajt le lásson> az éji ház.]

Amíg pihen

[Vagy lámpám éjjelen]

[Magas toronyban éjj velem,]

Éjjféli kék szebb van-e még?

Magas tornyomban lámpa ég,

S míg fordul a vén Medve fenn,

Jó Trismegistost kedvelem,

Vagy Plátót búvom: mily csodák,

[Uj földek] (?) Világából lőn [messzi] <nyílni> tág

[Dús s [halhatlan] <örök>] <Nagy> lelke, [feledve] <elhagy-
ván a> rest

[Hüvellyét] <Húsházat,> mely a földi test.

(Itt van vége a 6. kéziratlapnak. A következő oldal elején a kéz-
iratot angol–magyar szójegyzék szakítja meg.)

[Kutatni] <Idézni> néha vágy fon át,

Tűz, lég, föld, [tenger] <sok-sok> démonát

Akiknek [szavát hűn érti meg] [szavára hűn halad] hiven
szótfogad

[A planéták és elemek]

[S sok s elemet]

[A nagy elem- s] <Minden elem s> planéta-had

[Olykor meg a][<Vagy a>] <Vagy dús> [tragédiát] <tragédia
[szavát] lesem> jelen

[Idézek, hogy]

[Hívom,] pálcáját s köntösét

Elém <jön [pálcásan]> [dús] jogarral, leplesen

S kél S Thébát [szent (?) apja] s Pelops népe már

S az isteni trójai vár,

(Rövid angol–magyar szójegyzék után folytatódik a kézirat.)

Meg Mit [ámbár csak] néhanap

szépet [mit az új]

[bár] ritkán, [későbbi]

[Vagy, míg] (?)

kor [a dicső színpadra vet.]

[Koturnusos]

[a dicső]

[szépet a színpadra]

Az új[<abb>] színpad [sziné] kap. (sic)

[művésze]

[barátja]

művésze

Ujabb

(Angol–magyar szójegyzék után folytatódik a kézirat.)

[Jöjj] Tedd, méla Szűz, [idézd fel] élembe keljen

[Musaeust]

Berkén Musaeus s énekeljen,

S [zengjen] <trillázzon> orpheusi lant,

[Mely egykor Plutót is] alant

[Hol is sírt]

[Plutó arca oly reszkető volt]

is ott

[Vaskönny csord] (sic)

[S arcán vascsöppü könny eredt,] (sic)

S [engedett] a szívnek szeret (sic)

Vascsöppü könnyet [pergete] sírt

[S a nőt kiadta a Pokol]

[S [szerelm] (sic) a kérő szívnek engedett] vala

S poklon győzött a szerelem

Vascsoöppü könnyre [sírni] lágy (??)

S [a Poklot legyőzte a] <győzött a bús szerelmi> Vágy

Melytől Plutó is ott alant

Vascsoöppü könnyet [ontva lágy] hullni hágy

S [legyőzi Poklát méla] <a Poklon győz a földi> Vágy

[S lebegjen fel a drága arc]

[Ki]

S keljen [ki félbehagy] a drága töredék

[Dallal]

Szerzője [<hős Cambuscant dalolt>] [dalban] <zengni> a derék

Cambuscant, Cambellt s Algarsifet,

S kinek neje Canacé (A 7. kéziratlap vége.)

(Angol—magyar szójegyzék után a 96—102. sorok tisztább változatát olvashatjuk.)

Olykor [a dús Tragédia] dicső vendégem a

[Pálcás, leples]

Leples, pálcás Tragédia,

Pelops és Théba serege,

S a trójai dicső rege,

Meg ami szépet néhanap,

Új színpadok művésze kap.

(Ezt az összefüggő szövegrészt a költő keresztben áthúzta, s ezután folytatódik a 109. sortól a kézirat.)

S keljen [folytatni] fél-dalát,

[Ki Cambuscan diadalát]

S Cambuscant, Cambellt s az arát,

Cambellt

Cam

Agarsife, Cambell (sic)

S mily ritka gyűrű s tükör övé

(Ezt a szövegrészt is áthúzta T. Á.)

Cambuscant, Cambellt, Algarsifet,

S Canacét, az arát, s a rejtett

[Csodájú] Titkú gyűrűt s [tükört] tükört s a vad

[S a lovat, amely sárgaréz]

[híres sárgaréz-lovat,]

[táltos]

[Merő rést] sárgaréz

[Réztestű]

Táltost, a

Kin tatár [kán] császár lovagolt —

Oh minden költőt, aki volt,

Idézz, [pompás,] <minden> zengő regét,

Tornák, [nyert jelek] <troféák> seregét,

[Dús]

[S varázsol] (??) [Varázsolt ligetet,] Varázst, mely bús
erdőkön ül,

[Mit el se hisz, míg hall a fül.]
 [S mely több, mint amit vár] [*⟨Mindent, mi több mit vár⟩*
S mit hitetlenül hisz a fül. a fül]
 Így látsz gyakorta, járni méla Éj
 Míg jön a Reggel — [friss szokny] (sic) *⟨de nem kevély⟩*
 [Cifrázkodó mezben]
 Fodros díszben, mint rég, midőn
 [Mikor görög fiúkkal volt vadász,]
 Görög fiu[kkal volt vidor] (??) lelke volt
 [Vadászlegényt vadászni vitt,]
 [Fiút] [Legényt] [*⟨Vadászt⟩*] talált (??) a görög időn,
 Most [tisztos halk felhője] [*⟨hűs felhők közt lengve⟩*] *⟨felhőket*
 öltve> kél,

Míg zúgva zeng a lengé szél,
 Vagy [csendes zápor jár vele] halk záport [*előre⟩küld*
hivőkhül]

[Mely míg] *⟨S ha már⟩* a *⟨nyarga⟩* szél elül
 [S csak míg a lágy levél suhog]
 [S elhal a búgó lombon]
 [S a lágy lomb közt halón rezeg,]
 [S az apró csöppü ereszen.]
 [És csöppögnek az] *⟨S az apró csöppü⟩* ereszek.
 [S a lágy esőn a lomb rezeg]
 És gyöngyöznék az ereszek.

(Olvashatatlan szavak után a 151–54. sorok változatát olvashatjuk:)

Mit jó
 Vagy a [dryádok halk] kara
 S ébresszen újra zene, szent,
 Fönn és körül s a mélybe lent,
 S a lombok sok halk istene.

(Itt van vége a 8. kéziratlapnak. A 131–143. sorok teljesen kimaradtak a kéziratból: talán elveszett egy lap —, mert a következő oldalon csak a 144–152. sorok igen kusza és átlósan összevissza írt variánsait olvashatjuk.)

Ringasson és patakmoraj
 Míg édesarmatú szelíd
 Szárnyán az Álom közelít
 [És akkor titkos, különös]
 [Titokzatos]
 E szárnyról méz s titok csorog
 S ha [itt lesz] majd [szellem] már
 S amíg legyez[ve,] *⟨s át⟩* jár ama
 [Amíg ez anda szárny legyez,]
 [Titkos dus [álmok] *⟨képek⟩*] árama
 [Szelíd szárnyak hűs]
 [hűs]
 [Lágy] Szárnyak legyező
 éri már ama
 [Szárnyak]

Lágy lengés édes árama
 Költsön, el<nem>áradó
 Majd [verjen] újra [zene fel,]
 [Mely fönt s alatt] [⟨s⟩ zúg és ölel]
 Fönt és körül s [s körül] fakad,
 S s am (sic)
 [⟨Hanggal⟩] ⟨Zene⟩ új [dala ha már közel] dallal áradó
 pillámra

A szellem
 Mit bús földnek szellem dalol,
 [Nemtők] ⟨Nemtőraj⟩ a lombok alól.
 [Majd költsön ismét]
 Majd ébresztöm is dal legyen
 [Édes, [kedves] ⟨tündér⟩dal] völgyön és hegyen
 Játszó Mit [édes] ⟨kedves⟩ [szellem] ⟨nemtő⟩raj zenél,
 Ki [titkos] ⟨fában és⟩ fűben él
 rejtve

Mit jószívű szellemek
 S a fák tündéri dallamok
 [Ki titkos]
 a dryád ki fában él
 Vagy halk

Oh közelítsen, várom a
 Lágy szárnylegyintést, árama
 [Hozzon csodás képeket]
 Sodorjon [rám] száz képet, csodást,
 Pillámra, [édes] ⟨tarka⟩ álmodást.
 S ha [ébrednek, halljam, [muzsika] kuszik a] ébredve [⟨új zene⟩]
 ⟨száz hárfa⟩ zeng

[fent és alatt]
 [Fönn és körül s a mélybe lent,]
 Máskor meg, [lépteim vezesd] [jól] ⟨jójj.⟩ módját találd
 [Borongó]
 [Vén klastromok] fakó falát
 Tisztes klastrom
 Nézzem, boltíves csarnokát,
 S légy vélem, ha alázatos
 Lábam vén [klastrom⟨mélyt⟩] [⟨klastromot⟩] [⟨klas⟩]⟨temp-
 lomot⟩ tapos

Fakó [fala közt] ⟨nagy⟩ boltívek alatt
 [S zömök pillérek] ⟨Tömör⟩ közt [⟨keddvel⟩] halad (sic)
 [S vessen színes ablakuk]
 [Gazdag, régi,] [színes] Mig [messzi] ⟨gazdag színek⟩
 ablaküvegén

[Regéit]
 [Sokát]
 [Színes mesén borong a fény.]
 [Vegye,]
 Ahitatót

jár

[S s járja olykor]
 add, [ne kerülje el] a láb
 [S vezess, soksz] (sic) [kerülje el a]
 Vén klastromok fakó falát,
 (Ezt az utolsó összefüggő szövegrészt keresztben áthúzta T. Á.)
 Hadd halljam, bűg az orgona
 [S míg lenni sok zengő] <s míg a karban sok-sok> torkon a
 [Misék, kegyes, szerelmes] <Könyörgő, tiszta> himnuszok
 [Édes epedése]
 [Édes siráma kér] sir s buzog
 [Szerelmes kéje felbuzog]
 [És] [<S>] [<Mig> szent] <És lelkem> révületben, ég
 [S elém az Ég kinyílva]
 S elém kinyílva száll az Ég. (A 9. kéziratlap vége.)
 [S veg] (sic)
 végül,
 [Aztán, ha majd öreg korom]
 Hadd legyek csöndes remetéd
 S végül, ha jó bús aggkorom,
 Vigy egy barlangba akkoron,
 [Mohás kövek]
 [Daróc csuhát]
 Hol párnám, hús moha, puha
 [S halk remete, daróc ruha,]
 [Hol társam [mohával] <hús moha,> puha]
 [Hol remetés daróccsuha]
 [Várjon s messz] (sic)
 [S] Ruhám a remetecsuha,
 [S a csillagok]
 [Könyvem a sok csillag és]
 [S barátom]
 [S a csillagokban olvasok]
 [S a harmatszürcsölő füvek,]
 [Tudományán :]
 [Bölcs könyvem az égi] <[És] könyvtáram a nagy> csillagok
 [S fűharmatos illatok,]
 [Meg] <S a> harmatos [füvek] fűillatok,
 [Mig fölg] (sic)
 [S fölgyl] (sic)
 [Melyekből] <Melyekből> lassan gyűl
 [Mig fölgyl bennem a] csudás
 [Prófétáló] (??) Prófétás, örök tudás
 S belőlük [szűr] <szürne> [kincseül] [<rám>] <majd>
 csudás
 [S könyvem : az ég csillagive]
 [Kincsem] Prófétakincs vár, szent tudás.
 [Tilkos]
 Oh Bánat, <ily> [ezt a kincset] add
 Bánat, [ezeket add nekem]
 [kérem én]

Óh új társaim ezek.

[S társamul]

[Téged választlak társamul.]

[S te léssz]

Add meg s én a tiéd leszek.

k₂: Il Penseroso (A kéziratban a cím és a név aláhúzva.)
Milton.

Hess, Jókedv, csúf csaló!

Te Téboly fattya, kinek atyja sincs!

Kincsed de dőre kincs!

Lomod bölcs elmét tömni nem való!

Csak lessen lomha agy,

Míg anda vágyán tünde kép pereg,

Töméntelen sereg,

Mint napfénykévék rezge, vig pora,

Vagy álmok híg sora,

Kit Morpheus vezet s kerengni hagy...

Ám halld, dalom felzeng utánad,

[Bölcs, áldott] <Bölcs> s jó úrnőnk, szent Bubánat!

Kinek tűz-orcád fényiben

Vakká válnék a földi szem,

Hogy hát ne öld el idegét,

Fekete, bölcs szín hidegét

Öltéd s vagy tiszta fekete,

Mint Memnon húga lehete,

Vagy a néger királyi lány,

A csillagszép, kihez silány

Volt, úgy hívé, a sellők teste:

De rangodat feljebb keresd te! (Az 1. kéziratlap vége.)

Fényfürtű Vesta szűle rég

Saturnnak, pusztá volt az ég,

S Saturn bár Vesta atyja volt,

[Az ily frigy még nem vala] <Ily nászra még nem szálla>
falt.

Gyakorta kéjbe forrt a lelkük,

Fénylő berek s völgy volt a telkük,

S erdős Idán, mély lomb megett

Zeus még nem volt rettegett.

Jőjj, méla Papnő, [szent] <szűz> ború

[Komoly] [<Hűs>] [<Komoly>] <Hűs> bájjával szomorú,

Jőjj, vonjon [bús] <éj>bíbor ruhád

Uszályt, királyi búst s puhát,

Míg [szűzi vállaid felett] cyprus-kendőd árnya húll

[Lágy] [Cyprus kendőd fényt foled] [A] Szende vállad szár-
nyaúl.

Jőjj, mint szokásod, lassu szép

Járással, mely ritmusra lép,

S szemmel, mely andán néz eget

S tükrén [lánglelek] <hő lelked> nézeget.

Szent révületben [így] <majd> megállj,
 Feledkezõn márványra válj,
 Míg [mély] <bús> tekinteted süket
 Önsúlya föld felé süllyed.
 Kisérjen tiszta Csend s a Béke,
 S szikár Bõjt, istenek vendége,
 Ki ott ül, míg [zengõn örül] Zeus körül
 A múzsaraj [Zeüs körül] zengõn örül. (A 2. kéziratlap vége.)
 S [legyen veled] <kisérjen> a Magány<nak> kéje,
 Kinek kedves [hûs] <a> kertek éje,
 De hozd el legfõképen Öt,
 Az arany szárnyon lebbenõt,
 Ki [tûztrónján ragyogva] <tûztrónt kormányozva> leng és
 Kinek cherúb-neve Merengés!

Így jõjj s a Csend [majd] <is>felremeg,
 [Mert Philoméla kezd remek,] <Csalogánydal zendül,
 remek, >
 [Édesbús dalt, mely el se mûl] <Melytõl, ó fájó [csodakéj]
 [<égi>] <ritka>kéj, >
 [S a zord Éj-arc már elsimúl,] <Enyhûl a zord szemöldû
 Éj, >
 [Míg vén] <S szokott> tõlgyéhez inti a
 [Sárkányfogatos] <Sárkányos hintót [halk]> [<szép>]
 Cynthia ...

Madárkám! te ki futsz a kétése
 Zajoktól, oh te búsan édes,
 [Az esti] Esti berken andalogva,
 [Gyakorta] <Hányszor> várok halk dalodra,
 S ha [nem szólsz, árván bolygok én] [<nótád elfelejtet, én, >]
 <nem szólsz, árván bolygok én>
 [A táj száraz, nyesett fûvén] [<Bolygván tar tájnyirt fûvén>]
 <Nyesett tarlók rõt rejtekén, >

(A szöveget megelőzõ tiszta oldalon, térben megfelelõ helyen a
 következõ három sor olvasható:)

S ha nem szólsz, árván bolygok én
 [Nyesett tarlók komor legén,]
 A tarlók nyesett szõnyegén,

(A kézirat folytatása:)

[Elnézem, hogy] <Elnézve fõnn> a nyarga hold
 [Már] Mily magasra lovagolt,
 Hol, eltévesztve az utat,
 A pusztá égen szétkutató,
 [Míg] [<És> néha] <S már szinte bús> fõt billeget
 [Kerülve gyapjas felleget ...]
 [S gyapjas felhõkön bús fejét]
 [Átfúrva, nem lel helyét.]
 Gázolva (A 3. kéziratlap vége.)
 Gyakorta némely halk halom
 Ormán késõ harangdalon
 Tûnödöm, mely tág, messzi part

Felől felém zokogva tart.
 Vagy hogyha zord idő bezár,
 Magányom [rejték] rejtett csöndje vár,
 Hol röten izzik a parázs,
 [A láng] <S a fény> is csupa [fény-]<árny->varázs,
 [S a] <E> léha zajtól szűz helyen
 Csak tücsök zeng a tűzhelyen,
 Vagy álmos őz dala vigyáz
 Míg (?) pihen az éji ház.
 Éjjéli [kél] <perc> szebb van-e még?
 Magas tornyomban lámpa ég
 S míg fordul a vén Medve fenn,
 Jó Trismegistost kedvelem,
 Vagy Plátót búvom: mily csodák
 Világával lón nyílni tág
 Nagy lelke, elhagyván a rest
 Húsbörtönt, mely a földi test.
 Idézni néha vágy fon át
 A tűz, föld, lég sok démonát,
 Akiknek híven szótfogad
 [A halk] <Az> elem- s planétahad.
 [Olykor Tragédiát lesem,]
 [Jöjjön joggal s leplesen]
 [Jöjj, Théba s Pelops népe már,] serege
 [S az isteni trójai vár,] [S a trójai dicső rege,]
 [Meg ami szépet néha nap]
 [Új színpadok művésze kap.]

(Itt van vége a 4. kéziratlapnak, az előző tiszta oldalon így korrigálta a törölt sorokat a költő:)

Olykor dicső vendégem a
 Leples, pálcás Tragédia,
 S Pelops és Thébae népe vár
 [S az isteni trójai vár] (olvashatatlanul törölt szó után:)
 Felzeng a szent, ős Trója-vár,
 [Meg ami szépet] <S mi gyér szépséget> néhanap
 [Új színpadok művésze] [<Újabb kor> Új színpad kothurnusa]
 kap.

(A kézirat folytatása:)

[Tedd, ó] <Oh jöjj.> bús Szűz! <s> élémbe keljen
 Berkén Musaeus s énekeljen,
 S trillázzon orpheusi lant,
 Melytől [Plutó is ott] <Mit sirni hallván ott> alant
 [Vascsóppú könnyet] [<Arcán vas-könnyet> hullni hágy,]
 [S a poklon] [<Mig Poklán> győz a földi Vágy.]

(Az lapot előző tiszta oldalon, térben megfelelő helyen a következő sorokat olvashatjuk:)

S trillázzon orpheusi lant,
 [Mely Hádész öblén] (??) <Melytől míg lágyan> sirt alant
 Plutó arcán [vaskönny pereg] vaskönnye folyt.
 S a [poklon győz a] Vágy legyőzte a Pokolt.

(A kézirat folytatása:)

[Keljen] [És keljen] S keljen [a drága] (?) <a drága>
töredék

Szerzője, zengni a derék
Cambuscant, Cambellt s Algarsifet,
S Canacét, az arát s a rejtett
Titku gyűrűt s tükört s a vad
[Táltost a] Sárgaréz <táltos>-lovat,
Kin [<a>] tatár [király] <khán> lovagolt, —
Oh, [minden] <sok nagy> költőt, aki volt,
Idézz minden zengő regét,
Tornák, troféák seregét,
[Varázst, mely] <Erdőt min> bús [erdőkön] <varázslat> ül,
S [mit hitetlenül] [<bár hitetlen>] <hinni nem mer s>

hisz a fül.

bár hitetlen

Csodát, mit még nem halla fül.

Igy [láss gyakorta járni méla] <lát [bolyongni] gyakorta
halvány [képü] telked> Éj,
Míg [jön a Reggel] <Hajnal jó, de> nem kevély
[Fodros díszben, mint rég] [<Bodor>] <Kacér pompával
mint> midőn
[<Görög>] Vadászt [csalt a görög] <bűvölt a tűnt [rég]
görög> időn, —
[Nem hús felhőket] <S most hús felhőt> öltve kél,
Míg zúgva jár a lenge szél
Vagy [halk] <csöndes> záport küld [hírnökül], elül,
[Ha már] [<Melytől>] [<Ha már>] [<Melytől>] [<Ha már>]
<Melytől> a nyarga szél elül
[S a lány lomb közt [halón] <halón> rezeg,]
[És gyöngyöznek az ereszek ...]
[És] [S a csöndes ...] (Az 5. kéziratlap vége.)

(Az utolsó három sorhoz a véglegessé alakuló szöveget az előző tiszta oldalon olvashatjuk:)

[S a lány lomb]
[Az ereszek kis csöppje hull]
[És] Elhalva [a halk] <zsongó> lombneszen,
S az apró csöppü ereszen.

(A kézirat folytatása:)

Aztán, ha felröpül a tűz
Nyilú nap, [fussunk,] <rejts el,> égi Szűz,
Hol [lombok] <lombos> íve <vár> fűszeres,
Hol barna húst <a> faún keres,
[Hol] S vén fenyő [áll] <és> büszke cser,
[S fejsze] [<S vén>] <Törzsén> vad zajt sohse ver,
[Melytől] [Csöndes] [S áldott] (az olvashatatlanul törölt sor
körüli a végleges szöveget olvashatjuk:)
Fejsze s félve nem riad
[A szende] [<Reszkető>] <A szelíd> tündéri had,
tündéri

[Szent parkon a nimfahad.]
 Ily csermelyes sűrűn, ahol
 Hozzám profán szem nem hatol,
 [Oh rejts el] <S nem ér a> a nap [láng] <tüzes> szeme
 [Ne fájjon zümmögő] <Oh rejts el, [zengő méh-]> <míg>
 zene
 [Mézterhes lábu méhe-] <Mit [zeng] mézet hordva [zsong]
 <zeng> <szüretre zeng a> raj (sic)

Mégyűjtő sürgé méheraj,
 Ringasson és patakmoraj,
 [S amelyre]

Míg édes harmatú, szelid
 Szárnyán az Alom közelit.

Oh közelítsen, várom a
 Lágyszárnylegyintést, árama
 Sodorjon száz képet, csodást,
 Pillámra [édes] <tarka> álmodást.

[És] <Majd> ébresztöm is dal legyen

[Titkos dal] [<Mely titkon száll>] [<Mit fönn s alatt>]
 [<Titkos zene>] völgyön és hegyen

Áradva fenn lenn, völgy s hegyen

[S mit [jó] [<kedves>] <jámbor>] [<S mit kedves>] [<Kegyes>]
 [<Jóságos>] <Mit kedves> nemtőraj zenél,

S ki rejtve fűben s fában él.

(A k. 6. kéziratlapja itt végződik, az előző 5. kéziratlap hátán a szöveg különböző soraihoz tartozó változatokat olvashatunk. E változatokat számozva, abban a rendben közöljük, ahogy az oldalon egymás után következnek.)

151—52. Míg ébresztőre új dalok

Nem kezd a méh

föld az ég s a lég

(A sorokat keresztben áthúzta T. Á.)

142—144. Oh rejts el s [zsongó méh-] zümmögő zene,

Mit mézet hordva [zeng] <zsong> a raj,

Ringasson és patakmoraj,

151—54. Majd S majd ébresztöm is dal legyen,

[A föld alól s] <Hadd Halljam [mint zeng]> völgyön és
 hegyen

[Halljam dudolni jóbarát]

[Dryád]

Még ébresztöm is dal legyen

S Mély és magas zengőn üzen,

Minden nemtő nekem zenél

S ki rejtve fűben s fában él.

(Az utolsó négy sort keresztben áthúzta a költő.)

[A jóbarát nemtők] <Halk nemtők jóbarát> fáját

S dryádok lomblakó raját

(Így folytatódik a kézirat az utolsó, 7. lapon:)

S légy vélem, ha alázatos

Lábam vén [templomot] <klastromot> tapos,

S fakó, nagy boltívek alatt
Tömör pillérek közt halad,
Míg gazdag színek üvegén
Áhítatot borong a fény.
Hadd halljam, búg az orgona,
Míg lenn sok zengő torkon a
Könyörgő, tiszta himnuszok
Szerelmes kéje sír s buzog
És lelkem révületben ég;
Elé kinyúlva száll az Ég.
Végül, ha jó bús aggkorom,
Vigy egy barlangba akkoron,
Hol [párnám] <várjon> hús moha, puha,
S [ruhám a] <a szőrös> remetecsuha,
Könyvtáram : égi csillagok,
[S a] <Meg> harmatos fűillatok,
Melyekből [szűrve dús] <prófétás,> csudás
[Prófétakincs vár, szent] <Kincs szálljon rám s örök> Tudás.
Bánat! óhajlásim ezek,
Add meg s én [csak] <a> tiéd leszek.

6. perég:	k ₃	Ny	ML	
8. pora,		Ny		ÖV
17. Öltéd s	k ₃	Ny	ML	ÖV
18. le hete,	k ₃	Ny	ML	ÖV
39. eget	k ₃	Ny	ML	ÖV
40. nézeget				ÖV
45. B é k e,	k ₃	Ny	ML	ÖV
53. leng és	k ₃	Ny	ML	ÖV
55. Igy jőjj s	k ₃	Ny	ML	ÖV
57. Melytől, óh fájó,	k ₃	Ny	ML	ÖV
58. szemöldü Éj	k ₃	Ny	ML	ÖV
62. Zajoktól, óh te	k ₃	Ny	ML	ÖV
64. dalodra	k ₃	Ny	ML	ÖV
70. szét kutat	k ₃	Ny	ML	ÖV
79. parázs	k ₃	Ny	ML	ÖV
86. lámpa ég	k ₃	Ny	ML	ÖV
98. T r a g é d i a	k ₃	Ny	ML	ÖV
99. Thébae	k ₃	Ny	ML	
100. Trója-vár	k ₃	Ny	ML	ÖV
102. kap.			ML	
103. Oh jőjj,	k ₃	Ny	ML	ÖV
104. Musaeus s énekeljen	k ₃	Ny	ML	ÖV
107. folyt	k ₃	Ny	ML	ÖV
111. Algarsifet,	k ₃	Ny		ÖV
Algarsifet, (nyilván sajtóhiba)			ML	
114. táltos-lovat,	k ₃	Ny		
115. lovagolt, —	k ₃	Ny	ML	ÖV
137. Fejsze s	k ₃	Ny	ML	ÖV
140. hatol	k ₃	Ny	ML	ÖV

142. Oh rejts el s	k ₃	Ny	ML	ÖV
147. Oh közelítsen,	k ₃	Ny	ML	ÖV
164. buzog	k ₃	Ny	ML	ÖV
171. csillagok,	k ₃	Ny	ML	ÖV
175. Óh Bánat	k ₃	Ny	ML	ÖV
176. Add meg <, —> s	k ₃			
Add meg — s		Ny		
Add meg, — s			ML	ÖV

C. L. a *L'Allegro* (John Milton) jegyzetét. — Itt közöljük Tóth Árpádnak az ÖV-ban meglevő magyarázó jegyzeteit is.

18. sor: *Memnon*: *Ethiopia királya, akit Achilles megölt.*
 19—21. sorokhoz: *Cassiopeia, ethiopiai királynő, aki szebbnek tartotta magát a nereidáknál.*

60. sor: *Cynthia*: *Diána.*

110. sor: „*Szerzője*”: „*Chaucer- és Spenser-utaldások.*” (Ezt az utolsó jegyzetet megtaláljuk a ML 30. oldalán is, ahol együttesen, lapszám szerint közölte Tóth Á. az *Il Penserosó*hoz és a *Lycidashoz* írt megjegyzéseit.)

II. LYCIDAS (Lycidas)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a ML I. sorozatának 7. számában is megjelent. — T. Á. mindkét helyen közölte a költemény terjedelmes, magyarázó alcímét is, ennek szövege így hangzik: *Ebben a gyászénekekben a költő tudós barátját, Edward King-et siratja, aki az ír vizeken, Chester-ből való átkelése közben, 1637-ben, szerencsétlenül a tengerbe fulladt. Egyben felhasználja az alkalmat arra is, hogy az uralma tetőfokán álló, romlott papság vesztét megjósolja.* Egy kéziratát ismerjük. Nyolc papírlap közül haton ceruzával, az utolsó kettőn lila tintával írott a szöveg, az utolsó lap alján dátum, 1921. IV. végén. A kézirat a Tóth-család tulajdona (k).

B. 1. oh ti babérok	k	ML	ÖV
8. Lycidas meghalt!	k		
9. Pásztor és		ML	ÖV
Pásztor és [véle minden] <árvák már a>			
virtusok!	k		
11. szökellve [zenge] lenge.	k		
12. kereng le	k	ML	ÖV
18. (hiányzik a kéziratban)			
El most hiú félsz s kétség gyáva gúzsza! —		ML	
El hát hiú			ÖV
19—22. Hadd legyen drága Múza			
Szaván dalom megszentelt hamvveder,			
Míg lány csönddel lép el			
Majd engem is a gyászos sírlepel	k		
21—22. S mint őt most, úgy lép el			
Békét lebegtető setét lepel			ML
22. gyászlepel, —			ÖV

23. fel s a	k	ML	ÖV
25. várva míg	k	ML	ÖV
28. Időt s	k	ML	ÖV
sereggel	k		
33. Vig nádi furulya	k		
Vig zabszár-furulya		ML	ÖV
34. satyrtánc	k		
35. nekünk	k		
38. Elmentél s	k	ML	ÖV
40. bekúszva		ML	ÖV
41. viszhang		ML	ÖV
44. legyezőn,	k		
legyezőn; —		ML	ÖV
47. Mint kora fagy, mikor csupa virág		ML	ÖV
48. A galagonyaág, —	k	ML	
53. dalos dryádok	k		
lakhelyén,		ML	ÖV
55. találom ...	k		
61. mart	k	ML	ÖV
64. Oh jaj!	k	ML	ÖV
68. cserélni,	k	ML	ÖV
69. haját?	k	ML	
71. — Óh nemes	k	ML	ÖV
77. kopott' —		ML	
kopott', —	k		ÖV
78. [Zendült] <Zengett> most Phoebus			
[hangja bús]			
<reszkető> fülembé,	k		
fülembé, —		ML	ÖV
81. földi szó, —	k	ML	ÖV
82. szent, örök bíró	k	ML	
86. Óh Arethusa,	k	ML	ÖV
87. zenés sásad		ML	
91. volt, —	k	ML	ÖV
93. Dühük [szegény] <a szép> pásztorra	k		
102. [A] Mert gyásszal	k		
103. [Deszkák] <Deszkái> vesztén sülyedt el			
[ott] a kedves!"	k		
sülyedt el a kedves!"		ML	ÖV
104. [Majd] Most Camus	k		
107. tövén.		ML	
108. Óh, — szólt, —	k	ML	ÖV
112. nyit, —	k	ML	ÖV
114. Mért nem maradtál, ifju	k		
ifju pásztor itt? —		ML	
116. Ki nyáj[a] köz[t]<é> [csak csúszni-			
mászni] <lopózva, csúszva> jár	k		
jár		ML	ÖV
120. [Sok vak kolompos] <Vak szájak! [lomhák]			
rosszak,> renyhék	k		

Tán Hebridáknál [és] <s holt> szemednek ott
 Látkört a vad föld véghatára bont[ott,]
 Vagy, könnytől el nem érhetőn halad
 Tested tovább, [s regés] <hol vén> Bellerus altat
 [Hol] <S> a Védett Csúcs nagy [látványa] <viziója> vár
 [S alant] <Merre> Namancos és Bayona hallgat...
 Nézz [vissza,] [⟨ránk⟩] Angyal s [vigyen csöndes út]
 [útunk — kegyre fut,]
 [várjon]
 ránk, ég kegye jut,

Delfinraj! ringasd a [szegény] <fáradt> fiút! (A 7. l. vége.)
 Ne sirjatok tovább, bús pásztorok,

[Mert él Lyci] (sic)

Nem halt meg Lycidas! — hagyjuk a jajt!
 Bár mélyre nyelte [a vizes gyász] <sodró hab>-torok,
 Miként a Nap, ha hullám-ágyra hajt
 [Fáradt] <Lankadt> fejet, felcsillog újra majd
 És érces fényű új tüze csorog
 Díszül a Hajnal égi homlokára,
 Lycidast is mélyből magasba várja
 Az, ki a habon nem sülyedve járt,
 S ott, új lomb közt, új partokon, ha fent ül,
 Szűz nektár mossa szétcsapzott haját,
 Felé [mondhatlan szép dal nászra] [⟨csodás szép⟩] <mond-
 hatlan nászi nóta> pendül,
 [S] Öröm s szerelem dús honára lel,
 A szentek enyhe karja fogja fel,
 S [a dicső] az édes [rajnak] <körnek> boldogan örül,
 Mely üdv[ben] <közt> lengve üdvöt énekel
 S szeméről minden könnyet letörül.

Im, Lycidas! már nem zokog szemünk,
 [Oh] Te légy ezentúl védő szellemünk,
 Ki dús díjt nyertél, védőn nyújts ki kart
 Mindenkire, ki járja a vihart.

[Együgyű pásztor] [⟨Egy árva⟩] [⟨Egy [bús] <mord>
 pásztor> <Tölgyek s habok közt> ekként énekelt
 [Tölgyek s habok közt, míg <jött> szürke] sarúsan
 [A] Reggel [jött] <jött — gyenge> — a sípján [sirva] <sirva>
 kelt görögös dal[a]telt

A sárga billentyűk,

[A görögös, gondos dal, csengve,] dúsan,

Majd a nap minden dombot átölelt,

Majd nyugat [mélyén] <öblén> eltűnt újra búsan;

S a pásztor, kék köpenyjét megszorítva,

Ment merre [új nap új ligetbe] <új liget[ek] friss rétje> hitta.

(A kézirat alján a dátum: 1922. IV. végén. A lap alján újabb variánsok
 a 187—190. sorokhoz:)

Együgyű pásztor ekként énekelt

Tölgyek s patak közt, míg szürke sarúsan

A Reggel jött s [görög dallal] <dór zengéssel> felelt

[A] Lágy, tarka tollas [madársípkokról zengve]

[<hangszer>]

<sípon zengve> dúsan,

lány görög vers

s görögös zene kelt

gyenge sípok[ról zümmögve] (?) on billegve

[A gyenge billentyűkről folyva] dúsan

Gyenge tollsípokról

Gyenge toll[sípok[on billegve] <torkán csengve> sípot]

<billegve> dúsan

Gyenge tollsípok torkán folyva dúsan

137. Oh ti

ML ÖV

138. Mély árny és

ML ÖV

154. Láttán a bú s

ML ÖV

157. Tán Hebridáknál a

ML ÖV

160. Vagy, könnytől

ÖV

161. altat

ML ÖV

170. majd

ML ÖV

174. sülyedve járt,

ML ÖV

179. fogja fel

ML ÖV

181. énekel

ML ÖV

184. szellemünk,

ML ÖV

189–190. A Reggel jött s lány görög zene kelt

Gyenge tollsípok torkán folyva dúsan:

ML

191. Majd a nap

ML

C. L. a *L'Allegro* és az *Il Penseroso* (John Milton) jegyzetét. — A *Lycidas* 1638-ban jelent meg Cambridge-ben. Milton tengerbe fulladt tanítóját, barátját, Edward Kinget gyászolta benne. — Az első kiadás alcímének eredetijét itt közöljük: „In this Monody the Author bewails a learned Friend unfortunatly [sic] drown'd in his Passage from Chester on the Irish Seas, 1637. And by occasion foretels the ruin of our corrupted Clergy then in their height.” Szabó Lőrinc hívta fel a figyelmet arra, hogy Tóth Árpád *romlott papság*-ot fordított az eredeti *romlott papságunk* helyett. (Összes versfordítások. 302. l.) — Itt közöljük Tóth Á.-nak az ÖV szövegéhez írott jegyzeteit:

36. sor: énekünk.:

Milton valószínűleg William Chappelre céloz, aki mindkettőjük mestere volt, s utóbb Cork és Rors püspöke lett. (ML-ban is)

54. sor: Mona:

Anglesea szigete. (ML-ban is)

55. sor: Deva:

Dee folyó. E helyek közelében fúlt tengerbe King. (ML-ban is)

104. sor: Camus:

A Cam folyó, Cambridge mellett. Az egyetemi várost szimbolizálja, melynek King halottja. (ML-ban is)

107. sor: tövén:

A régiek *hyacinthosa*, melyen a görög A, a jegye volt látható. (ML-ban is)

110. sor: kél,:

Szent Péter, az Egyház szimbóluma. Korholja a rossz papokat. (ML-ban is)

133. sor: *Alpheus*,: Folyam-isten neve. A sor értelme: a zord szavak után ismét édes, elégikus hangok jöjjenek.
153. sor: *csalás ez*,: Tudniillik csak *Lycidas* képzelt ravataláról van szó.
161. sor: *Bellerus*: Regés óriás a világ végén. A következő nevek is a világ regés véghatárait jelentik. (ML-ban is)
174. sor: *járt*,: Krisztus.
- A „(ML-ban is)” megjegyzés azt jelöli, hogy a magyarázatok egy részét Tóth Á. a ML-ban is közölte a 30. lapon, a Mutató-tábla alatt. A ML jegyzetei általában szűkszavúbbak, mint az ÖV-ban olvashatók.

12. A CSALOGÁNYHOZ

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a ML-ban (I. 7.) jelent meg. A magyar cím után nem közöltünk eredeti címet, mert Milton szonettjeinek legnagyobb részét a *Szonettek* (Sonnets) összefoglaló címével közölte költeményeinek 1645-ös, majd 1673-as kiadásában. E kiadásokban a főcím után római számok alatt következnek az egyes szonettek, címet csak néhány kivételes esetben adott nekik a költő. A Tóth Árpád által fordított szonettek közül csak egy, a XXII. szám alatti szonett kapott címet: *To Mr. Cyriack Skinner upon his Blindness*; (az ÖV-ban: *Cyriac Skinnerhez* sic!). Első sora: *Cyriack, this three years day these eys, though clear* (sic). A csalogányhoz c. szonett az I. szám alatt olvasható, első sora: *O Nightingale, that on yon bloomy Spray*; a VIII. szám alatt látjuk a *Mikor ostrom fenyegette a várost*, első sora: *Captain, or Colonel, or Knight in Arms*; a XIX. sz. alatt *A vak szonettjét*, első sora: *When I consider, how my light is spent*; a XX. szám alatt a *Lawrence úrhoz*, első sora: *Lawrence of vertuous Father vertuous Son*. A Shakespeare-hez írott szonett, amelynek töredékét a Függelékben olvashatjuk (l. 130. sz. alatt), nem foglal helyet ebben a szonett-sorban, Milton jóval előbb, korai költeményei között adta ki. Tóth Árpád valószínűleg olyan angol kiadást használt, amelyben a költemények utólag adott címekkel szerepelnek. — A csalogányhoz című szonettnek egy kéziratát ismerjük. Üzleti nyomtatványból vágott kutyanyelv hátlapján, lila tintával írott, sokjavításos kézirat, keltezése: 1921. V. 4. s. Tóth Árpád gyakran írta kézírataira a keltezés napjának első betűjét, az 1921-es naptár tanúsága szerint itt szerdai napot jelöl az s betű. A kézirat a Tóth-család tulajdonában van.

B. (A kéziratot eredeti állapotának megfelelően közöljük.)

A csalogányhoz. — Milton —

Oh csalogány, [ki zengsz a bokoraljba,] <kit bimbós bokoralja>
 [Ha csönd terít a lombra] [<Hall>] [Rejt] <Hall, míg az est szó csöndes> lepedőt,
 [S új vágyra költesz minden epedőt,]
 Míg Májust [vidám] [<vig>] <táncra> Hórak [tánc]
 [<csapatja>] <serge> csalja;
 Nap-altató, lágy nótád aki hallja

Friss tavaszon, rút kakukszó előtt,
 Szerelme győz! — Oh, ha ily bűverőt
 Láncolt [dalodba] <dalodhoz> Juppiter hatalma,
 [Dalolj hamar] [Zengj most] <Zengj nékem is> míg a zord
 bú-madár

Nem [zeng bús] <búg bal> jóslást a közel csalitban;
 [Hisz mindig késtél,] <Ne késs megint mint> annyi éve már,
 [S] [Szavad, — miért okod volt rá? — <mind> hiába hittam:]
 <Mikor miért is? —>
 <Mikor szavad, — [mi] oh mért? — hiába hittam.>
 Múza vagy Amor, ki nyomodba jár,
 [Csak jöjjön!] <Jöjjön már!> várom! szívem íme itt van!

1921, V/4. s.

(A lap felső jobb sarkában a 2—3. sorok változatait olvashatjuk.)

[Hall, este,] <Rejt, > esti néma erdön nyögdelőt.

[S dalodra] [szíveket izgatsz, (??) vággyal éledőt]

[szí]

[S szívet új vággyakkal telőt,]

10. bal-jóslást

ÖV

12. Mikor szavad, — óh mért? —

ML, ÖV

C. L.: *L'Allegro* (John Milton). — A ML-ban Milton szonettjeit
 4+4+3+3 strofa-tagolásban, az ÖV-ban tagolatlanul olvashatjuk.
 Az eredeti szöveg szerint az utóbbi a helyes.

13. LAWRENCE ÚRHOZ

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a ML-ban (I. 7.) jelent meg.
 Egy kéziratát ismerjük, üzleti nyomtatvány-rész hátlapjára írta T. Á.
 lála tintával. A kézirat keltezése: 1921. V. 13. p. (péntek). A Tóth-
 család tulajdona. (k)

B. 3. [Most jössz be] <Jöjj néha> hozzám, tüzem k

4. Elütni [morc időnket!] <bús óráink!>

Mert mi a k

7. Zephyr s

k ML, ÖV

8. Rózsa s liljom, mely nem [sző s fon]

<fon s sző> soha. k

11. hangolt [húr] <lant> s

k

13. becsüli meg

k ML, ÖV

C. L. a *L'Allegro* és *A csalogányhoz* (John Milton) c. versek jegyzetét.

14. MIKOR OSTROM FENYEGETTE A VÁROST

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a ML-ban (I. 7.) jelent meg.
 Egy elveszett kézirat fakszimiléje látható az *Összes versfordítások*
 Szabó Lőrinc-féle kiadásában. Ezt a fakszimilét kéziratként kezel-
 tük (k).

B. 1. kapitány, vagy

ML, ÖV

3. Ha [tisztá élet kedves volt neked,] <a tisztos [cselekvést]
 jó munkát kedveled> k

4. házam s

k ML, ÖV

5. mert *övé* a húr,

ML,

[*Megfiz*]

Majd meghálálja, mert [*övé*] <áldott> a húr, k

11. telkéhez s

k ML, ÖV

14. Athenae rom.

ML,

C. L. a *L'Allegro* és *A csalogányhoz* (John Milton) c. versek jegyzetét. — Tóth Árpád jegyzete az ÖV-ban: 13. sor, *költőért*: *Sophocles*. — A fakszimilében fennmaradt kézirat valószínűleg az ÖV számára készült, az 5. sor legalábbis ezt bizonyítja, itt igazítja véglegesre Tóth Árpád a ML-ban már megjelent szöveget. — L. még K. L. 373. l.

15. CYRIAC SKINNERHEZ (To Mr. Cyriack Skinner upon his Blindness)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a ML-ban (I. 7.) jelent meg. Egy kéziratát ismerjük. Üzleti nyomtatvány-rész hátlapján lila tintával írott, kusza kézirat, keltezése 1921. V. 12. cs. (csütörtök). A kézirat a Tóth-család birtokában van. — Tóth Árpád a kéziratban és az ÖV-ban is elhagyta a Cyriack név utolsó, k-betűjét. A magyar címben követtük az ő helyesírását.

B. (A kéziratot eredeti állapotának megfelelően közöljük:)

Cyriac Skinnerhez

— Milton —

Cyriac, [*már*] <ma> három éve, hogy noha

Külső színén [*más szem hibát se sejt,*] <nem lelsz foltot
s hibát>

[*Fényeholt szemem látni már felejt,*] <E fényeholt szem immár
mit se lát.>

[*S rest*] <Rest> öblein nem tükrözik soha

[*Se hold, se nap,*] <Se nap, se hold,> se csillag mosolya,

Se nő[é], se férfi[é] *Szívem mégse rejt* Ne érje vád

Átkot az Ég ellen s jöttát sem ejt Mégse az Ég kezét.
Jöttát sem ad

[*El [kedv] <hit> s reményből.*] <Szívem a hitből.> Büszkén
megy tova

Tűrő utam. Mi buzdít, — kérdezed?

Barátom! az, hogy a terhelt *ideg*

Fénye Szabadság szent harcán veszett

S most egész Európa köszöni meg.

A lét hiú [*vásárján*] <táncán át> ez vezet,

Boldog vakot, — és más vezér minek?

(A 10–14. sorok szövegét keresztben áthúzta T. Á., és a dátum alatt és mellett folytatta e sorok formálását.)

Barátom az, hogy *fényem*

[*Az a*] [*A tudat, barátom, hogy*] drága cél,

Szabadság védelmén lőn fényvesztett,

[*Barátom! mert bennem a tudat él*]

[*Fényem szent*]

S fél Európa most erről beszél

Boldog vakot, — s kell ennél jobb vezér?

(Ezt a szövegrészt is áthúzta, majd a definitív szöveget rögzítette.)

Barátom! az, hogy a terhelt szem-él

Fénye szabadság szent harcán veszett,

S most Európa mind erről beszél.

A lét hiú táncán át ez vezet,

Boldog vakot, — s [kell] <van> ennél jobb vezér?

11. veszett

ML ÖV

14. Boldog vakot, — s

ML ÖV

C. L. a *L'Allegro* és *A csalogányhoz* (John Milton) c. versek jegyzetét.

— Tóth Á. jegyzete az ÖV-ban:

11. sor: *veszett*: Milton akkor vakult meg, mikor szemét megerőltítette
híres könyve írása közben, melyben kimutatta, hogy a
szabad angol nép jogosan végezhetette ki zsarnok királyát.

16. A VAK SZONETTJE

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a ML-ban (I. 7.) jelent meg.
Egy kéziratát ismerjük. Erősen sárgult sima papírlapon, ceruzával
írott tiszta, valószínűen nyomdai kézirat. A jobb felső sarkában a 24.
lapszámot viseli. A kézirat a Tóth-család tulajdona. (k)

B. 6. kemény? —

k

7. „Mit kezdjek [én] <így,> ha nincs munkámra
fény?” k

Mit kezdjek így, ha nincs munkámra fény? —

ML

9. Senki sem viszen

k

ML

13. ezreit

k

ML

ÖV

14. S az is [hive,] <cselédje,> ki [vár] csak

<vár s> [és] mereng. k

mereng.

ML

C. L. a *L'Allegro* és *A csalogányhoz* (John Milton) c. versek jegyzetét.

Johann Wolfgang Goethe (1749—1832)

17. AZ ISTEN ÉS A BAJADÉR (Der Gott und die Bajadere)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. II. 982—
84. 1.) jelent meg.

B. 7. Hogy méltón büntessen s

Ny

10. Figyelve gonoszra s ügyelve ki jámbor,

Ny

15. lánygyerek.

Ny

18. itt ez

Ny

ÖV

19. S benne én táncosleány.”

Ny

20. zeneszerszám

Ny

ÖV

21. ezerszám

Ny

ÖV

32. mosollyal s

Ny

ÖV

45. csókra

Ny

ÖV

47. elfogódva	Ny	ÖV
50. Oh nem	Ny	ÖV
58. Felriad s im szép	Ny	
62. S már viszik s	Ny	
És viszik s		ÖV
64. hoz	Ny	ÖV
65. rohan ki s	Ny	ÖV
80. vagy és	Ny	ÖV
84. hitvessel	Ny	ÖV
87. oh szent	Ny	ÖV
94. légbe kel	Ny	ÖV
97. égne	Ny	ÖV

C. Az ÖV utószavából: Goethe csodálatos ragyogásának az Isten és bajadér [sic] fordítása merészkedik új magyar visszfényt gyújtani. — Tóth Árpádnak Bródy Pálhoz írott leveleiből: 1. (Tátraháza, 1916. szept. 17. vasárnap.): Nagyon ajánlom magának, dacára teljes Goethé-jének, külön azt a kis Goethe-kiadást, amit maga által hozattam a Rosenbücherekből; címe: »Über alles [sic!] Gipfeln«. — Remek dolog, — minden vers fölött a rávonatkozó életrajzi adatok! s kiváló Goethe-arcképek! Goethe verseit csak ebben a kiadásban lehet tökéletesen élvezni! Mindent magyaráz s rendez, míg az »össz-kiadások«-ban a Goethe eredeti rendezése van, és sok intim dolog kimaradt! 2. Svedlér, 1917. okt. 18.): ... keresd meg Goethe költeményeinek akadémiai fordításkiadását, Szász Károlytól. Abból írd ki az »Az isten és a bajadér« című ballada fordítását s küldd el, lehetőleg rögtön! Ui. én is lefordítottam, s közölni szeretném, de előbb látnom kell Szászt, nehogy egyezések legyenek tudtomon kívül. Dóczy fordítását ismerem. — Nagy Zoltánhoz írott levelekből: 1. (Debrecen, 1909. november 27.)... az *Éducation Sentimentale*-t, meg *Samaint*, *Mörikét*, Goethét *falom* most is... 2. (Svedlér, 1917. nov. 2. péntek.) Ja igaz, mostanában sokat fordítok. Majd meglátja a Nyugatban. 3. (Svedlér, 1917. nov. 26. hétfő) Egy csomó fordítást küldtem a Nyugatnak, tán most jönnek. 4. (Budapest, 1918. jan. 30) Ha még hozzáteszem, hogy azóta eladtam műfordításaimat a Nyugatnak, az erre vonatkozó tárgyalásokat Osvát és Fenyő mindig a Nyugat-estéken tartották, viszont engem az ügy állásáról mindig kerülő módokon értesítettek, holott ha én is ott lettem volna, minden egyszerűbben és hamarabb mehetett volna, mindent elmondtam, ami, véleményem szerint a Nyugat-esték furcsa exclusivitását bizonyítja... Itt jegyzem meg, hogy a Nyugat az én fordításaimért 600-at fizetett, s egyúttal azt is bevette a szerződésbe, hogy majd a haszonból, érti uram? — a haszonból! — is ad 10 percentet! Az utolsó három levél megjegyzései valószínűleg az 1917-es év második felében, a Ny-ban megjelent Goethe, Byron, Gautier, Jammes, Mallarmé, Rimbaud, Verlaine, Samain és az 1918-as év elején megjelent Keats-fordításokra vonatkoznak, továbbá egy tervezett, de ki nem adott műfordítás-kötetre.

18. ÜBER ALLEN GIPFELN...

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. I. 335. l.) jelent meg egy vitacikkbe ágyazva. (L. a C. pontot.)

B. 5. az éj...

Ny

8. Nyughatsz, ne félj...

Ny

C. Kosztolányi Dezső cikket írt (Ny 1920. I. 204—211. l.) Tanulmány egy versről címmel Goethe *Über allen Gipfeln*-jéről. A költemény tartalmi és formai jegyeit magyarázva próbálja meggyőzni az olvasókat az irodalmi alkotások formai jegyeinek domináns szerepéről. A jelentés és a forma megfeleléseit elemezve bírálja a költemény addigi magyar fordítóit, s végül saját fordítását közli. A Ny következő számának Figyelő c. rovatában (1920. I. k. 334—335. l.) Tóth Árpád válaszolt a cikkre *Kosztolányi Goethe-cikkéről* címmel. Három pontban foglalja össze Kosztolányiétól eltérő nézeteit. Az első pontban a vers általános felfogását illetően mondja el véleményét. Csodálkozik [ti. Kosztolányi] Szász Károlyon és Dóczy Lajoson, akik *Te is megnyughatolnak fordítják a Ruhest du auch*-ot, holott nem fáradtságról van a versben szó (mivel a „fogány és 34 éves Goethe nem is gondolhatott ilyesmire”), hanem a kénytelen elmúlás kemény parancsáról.

Véleményem szerint Szásznak és Dóczynak volt igaza: nincs ebben a versben semmi ujjongás meg lázadás; könnyes szelídségű, a szentimentalitásig lágy hangú pár sor ez, melyek végén, — a nyugalom és béke és elhallgatás képeinek felsorakoztatása után, — egy fáradt vándor a maga elpihenésének vigasztaló reményét sóhajtja az esti csöndbe.

A második pontban Kosztolányi ritmikai-verstani elemzését bírálja. Ebben a költeményben nincsenek „lázádo” stb. anapestusok! Főleg a kezdő verssorban nincsenek. Kosztolányi az „über” prepozíciót két rövid szótagnak méri, holott ez erőltetett skandálás. Az „über” — t r o c h e u s, és így az egész első sor trochaikus lejtésű, mely után művészi tökéletességű a nyugalomnak még exponáltabban csendes ritmussal való hangsúlyozása a második sorban: a spondeus! A többi verssor játékos, szelíd hullámzásai, megannyi halk reszketés, mely azonnal átbágyad a csöndbe, az alaptónusba. Nem m e t a f i z i k a i rítmaldlkozások teszik a verset csodálatos értékűvé, bármily szellemes ragyogással érvel is itt Kosztolányi, hanem merőben verszenei momentumok, s Kosztolányi rosszul tette, hogy elemzésében megállt a h a n g-nál, mint tovább nem elemezhető molekulánál. Holott a hangok chemidja adja meg itt a végső magyarázatot. A „Ruh” és „du”, de különösen a „Hauch” és „auch”, sóhajtásutánzó, elhalkuló fuvallata, lassú elenyészése teszi tökéletessé a csupa elnémulást, elhalkulást, elpihenést pengető vers zenei hatását. S közbeesik az egész vers legtündéribb sora, a „Die Vögelein schweigen im Walde”, melyről már a Nyugat legutóbbi számában fölvetettem azt a magyarázatot — (Ny. 1920. I. 212—215. l. Babits műfordításai), — hogy olvatag vokálisából meg a „g” hang ismétléséből, valamint az „eige” hangcsoport zengéséből az olvasó tudata alatt feltétlenül előasszociálódik a „Geige” hangutánzásos fogalmi képe, s ez teszi valóságos mélyhegedű-zokogásúvá ezt a még Goethénél is ritka szerencsés pillanatban fogant sort.

A harmadik pontban az eszményi magyar fordítás lehetőségeit, kívánalmait latolgatja T. Á. Megtartva tehát lehetőleg az eredeti ritmust, tartalmi hűsége is törekedve, (például az addigi fordításokban felületesen elhanyagolt „spürest du” visszaadására is), hangsúlyozva a megnyugtató, pihenést áhító véget, lehetőleg nagyon zengő rímekkel, amelyekben a csönd

hangsúlyozása mellett zenekíséret is legyen, a lágy ,b', ,l' és ,j' hangok kihasználásával — így képzelem a csak valamennyire is elfogadható fordítást.

Ezután közli T. Á. a maga szerény kísérletét.

Még ugyanebben a számban Gellért Oszkár és Móricz Zsigmond (335—336. l.), a következő számban pedig (Ny 1920. I. k. 445—448. l.) Pásztor Árpád, Kardos István, Kabos Ede közölte fordítását, ugyanitt jelent meg Kosztolányi Dezső válasza, mely nemcsak a Nyugatban, hanem a Magyar Műzsában megjelent cikkekre is reagált. — Tóth Árpádnak Bródy Pálhoz írott leveléből: (Budapest, 1920. febr. 27.) *Az idő szép, a korzón selyemmel áttört vádlík láthatók, a Nyugatban új költőnő virult ki, Kosztolányi pedig megállapította, hogy Goethe igen ügyesen fordította németre az ő „Minden bérci tetőn mély csönd” kezdetű legújabb dalát. Főleg a „fák bogára” és a „nemsokára” című rímeket, melyekben „a tér és idő adnak egymásnak találkozt”. Egyéb baj nincs.* — L. még *Az isten és a bajadér* c. fordítás (J. W. Goethe) jegyzeteit. — A Goethe-vers fordításával kapcsolatos szűkkörű „szakmai” vita — az ország válságos, tragikus pillanataiban — az emigrációban élő magyar írók figyelmét is magára vonta. A Bécsben élő Gábor Andor prózában s versben rögzítette felháborodását: „1920 tavaszán, mikor az történt Magyarországon, ami történt, a legjobb magyar költők költői versenybe kezdetek, hogy Goethe csodálatos költeményét magyarra fordítsák. Egyik fordítás rosszabb volt, mint a másik. Nemcsak a vállalkozás volt szégyenletes, hanem az eredmény is. Akkor írtam ezt a verset, melynek hangja sokkal kíméletesebb, mint amelyet a Goethebe menekülők megérdemelnének.” Az *Über allen Gipfeln* című vers és a fenti jegyzet megtalálható Gábor Andor Versek c. kötetében. (Bp. 1954. 131. l.)

Lord Byron, George Gordon (1788—1824)

Részletek a *Childe Harold*-ból

19. JANTHÉHOZ (To Janthe)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. II. 985—986. l.) jelent meg. Itt a fordítás alcíme: *Byron, „Childe Harold”-jának előhangja*. Az ÖV-ban, ahol minden fordítás előtt közölte Tóth Árpád a szerzők nevét, születési és halálozási dátumát, az alcím így módosult: *A „Childe Harold” előhangja*. — A *Részletek a Childe Harold-ból* összefoglaló cím az ÖV-ban nem szerepel. — Byron költeményei az ÖV-ban a helyes születési és halálozási dátum feltüntetésével együtt kronológiailag pontatlanul szerepelnek, Keats és Poe között. Ezt a pontatlanságot korrigáltuk.

B.	6. látlak s	Ny	ÖV
	8. gagyog	Ny	ÖV
	15. nevel s	Ny	ÖV
	18. színe szórja a búkat szerteszt.	Ny	ÖV
	25. megkimélt	Ny	

30. S mely ver ha villog s pezsdít ha pihen,	Ny	ÖV
31. E dalra s adj mosolyt is drága	Ny	ÖV
37. fonva él	Ny	ÖV
40. föl s	Ny	ÖV
44. ennyi mit	Ny	

C. Az ÖV utószavából: *A többi angol költő közül Byront, a Childe Harold nagyszerű énekesét nem kell külön méltatnunk; sok műve kitűnő fordításban forog közkezen.* — A teljes mű eredeti címe: *Childe Harold's Pilgrimage.* — L. még *Az isten és a bajadér* (Goethe) és a *Childe Harold indulása* c. részlet jegyzetét. — A 18. sorhoz l. *Öszes versfordítások* 304. l. Sz. L. itt tévesen utal a 21. sorra. — Tóth Árpád Byron-fordításainak esetében nem követtük a megjelenés időrendjét. Abban az egymásutánban adjuk e részleteket, ahogy az eredeti szöveg megkívánja. A Janthe nevére írott strófákat a mű invokációjának foghatjuk fel. — Tóth Árpádnak Bródy Pálhoz írott leveléből: (Svedlér, 1917. X/18. csüt.) 3. Néz meg, megjelent-e a *Reclam-Bibliothekben Byron: Childe Haroldja németül? Ha igen, megvenni és küldeni azt is!*

20. CHILDE HAROLD INDULÁSA

A. A marosvásárhelyi Igaz Szó szövegét követjük, itt jelent meg másodközlésben. (1957. 9. sz. 449–459. l.) Korábban a Temesvári Szemle 1920. 2. sz.-ában jelent meg. — A fordítás első megjelenésű szövegét nem tudtuk megszerezni, így az Igaz Szó szövegét kezeltük kézirat gyanánt. Szövegektérések természetszerűen nincsenek, a központozás esetleges eltéréseit itt nem tartottuk fontosnak közölni.

C. A Tanácsköztársaság összeomlása után, 1919 augusztusában, két vállalkozó szellemű fiatal újságíró járta végig a pesti írókat. A Temesvári Szemle — egy készülődő, új irodalmi folyóirat — számára vásároltak kéziratokat. Tóth Árpádot az elsők között keresték fel. Tőle nem csupán kéziratokat akartak szerezni, hanem arra is felkérték, hogy vállalja el a lap pesti szerkesztőjének a tisztét. Útjuk sikerrel járt, mert a legjelentősebb magyar írók meg nem jelent munkáival gazdagodtak, s Tóth Árpádot is megnyerték a vállalkozásnak. A Szemle 1920-ban indult meg, de csak két számát adták ki. Dilettáns támogatója kudarcba fullasztotta, s a lap, célkitűzéseivel ellentétben, a magyar irodalom sok szép alkotásának lett sülyesztője. A Tóth-kéziratok közül csupán ez a *Childe Harold*-részlet jelent meg a Szemle 2. számában, *Childe Harold indulása* címmel. (*Az Öröm illan* például nem volt elég „művészi” a lap Tifkó nevű mecénásának.) Ezt a részletet Magyarországon nem ismerték. Tóth Árpád maga sem vette fel az ÖV-ba, és Szabó Lőrinc gyűjteményes kiadása sem tud róla. Másodszor a marosvásárhelyi Igaz Szó hasábjain (1957. 9. sz. 449–459. l.) jelentette meg Endre Károly — egyike ama temesvári újságíróknak. Ennek az eddig ismeretlen fordításnak a történetét is ő írta meg a szöveget megelőző ismertetésben. Tóth Árpád Byrontól csak *Childe Harold*-részleteket fordított: a költeményt bevezető, Janthe nevére írott strófákat, az első énekből Childe Harold búcsúénekét és egy a háború borzalmait festő részletet (XXXVIII. strófa utolsó soraitól a XLIII.

strófaig (kiadásunkban *A háború* címmel). Tóth Árpád csak az első kettőt vette fel az ÖV-ba, a harmadikat, amely a Ny-ban jelent meg, elhagyta. Az újonnan felfedezett szöveg teljesebbé teszi ezeket a töredékeket, az első ének kezdő szakaszait (I—XIII.) adja a búcsúénekig. Tóth Árpád Byron-fordításai az első világháború második felében keletkeztek, az eddig ismertek 1917—18-ban jelentek meg a Ny-ban. Az új részlet nyilván a legkésőbbi közöttük, talán 1918 végén, talán 1919-ben született. A frissen készült fordításnak, feltehető, egyetlen kész példányát vitték magukkal a temesváriak, különben aligha volna érthető, miért nem közli a költő ezt a munkáját is az ÖV-ban. (Igaz, *A háború* c. részletet sem közölte, amely már napvilágot látott a Ny 1917. évfolyamában.) Lehetséges, hogy Tóth Árpád le akarta fordítani az egész *Childe Harold*-ot. Talán ezt a tervét is, mint annyi más fordítói elképzelését, egyre hatalmasodó betegsége és az újságírói robot hiúsította meg. — Nagy Zoltánhoz írott levélből: (Budapest, 1920. márc. 7. névjegyre írva) *Éldegélünk, én valami szerkesztésjélt üzök, a Temesvári Szemlének gyűjtök kéziratokat, s ezért kapok havi létminimumot. Fordításköteteket gyártok stb.* — Wahl Valériához írott levélből: (Debrecen, 1920. május 26.) *Mondd meg neki [ti. Tóth Árpád pesti lakásadójának — Szerk.], hogy esetleges pénzküldeményt is vegyenek fel, (t. i. a temesvári dollárokat mostanába várom) ...* — L. még a *Janthéhoz* (Lord Byron) c. fordítás jegyzetét. — L. még az I. kötetben *Az Öröm illan* és *A múmia* c. Tóth-versek jegyzeteit.

21. CHILDE HAROLD BÚCSÚJA

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1918. II. 203—205. l.) jelent meg.

B.	9. óra s	Ny	ÖV
	15. gyom	Ny	
	21. könnyeken	Ny	
	31. csupán	Ny	ÖV
	32. Uram te, s fönt az ég!"	Ny	
	Uram te, s		ÖV
	33. „Sok szót	Ny	
	39. mint te, még,		ÖV
	41. — Hé, jó matrózom! mi gyötör?	Ny	
	45. „Sír! az élet nem nagy dolog,	Ny	
	48. S színem így lesz beteg ..."	Ny	
	49. „Várad	Ny	
	51. hol jár <i>apus</i> , anyám?	Ny	
	52. ő se tud!"	Ny	
	ő se tud" ...		ÖV
	53. — Elég, elég, hű	Ny	
	55. nyerek	Ny	ÖV
	56. tova! ...	Ny	
	60. szemet.	Ny	
	61. vagyok	Ny	ÖV
	63. hag yok	Ny	
	72. harap ...	Ny	

73. hát bárkám veled, Ny ÖV
 77. éjékék hullámsereg! Ny
 79. Üdv pusztá sík Ny

C. L. a *Janthéhoz* és a *Childe Harold indulása* (Lord Byron) jegyzetét.

22. A HÁBORÚ

A. A Ny szövegét követjük. Megjelent: 1917. II. 987—88. 1.
 Itt az alcím: — *Részlet Byron „Childe Harold”-jának első énekéből.*
 Tóth Árpád nem vette be az ÖV kötetbe.

B.	1. döng s	Ny
	4. tenyerén	Ny
	7. villámmal, —	Ny
	8. Romlás, —	Ny
	9. kiáll	Ny
	16. csattog s	Ny
	19. számlálja mennyit	Ny
	23. hajráz s	Ny
	24. áldozat s	Ny
	26. Mind, — mintha otthon bűn vón a halál, —	Ny
	27. hollót s	Ny
	29. rohad, —	Ny
	31. Oh mily	Ny
	34. Útját, — s	Ny
	38. Oh Albuéra!	Ny
	43. könnyet s	Ny
	45. tér	Ny
	46. múlik s	Ny

C. L. a *Janthéhoz* és a *Childe Harold indulása* (Lord Byron) c. versek jegyzetét. — Tóth Árpád jegyzete a vershez a Ny-ban: *E strófák az Albuera melletti csatáról szólnak, melyben angol és spanyol csapatok legyőzték Napóleon vezérét, Soult marsallt. »Ki társul áll minden ügýhöz, bár kudarc várja»: Anglia.*

Percy Bysshe Shelley (1792—1822)

23. ÓDA A NYUGATI SZÉLHEZ (Ode to the West Wind)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban az Esztendő 1918. jún.-i számában (III. 96. l.) jelent meg (EÖ). Egy kéziratát ismerjük, három barnás papírcsikra lila tintával írott, helyenként sokjavításos szöveg; a költő kézjegyével látta el. A kézirat a Tóth-család birtokában van.

B. (A kéziratot eredeti állapotának megfelelően közöljük:)

I

Nyugati nyers szél, Ősz sohajja, vad!

[Te láthatatlan, *kitől*,] [*Láthatlan közeledtől*,>] <Te láthatatlan! jössz és> mintha mord

Varázsló úz<ne> szellem-rajt, [úgy] szalad

[Sok] <A> sárga s éjszín s láz-piros csoport:
A pestises lombok holt népe: te,
Kinek szekere téli sutba hord

Sok szárnyas magvat, hús sötétbe le,
Aludni, mint a test, mely sírba dőlt,
Mig azúr húgod a tavasz szele,

[Majd kürtbe fú és felriad] <Megint kürtjébe fú s riad> a föld.
S édes bimbónyáj legel a napon
S völgyet-hegyet szín s illat lelke tölt;

Vad Szellem! szálló, élő mozgalom!
Ki rontasz]s áldasz!] <és óvsz!> halld, oh halld dalom!

II

Te, kinek — míg az ég reng — áramán
Omló felhő mint hullt lomb andalog,
Hullatja busa ág: Menny s Óceán

S rázzák eső s villám, bus angyalok,
S kibomlik már kék úta tág legén
Mint vad menád-haj [mely] <s> szikrázik s lobog

Az ég aljától, hol kihúnyt a fény
Az ég ormáig a közelgető
Vihar sörénye! — [Te! gyász-jaj] <Oh te, a> szegény

[Halódó évért, melyre zárt] <Év gyászdala, ki zengsz, míg
rest> tető

Gyanánt az éj, [a] [<mint>] <e> roppant sírhalom
Borúl [s nagy kupoláját] <reá s bús [toronyát] boltját> reszkető

[Párákból tornyozod] <Páraid [terhelik] terhelik> s [e] <a>
hús falon

Vak víz s tűz s jég tör át! — oh, halld dalom!

III

Ki [felvered] a [nyárban [heverő] <nyárálmából a kék [rest]>
[<A kék>] Földközi tengert, mely [kéken] <lustán> pihen
[Szunnyadva [habkő-partokat] <szigetpartot halkan> verő].
<Kristályos habverés közt [feküdvé rég] fekve rég>
[Egy kis]

[Kristályos zaj közt] [<Habkő szigetek>] [<Kristályos zaj közt,
mely halkan ver egy>] <Habkő partokról> Baiae öbliben
S álmában agg kastélyok [tornya] [<orma>] <tornya> ring
A hab sürűbb napfényén égve lenn

S azúr moszat s virág lepi be mind,
Oly szép, hogy festve sem szebb! — Oh, te szél,
Kitől Atlant vad síkja is meging

[S fenéig fölhasad s a [szörnyü] <messzi>] <És meghasad és látszik lent a> mély
 [Vizi] Virága látszik] <Tenger-virág> s mit [hűs nyálka fon] <az iszap> bevon;
 [Vizek] <Vizek> vak lombja, mely zöldelni fél
 Mert [néki] hangod [zengő] [elsápasztó] [szép] [elsápasztó] <csupa sápadt> borzalom,
 [S elsápad s összerogy,] <Melytől remeg s lehull> széthull, — oh halld dalom!

IV

[Volnék levél s [ringatnál] <röpténnél,> holt avart, —]
 <Ha lomb lehetnék s vinnél, bús avart,>
 [Volnék felhő [s ringatnál,] <és vinnél,> fűrgé lég! —]
 <Vagy felhő, szárnyaid közt lengeni,>
 [Vagy hullám, mely bár zúgasd és kavard,]
 (Erőtelves aláhúzással jelzi T. Á., hogy a sort mégis megtartja.)

[Még jutna néki erődből elég,]
 <[S nem oly] <Oly> szabad <majdnem> mint te, de adsz neki>
 [Igázhatatlan úr!] <Erődből, szabad! úr> — vagy csak kora
 Kamasz-időm [jöhetne vissza még] <[nek kósza] merengő évei>
 [Midőn társad valék,] <Térvénnek meg, midőn> ég vándora
 [S hivém, szálló lelkem] <Társad valék s hivém> nyomodba ér
 [Sőt vígan] <A lélek s> túlröpül! — Oh tán soha

(Az első kéziratlap hátsó oldalán a 43—51. sorok ceruzával írott változatát olvashatjuk:)

Ha lomb lehetnék s vinnél bús avart
 Vagy [volnék] felhő, véled messze lengeni
 S nem oly szabad mint te, de adsz neki
 Erődből, szabad Úr! — vagy csak kora
 [Kamaszidőmnnek jönnének] <kósza> évei
 Térvénnek meg, midőn ég vándora
 <mit szárnyad tova [kap] csap>
 Társad valék s hivém nyomodba ér
 A lelkem s túlröpül, — oh
 Szabad[ságodból erő] <erődből> részt kap

(Itt ér véget a ceruzával írott szöveg. A kézirat folytatása:)

Nem zengne jajszóm, mely most esdve kér:
 Ragadj el hab, felhő, vagy lomb gyanánt,
 Mert tövisekre buktam s hull a vér

S görnyesztő órák vas láncra fon át,
 Vad lelked szilaj, büszke rokonát!

Legyek hárfád, mint hárfád a vadon:
Hulló lomb vagyok én is, ne kimélj!
Ha vad zenéd felzúdul szabadon

Lomb s lélek hadd kísérje őszi, mély
Dallal, mely édes, bár fáj, — oh, te zord
Lélek, légy lelkem; én s te: egy személy!

Holt szellemem a [térben úgy] <Tér ölén> sodord,
Tört lombként, melytől sarjad újra más!
S dalom [fájó] <égő> zenéjét [messze] <messzi> hordd,
[Mint olthatatlan oltárhely] <Mint oltatlan tűzhelyről a>

[És lángesőjét,] [<Esőjét s szórd szét,>] <Röpül, oh szórd
szét,> hol csak ember él!

Ajkam szavából prófétás varázs

Kürtöljön [a [holt] <bús> földnek!] <az alvóknak!> Oh, te
szél,

Késheet a Tavasz, ha már itt a Tél?

— — —

2. jössz és	Eő	ÖV
5. népe, — Te,	Eő	ÖV
10. fú s riad a föld	Eő	ÖV
11. napon	Eő	ÖV
14. oh halld	Eő	ÖV
15. reng — áramán	Eő	ÖV
reng, — áramán		ÖV
16. felhő mint hullt lomb andalog	Eő	ÖV
19. legén	Eő	ÖV
20. menád-haj s	Eő	ÖV
21. a fény	Eő	ÖV
23. — Oh Te a	Eő	ÖV
26. Borul <i>red</i> s	Eő	ÖV
körül s		ÖV
27. terhelik s e hús	Eő	ÖV
terhelik s		ÖV
28. dalom		ÖV
30. Földközi-tengert, mely	Eő	ÖV
32. Habkő <i>partoknál</i> , Baiae öbliben	Eő	ÖV
öbliben		ÖV
34. égve lenn	Eő	ÖV
36. szebb! — Oh, te szél,	Eő	ÖV
szebb, — Oh, te		ÖV
37. <i>Kitől Atlant vad stkja is meging</i>	Eő	ÖV
Ki jössz s Atlant vad vízrónája ing		ÖV
38. És meghasad és látszik	Eő	ÖV
nyílik s		ÖV
39. Tenger-virág s	Eő	ÖV

40. fél	Eő
42. Széthull, — oh halld	Eő ÖV
43. lehetnék s	Eő ÖV
46. Oly szabad majdnem, mint Te, s	Eő
Te s	ÖV
48. Kamasz-időm merengő évei	Eő
49. Térnének meg, midőn, ég vándora,	Eő
oh ég	ÖV
50. Társad valék s hivém, nyomodba ér	Eő
51. túlröpül, — oh tán	Eő ÖV
53. felhő, vagy	Eő ÖV
54. buktam s	Eő ÖV
55. S görnyesztő órák vas láncá fon át,	Eő
húzz s	ÖV
56. Vad lelked, szilaj, büszke	Eő
61. fáj, — oh,	Eő ÖV
67. oh szórd	Eő ÖV
69. te szél,	Eő

C. Az ÖV utószavából: Shelley, a hányatott életű, fiatalon tengerbe fullt költő, a társadalmi korlátok szenvedélyes tördelője, a romantikus nagy líra legtokéletesebb angol képviselője. Soraiból muzsikáló, forró szélvész kapja első pillanattól kezdve sodrába az elkábuló, veeszedülő olvasót titokzatos, ködbe és fénybe folyó, étheri horizontok felé. — Szabó Lőrinc: „Baráti beszélgetés idézte az emlékezetembe a minap Babits Mihály tréfás nyilatkozatát arra a társaságban feltett kérdésre, hogy melyik a legszebb magyar vers. »Melyik? Hát — Shelley Nyugati szele, Tóth Árpád fordításában!« (Tóth Árpád a versfordító. Összes versfordítások. 1942. II. 1.) — Hatvány Lajoshoz írott levélből: (Bpest. 1918. nov. 15. péntek) Verseim 30 koronájával honoráltatnak, holott ma már a Nyugat is többet fizet, nem szólva a kevésbé nagyigényű helyekről, mert az „Április“ pl. 100 koronát ígér versenként csak küldjek. Ide tartozik az „Esztenő“ honorárium-lába is, mely szintén nem tart lépést a korral. Legutóbbi Musset-fordításomért, mely pedig becsületszavamra elsőrangú munka volt (másfél hétig dolgoztam rajta; Lengyel Menyhért a legnagyobb elragadtatás hangján dicsérte) s mely oldalszáma nézve is jelentékeny hosszúságú volt, össze en 80 koronát folyósított a lelkesen spóroló Vári igazgató. Ez annál szebb, mert legutóbbi előző fordításomért (Shelleytől) mely rövidebb volt, már Vári úr is fizetett 100-at. L. még Gáldi László: „Egy kiállítás képei.“ Magyar Nyelvőr, 1961. 319—326. l.

24. OZYMANDIAS (Ozymandias)

A. Az ÖV szövegét követjük.

B. 5. konok

ÖV

C. L. az Óda a nyugati szélhez (Percy Bysshe Shelley) jegyzetét.

25. AZ ÉRZÉKENY ZSENGE (The Sensitive Plant)

A. Az ÖV szövegét követjük.

B. 6. felett

ÖV

14. nedvesen

ÖV

26. zenét s	ÖV
45. ringott	ÖV
64. rá s égig fölnevettek	ÖV
72. visszafizetni, — minden	ÖV
76. szívét	ÖV
85. remeg és	ÖV
91. tájra	ÖV
94. Ez mind, mint	ÖV
101. az éj, —	ÖV
104. homok	ÖV
105. öntudat s	ÖV
113. lankadt s	ÖV
114. ölén s	ÖV

C. L. az *Óda a nyugati szélhez* (Percy Bysshe Shelley) jegyzetét. — Tóth Á. az eredeti költeménynek csak az első részét fordította le. Teljes fordítását Babits Mihály végezte el. — „A magyar szöveg nem formahű, a négyütemű jambikus-anapesztikus sorok helyenkint egész különlegesen megnyúlnak.” (Szabó Lőrinc jegyzete az *Összes versfordításokban*. 303. l.)

John Keats (1795—1821)

26. ÓDA EGY GÖRÖG VÁZÁHOZ (Ode on a Grecian Urn)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1918. II. 823—824. l.) jelent meg.

B.	1. Oh tűnt	Ny	
	2. Itt állsz s dajkál a vén idő s a csend	Ny	ÖV
	4. leng;	Ny	
	6. istenségek, vagy	Ny	ÖV
	7. Árkádia, vagy	Ny	ÖV
	16. szól s	Ny	ÖV
	20. lesz s	Ny	ÖV
	29. nehéz	Ny	ÖV
	30. kiszárad és	Ny	ÖV
	33. bődülve lép	Ny	ÖV
	36. Partján, vagy	Ny	ÖV
	38. elhagyott	Ny	ÖV
	47. megmaradsz s	Ny	ÖV
	49. „Igaz szépség s szép igazság! — sohse igaz s az Igaz: szép!” — sohse	Ny	ÖV

C. Az ÖV utószavából: Keats, a tudóvszben elpusztult, rövid életében kegyetlenül el nem ismert poéta, a Szépség angyali tisztaságú éneke. a világirodalom legérzékenyebb és leggyöngédebb lírikusai közül való, akinél melanchólia és életöröm csodálatosan egyazon érzésként mélyülnek el örök szépségeknek tükröt tartó tengerszemmé. — L. K. L. 342. l. — A második strófához l. Kardos Pál: Tóth Árpád négy ismeretlen verse. (ITK 1953. 1—4. sz. 338. l.) — L. még: Babits M.: Könyvről könyvre. Tóth Árpád romantikája. Ny 1934. II. 1—4. l.; Goethe: *Az isten és a bajadér*, Baudelaire: *A szépség, Moesta et errabunda* c. fordítás jegyzetét.

27. AZ ŐSZHÖZ (To Autumn)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1919. 463. l.) jelent meg.

B.	1. <i>Halk párák s édes</i> izek évszaka	Ny	
	2. Jössz s hő hived, a sárga nap örül	Ny	ÖV
	Jössz s		
	3. <i>És</i> összefogtok s <i>dús</i> fürtök soka	Ny	ÖV
	S összefogtok s		
	5. <i>Vén alma-ágot áldott súly</i> töret	Ny	ÖV
	töret		
	7. feszül <i>édes</i> bele	Ny	
	8. A mogyoróknak s	Ny	ÖV
	10. <i>örök méz-szüret,</i>	Ny	
	11. <i>Bár nyári</i>	Ny	
	12. téged? Kiszököm	Ny	
	14. küszöbön	Ny	ÖV
	16. aratsz s <i>halk</i> mákillat	Ny	
	aratsz és		ÖV
	17. Hozzád s elaltat és	Ny	ÖV
	18. szomszéd, <i>reszkető kalászt</i> ;	Ny	
	20. tükrére s	Ny	ÖV
	22. végső <i>cseppig</i> hullni	Ny	
	25. napot	Ny	ÖV
	30. béget s	Ny	ÖV
	32. <i>Vékonyka</i> fütty a szérüskert alól	Ny	ÖV
	alól		
	33. az ég.	Ny	

C. A 26—29. sorokhoz: 1. az 1. kötet töredékei közül *A nedves réten át* címűt. — L. az *Óda egy görög vázához* (John Keats) jegyzetét.

28. ÓDA EGY CSALOGÁNYHOZ (Ode to a Nightingale)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1920. I. 13—15. l.) jelent meg.

B.	1. fáj s	Ny	ÖV
	4. felé, —	Ny	ÖV
	9. Lengsz s	Ny	ÖV
	11. Oh még	Ny	ÖV
	12. — óh drága nedv, —	Ny	
	— oh drága		ÖV
	17. habbal s	Ny	ÖV
	19. föld	Ny	ÖV
	22. Mit <i>lombok mélyén</i> nem	Ny	
	28. gond	Ny	
	33. De a költészet	Ny	
	34. elakad, —	Ny	ÖV
	36. Hold s	Ny	ÖV
	37. körbefürtözé, —	Ny	ÖV

44. száll s	Ny	ÖV
51. figyellek, —	Ny	ÖV
53. becézgetőn;	Ny	
54. légen át, —	Ny	ÖV
56. ez <i>éjjelen</i> ,	Ny	
59. Oh zengj	Ny	ÖV
61. lettél és	Ny	ÖV
65. Oh épp	Ny	ÖV
71. e szó	Ny	ÖV
77. már s	Ny	ÖV
80. Oh tűnt zene, zengtél?	Ny	
Oh tűnt		ÖV

C. I. az *Óda egy görög vázához* (John Keats) jegyzetét.

29. A MELANCHOLIÁRÓL (On Melancholy)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1920. I. 16. 1.) jelent meg.

B. 1. Ne, oh ne vágyd a Léthét s	Ny	ÖV
6. <i>Se</i> pergett és	Ny	
Ne pergett és		ÖV
7. Psychédül s	Ny	ÖV
10. fölött s	Ny	ÖV
18. kezét s	Ny	ÖV
29. <i>S lelked</i> , mely	Ny	

C. I. Az *Óda egy görög vázához* (John Keats) jegyzetét.

Nikolaus Lenau (1802—1850)

30. AZ „ALBIGENSEK” UTÓHANGJA (Schlussgesang)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Független Szemlében (I. évf. 1921. 133. 1.) jelent meg. A költemény címe itt: *Záróének*. Alcíme: *Lenau „Albigensek” című eposzából* (FSz).

B. 2. <i>máglyára</i> mentek	FSz	
9. épen		
10. <i>fénybe s gyászba</i> szöni	FSz	
11. a <i>dús</i> , szabad	FSz	
12. sejti <i>is</i> , kész	FSz	
14. borzalom,	FSz	ÖV
23. A <i>bús</i> jelen így egybeforrva véle	FSz	
25. A <i>vándor az</i> , (nyilván sajtóhiba)	FSz	
29. Így vár a tűnt küzdők útjára hullva	FSz	
35. a <i>perc</i> és	FSz	ÖV
38. <i>dac</i> cal, mire	FSz	ÖV
43. <i>késik</i> s	FSz	ÖV
45. reggel	FSz	
47. hát, hogy <i>juházni</i> hárul	FSz	
48. <i>holtakról</i> a máril (nyilván sajtóhiba)	FSz	

49. Sőt hirdetem gyöngé,
 54. Az Emberszív s
 56. eltakarni,
 57. köntösökkel, —
 58. *Albigensek* nyomát

F. Sz.
 F. Sz. ÖV
 F. Sz. ÖV
 F. Sz. ÖV
 F. Sz.

C. Az ÖV utószavából: *Lenau lázadó, tragikusan összeroppanó nagy lelkéről az Albigensek bátor, nemes röptű utóhangjával s a Pusztá semmi megrázó soraival igyekeztünk képet adni.* — A vers megjelenésének körülményeiről l.: K. L. 345—46. l. — L. az 1. kötetben a Jő éjszakát c. Tóth-vers 27—28. sorait és jegyzetét.

31. PUSZTA SEMMI... (Eitel nichts!)

A. Az ÖV szövegét követjük. Üzleti nyomtatvány hátlapján ceruzával írott kézírata Győző Ferencné (Wahl Valéria) birtokában van (k).

B.	1. nézek,	k
	8. lehetne ..	k
	9. forog	k
	10. perchez s	k ÖV
	12. A lomha föld	k
	13—14. Immár üres; ki fog még érte nyúlni?	
	Jobb lesz a többi tört cseréphez hullni.	k

C. L. Az „*Albigensek*” utóhangja (Nikolaus Lenau) és *A merengőhöz* (1. köt.) c. versek jegyzetét.

Edgar Allan Poe (1809—1849)

32. A HOLLÓ (The Raven)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1923. I. 347—349. l.) jelent meg. Két kéziratát ismerjük. k₁: húsz darab, vegyes üzleti nyomtatvány hátlapján tintával, ceruzával írt, igen kusza, cím nélküli kézirat. A szöveget az első két strófa után újra kezdte a költő, két kisebb formájú, kutyanyelvekre vagdalt, román nyelvű hivatalos nyomtatvány hátlapján. Ezen a két lapon az első négy strófa lila tintával írott tisztázatot olvashatjuk, az első két strófa mellett igen sok, ceruzával írott betoldás, javítás. k₂: kutyanyelvekre vagdalt hivatalos nyomtatvány és vásárlási igazolványok hátlapján ceruzával írott szöveg. Az eleje valószínűleg nyomdai kéziratnak készült, mert a cím alatt Poe teljes nevét, születési és halálozási évszámát olvashatjuk. A kézirat hat lap terjedelmű, az utolsó két lap itt is igen kusza. A hatodik lapon dátumot olvashatunk: *Befejeztem: 1923. II/18. v.* (v = vasárnap). Mindkét kézirat a Tóth-család tulajdona. — A verset Tóth Árpádon kívül Szász Károly, Lévy József, Ferenczi Zoltán, Kozma Andor, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Pásztor Árpád, Csillag Imre, Harsányi Zsolt, Franyó Zoltán, Telekes Béla és Radó György fordította magyarrá.

B. (Az első kéziratot teljes terjedelmében, eredeti állapotának megfelelően, Tóth Árpádtól származó strófaszámozással közöljük:)

1. Egyszer egy bús éjfél-tájon, [míg] <el>borongtam zsongva fájón

Némely furcsa, [ócska] <ferde> könyvön, [hol a holt múlt visszajár,] [könyvön, <melyben> elfelejtett] <hol felejtett> rege vár,

[S álmos] <S> Álmos főm már-már ledobbant, [egyszer] <mikor> im valami koppant,

Künn az ajtón mintha roppant halkan roppanna a zár,
„Vendég kopog” — így tünődtem, — „azért roppan künn a zár, —

Az lesz, más [ki] <mi> lenne már?”

2. Oh, az emlék hogy sziven ver: bús hónap volt, vak december,
A padlón [rém-] [<árny->] rejtelemmel [húnyt szét] [szellem-tánca jár]

<[halt a hunyó [minden] <minden>] <táncolt a holt> szénsugár,>

Egyre vártam: hátha virrad és a vén betűkkel irt had
Bánatomra hátha irt ad, szép Lenórám halva bár,
Fény leánya, angyal-néven szép Lenóra halva bár
S földi néven senki már.

[Padlómón szellem]

Láttam, [pallómon] el holt parázsfény tánca jár

[És a pallón szellem]

A padlón [mint árny] <sok fény> kísértet [táncolt minden huny] rezge, hunyó szénsugár

A parázson ült a szender <szállt> kísértetes sugár

A padlón, [zsarátok lelke húnyt el, mint szellemsugár] hunyó zsarátfény kísértett, [mint]

(Az 1. kéziratlap vége.)

1. Egyszer egy bús éjfél-tájon, míg borongtam zsongva, fájón,
[Némely furcsa ósdi könyvön, hol felejtett rege vár,]

[Ócska] [<Holmi> furcsa könyv előttem, elfelejtett regetár,]

[S furcsa vén könyv [zsongatott el] <álmosított,> holt regékből ócska tár,]

<S furcsa könyvek altatgattak, [avított, régi rege tár,]

[holt dalokkal] [ódon vén mesés] holt mesékből vén bazár,>

[Álmos] <Lankadt> főm már[-már] <le->ledobbant, mikor im valami koppant,

Künn az ajtón mintha roppant halkan roppanna a zár,
Vendég lesz az, — így tünődtem, — azért roppan künn a zár,

[Az lesz, más] ki lenne már?

2. Oh, az emlék hogy sziven ver: bús hónap volt, [<most is látom : bús>] vak december,

A padlón [rőt] rejtelemmel [húnyt el minden szénsugár,] [<holt parázs szellemtánca jár,>]

És én vártam: hátha virrad [és a vén regékkel] <s a sok vén [betűkkel] betűivel> irt [had] [lap]

Bánatomra hátha írt ad, szép [Lenórám] [*Lenóra*]

⟨Lenórám⟩ halva bár,

Fény leánya, angyal-néven szép [Lenóra] ⟨Lenórám⟩ halva bár,

S földi néven senki már . . .

(A második strófa körül, a lap szélén a következő ceruzával írt változatokat olvashatjuk:)

[*Szellemtáncos*] <S mint szellemraj, > rejtelemmel, [*padlómon a szénsugár*] ⟨*padlón rezgő szénsugár*⟩
szőtte a holt szén

Éjén [⟨*Padlóm*⟩] *fantomos tüzekkel* húnyt el [*minden sugár*] minden szénsugár, *rezgett hűnyó* szénsugár padlómon a vak [*sötét*] december

Éjén [*szellem*] ⟨*fantóm*->rejtelemmel [*minden hűnyó*] húnyt el minden [*szénsugár*] ⟨*a tűzhelysugár*⟩ el minden [*parázs*] [*zsarát*] szénsugár

(A 2. kéziratlap vége.)

3. S úgy tetszett: a függöny leng és bíborán bús selymű zengés

Fájó, vájó, sohsesejtett torz iszonyt suhogva jár, —

Rémült szívem izgatottan [*döngött fel*] [*lúktetett*] ⟨*vert*⟩
s én ⟨*egyre*⟩ csitítottam:

Látogató lesz az ottan, azért roppan künn a zár,

Késő vendég lesz az ottan, azért roppan künn a zár,

Az lesz, más ki lenne már?

4. Vissza [*is tér*] ⟨*térve*⟩ lelkem mersze, habozásom elmúlt persze,

S „Uram” — kezdtem, — „avagy Urnőm. megbocsátja ugyebár,

Ámde tény, hogy már ledobbant álmos főm és Ön meg roppant

Halkan zörgött, alig koppant: alig roppant rá a zár,

Nem is hittem a fülemnek”. — S ajtót tartam, nyílt a zár:

Éj volt künn, más semmi már. (A 3. kéziratlap vége.)

5. [*Mély*] <S mély> homályba elmeredten, szívvel, mely csodákra retten,

[*Álmost*] ⟨*Látást*⟩ *láttam*, milyet gyáva földi [*látás*] ⟨*álom*⟩
sohse tár,

Ám a csend, a nagy, kegyetlen csend csak állott megszegetlen

Nem búgott [*más, egy,*] (??) ⟨*más, csak*⟩ egyetlen szó:
Lenóra! — halk, sovár

Hangon én búgtam: Lenóra s vizhang kelt rá, halk, sovár,

Ez hangzott s más semmi már.

6. S hogy szobámba visszatértem, s még [*zajgott*] ⟨*tüzelt*⟩
javában vérem,

Hirtelen <s> már hangosabban [*zörrent künn valami*] ⟨*ujra*
[*künn*] zörrent [*némi*] holmi⟩ zár,

[*Ejnye*] [⟨*Lássuk*⟩] ⟨*Ejnye*⟩ *ily hangot kik adnak?* Persze, —
szóltam, — tán az ablak!

[No te zaj, most] <Nosza lássuk [lássuk],> rajtakaplak
 [híres titkod most] <most te zaj, titkod> lejár,
 [Szívem tovább nem rémítéd, hiszen] [<Szívemet most elcsitítom
 vad, híres>] titkod [most] <Csitulj szívem
 egy kicsit meg, s a híres titok> lejár, —
 Szél [vagy] [<zeng> és] [<vetlen s>] <zörög s> más semmi
 már!

(A 6. strófa körül, a lapszélén a következő változatokat olvashatjuk:)

Persze, szoltam, most már biztos,

S szoltam: Persze! [kinn] [<hát>] <hint> az ablak
 [rácsa körül motozgatnak,
 ily hangot a rácsok adnak!]
 [rácsa közé szelek csapnak,
 [vasrácsai]
 [vasrácsai] <rácsa körül> motozgatnak,
 [vasalt rácsa mozoghat csak!]
 [rácsai] [<vasai>] <vasrácsa> is lármát
 csaphat,
 [[vasrácsai] <závdrai> roppangatnak]
 [zaja] rácsnak [hozzá] (??) <dől az>
 üveglapnak,

S szoltam: persze, biztosan csak [zörren künn] <megzörrent>
 a rácsos ablak,

No te zaj, most rajtakaplak, híres titkod már lejár,

Szívem, [bátran] (??)

[Csitulj.] <Csitt, szívem, még> csak egy percre, most a nagy
 titok lejár: (A 4. kéziratlap vége.)

7. Azzal ablakom kitártam s íme garral, hetyke-bátran
 Roppant holló léptetett be [nagy.] [<ős> legendás,] <mesebeli>
 vén madár,

S rám nem is biccentve [orrot ám (??) ment [és] <csak> ment]
 <orrt ott (sic!), meg sem állt> és fenn-
 hordott

Csőrrel ladyt s büszke lordot mímelt s mint kit helye vár,
 Ajtóm felett Pallasz szobrán megült, mint kit helye vár. —

[S űlt] <Űlt,> nem is moccanva már.

8. S [míg gubbasztott talpig] <ahogy guggolt [komor] zordon>
 ében méltóságú [feketében] <tollmezében,>

Gyászos kedvem mosolygóra váltotta a vén madár, —

S Szoltam: „Bár [taréjod] <megnyírt az> olló nyeste, [úrhoz]
 <s rusnya rabhoz> vagy hasonló, (sic)

Tudom, Ur vagy, [zord vagy.] ósdi

[Büszke] rém te, [ócska] holló, [kit [vad éj küld] <pokol szült>
 s bús határ] <s éj part küld és mély vad ár>

[Mondd] [<Nos szólj>] <Mondd> (??) mily[en rangban] [úri
 néven tisztel] <néven tisztel ott lenn>
 a plutói, mély vad ár?

S szolt a holló: „Sohamár!”

(A strófa mellett a következő sorváltozatokat olvashatjuk:)
nem vagy [beste rab te,] <rút rabhoz hasonló, > holló,
Büszke úrhoz vagy hasonló
Rémes, zordon, ősi holló.

Bár taréjod olló nyeste, — szóltam —

nem vagy <jól tudom nem vagy te> vagy beste

Büszke holló, vén nemes te,

(Itt végződik az 5. kéziratlap. Ugyanezt a strófát olvashatjuk a legelső kéziratlap tiszta hátlapján, valószínűleg ez az első próbálkozás:)

[ahogy ez a] furcsa, ében [holló, ahogy feketében]

[bútól] [madár]

[Akkor [ez az]

[ott]

ahogy ott ült ében [mezben] [<képpel, >] [komor (??)

mókás] <tollas>] <méltóságos> feketében

[komor és kevély mezében]

[Bús] <Gyászos> kedvem [mosolyra váltva] mosolygóra
váltotta a vén madár,

„Bár borotva [nyírt] <ért> vagy olló, — [szóltam, úrhoz vagy
hasonló,] nem [szabad] vág rangos úrhoz nagyolló (??)

[Rémes,] <Szóltam : —> ronda, [ósdí] <vén, büszke> holló,
kit [vad] [<az> éj] küld [mély] [<éji>] <vad> határ,

Mondd, mily [úri] <rangos> néven tisztel [éj] a plútói,
vad határ

S szólt a holló: „Sohamár!”

Bár fejed borotva s olló [érte,] úrhoz vagy hasonló,

[Büszke bőbitád]

Ambár [büszke tollad] <bőbitádat> olló nyeste, úrhoz vagy
hasonló,

Szóltam, — [vén, zord, ősi] [<rémes zord>] <zord rém, ósdí>
holló, kit [pokol] <vad éj> küld [mély] <bús> határ,

a plútói vad határ?

(Ugyanezzel a strófával még egy szelet papíron, egy „Behívójegy” hátlapján találkozunk, a kéziratnak ez a 6. lapja. E papírszelet kisebb alakú, s eredetileg egy újsághírt próbált rajta megfogalmazni T. Á., mert a következőszöveget olvashatjuk a költő írásával: *A budapesti mentők szokásos Szilveszternapi gyűjtése*. Ezután keresztbe fektette a lapot, s hozzáfogott a 8. strófa rendbeszedéséhez. Ez lehetett a második próbálkozás.)

S ahogy guggolt komor ében [színn] [<tollú>] [<félelmes>]
<méltóságú> tollmezében

Gyászos kedvem mosolygóra váltotta a vén madár

S szóltam: bár megnyírt az olló, nem vagy rossz rabhoz hasonló,

Úr vagy,* zord vagy, [ősi] <ósdí> Holló s [éji part szült]

<[bizton éj] éj-pokol szült, > — mély, vad ár

[Sólj, [rang] hogy tisztel úri néven] <Mondd, mily néven
tisztel ott lenn> a plútói, mély vad ár?

S szólt a holló: „Sohamár”. (A 7. kéziratlap vége.)

9. [Csodálkoztam hogy e [ferde madár a szót így keverte]

[félszeg madár szava ilyen tiszta szót]

[Bár kevés értelmű válasz volt ez]

[és . . . komoly szó nem vala bár
nem volt furcsa szava bár,

[Csekély] [Nyom] [Csekély értelmű a szót] [és csak s]
[Bár]

Értemes és komoly [szót] [alig] <volt és hozzá közte> alig [vala
bár] <[szó] ige [alig-alig akadt közte] ez a szó nem vala bár —>
[Ám az el nem titkolandó] <Ám el az sem hallgatandó,> hogy
[keves olyan] <[még] nem is volt [oly] még> halandó,
Kit [ajtaja] [földre ilyen] <földre szállva>] [ajtója felénézve, ily]>
<hogy ajtóra nézett, ily> látvány várt, [egy] ily madár, —
Ajtajánakszobrávállán ily [bestia] <vadállat,> vagy madár, —
Kinek neve „Sohamár.”

(Ezt a strófaváltozatot keresztben áthúzta a költő.)

9. [Csodáltam,] <Ámultam> hogy ferde csőrén ilyen nyíltan,
ilyen pőrén

Kél a hang, [értelmes ige] (olvashatatlan betoldott szavak
után)

<okos, komoly szó> [s fontos alig vala.]

[Csodálkoztam,] <Álmélkodtam,> hogy e [ferde] szárnyas
[a szót így keverte,] <ilyen tiszta szót szót,>

[Értemes és komoly ige] <Kél a hang, okos, komoly szó>
alig volt a szava bár,

Ám el az sem hallgatandó, hogy nem is volt még halandó,

Kit, hogy ajtajára nézett, ily látvány várt, ily madár,

Ajtájának szobra vállán [ily vadállat] <ilyen szörny> vagy
<ily> madár,

Kinek neve: „Sohamár.” (A 7. kéziratlap vége.)

10. [Ám a holló egyedül e szót] újrázta [fenn] <egyre> ülve
[a jámbor szobron]
[a nyugalmas szobron ülve]

[A nyugalmas szobron, mintha lelke]

ez az egy szó lenne

Am a holló, [fenn ülve egyedül a] <a hűs> szobron

[Magányosan] [egymagában]

[Ámde, egymagában <félre> ülve,] [ült magában] egyedül e

Am a csöndes szobron ülve

[magányában]
[a hűs szobron]

[csöndes szobron]
[még a vén holló]

Szót [tagolta, mintha lelke volna úgy] [kiöntve volna már,]
[tagolta csak a holló] mintha lelke <[ebben]> lenne már,

[károgta]

[újrázta]

károgta, mintha lelke [ebbe volna öntve] <csak egy
szóban élne> már,

A holló beírta ezzel, [tollá] sem (sic)

S szóltam, [alig] sohajnyi nessel :

S én!

sóhajnál

[Holnap ő is messzi röppen, mint [enyéim s] <hívem> s
reményeim]

[Mint reményeim s barátim,] holnap [ő is] messzi jár...

[Mint annyi reményem s hívem,] [elszáll] s itthagy

Mint barátok és remények,

Annyi hívem messzijár

(A tizedik strófa első változata felett, a kéziratlap jobb felső sarkában a következő rímpárok olvashatók:)

— tár sugár tár jár

zár bár sovár

lejár ugyebár (A 8. kéziratlap vége.)

10. Am a csöndes szobron ülve a vén holló egyedül e
Szót tagolta, mintha lelke mind csak egy szó volna már
ebbe volna öntve

[Más ígét nem szólt az] [<Más igefajta>] <Nem nyílt más
igére> ajka, nem rebbent a toll se rajta,

S én [szólék] [<mormolám>] <szólék> alig sohajtva: minden
elmegy, messziszáll,

[Hű] [<Mint> barátok [hő] <és> remények] <Itthagyt
remény s barátság> holnap [itt] <ő> is
[messzijár] messziszáll.

S szólt a holló: Soha már! (A 9. kéziratlap vége.)

11. [Elhültem, hogy így] talál az [árva csöndben ez a] válasz,
[búmhöz, hogy] [éji csöndjén e furcsa]

[Meghökkentem, mint]

[én borúmhöz ez a]

Elhültem, hogy így

éj [csöndjén búmhöz a válasz]
[csöndjébe tépő]

[Meghökkentem, hogy a válasz ilyen találon tört a csendbe]
S persze, szóltam, [nem is tud mást,] szája locskán erre jár,

[amit károg, összes tudománya]

[Erre] Gazdájától így tanulta [s gazdáját vad] míg kegyetlen
búja dúlta,

[Erre fogta, aki fogta] (??)

[Gazdája a szerencsétlen] üzte [holmi szörnyű bánat,]

[Üzte, verte, rája támadt,]

Ökelmét s

ezt károga, [s ezzel kész a szótár]
[ez egész] szép kis szó és
igetár

Ezt hogy: „Soha, sohamár!”

[Holmi árva, furcsa, hajszott úrtól kapta fel] <Gazdájától,
holmi hajszott [úrt] <szótól> leste el> e jajszót,

[Gazdájától leste el, kit vad kinok közt]

[vad kín üzött s]

[Holmi szörnyű bútól] hajszott [gazdájától] leste el e jajszót
Akit búja egyre hajszott, [még] s [szavát] terhül <rá> ezt

rakta már,

Reményei [gyász] halotti ének ezt terhül ezt a bús szót rólta
már,

Persze, holmi búra ajzott ajkról leste el e jajszót,
 Gazdájától, akit hajszott vad bú, míg ezt zengte már,
 Holt remények indulóját, méla terhű
 Gazdájától, [búkra] <holmi> hajszott [úrtól] <ajkról> leste el
 e jajszót,

Akit [vad bú jaira] [<erre>] <ily ígére> ajzott [sorsa] árva
 terhű búja már,

Holt remények indulóját,
 Gazdájának, holmi hajszott [figurától furcsa jajszót] vad
 bánattól jaira

[ajkról, akit búra] ajzott,

[úrtól, melyet]

[aki búra]

figurának búra

[Szörnyű kínj] (sic)

[Szava]

[Aján] <Úrtól> leste el a jajszót mást nem is hallhatva már,

[Csak remények gyászdanáját,]

Holt méla [terhű gyászdanáját] hallva már,

[gyászu indulóját] hallva már

terhű gyászzenéjét

Csak remények méla terhű gyászzenéjét hallva már

[gyászzenéjét, méla]

[mélaterhű]

Ezt, hogy (A 10. kéziratlap vége.)

11. [Elhültem, hogy így talál az éj csendjébe tépő]

Megriadtam: [a] csendziláló [furcsa válasz] [<szója furc>]

[<felelete>] <replikája> mily találó, —

Persze, — [mondtam, — [ezt károgja ; [szép] <kész> kis]

<ez az egész hives> szó és igetár,]

szóltam [aztán — ezzel] [<ennyit károg>] <károg,

károg, s> kész a szó- és igetár,

[Gazdájától] Gazdájának, holmi hajszott, [vad [sorsától]

<kinoktól>] [<zord csapástól>] [<úrnak ajkán

csak a jaj szólt>] [<sorsüldözte,>] <bús

flótásnak> búra ajzott

[Úrtól,] <Aján> leste el [a] <e> jajszót, mást nem is

hallhatva már,

Csak remények [méla terhű gyászzenéjét hallva] <gyászdalát,

bús terhű jajt hallhatva> már,

Ezt, hogy: „Soha, — soha már.” (A 11. kéziratlap vége.)

12. És így lassan, árva lelkem mosolygóra derítetten

[Majd] <Így> a Holló folyva bús lelkem egy halk

mosolyba

gyászos lelkem gurítottam

Párnás széket gurítottam ajtó, szobor és madár

[szemközt]

Párnás székem, s vélem szemközt

12. [S így a Holló] <Így bús [lelkem]> <kedvem> lassan, szépen
mosolygós lett, s párnás széke
[Pontban szemközt gurítottam,] ajtó szobor és madár <szembe
vár>

[Odahúztam,] [toltam]
[véle szemközt]
[szembe épen, — ajtó,]
[hol szemközt várt]

[Szembehúztam,] szembe (utána olvashatatlanul törölt szó)
[Szemközt] <oda> húztam [ahol várt az] <ahol szemközt
szobor> ajtó
hol az [ajtó] <holló,> ajtó s holló
szembe vár, (sic)
szobor, ajtó szembe vár,

S ott a <lágy> bársonyra [le]dőlvé szőttem-fontam [(<össze-
fűztem>)] <tarka> dőre

Eszmesort ; hogy [hogy találgat] (??) fránya csőre vendégemnek
<csőre mire jár>

[Álmodozva, eltiünődve, az a fránya bús madár]

[Mit akarhat, ez a fránya, zordon, beteg, vén madár]

Zordon, ósdi, furcsa, rémes, fránya csőre mire jár,

Mért károgja: Sohamár? (A 12. kéziratlap vége.)

12. [Így bús] <És [így]> <így gyászos> lelkem [enyhiült]
[<árnya>] (??) szépen [mosolygósan] <mosolygós lett> s párnás
székem

[Odahúztam] <Szemközt húztam,> ahol várt az ajtó, szobor
és madár,

S ott a [mély] <lágy> bársonyba dőlvé, szőttem-fontam tarka,
dőre

Eszmesort ; hogy hollóm csőre, [fránya csőre mire] [<ily szókkal
mivégre>] [<ósdi csőre>] <ósdin, furcsán mire> jár

Zordon, ósdi, furcsa, rémes, fránya csőre mire jár,

Mért károgja: Sohamár! (A 13. kéziratlap vége.)

13. [Így tiünődve <el>üldögéltem, egyetlen] <Ekként ültem,>
<Ültem, [a talányt] szöve-fejtve a talányt, ám> szót se ejtve,
[A madárhoz, melynek mostan (??) <izzó>] [És] <Míg> a madár
szeme izzott,> szívemig tüzelve <már,> [már]
[Ekként ültem] [<Egyre többet> fejtve-sejtve, fejem a párnára
ejtve]

[Ültem s más titkok]

Ültem s lelkem messzejárt a

[Párnám bársonyára hajlón melye] (sic)

[Lelkem elszállt messze jár a] [s fejem halkán [hátra]
már a]

[Ekként ültem s me] (sic)

[Ültem s egyre [többre] (??) <tova>zajlott]

Dőlt a párna bársonyára,

S melynek bíbor bársonyára

(Az utolsó nyolc sort keresztben is áthúzta a költő.)

Ültem [s immár más talányra járt a lelkem] s egyre több
[talányon] <talányra> andalodva, ma
Párnám bársonyán s a lámpa fénye (A 14. kéziratlap vége.)

13. Ekként ültem, szöve-fejtve a talányt, ám szót se ejtve,
Mig a madár szeme izzott, szívemig tüzelve már,
[Ekként ültem] [Ekként ültem]

[S egyre több] (??)

S <mást is> szöttem, [mást is kósza] [<régi>] [<holt>] <régi>
vágyat, [bús] fejem[et] <halkan> [hátraejtve] hátrabágyadt
[S ültem s]

[Párnám bársonyára rejtve, melyen lámpám fénye jár]

[lágyan lámpafény]

[S melynek bársony violáján]

Bársonyon keresve ágyat, [melyet bevont a sugár]

[melyet lámpám fénye jár,]

[lámpafénynek, s melyre]

[táncolt] mit lámpám <lágy>

fénybe zár

[Teste]

S melynek lágy violadgyát, [míg táncol a s] (sic) hol a lámpa
fénye jár,

[Ő nem] [<Ő nem> nyomja] soha már

[Édes feje]

Ő nem nyomja soha már.

S mást is szöttem, régi vágyat, fejem halkan hátrabágyadt,

[Míg a <bús>] [<párnát> bársonyt,] a lágyat

[lángra (??) fényes]

[fényöntötte lámpa s]

[lámpafénye jár át]

fényitatta, dús sugár

[Lámpám fénye,]

S melynek [lágy] lágy

[lámpafényes]

[míg a lámpa fénye jár]

melyet öntöz lágy sugár,

[A bársonyra, melyre]

[Lámpám fénye s melynek ágyat]

mit a lámpa fénybe zár,

(A 15. kéziratlap vége.)

12. [És így [gyászos [kedvem] <lelkem>] <lelkem gyásza>]

[<S gyászos kedvem újra>]

szépen [mosolyos lett] [<felmosolygott>] [<lágy mosoly lett>]

[<felmosolygott>] s párnás széken

Szemközt húztam <ott> ahol várt [az] ajtó, szobor és madár,

[Ott] <És> a lágy bársonyra dőlten [szöttem-fontam tarka,

dőre] tarka eszmét sorra szöttem

[Eszmesort, hogy] [<Kérdezgetve>] [<Találgatva>] hollóm csőre

ősdin-furcsán mire jár,

Elmerengtem, eltűnődtem, [vajjon] milyen <fránya> nyitra

jár

Zordon, ósdi, furcsa, [rémes, fránya csórt <így> mire tár]
 hollóm titka mily[en] <vad> nyitra jár
 Mért károga: „Sohamár!”

13. Ekként ültem, szöve-fejtve a talányt, ám szót se ejtve,
 Míg a madár szeme izzott s érzém, szívemig talált,
 szívemig tüzelve már,
 S [mást is szőttem] <szőttem száz bús> régi vágyat, [fejem
 halkan hátrabágyadt] hátrabágyadt lágyan
 bús fõm,
 [S terhén száz nagy bús] <Ennek s száz egyéb> talánynak
 terhén [hátr] fõm (sic)
 <S terhén ennek s>
 Bársonyon keresve ágyat, [melyen lámpám fénye jár]
 mit lámpám [lágy fénybe zár]
 S melynek [lágy] [<puha>] [anda> violáját] <bíborát a
 lágyat,> [melyen lámpám fénye jár] mit
 lámpám fénykörbe zár
 Ő nem nyomja, — soha már!

Fõm

(A 13. strófának ezt a változatát átlós kereszttel törölte a költõ.)

13. Ekként ültem, szöve-fejtve a talányt, ám szót se ejtve,
 Míg a madár szeme izzott [<s>] [szívemet tüzelte] <szívemig
 tüzelve> már;
 [S talányt szöve] S bús titkon borongva vágyat,
 [Ennek és sok más talánynak terhén bús fõm] hátrabágyadt,
 Ezt, majd sok bús <régi> vágyat szöve bús fejem halkan
 hátrabágyadt
 Bársonyon keresve ágyat, mit lámpám fénykörbe zár,
 S melynek bíborát, a lágyat, mit lámpám fénykörbe zár,
 Ő nem nyomja, — soha már!

(A strófa mellett a 75. sorhoz a következő variánsokat olvashatjuk:)

S rámtörtek más titkok, vágyak

[S egyre újabb titkot s vágyat szöve bús fõm hátrabágyadt]

[Egyről több titokra vágyat]

Új meg új titokra vágyat

[S egyre több titokba bágyadt bús fõm halkan arra vágyott] (??)

(Itt végződik a 16. kéziratlap. A következő, 17. lapon — ahol a
 14. strófa fordításának kéziratát olvashatjuk — a jobb felső sa-
 rokban valószínűleg keltezés jelét látjuk: II/28.)

14. láthatatlan füstölőlől
 Ekkor, <úgy> rémlett [sűrű légbe] a légnek sűrűjén látatlan
 égnek
 Titkos füstölők s a bolyhos pallón [lágy szeráfok hő] (??)
 [halk szeráfok] <angyalok halk> lépte jár
 [És szeráfok himbál] (sic)
 [S himbálják szelld] [<S lengetik szelid> szeráfok s lenge
 [léptük] lépte szőnyegemen csengve jár]
 „Bús szív!” — [szóltam] <búgtam,>” — [égi vendég jött]

le hozzád,] [*<mintha>*] [*most*] [*Im a szent ég szállt le hozzád,*
égi vendég
Hoz *vigaszt*[*alást*] és hoz nepenthét, [*kedvesed feledni már,*
Idd, ó idd a [*jó*] *<hús>* nepenthét, [*tünt Lenórád*] jó felejtés
enyhe vár!

S szólt a Holló: Soha már!

15. „Látnok!” — *búgtam,* — [*szárnyas átok,*] [*<bárha álnok>*]
<[ferde] szörnyü látnok,> — ördög, holló, [*mindegy,*]
mégis látnok,
ördög légy, vagy szárnyas
átok! —

Sátán küldött, vagy vihar[*zó*] [*vetett <ide> dúlva*] (??) bár
vert [*hozzám*] *<itt e>* pusztá partra bár
[*Kérve fájva*] *<Tépetten>* is [*még*] büszke [*zordon, bús*
varázsba]

[*Sárral*] (??) [*lázban,>*] bús varázstól *elcsigáztan*
Itt e Rém-üldözte házban — [*mondd meg,*] — [*<szódra>*]
<mondd meg —>

[*lelkem szódra*] [*lelkem esdve*] vár,
[*Van még — van még*] [*Halkan :]* Van ... van balzsam]
Gileádban(?) [*balzsam?*]

[*mondd, —*] [*szólj, szólj néki ...*] [*mondd meg, mondd meg,*]
[*mondd meg lelkem*]
mondd meg ... lelkem esdve vár ...

S szólt a holló: Sohamár! (A 17. kéziratlap vége.)

16. Látnok, — *nyögtem,* — [*zord*] szörnyü látnok, — ördög
légy, vagy szárnyas átok!

[*Kérdem, a hatalmas égre,*]

Égre [*kérlek,*] Istenünkre, [*kinek*] *<kihez>* [*mindkettőnk*]
[*tőled s tőlem*] égre,

Kit imád a földi sár, [*s imádata*] *<hű hite>* vár, [*imájuk*] száll
[*hála*] *hitünk sz (sic)*

[*Esdeklek, gyásztól sötéten, mondd meg, majd a messzi éden*]
[*Kérd*] Mondd meg e [*gyászos*] *<bús terhü>* órán, [*vár e messzi*
éden] [*messzi*]

[*Édenkertben*] *messzi* Mennyben vár-e jó rám,
[*Ölén átkarolni szépen*]

[*Angyalnéven szent*] *<Átölel még szép>* Lenóráam [*kart* [*majd*
ölelni] *<felém ölelni>* tár?] [*égben*] [*<még>*]
[*<majd>*] *<ott még>* ölelésre vár,

[*Fényes, drága kart*] *<Angyalnéven [szép] szent>* Lenóráam,
[*[angyallángban]*] (??)

fénylő kart [*ölelni*] tár
[*rám simulva*] (??)
[*ölelve*]
még rám ki

kit nem ér föl földi sár,
kit nem ér föl földi sár?

[*Égre kérlek, kit imádni mindkettőnknek*]

Arra kérlek, [kit imádni néked s nékem] [kinek égi] kit imádni
mindkettőnk

[mindkettő] imája száll,
[A ránk hajló égre kérlek, hozzá Istenre ki imádra vár,]
[Hogyha szent neked az isten,] [s szent neked az égi vár,]
Hogyha <félsz úgy> istent [félsz, úgy] mint én [s szent az égi]
[Ha néked is szent az Isten s a ránk [hajló Égi Vár] hulló
szent sugár,]

Hogyha istent félsz, úgy mint én s van hited, mely égre száll,
(A 18. kéziratlap vége.)

17. „Bucsúsződ legyen ez!” — <Ez legyen hát búcsúd!” —>
[hörgött torkom, menj madár, te] <dörgött ajkam, pusztulj [te]
szárnyas> ördög

[S felugrottam :] Menj, ahol [vagy,] vár a vihar rád s a
plútói mély vad ár!

[Ne maradjon itt egy ében toll se igéd jegyeképpen,]

[Egyetlen fekete tollad] se [légyen] <maradjon> már nyom,
[hazug igéd] [hogy] <mit> hazudtál itt az árnyon (??)

[Hogy megtörted, hogy]

[Többet meg ne törd magányom!]

Tépd ki csőröd a szivemből.

Egy setét tollad se hagyd itt, [kisértni] vak hazug igédről emlék

[Egy tollad se legyen]

[Ne legyen egy toll] se már nyom, hogy [itt károgtál] <gyászt
károgtál az> árnyon

[S éjtollad]

[Ne[m] maradjon toll se ében [felül, mit zúgtál] az éjben!
mi]

[Hagy magamra már az éjben!] (sic)

[Egyetlen fekete] Ne [maradjon itt] <hirdessen itt> egyetlen
ében toll[ad meg] <se te> kegyetlen,

[Hadd magányom meg]

Igét, hagyj

[Ne legyen [már itt] [<rólad>] [<többé> ez árnyon egy setétes]

<Vad szavadról itt ez árnyon [többé már] ne legyen egy] toll
<ad> se már nyom,

[Hogy felsebzéd búis] <Többé meg ne törd> magányom!

<hagyd a> szobromról [szállj tova már] rút madár

hagyd <el> ajtóm[ról szállj tova már!] csúf madár!

Szólt a Holló: Soha már! (A 19. kéziratlap vége.)

18. Am a Holló meg se lendül, egyre fent ül, [egyre fent ül]

[Pallas] <Ajtóm> sápadt [szobrán van örökös helye már,]

Pallasáról el nem űzi tél, se nyár

[És fölötte] S vállán át a lámpa fénye rémes árnyat vetve száll,
[mint egy]

démonok

[És szaván] (??) S lelkem [már] a szörnyű [az] árnyékból
mely a padlón [szétterjedve száll] kúsza jár,

Nem menekszik — soha már.

Szemeinek [izzó fénye] <szörnyü mélye> démon-álmok bús
edénye

S róla lámpafény a földre

S a padlóra [rémes] [*<fekszik>*] (??) <vet,> árnyát
[míg előnti a sugár]
[vállán át]

Álmok

[S szemeinek szörnyü] <[S most parázslók] [*<Furcsa tüzzel>*]
szeme>mélyén [álmot álmodik az] <ül a démon-álmú [éj]>éj-rém,
[démon álmok szörnyü]

[Bús parázssal] (??)

[És a] [Lámpá<m>] fénye róla körülfolly a s árnyát [földre
fejtve] száll

Míg a lámpa rezge fényén [rémes] <roppant> árnya földre száll

Ki nem törhet — soha már!

Furcsa tűz ragyog az éj-rém démon-álmú szeme mélyén

Míg a lámpa rezge fényén (Itt végződik a kézirat.)

2. S furcsa [könyvek altatgattak] [*<sok könyv andalított,>*]
[könyvek altatgattak,>] holt mesékből k_2
5. Vendég lesz az, — így tünődtem, — azért k_2
6. már? k_2
7. Oh, az k_2 Ny ÖV
9. virrad s k_2 Ny ÖV
13. leng és k_2 Ny ÖV
14. sohsesejtett torz iszonyt suhogva jár, — k_2 Ny ÖV
15. lüktetett s k_2 Ny ÖV

(A sor alatt zárójelben, valószínűleg a „lüktetett s én” szövegrész
helyére szánt betoldás-ötletet olvashatunk:)

- vert s én egyre k_2
16. Látogató lesz k_2
18. már? k_2
20. S „Uram” — kezdtem, — „avagy Urnőm,
megbocsátja ugyebár, k_2
megbocsátja ugyebár, Ny
megbocsátja ugyebár? ÖV
21. főm és k_2 Ny ÖV
23. fülemnek.” S ajtót tártam, nyílt a zár, Ny
26. Látást [láttam] <vártam,> milyet k_2
28. szó: Lenóra! — halk, k_2
29. Lenóra! s k_2
„Lenóra”! s Ny ÖV
30. Ez hangzott s k_2 Ny ÖV
31. visszatértem s k_2 Ny ÖV
32. zörrent némi zár, Ny
33. S szóltam: Persze k_2
34. No te zaj, k_2 Ny ÖV
35. Csitt szivem, k_2 Ny ÖV
36. Szél [zörög.] <lesz az,> más k_2
37. kitártam s k_2 Ny ÖV

39. biccentve [orrt ott] <orrot,> meg sem állt és k_2
 állt és Ny ÖV
40. mímelt s k_2 Ny ÖV
41. helye vár, — k_2 Ny ÖV
43. zordon ében k_2 Ny ÖV
44. madár, — k_2 ÖV
 madár, Ny
- 45–46. S szóltam: bár <meg vagy te nyesve, jól tudom nem
 vagy te beste> megnyírt az olló, nem vagy rút rabhoz hasonló,
 [Rémes, zordon] [*<Zordon úr vagy> ősi holló*] <Zord holló
 vagy, [vén] ős nemes te,> éji part küld,
 vad határ, k_2
 ilyen [nyíltan] <tártan,> ilyen k_2
52. Kít, hogy [ajtajára nézett, ily látvány
 <csapás> várt, ily] <felnézett, az ajtó vállán így várt egy>
 madár, k_2
53. Ajtajának szobra vállán <egy> ilyen
 szörny, vagy [ily] madár k_2
55. [Am] [És] <S fenn> a csöndes szobron
 ülve [a vén holló] <az a Holló> egyedül e k_2
58. sohajtva: „[Minden] <Majd csak>
 elmegy, k_2
59. [Itthagyt remény s barátság] <Mint
 remények, mint barátok,...> holnap [ő] <ez> is k_2
 barátok... Ny
61. találó, — k_2 ÖV
 találó, Ny
62. [Persze,] <Úgy lesz,> — szóltam, —
 ennyit tud csak s k_2
 csak s Ny ÖV
67. felmosolygott s k_2 Ny ÖV
70. eltűnődtem[, milyen fránya] <: mily
 borongó nyitra jár,> k_2
71. [Zordon] [*<Vad-bús,>*] [*<Mord, vad,>*]
 <Átkos> [ósdí] <ő vad> furcsa [ré-
 mes] hollóm titka mily [zord] [*<bús>*]
 [*<zord>*] <bús> nyitra jár, k_2
 73. bús [talányt, ám] <eszméket s> szót k_2
75. [Sorra fájtak titkok s vágyak, [fejem,]
 <bús főm>] <S fejtve titkot, szöve vágyat, [főm
 már] fejem> halkan
 hátrabágyadt, k_2
 78. nyomja, — soha k_2 Ny ÖV
80. Füstölők s a [bolyhos pallón,] <szőnyeg
 bolyhán> [angyal[ok halk halk lépte jár] <lépte
 muzsikál>] <angyalok
 halk lépte jár ;> k_2
 Füstölők s a szőnyeg bolyhán angyalok halk
 lépte jár ; Ny
 Füstölők s ÖV

81. „Bús szív!” — búgtam, — im, k₂
82. Hoz vigaszt és [hoz] <önt> nepenthét,
[kedvesed feledni már] felejtést ad-e
[<itt a feledés->] pohár, k₂ Ny ÖV
- Hoz vigaszt és önt nepenthét, felejtést ad
Hoz vigaszt és önt nepenthét s felejtést
83. Idd, ó idd a [jó] [<hűs>] [<lágy>] <hűs>
nepenthét, [bús,] <jó> felejtés enyhe
vár! k₂ Ny ÖV
- Idd, óh idd
Idd, ó idd
85. „Látnok!” — nyögtem, — „szörnyü
látnok, ördög légy [vagy szárnyas] <ma-
dár, vagy> átok! — k₂ Ny
- vagy átok;
86. vert [itt] <most> e k₂
87. varázstól [elcsigáztan] <leigáztan,> k₂
88. Itt e [Rém-üldözte] <rémek járta> házban,
— mondd meg, — lelkem [üdvé]
<szódra> vár, — k₂ Ny ÖV
- szódra vár:
szódra vár, —
89. mondd meg!... lelkem esdve vár!” Ny ÖV
- mondd meg, — ÖV
91. „Látnok,” — búgtam, — „szörnyü látnok,
ördög légy, [vagy szárnyas] <madár, vagy>
átok! — k₂ Ny ÖV
- madár, vagy átok;
madár, vagy
92. Hogy ha istent [úgy] félsz [úgy], mint k₂ Ny ÖV
- félsz, mint én s van hited mely
93. Mondd meg e [gyászterhű] <gyászterhes>
órán, messzi Mennyben k₂ Ny
- órán: messzi Mennyben
94. Angyalnéven szép Lenórá, kit nem [ér fel]
<szennyez> földi sár, k₂ Ny
- Angyalnéven
95. Átölel még [szent] <szép> Lenórá k₂

(A k₂ a 97. sortól kezdődően igen kusza, ezért a 97–103. sorokat eredeti állapotuknak megfelelően közöljük. Ez a szövegrész a kézirat 5. lapján olvasható:)

„Ez legyen hát búcsúd!” — dörgött ajkam, — „[pusztulj
szárnyas] <menj, madár, vagy> ördög,

Menj, ahol vár <vad> [a] vihar rád [s a] <és> plútói mély
[vad ár!] <határ!>

[Hazug [ige tart] <szó tart itt> ez árnyon ne legyen egy toll se
már nyom,]

[<Itt egy [vak] tollad se maradjon vaksi [igédről] lelkedről
hírt [se] ne adjon>]

[Többet meg ne törd magányom!] [*<Szárnyad már magamra hagyjon>*] [*<Engem egymagamra hagyjon!>*]
hagyd el szobrom, rút madár,

Tépd ki csőröd a szivemből! hagyd el ajtóm, csúf madár!"

S szólt a Holló: „Soha már!"

(A strófa köré írva a 99–100. sorok változatait olvashatjuk:)

Itt egy *vak tollad se [légyen]* *<hagyjad,>* *hazug [lelked jegyeképen,] szód emlékeképen*

[*Hagyd magányom*] *Bús magányom hagyd meg nékem! —*

[*Itt egy vak pelyhet se hagyjon.*]

[*Emlék*] Itt egy pelyhed se maradjon,

[*vak lelked [ről] hírt [ne] <így se> adjon,*]

[*vak nyomot ennyit se hagyjon,*]

[*csak lelked nyomot se hagyjon*]

csöpp setét nyomot se hagyjon,

[*Engem*] [*<Vak léted>* már magamra hagyjon]

[*Lelkem egymagán*] Torz lelked már nyugtot adjon!

(Itt végződik az 5. kéziratlap.)

18. [*És azóta meg*] [*S [rajta] szárnyán többé toll*] se lendül,
[egyre]

<és csak> fent ül, egyre fent ül,

Ajtóm sápadt Pallaszáról el nem úzi tél, se nyár;

[*Furcsa tűz villog [az éj-rém démon-álmú szeme mélyén,]*

szemében Démon-álmok jeleképen]

[*Míg a [lámpa] rezge [fényén] <lámpafényben> roppant árnya földre száll,*]

S lelkem [itt e szörnyű] <itt e lomha> árnyból, [*<vergődik az árnyban>*] mely [*a padlón kúszva jár,*] padlóm előttve száll,

[*Nem törhet ki*] <Fel> nem roppen: [föl,] — soha már!

Befejeztem: 23. II. 18. v.

(A keltezést Tóth Árpád bekeretezte.)

[*Merev, furcsa szemű*] [*<Ül, [a szörnyű] [hunyorító, furcsa]*

a szörnyű-szemű>] <Szörnyű szemmel ül

a> Holló, alvó démonhoz hasonló,

[*És a*] <Míg> a lámpa [*búsan*] <rája> omló fényén roppant árnya száll,

S lelkem itt e lomha árnyból

97. madár, vagy

106. rája omló fényén roppant árnya száll

108. roppen, —

Ny ÖV

Ny

! Ny ÖV

C. Az ÖV utószavából: *A különös víziók és hullámzó muzsikák költőjének, az amerikai Poe-nak híres Holló-ját mindenki ismeri, főleg Szász Károly sok tekintetben klasszikus fordításából. Új fordítást okolja meg az az ellendílhatalan inger, mely minden generáció költőjében felébreszt, hogy egy-egy halhatatlan vers megszólaltatását a maga korának mesterségbeli vívmányaival újra meg újra megkísértse. — I. még: K. I. 347–348. l., valamint Tóth Árpád: Kísértethistóriák, Misztikus elbeszélések. Ny 1918. I. 187–188. l.*

Alfred de Musset (1810—1857)

33. VELENCE (Venise)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1918. II. 201—202. l.) jelent meg.

B.	11. kócsag-sereg	Ny	
	14. resten	Ny	ÖV
	15. kereng, —	Ny	ÖV
	17. ég piarcán	Ny	
	18. Elbúvik s	Ny	ÖV
	26. csarnok,	Ny	ÖV
	33. — Mind hallgat, néma	Ny	
	37. Oh most,	Ny	
	41. éjen	Ny	
	42. kevélyen	Ny	ÖV
	44. előtt...	Ny	
	47. S aléltan is ölel, —	Ny	
	ölel, —		ÖV
	48. alszik el...	Ny	
	51. közt, hajnalig		ÖV
	54. kába		ÖV
	56. <i>Dús</i> napjait?...	Ny	
	58. lomha	Ny	ÖV
	59. zord	Ny	ÖV
	62. rubin-szád	Ny	
	67. az éj,	Ny	ÖV

C. L. Gautier: *A művészet* c. vers jegyzetét. — Az ÖV-ban Tóth Árpád tévedésből Musset bátyjának születési és halálozási dátumát közölte. — Nagy Zoltánhoz intézett levélből: (*Svedlér, 1918. aug. 10.*) *Olvasgatók angol költőket is, módjával, naponként egy-egy evőkanállal. Súlyos táplálék, de jó. Írni alig írtam valamit, egy-két Musset-fordítás az egész, meg egy megrendelésre készült Napló-tárca.*

34. A HOLD BALLADÁJA (Ballade à la lune)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban az Esztendő-ben (1918. V. 122. l.) jelent meg (Eő). Négy kéziratát ismerjük, mind a négy kézirat csonka. k₁: három erősen megsárgult kutyanyelven, ceruzával és kék tintával írott, igen kusza szöveg. Az első lapon az első négy sor variánsait olvashatjuk, hátlapján, lila tintával, Gaston Leroux *A sárga szoba titka* című regénye első fejezetének első mondatait. (L. Tóth Árpád próza fordításainak jegyzékében a vonatkozó jegyzetét.) A második lapon az 1—12. sorok, a harmadik lapon a 17—36. sorok variánsait találjuk. A második lap hátoldalán egy cím nélküli prózai szöveg töredékét, a harmadik lap hátoldalán az *Óh, légy ma vendégünk* című, eddig ismeretlen vers töredékét olvashatjuk. (L. 1. kötet.) k₂: kis alakú fehér lapon, ceruzával írott szövege az 1—16. soroknak. k₃: ugyanolyan fehér lapon, mint az előző kézirat, az 1—16. soroknak kék tintával és ceruzával írott változata. k₄: két nagy alakú, fehér papírlapon

ceruzával írott szöveg. A kézirat címe: *Ballada a holdhoz.* — az 1—60. sorok változatait adja. A kéziratok a Tóth-család birtokában vannak.

B. (Mivel a kéziratok igen kusza szöveget mutatnak, valamennyit eredeti állapotának megfelelően próbáljuk közölni:)

k₁: [A toronyra osont]

[A sárga fénybe vont]

A barna [éji égen] éji ürben

Torony hegyére

Egy szőke csúcs

... éjen égre ferdül (?)

Tetőn, mit fénybe vont.

A Hold <úgy> ül, fenn] ég fenn

Mint i fölött a pont.

A hold, mint i-n a pont.

[A hold a barna ürben]

[Ugy ül] <A hold> az éji kormon

Egy szőke fénybe vont

Tornyon

[A hold,] mint i-n a pont.

[Ugy ül]

Ül, — mint az i-n a pont.

[A barna éji ürben]

Ugy leng a barna éjben,

[Torony fölött]

A [Egy] Torony Legyen

Ugy ül fenn

Mint i betűn a pont.

pont az i betűn

i felett

Mint pontja ül az i-n:

Miként a pont

[Ugy leng] [<Ő volt>] [<Lengett>] [<A hold>] [<Ő ült>]

[<Lengett>] <A hold> [a barna] <az ében> éjben

Egy templom [sárga-] <szőke>-szín

[Hegyen fenn] Hegyében

[Ugy ült] <A hold, > mint az i-n.

Hegyen a

[Hold ült] <A hold, > mint pont az i-n.

(A második kéziratlapon nem állapítható meg kétségtelen bizonyossággal a variánsok eredeti egymásutánja. Ezért abban az összevisszaságban adjuk a strófákat, ahogy jelenleg olvashatók a kéziratlapon; az egyes változatok előtt közöljük a megfelelő sorok számát. (9—12. sorok:)

Az ég arcán vagy félszem?

[Égnek félszemű]

Vagy [hogy [ránk mörd] <ránk

[Félszeme vagy az] égne,?

rossz] <egy gonosz> cherúb

Szeme félszemű

[Nézzen] [Lessen] Néz fenn (?) Ez vagy? — [egy bús]

Lessen fenn (?)

<gonosz> cherub

〈Mered le〉 [Ránk, És sárga
maszkja]

310

(Fenti strófaváltozatokat a költő függőlegesen áthúzta ceruzával.)
Oh hold! [az éj homályán] <[a bús] [nehéz] [talán] át vak
homályon>

Az éj [titkos szellem keze] ránt

Mily [szellem keze ránt]

[szellem] [bús] <zord> lény keze [lelke] lelke

Fonálján

[Szemközt s profilba ránt]

Hol szemközt, hol haránt?

[Oh hold, mily éji lélek]

[Ki téged egyaránt]

[Visz téged]

[Fonálján]

(1–4. sorok: Ezt a strófát is tintával írta T. Á.)

[Ugy ült] [Ült] Ugy ült [fenn] a barna éjben,

[Ugy ült egy] <A torony> sárgaszín

Toronyon, Hegyében

[Mint]

A hold, mint pont az i-n.

(9. sor:) [Tán félszem vagy az] <Félszem vagy vaksi> égen

Az ég félszeme vagy tán

(9–12. sorok: Ezt a strófát is tintával írta T. Á.)

Mi vagy? egy éji félszem?

[Az ég arcán vagy] <Vagy egy> félszem?

[Vagy egy gonosz] [<Mily kétszínű>] cherúb

Néz fenn

Ránk s ferde maszkja rút?

Mily

És sárka maszkja vagy

(A harmadik kéziratlapon a 17. sorral folytatódik a szöveg:)

Vagy ócskaság vagy, lom-vas,

Vén óra-szerkezet?

[Hogy] <S hogy> kongass,

[S] Pokol lesi neszed,

S [ma is míg] [<míg kerek>] <míg> orcád <[lapja] lengve>
bujdos,

[Mutatód nézi : jár?]

[Rádnéz s zokogva] vár:

Mutatód nézi s

A súlyos

Örök[lét múlt-e] [<kín múltna>] <lét múlt-e> már?...?

Vagy féreg rág, tapadva,

Mikor komor korong,

Apadva

Tünsz s csak félhold borong?

Mi tépte így föl orcád

A múlt éjjel? Talán

Egy zord ág

Egy szúrós ormu fán?

[Igy <És> jöttél, mint ki sorvad,
 [Megtámasztád] <S megtámasztád> fakón
 A szarvad
 A rácsos ablakon.

k₂:

A barna éjben volt ez,

[Fakó torony hegyén]

A hold ez!

Ült fent, mint pont az „in” (sic)

[Ugy ült a barna]

A hold a A barna éjben, épen

Toronyon, mely <A torony> sárgaszín

Hegyében

[Fönt ült] [<A hold ült> mint] <Ült, [épp] mint a pont az „in”

Rőt toronyhegybe tűn

— (sic)

A hold! a barna éjben,

Fakó torony [hegyén]

<hegyébe tűn>

<Föl> Ül éppen,

[Rőt toronyra] <Fakó

toronyon> osont

Fel épen (sic)

Mint pont az „i” jegyén.
 betűn

S [ugy ül] <ül rajt> mint
 „i”-n a pont.

Oh hold! tán cernán enged

Alá [bús] <halk> égi kéz?

S lenget

S szemközt s profilba térsz

Mi vagy? bús, égi fél-szem?

Vagy ránk gonosz cherúb

Néz fenn

S álarca vagy te, rut? S fakó álarcot ölt?

[Vagy [épp] <tán>] <Mi vagy?> egy lomha lapda?

Vagy [egy] [<tán>] iromba pók? <talán,?>

Szaladna

[S láb hijján csak] forog...

De lába nincs s

S gurúl csak, láb hijján

k₃:

A hold a barna éjben

A torony sárgaszín

Hegyében

Ült, mint a pont az „i”-n.

Oh hold! tán cernán enged

[Alá halk, égi kéz?] Halk kéz a föld iránt?

S lenget

S szemközt s profilba [térsz.] ránt...?

[Mi vagy? [egy] <bús> égi félszem?]

<Félszemmel néz az este?>

Vagy egy [gonosz] <álcás> cherúb

[Néz fenn] <Les le>

[Reánk, s rőt] <És sárga> maszkja rút?

Mi vagy? [egy] [<lágy>] <csak> lomha lapda?

Vagy puffadt pók-fi [tán?] <pókra húz? ki>

Szaladna

<A képed>

[S gurúl csak, láb hiján...]

[De lába nincs neki...]

S láb nélkül csak gurúlsz

(Ezt az utolsó strófaváltozatot a költő keresztvonalakkal áthúzta.)

[Mi vagy? csak [lenge lapda?] légi fut-báll] [foot-báll futbáll]

Vagy épp csak lapda lennél?

Lábatlan, furcsa pók?

[Szaladna] [Futnál] Mennél,

S [gurúl] <gurúlsz> csak, [a] [<vén>] <nagy> pufók...

Vagy épp csak lapda lennél?

Vagy puffadt pókfi tán?

Mennél,

S gurúlsz csak, láb hiján...

(Az utolsó négy sort is áthúzta keresztvonalakkal a költő.)

(A kéziratlap másik oldalán az 5–10. sorok tintával írott, kusza variánsait olvashatjuk:)

Az ég félszeme vagy tán?

Vagy egy

Az álarc

A ha (sic)

A félszemű ég néz tán

[Veled,? vagy zord] kerúb

Ki ránt

ütkös fonálján

Oh hold, az éj homályán

[Mily bús szellem vezet] <Míg lengve lensz> (sic)

Fonálján

Szemközt s profilba [lengsz,] térj

Mily [szellem ránt az] éj

Homályán,

Hogy oldalt s szembe nézz.

Profilod s szembe nézz

Oh hold, a vak homályon

setét fonálon

egy furcsa cérnán

tán hosszú

az árnyba cérnán

Ki ránt, mily [éji] égi

Mily bús, halk égi kéz:

[Az árnyon]

[Homályon]

[Fondlon]

Az árnyon

Ránt s orcád

[Hogy] <Hogy> oldalt [s [⟨vagy⟩] <vagy> szembe nézz.
csiünge bús égi kéz? (sic)

[Csünet egy égi] kéz

S bus [orcád] képed

[S az árnyon]

S lenget árván

[Ő] [Mig orcád]

k₄:

Ballada a holdhoz

— Musset —

A hold a barna éjben

A torony sárgaszín

Hegyében

Últ, mint a pont az „í”-n.

Oh hold! tán cernán enged

Egy bús kéz föld iránt,

S lenget

S szemközt s profilba ránt?

Fél-szemmel néz az este?

Vagy egy álcás cherúb

Les le

És sárga maszkja rút?

Vagy épp egy lapda lennél?

S mint egy nincs-lábu pók,

Mennél

S gurúlsz csak, [nagy] <[vén] nagy> pufók?

[Tán] <Vén> óra-lap vagy, [ferde,] [ó-vas]

Vagy ócskaság [és] [⟨tán⟩] <vagy> lom-vas,

[Vén, [rozsdás] <óra>] [⟨Bús roz>] <Vén óra> szerkezet?

S hogy [verj te,] <kongass>

S a

Pokol lesi neszed,

Pokol vár ; kondul (??)

S kóbor képed kutatja,

[Hogy mutatod ma] <[Azt] Nézvén, ma este> tán

Mutatja :

Betelt az óra-szám . . .

Tán <épp> most nézi im

Mióta

Tart már a kárhozat . . .

(Az utolsó 12 sort hosszában áthúzta T. Á.)

S várván, [hogy [tán mutatja] [⟨megmutatja⟩] <néki>] <tán>
mutatja

Kóbor [képed ma, tán] <lapodon kinn,> (??)

Kutatja :

[Betelt az óra-szám.]

Meddig tart még a kin?

[Számolva]
És számol?

[Míg képed lengve] <S ma is, míg orcád> bújdos
Borongva méri itt
A súlyos

[Öröklét éveit] (??) Öröklét mül-e már ...?

[Ő számolgatva] vár:

[Rádnéz s remélve]

Rádnéz s zokogva

Mutatód nézi : jár?

(Az első kéziratlap jobb felső sarkában a 65—68. sorok változatait olvashatjuk:)

Vagy [sűrű] <lengsz, vak> éjbe szállva

[Vagy, lengsz [a sűrű éjjél] az éj homálya]

[S egy pász] [lengve jár] (sic)

[S egy szép pásztor sovár]

[Ajkán] ajka vár

S egy

[Mint egy szelíd madár]

[Kiszállsz] <Lehullsz> mint halk <csőrű> madár.

[Leszállsz]

S [ez ajkra] e szájra

Menj, hold haló világa,

Oh szőke Phébe! dúlt

És drága

Tested tengerbe hullt.

Nem látni már, csak arcod

S a homlok bús ivén

[Karcot] [Csak] [A] [S a] A karcot

Mily hervadt arc, s mi vén ...

Oh hol a hőszin, szűzi

Istennő, hol szalad?

Hol űzi

A hajnali vadat?

(Az utolsó két strófát hosszában áthúzta T. Á.)

Oh hol a zöld platánfa,

A mogyorós [berek,] [csalít,]

Diána!

S a [vig agár-sereg ...]

Hol vig agár [csahít ...] csatít ...

(Az utolsó négy strófa lényegében tiszta, jól olvasható szövege mellett, a lapszélen olvashatjuk az áthúzott és a következő szakaszok igen kusza szövegét:)

S bús homlokod, mi vén ;

Csak karcot

Meg ráncot bús ivén ...

(A költő ezt a három sort is áthúzta hosszában.)

Te [voltál hőszin szűze] <vagy az erdők szűze ;>

[Vadászó,] <A hószin, > égi nő?

Ki üzi

S szalad a gyors üdő...

[Te vagy] <Oh hol> a hószin, szüzi

Vadász[ó], <az> égi nő,

Hol üzi,

[S] <Ha> fut a [fáradt] (??) [<felvert>] <gyors> üdő?

(T. Á. mindkét strófaváltozatot áthúzta hosszában.)

Te voltál [<rég>][<-e>] <rég> [szőke szüze,] a berken

[Vadászó,] <A tegzés, > égi [nő?] <szűz>

[Kit üzve] <Ki serken>

[Került a gyors üdő?]

És gyors üdöket üz?

[S szirt ormán] [<S a szirti>] <S a szirten az> éjszin zerge

[Felénk] [<Mely föl>] <Mely fenn> fület hegyez :

Zörg-e

Közelgő messzi nesze? (T. Á. ezt a strófaváltozatot is áthúzta.)

S a szirt az éjszin zerge,

Mely fönn fület hegyez :

Zörg-e

Közelgő messzi nesz?...

És falkád, erdők szüze

[Megy,] <Fut> völgyön s halmon át,

Üzve

A futó lakomát!...

[S az alkony... lábad] [S a langyos gyeplágy]

Majd leng az alkony szárnya

[Üröd] [<És lép>] <S a> vízbe lép

[Féllábon]

[És] <S míg> lábad

[S amint] (??) S megles

Az árnyba.

[Amint a vízbe lépsz.]

[Egy] <S egy> ifju, [oh te] <égi> szép...

megles ép...

(Az első kéziratlap jobb felső sarkában olvasható sorok — 1. 315. lapon — nyilvánvalóan ennek a kusza kéziratrésznek a folytatásai.)

5. Oh hold!

Eő ÖV

6. iránt

Eő ÖV

7. És lenget

Eő

S lenget

ÖV

11. Ies le

Eő

28. Véknyulsz s

Eő ÖV

33. sorvad

Eő

38. Oh szőke

Eő ÖV

41. már csak

Eő

43. A karcot, —

Eő ÖV

44. vagy s

Eő ÖV

49. Oh hol	
50. mogyorós csalit,	Eő
51. — Diána! —	Eő
52. Hol vig agár csatit ...	Eő
58. s völgy- s	Eő
61. S langy esti szél szállt resten, —	Eő
resten, —	ÖV
62. Lábad hűs vízbe lép ...	Eő
64. megles ép ...	Eő ÖV
65. szállva	Eő ÖV
66. ajka vár	Eő ÖV
69. Oh hold!	Eő ÖV
74. Oh légy	Eő ÖV
82. halad	Eő
85. S a lányka is, ki zsenge	Eő
86. Bokákkal berken át	Eő
88. Dalolgat vig danát ...	Eő
96. jámborúl	Eő ÖV
97. épen	Eő ÖV

C. L. Gautier: *A művészet*, Shelley: *Óda a nyugati szélhez* és Musset: *Velence* c. versek jegyzeteit. — „A költemény tudvalevőleg kétféle változatban található Musset művei közt. Tóth Árpád ... a rövidebb variánst fordította. A teljes verset közli magyarul az Erató-ban Babits Mihály, aki a fordítás első részéül Tóth Árpád szövegét használta fel.” (Szabó Lőrinc jegyzete az *Összes versfordítások* kötetében. 305. l.)

35. EGY NŐ HALÁLÁRA (Sur une morte)

A. Az ÖV szövegét követjük.

B.	7. sugallta Ég	ÖV
	26. lámpképen, (sic)	ÖV
	27. falán, —	ÖV
	31. volt	ÖV

C. L. Gautier: *A művészet* és Musset: *Velence* c. versek jegyzetét.

Théophile Gautier (1811—1872)

36. A MŰVÉSZET (L'art)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1917. II. 989—990. l.) jelent meg. Itt Babits Mihálynak ajánlotta T. Á. a fordítást.

B.	3. Küzdve :	Ny
	7. Oh Múzsá:	Ny ÖV
	13. Oh szobrász!	Ny ÖV
	23. Bronza :	Ny
	32. Izzék, email-kohón!	Ny
	35. Kék farka, —	Ny ÖV

37. dicsgerezddel
38. gyermekét
42. MŰ —
43. A márvány

Ny ÖV
Ny ÖV
Ny ÖV
Ny

C. Az ÖV utószavából: *A XIX. század első feléből két nagy francia költő nevét találja az olvasó ebben a nem program szerint készült gyűjteményben. Véletlenül éppen Gautier és Musset pár költeménye veszi fel, sok kimaradt híres név után, a De Saint-Amand-nál elejtett fonalat. Ez, hangsúlyozzuk, merő véletlen, de azért mégis rá kell mutatnunk, hogy ez a két francia kitűnőség érzésünk szerint sok belső rokonságot tart a több század előtti ősökkel. Gautierben, a műgond bajnokában, sok van a vers-reformátor Ronsard-ból és Du Bellay-ból, akik szinte vallásos tiszteletet követelnek a művészetnek, s Musset-ben finoman folytatódik ugyancsak a Pléiade könnyed, világfiás eleganciája. — „A 9. szakasz szövegét nem egy ismert francia kiadás hibásan közli... Ilyen szöveget használhatott Tóth Árpád, s ezzel a 9. és 10. versszak tiltó értelmét az ellenkezőre változtatta.” (Szabó Lőrinc jegyzete: *Összes versfordítások*. 305. l.) — L. még: Szabó Lőrinc: Tóth Árpád Wilde-fordítása. Ny 1921. I. 790—793. l. és *Az isten és a bajadér* (Goethe) jegyzetét.*

Robert Browning (1812—1889)

37. HÁROM NAP MŰLVA (In three days)

A. Az ÖV szövegét követjük.

B. 1. Így, — három nap még s

2. S egy éj, —

3. ráadás, —

5. le és

7. össze s

12. Kelsz s fénylik éjlő életem

13. látlak és

15. Oh a

20. illatért

21. árnya, — mert

22. búvölt s

34. Nem félek, oh te drága „mersz!”

36. nap s

38. ráadás, — és

ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV
ÖV

C. Az ÖV utószavából: Browning csak költészetének élő, elzárkózott lélek, nyugtalan, önmagával mintegy örökké hangosan vitázó, a kifejezéssel örök, drámai harcot vívó nagy lírikus, kemény, bizarr és szikrázó, a leg-könnyedebb versben is sziklákat görgető. — L. még: Tóth Árpád: *Babits műfordításai*. Ny 1920. I. 212—215. l.

38. AZ ELVESZTETT KEDVES (The lost mistress)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1918. I. 850. l.) jelent meg.

- B. 1. Nos, vége! — s Ny
 2. hívem! — Ny
 3. *Ha!* jójszakát Ny
 4. *A tornácalj ivén!* Ny
 7. *Holnap már mind* Ny
 8. — S lásd, *víg színök kiég...* Ny
 9. vár? óh, Ny
 14. görcsösen, — Ny
 17. — De szóm nem lesz *barátibb, mint szokás* Ny
 20. *Vagy csak picinyt tovább...* Ny

ÖV

C. L. Browning: *Három nap múlva* c. vers jegyzetét.

Charles Baudelaire (1821—1867)

39. ELŐHANG (Au lecteur)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. I. 509—510. l.) jelent meg, majd a G. I.-ben.

B. (A Ny-ban megjelent fordítás mintegy hét évvel előzte meg a G. II.-ben megjelenő szöveget. Az eltérés a kettő között olyan nagy, hogy a Ny szövegét teljes egészében közöljük:)

A Fleurs du mal előhangja

*Ostobaság, fukarság, tévelygés ősi vétke
 Lelkünk s testünk megüli és rontó művük oly dús!
 S mint férgeit táplálja önnön husán a koldús,
 Sok drágálatos bűnknak épp úgy vagyunk mi étke.*

*A bűn makacs s magunkba szállásunk gyáva s csacska,
 Egy kis bünbánatért kövér jutalmat várunk,
 Aztán megint vígan nyakig a sárba járunk,
 Hívén, hogy ronda könnytől letisztul majd a mocska.*

*Minket gonosz párnáján nagy Űr-Sátán emel,
 Ringat hosszan s az álom oly kába és lidérces;
 S kevély akarattunk, a dús kincsekkel érces,
 Boszorkányos konyháján rút füstbe lobban el.*

*Bábjátékunk fondlját csak ő rándítja egyre;
 Édes megenyhülésért a rondaságba vájunk,
 Minden nap arra jó, hogy csak mélyebbre szálljunk,
 Büzhödt árnyú Pokolba s mindönk egykedvűn megy le.*

*Akár az árva züllött, aki avitt és roncsolt
 Keblét némely lotyónak csókolja s belemar,
 Egy-egy rejtett gyönyörre mi úgy vetjük komor
 Magunk s facsarjuk bőszen, mint egy vánnyadt narancsot.*

*Mint nyüvek milliója, mely szörcsög és bozsog
 Agyunkon démonok csoportos népe faldos,*

*S mikor lélegzünk egyet, a Halál vize nyaldos
S vakon tudónkbe árad és siketen zokog.*

*Gyujtogatás, rabolt kéz, tör s méregkeverés
Ha tréfás himzésükkel eddig még nem cifrázták
Szánalmas életünk fakó, köznapis vásznát,
Azért van, mert lelünkben, hajh! nincs elég merés!*

*De párducok, sakálok, éh ebek,
Majmok meg skorpiók s kígyók és mind a szörnyek
Népénél, mely mind itt bög, csahol, rőfög és görnyed
Átkos állatkertjében szívünknek, — éhesebb*

*Egy rémalak! — ily rútat, gonoszt s szennyest ki látott?
Ez nem sokat mozog, ordítással se öl meg,
De sunyi örömet rommá rágná a földet
S egyetlen ásitással benyelne a világot:*

*Mert ő — az Únalom! vizes szemén kövéren
Céltalan könny s pipát szí s bitók felé mered:
E finom szörnyet ugy-e — olvasóm — ismered?
Olvasóm! — árva másom! — képmutató fivérem!*

9. Párnáján ringat a Háromszor Szörnyű Isten	G. I.	
10. Sátán s	G. I.	G. II.
14. folyó s	G. I.	G. II.
21. rajzó	G. I.	G. II.
33. egy, —	G. I.	G. II.
34. mozog és	G. I.	G. II.
38. pöfékel és	G. I.	G. II.
40. olvasóm, — képmásom, — bús	G. I.	G. II.

C. A Baudelaire-versek közlésénél ugyanolyan módon jártunk el, mint Byron *Childe Haroldjánál*. A fordításokat nem keletkezési sorrendben, hanem az 1923-as kiadású *Romlás virágai* rendjének megfelelően közöljük. Tóth Árpád Baudelaire-fordításai először a Ny-ban jelentek meg, az első éppen az *Előhang*, 1916-ban. Ezután sorban jelennek meg az *Exotikus illat*, *Az óriásnő*, *Moesta et errabunda*, *Az albatrosz*, *A haj*, *A táncoló kígyó*, *Az illatszeres üveg*, *Esti harmónia*, *Az ember és a tenger*, *Ahítat és Az óra*. Az ÖV-ban csak A Szépség, *Exotikus illat*, *A balkón*, *A Helyrehozhatatlan* és *Az utazás* c. fordításokat közölte. Az ÖV megjelenésével egyazon esztendőben jelentette meg a Genius könyvkiadó a teljes Baudelaire-t. Az első kiadás a könyvkiadó Nagy Írók — Nagy Írások c. vállalkozásának II. sorozatában jelent meg, a sorozat hatodik köteteként. Fordítói: Babits Mihály — Szabó Lőrinc — Tóth Árpád. A címlap után következő lapon olvasható kolofon szövege: „A Nagy Írók — Nagy Írások második sorozatának e kötetét a Genius könyvkiadó rt. megbízásából Babits Mihály, Szabó Lőrinc és Tóth Árpád fordításában a Világosság könyvnyomda rt. összesen 1500 számozott példányban nyomtatta 1923. márciusában. Ebből az első 300 példány merített papíron készült, I—XXV-ig amatőr könyvgyűj-

tők részére bőrkötésben, a 26—300-ig számú példányokat fénylemezkötésben hozta forgalomba a kiadó. A köteteket Gottermayer Nándor készítette.” Ezután a fordítók előszavát olvashatjuk a magyar kiadáshoz, majd Baudelaire előszó-tervét a *Les Fleurs du mal* II. kiadáshoz. A kötetet Baudelaire Gautier-hez intézett ajánlása indítja, ezt Tóth Árpád fordította. Szövege: *A makulátlan költőnek, a francia írás tökéletes mágusának, az én fölöttébb drága és fölöttébb tisztelt mesteremnek és barátomnak Théophile Gautier-nek a legmélyesegesebb hódolat érzéseivel ajánlom ezeket a beteg virágokat, G. B.*” Ezt a kiadást jelöljük G. I.-gyel jegyzeteinkben. Még ebben az évben megjelent a *Romlás virágainak* II. kiadása. Kolofonja: „E kötet a Genius könyvkiadó rt. megbízásából ezen rendes kiadáson kívül 50 merített papírra nyomott példányban készült. Ebből 20 példány egész bőrbe kötve, kézzel számozva és a fordítók kézjegyével, 30 példány pedig félbőrkötésben. A köteteket Leidenfrost Sándor tervezte, a nyomdai munkákat a »Világosság« könyvnyomda rt., a köteteket Gottermayer Nándor készítette 1923-ban.” A fordítók itt igen rövid előszóval fordulnak az olvasókhoz: *Ez a kötet nem egyszerű lenyomata a Genius »Nagy Írók—Nagy Írások« című vállalatában megjelent első kiadásnak; helyenként kisebb simításokat végeztünk munkánkban. Hisszük, hogy ezek a könyvek csak előnyére váltak, s hogy a közönség ezt a második kiadást épp oly szíves jóakarattal fogadja, mint az elsőt. A rövid előszót Tóth Árpád írta. Ezután következik Baudelaire előszó-terve a II. kiadáshoz, majd az ajánlás, melynek szövegét fent már közöltük. Ezt a kiadást jelöljük G. II.-vel jegyzeteinkben. Mind a G. I., mind a G. II. a *Romlás virágai* címet viseli.* —

Az ÖV utószavából: . . . Baudelaire és Verlaine a modern lírai költészet két vezéróriása, akiknél már teljes zenével zúg és sír az újabb idők fájdalmas, égető és tépő líraisága. Baudelaire-ben még sok a formai merevség, a minden sötét ereje mellett is sokszor kiagyaltnak ható démoniaság, de egészében csodálatos költő, s minden valamirevaló új költői generáció megérezte felszabadító és továbbblendítő hatását. Verlaine pedig már csupa új remegés, költészete azol-hárfa, melyre a XIX. század bús emberének túlérzékeny idegei vannak hűrként felfeszítve. — Bródy Pálhoz intézett levélből: (*Budapest, 1920. május 6. csüt.*) . . . Embereket alig látok, egyedül üldögélek, s Baudelairet fordítgatok, mivel a Táltos végre leszerződött a Babits—Szabó Lőrinc—Tóth-triásszal eme műre, havonkénti 1000—1000 koronát fizetvén egy éven keresztül, mikorára is elkészül majd a nagy mű . . . Sárkány barátunk Baudelaire-órákat vesz tőlem a Centrálban, szerdán és pénteken, amit én lehetőleg sakkozással enyhítek. Sárkány minden vers után megkérdezi: „És mi ebben a szép?” (Sárkány: I. 1. köt. *A merengőhöz* jegyzetét.) — Nagy Zoltánhoz intézett levélből: (*Budapest, 1920. okt. 25.*) *A Centrál él, bár ritkán járok bele, ha éppen kimenőhöz jutok. A Baudelaire-fordításainkból most jön egy közös mutatvány a Nyugatban. A közös mutatvány a Ny-ban (1920. II. 1003—1011. l.) jelent meg Versek a Fleurs du Mal-ból címmel. Az olvasók mindhárom fordító munkájából izelítőt kaptak, Tóth Á. fordításai közül ekkor Az illatszeres üveg, Esti harmónia, Az ember és a tenger, Ahítat (Csittó címmel) és Az óra jelent meg. — I. még: Tóth Árpád: Baudelaire, un bon poète de second ordre. Ny 1910. II. 1570—1572. l.; Tóth Árpád: Ady költészetének viszonya elődeihez és a francia modernekhez. Ny 1919. I. 351—361. l.; Szabó Lőrinc:*

Tóth Árpád Wilde-fordítása. Ny 1921. I. 790—793. l. — Szabó Lőrinc: „Tóth Árpád, mint minden nagy műgonddal dolgozó költő, folyton csiszolta verseit és fordításait. Az első világháború idején készült Baudelaire-versek formailag és egyebekben eléggé eltérnek attól a szövettől, amelyet évek múlva a jubiláris teljes *„Romlás Virágai”*-ban kaptak; s e kötet második kiadása további újabb kis eltéréseket mutat. A költő még a csak ezután megjelent *„Örök Virágok”* előszavában is szövegátette, hogy érzi könyvének bizonyos fogyatkozásait, s ugyanakkor elmondta, amit szakértő szem azonnal lát, hogy újabb fordításai már a *„legteljesebb szigorúsággal igyekeznek az eredeti idomhoz simulni.”* Részletezésre, elsősorban a francia alexandrin ún. nibelungizálására, ami különben Juhász Gyula költészetének is sajátja volt, e tekintetben fölösleges kitérnem . . . De lényegében nem is ez a döntő. Nem a műfordítói vezérelvek, hanem az időhiány. Az, hogy Tóth Árpád már nem ért rá kiküszöbölni nem egy nagyszerű fordításának zökkenőit, apróbb-nagyobb logikai hibáit, vagy ami ilyen munkáinak legáltalánosabb tehertétele — a vers pepecselő, mozaikszerű túlzásfoltosságát és bizonyos feszesességét.” (Tóth Árpád, a versfordító. *Összes versfordítások*. 1942. 10. l.) Szabó Lőrinc: „Emlékszem, milyen szívdobogva fogadtam én is a tanítást, amelyet Tóth Árpádtól mint fordítótól kaptam, amikor debreceni diákkoromban megjelentek a kezdeti Baudelaire-átültetései . . . Az *„Előhang”* akkori magyar szövege másképp hangzott, mint a későbbi, a végleges; de ma is bennem zsonganak azok az elsőnek megismert, régi Baudelaire—Tóth Árpád-sorok . . .” (Uo. 12. l.) — Szabó Lőrinc tájékoztat a nevezetes magyar Baudelaire megszületéséről is: „Baudelaire születésének századik évfordulójára 1921—22-ben Babits Mihály, Tóth Árpád és én lefordítottuk a teljes *Les Fleurs du Mal*-t. A francia kötetet, aszerint, hogy melyikünk melyik vershez vonzódott, illetve melyikkel foglalkozott már, barátilag megharmadtuk Babits akkori, Reviczky-utcai lakásán, s egyúttal megegyeztünk a fordítás általános elveiben. A kötet összeállítását Tóth Árpád végezte, és úgy emlékszem, hogy a közös megbeszélés alapján ő szövegvezte a magyar kiadás elé a programatikus előszót, ő fordította Baudelaire dedikációját, majd, mikor második kiadásra került sor, ő tolmácsolta könyvünk számára magyarul azt az előszó-tervezetet, amelyet valaha Baudelaire a második francia kiadás elé szánt. Tóth Árpádra 53 Baudelaire-vers fordítása jutott. Ebből a költőkésőbb átvett az *„Örök Virágok”*-ba, mintegy mutatóul, öt költeményt . . . A teljes magyar Baudelaire számára Tóth Árpád átdolgozta valamennyi korai Baudelaire-fordítását, elsősorban formai szempontból, amennyiben most már teljesen ragaszkodott a formai és a rím-hűséghez. (Szabó Lőrinc jegyzete, *Összes versfordítások* 307. l.) Szabó *A romlás virágai* 1957-es kiadásában Babitsot jelöli meg a „programatikus előszó” szerzőjéül. Ez utóbbi adatot kell hitelesnek tekintenünk (383. l.) — A magyar Baudelaire-kötet első két kiadásában a kötet-cím előtt nem állt névelő. — Tóth Árpád Baudelaire-élményéről l. K. L. 335—338. l. — Lengyel Katalin Baudelaire magyar kritikusai és fordítói c. dolgozata (Bp. 1937.) részletesen tárgyalja költőnk Baudelaire-fordításait. — L. még: Németh László: Tóth Árpád. Erdélyi Helikon 1928. 458—491. l. és Babits Mihály: Könyvről könyvre, Trockijtól Tóth Árpádig. Ny

1934. II. 176—177. l. — Kuthy-Térey Sándor emlékeiből: (Tóth Árpád kiadatlan levelei és versei. Forrás 1943. május. 156—163. l.) „Mint a Hotel Pimodán egy szobájában, egy parasztházban, [ti, Svedlëren. — A szerk.] petróleumlámpa fényénél, éjszakákon át Jacobsen Jens Péter és Stendhal regényeit, Francis Jammes és Albert Samain verseit először ott olvastuk, Baudelaire és Verlaine már két régi »ösmerő-sünk« volt, hiszen az öreg és vaskalaposnak csúfolt akadémia az évben jutalmazta »12 arannyal« Baudelaire- és Verlaine-fordításaimat.”

40. AZ ALBATROSZ (L'albatros)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1918. I. 847. l.) és a G. I.-ben jelent meg. Egy töredékes kéziratát ismerjük. Sárgult füzetlapon ceruzával írott, sokjavításos változat az 1—4. és a 11.—12. sorokhoz. A kézirat a Tóth-család birtokában van.

B. (A kézirat szövegét eredeti állapotának megfelelően közöljük:)

[Olykor] a

A vad matróz[ok] <nép> olykor, hogy múlassák [maguk] magát

Albatroszt fog[nak teng] (sic)

a tenger hatalmas madarát

Melyek <lomhán> kísérik tovacsuszó farát

Az uton sós [mélys] örvények felett (sic)

Egyik hajóspipával csiklándja, [csukva csőre]

sárga csőrét

[jártát]

[A másik] Más bicegőn a gyámoltalan szárnyast

6. kéklő ég ura

G. I.

7. árva

Ny

9. szállt, most

Ny

10. rút s röhejre

Ny

12. Egy másik sántikál : hé, így röpülsz te,

nézd!

Ny

13. e légi princnek párja,

Ny

14. nyíl s

Ny

G. I. G. II.

15. várja

Ny

16. két szárnyán, hogyha lép.

Ny

C. L. Baudelaire: *Előhang* c. fordítás jegyzetét. — *A romlás virágai*-ban a *Spleen és Ideál* c. ciklusban a II. szám alatt olvashatjuk. — *Az albatroszt* először 1887-ben Endrődi Sándor fordította magyarra. Ez volt első Baudelaire-fordításunk.

41. ŐS, MEZTELEN KOROK EMLÉKÉN CSÜGGNÖM OLY JÓ... (J'aime le souvenir de ces époques nues)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg. A kötetben cím nélkül a *Spleen és Ideál* c. ciklus V. számmal jelzett darabjaként szerepel.

- B. 6. Pezsdült s G. I. G. II.
 15. néhanap, — más a világ ma már, — G. I. G. II.
 16. keres és G. I. G. II.
 18. fagya dermeszti árva G. I.
 26. Kiken láz ront s lobog, s G. I.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét.

42. AZ EMBER ÉS A TENGER (L'homme et la mer)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. II. 1010. l.) és a G. I.-ben jelent meg.

- B. 2. csak: tükröd Ny
 3. parttalan bús Ny
 6. rásimul s Ny G. I. G. II.
 16. Oh örök birkozók, oh vad Ny

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XIV. számmal jelzett darabja.

43. DON JUAN A POKOLBAN (Don Juan aux enfers)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

- B. 2. *Habokra s obulust Chéronnak már adott,* G. I.
 Vízre s G. II.
 16. vízfénye G. I. G. II.
 18. le s G. I. G. II.
 20. vizet, — mást G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XV. számmal jelölt darabja.

44. THÉODORE DE BANVILLE-NAK (A Théodore de Banville)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

- B. 1. hévvel G. I. G. II.
 10. pórúson s G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XVI. számmal jelzett darabja.

45. A SZÉPSÉG (La beauté)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben, majd az ÖV-ban is megjelent.

- B. 8. sir és G. I. G. II. ÖV
 9. öltök ÖV
 12. szeretöm: G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XVIII. számú darabja. — A szonett zárósorai

rokonok az *Őszi alkonyat* c. Tóth Árpád-vers zárósoraival s azzal a képpel, amelyet költőnk az *ÖV* utószavában rajzol a keatsi lélekről, az örök szépségeknek tükröt tartó tengerszem-ről.

46. AZ ÓRIÁSNŐ (La géante)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. II. 677. l.) és a G. I.-ben jelent meg.

B. (A Ny szövegét teljes egészében közöljük:)

Midőn a természet még friss volt, buján örülvén,
S fogant naponta száz ormóltan gyermeke,
Éltem vón egy királyi óriáslány körül én,
Kéjes kandurjaként lábtól heverve el.

És láttam volna nyíltni a testben gyönyörű lény
Lelkét s hogy vad játék közt mint nyúlík termete,
S szívébe néztem volna : vajjon sötét tűzű fény
A nedves ködben úszó szemekben gerjed-e?

Kedvemre jártam volna a sok hatalmas formán,
Felkúsztam volna olykor roppant térdének ormán
S ha néha, nyáridőn, mikor gonosz a nap,

Fáradtan elnyúlt volna a réteken hanyatt,
Nagy keble árnyékában pihentem volna szépen,
Mind (sic) csöndes kunyhó szunnyad a hűs hegyek tövében.

1. gyönyörében G. I. G. I.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és ideál* c. ciklus XX. számmal jelzett darabja. — A francia szöveg négyesei abab cbcb rendben rimelnek.

47. AZ ÁLARCOS (Le masque)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	11. szegélye	G. I.	G. II.
	16. Gyerünk s	G. I.	G. II.
	21. dísz s	G. I.	G. II.
	27. részegít és	G. I.	G. II.
	32. Azért sír esztelen,	G. I.	G. II.
	36. mi, — él!	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XXI. sz. darabja.

48. HIMNUSZ A SZÉPSÉGHEZ (Hymne à la beauté)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	1. szült, vagy	G. I.	G. II.
	7. varázsital és	G. I.	G. II.
	8. hős és	G. I.	G. II.

9. mély, vagy	G. I.	G. II.
12. kormányozol a	G. I.	G. II.
17. vagy s	G. I.	G. II.
18. reszketőn s	G. I.	G. II.
21. pokol mindegy	G. I.	G. II.
22. Óh Szépség	G. I.	G. II.
25. anyála, vagy	G. I.	G. II.
28. világ s	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklusban a XXII. számmal jelzett darab.

49. EXOTIKUS ILLAT (Parfum exotique)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. II. 676–677. l.), a G. I.-ben, majd a G. II.-ben jelent meg.

B. (A Ny szövegét teljes egészében közöljük:)

*Olykor, lezárt szemem, ha tikkadt őszidők
Estéin szívre szívom keblednek hév szagát,
Kigyúlni látja szebb táj szikrázó évszakát,
Egy partot, napban égőt s ragyogni nem szünőt ;*

*Egy lusta szigetet, hol furcsa módra nőtt
Agakra a természet ízes gyümölcsöt ad,
A benszülöttnek edzi hajlékony derekát
S őszinte szemüvé csodáztatja a nőt ;*

*Igy illatod ha ringat, rám édes ég sugároz
S egy távol révbe réved szemem, hol sok-sok árboz
S vitorla, sós habok fáradtja, vesztegel,*

*Míg zöld tamarin-ágról alákereng az illat
A légből s orrlíkam duzzasztva lelkemig hat
A matrónánál dalával vegyülve s veszve el . . .*

1. lezárul	G. I.	G. II.	ÖV
7. derekát	G. I.	G. II.	ÖV
9. Óh így,		G. II.	ÖV
11. ringván, —	G. I.	G. II.	ÖV
ringván;			ÖV
12. gyűl			ÖV
13. cimpám			ÖV
14. dala, lelkemben elvegyül.	G. I.	G. II.	ÖV
dala lelkemben			ÖV

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XXIII. számmal jelzett darabja. — Bródy Pálhoz intézett levelekből: 1. (Tátraháza, 1916. nov. 9. csütörtök) . . . mostanában annyit firkálok egyebet, — versfordításokat főleg, amik tán

nemsokára jönnek a Nyugatban — ... A megjegyzés nyilván az 1916 őszén megjelent Baudelaire-, Ronsard-, Du Bellay-, De Saint Amand- és O'Shaugnessy-fordításokra vonatkozik. Ezt igazolja, részben, a következő levél is: 2. (Tátraháza, 1916. nov. 25. szombat.) *Te, mint okos és jóízű úr, bizonyára tudod, hogy fordításaim igen jók, a Baudelaire: Exotikus illata direkt a legjobb és »leghívebb« — a filológiai hűség dolgában is a leghívebb — magyar fordítások közé tartozik, a Könnyek Kútjának nagy formai gazdagsága mellett pedig nem lehet vakon elmenni. Tátraházai tartózkodása idején a Bródy-fiúkat egy Hauser nevű házitanító oktatta, aki lekicsinylően nyilatkozott elődje verseiről, fordításairól. Hauser véleményével szemben védi magát és munkáit Tóth Árpád ebben a levélben.*

50. A HAJ (La chevelure)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1918. I. 848. 1.), majd a G. I.-ben jelent meg.

B.	1. Oh gyapjú! mely	Ny		
	2. Oh fürtök! illatok;	Ny		
	3. Oh mámor E haját, az alkóv esti			
	enyhén	Ny		
	5. lengetem;	Ny		
	7. busan	Ny		
	8. oh illatok	Ny		
	12. örök hő nyár csorog, —	Ny	G. I.	G. II.
	13. Erős, dús hajfonat! velem	Ny		
	18. márvány	Ny	G. I.	G. II.
	21. e sötét	Ny		
	26. Oh kék	Ny		
	27. Átfogsz s akkor te vagy a tág, kerek			
	azúr, —	Ny	G. I.	G. II.
	30. Ott kókusz	Ny		

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és ideál* c. ciklusban a XXIV. sz. alatt olvashatjuk. — A 9–10. sor bennefoglaltatik Gautier Baudelaire-tanulmányában, amelyet T. Á. fordított magyarra. (L. T. Á. prózafordításainak jegyzékét.)

51. OMLÓ, GYÖNGYHÁZ-SZINŰ RUHÁJÁBAN HA JÁR... (Avec ses vêtements ondoyants et nacrés)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg. *A romlás virágaiban* nem kapott címet, csupán a XXVIII-as számot viseli a *Spleen és Ideál* c. ciklusban.

B.	3. vár	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — A francia eredeti négyeseknek rímrendje: abab cbcb.

52. A TÁNCOS KÍGYÓ (Le serpent qui danse)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1918. I. 849. l.), majd a G. I.-ben jelent meg.

B. (A Ny szövegét teljes egészében közöljük:)

A táncoló kígyó

— Charles Baudelaire —

Mily jó látnom, édes kényesem,

Ha tested remek

Bőre csillan, mintha fényesen

Egy csillag remeg!

S hogyha felém mély hajad fanyar

Fájó szaga csap,

Mintha tenger volna, sok kanyar

Kék meg barna hab,

S mint hajó, kit kelteget a szél

A hajnali friss,

Titkos messzi tájig lengni kél

Anda lelkem is.

Két szemed, mely nem néz vidooran

És sohase zord,

Kettős ékszer, hol vas meg arany

Hús elegybe forrt.

Lomha lépted lágy ütemre ring

Szépen, szabadon,

Mintha bűvölt kígyó tánca ing

A varázsboton.

Gyermekföd, mit lustácska, negéd

Súlya le-leránt,

Bókol, mintha billenti fejét

Kölyök-elefánt,

S nyúlsz és hajlasz, mint kecses naszád

Ha habok vizzik,

S jobbra-balra mártja árbocát

Csaknem a vizig.

S mint patak, ha zordon gleccserek

Olvadtán dagad,

Inyed nedve bőven megered

S előnti fogad,

Ritka nektár nékem az, bizony,
 Fanyar, büszke bor,
 Olvadt mennyi! s szívembe, míg iszom,
 Csillagot sodor!

5. reng el	G. I.	G. II.
26. viszik	G. I.	G. II.
31. nedve	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XXIX. sz. darabja.

53. A BALKON (Le balcon)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben, majd a G. II.-ben jelent meg.

B.	1. anyja te,	G. I.	G. II.	
	anyja te, úrnők közt is			ÖV
	4. esthomály, —	G. I.	G. II.	ÖV
	5. anyja te,			ÖV
	6. szén			ÖV
	18. Ittam lehelleted, — óh drága mérgű kéj! —	G. I.	G. II.	ÖV
	22. húllt,			ÖV
	24. múlt;			ÖV
	27. Oh visszaád-e			ÖV
	28. Keltek-e, mint			ÖV
	30. — Oh eskük,			ÖV

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XXXVII. sz. darabja.

54. LEGYEN TIÉD E VERS, HOGY MAJD HA BOLDOGAN ...
 (Je te donne ces vers afin que si mon nom)

A. G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg. — *A romlás virágaiban* cím nélkül olvashatjuk, a *Spleen és Ideál* c. ciklus XL. számmal jelzett darabjaként.

B.	12. rajt s	G. I.	G. II.
	13. keserű, —	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — A fordítás záró-tercinája rímekben és utolsó sorában erősen egyezik György Oszkár 1917-es fordításával. (Tevan, 35. l.)

55. A LÉLEK HAJNALA (L'aube spirituelle)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	3. Mert rejtelmes bosszú zord Hirnöke kiált	G. I.	
	bosszuját		G. II.
	4. A tompült lelken át : egy Angyal, vádas ajkkal.	G. I.	

5. S elérhetetlenül

G. I.

7. örvény, —

G. II.

10. lángban ég

G. I. G. II.

14. lelke te

G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban a Spleen és Ideál* c. ciklus XLVII. sz. darabja.

56. ESTI HARMÓNIA (Harmonie du soir)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben és a Nyban (1920. II. 1009—10. l.) jelent meg. Két kéziratát ismerjük. Mindkét kéziratot Milton *Il Penseroso* c. költeménye fordításának (k_1 és k_2) és az *Eljött az óra* (*Dante hats óra*) kézírata mellett találták. A kéziratok ugyanolyan anyagi tulajdonságokat mutatnak, mint a Milton-kéziratok, valószínűleg egyidőben, tehát 1920-ban készültek. k_1 : kitépett, kockás noteszlapon, igen kusza, címnélküli, ceruzával írott változat. k_2 : ugyanolyan noteszlapokon (kettőn) ceruzával írott, címmel ellátott változat. Az egyik papírlap hátsó oldalán a fordítás első és negyedik sorához olvashatunk változatot, a másikon Baudelaire: *A pipa* c. versfordítás első kéziratát olvashatjuk. A kéziratok a Tóth-család tulajdonában vannak.

B. (A kéziratokat eredeti állapotuknak megfelelően közöljük:)

k_1 :

[Mint füstölő]

a rezge száron

Jön már a halk idő, midőn remegve szárán

[Minden virág miként a] <Illatját a virág, mint> [füstöt]
<tömjént>

rezgi szét

[És hangot s illatot [sodor] <hintáz>] az esti lég,

S hang s illatterhesen kering

[És minden méla tánc és béna]

O[<lenge,>] méla tánc, <ütem> ó sodró édes örvény.
szédület zenéje.

ó bánat [méla] <kába> sodra

bánatkábulatja

Illatját a virág mint tömjént rezgi szét

Hebeg a hegedű, mint szív, [bánat] ha [bántja](??) <sérti>
bánat

a bú gyötörvén

búba fájul

ájul

Ó méla táncütem, sovárgó, édes örvény

Mint méla szép nagy ágy, az égi rest vidék,

[Most édes füstölők a párák] <[Illat] Tömjént sohajtanak a
[Mint] csöndes> estikék,

k₂: Esti harmónia

Jön már a halk idő midőn remegve szárán
[Füstől] minden virág [mint titkos füstölő,
hol füstöléssel ég,

[A hangok s illatok] És hangot s illatot sodor [körül] <össze>
az esti lég

Ó <édes> méla tánc, [sovár] [forog s] <busongva szédít>
száll rám

Minden szelid virág

[Jajong] <Eped> a hegedű mint szív ha szenved árván

Ó édes méla tánc mely [szédítően] <szédítve> száll rám

[Bús széles csöndes úgy a csöndes égi kék,]

[Szép úgy és] bánatos az égi, rest vidék

Most [bús és drág] (sic)

[nagy] [csöndes] méla szép <nagy> úgy

Szelid üres

S bennem, oltári szent díszül emléked

S [szentségtartó] <oltáriszentségemül> gyanánt emléked (sic)

[bennem] <fényben> ég

[fényed szívemben]

Indul a drága múlt nyomát keresni még,
tartója

Emléked [fölragyog benn] mint a szent

S mint dús monstancia emléked [bennem] <fényben> ég

S [szívemben drága] <bennem> szent

S mint oltár szívem szentségeként emléked fényben ég

S bennem, szentség gyanánt,

(A k₂-nek ez az első lapja, ennek hátlapján olvashatjuk a következő töredékes sorokat:)

Jön már a halk idő s [midőn remegve fodra] bokrán súlyosodva
halk sodru ájulások

(A kézirat a második lapon, amelynek hátán A pipa első kézírata olvasható, így folytatódik:)

S [képed]

emléked, [mint szelid [oltár] <szí>] szentsége ég
bús szívem oltári kincse

Jön már S szívem szentségeül emléked fényben ég

Minden monstancián

S emléked szívemen szentségtartó[mul] <ül> ég.

S [szívem] szentélyében (?) emléked fényben

S bennem oltári, szent

[Elfúlt] Megfúlt

[Elhúnyt] <Kihúnyt> a drága nap, [alvadt <törött> vérébe
halván,] ...

[De szent] <S [a szent]> <mint> oltári [dísz,] <kincs, > emléked
fényben ég ...
oltári díszül áll

Szelid és méla tánc,

A törött vérébe fult már

- De emléked,
Fényben szívem szentségtartója ég
 De [szívem] kincs, *szent fényben áll*
oltári
S bennem képed [ég] <ragyog>, mint szent oltári kincs
emléked ég, kincs, oltári, szent...
S bennem képed szelid oltárszentsége ég
szívemben képed szentsége ég.
2. tömjént *sohajtv*a ég, Ny
 3. Örvénylő illatot s zenét *sodor a lég* Ny
 4. Oh lenge, méla tánc, szédítő
mélyű hullám! Ny
 5. tömjént *sohajtv*a ég, Ny
 6. multán; Ny
 7. Oh lenge, méla tánc, szédítő
mélyű hullám! Ny
 10. vég; Ny G. I.
 12. Immár *meghalt* a Ny
 14. int a múlt tán, Ny G. I.
 15. Immár *meghalt* a nap
alvadt vérebe fúlván, Ny
 16. oltári ék...

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XLVIII. sz. darabja. — „A stófánként két-két sort visszhangzó keleti versformának pantun vagy pantum a neve, a francia lírában Victor Hugónak egy maláji versfordítása népszerűsítette, mi Arany János „Bor vitéz”-éből ismerjük.” (Szabó Lőrinc jegyzete. *A romlás virágai* 1957. 399. l.) — L. még Gáldi László: „Egy kiállítás képei.” Magyar Nyelvőr, 1961. 319–326. l.

57. AZ ILLATSZERES ÜVEG (Le flacon)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. II. 1009. l.), majd a G. I.-ben jelent meg.

- B. 3. keleti, kis Ny
 4. sikolt s Ny G. I. G. II.
 7. mereng Ny G. I.
 8. lélek s Ny G. I. G. II.
 18. szemfedőt le Ny G. I.
 22. tud s Ny G. I. G. II.
 25. legyen s legyen testem hamúja Ny G. I. G. II.
 26. Oh édes rothadás,
 Oh édes Rothadás Ny G. I. G. II.
 28. Oh szívem Ny G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XLIX. sz. darabja.

58. BORÚS ÉG (Ciel brouillé)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. —

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklusban az LI. számot viseli.

59. A HELYREHOZHATATLAN (L'Irréparable)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben, majd a G. II.-ben jelent meg.

B.	3. Bennünk s	G. I.	G. II.	ÖV
	6. óh mily	G. I.	G. II.	
	8. reánk és ront epedve			ÖV
	reánk és	G. I.	G. II.	
	9. <i>S türelmes</i> , mint a hangyanép, —			ÖV
	hangyanép, —	G. I.	G. II.	
	11. óh nő!			ÖV
	12. Oh szólj			ÖV
	14. patkó, —	G. I.	G. II.	ÖV
	15. óh nő!			ÖV
	16. szagolgat	G. I.	G. II.	ÖV
	18. tagolgat	G. I.	G. II.	ÖV
	22. <i>felszakadhat?</i>	G. I.	G. II.	ÖV
	24. adhat, —	G. I.	G. II.	ÖV
	29. mind!			ÖV
	44. Egy tündért, — hajnalfényű lány volt, —			
		G. I.	G. II.	ÖV
	47. lép, —	G. I.	G. II.	ÖV

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LV. sz. darabja.

60. EGY MADONNÁHOZ (A une madone)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	5. Egy fülkét, — kék s arany zománcból égve			
	odva, —	G. I.	G. II.	
	10. óh halandó	G. I.	G. II.	
	12. Nyomjon s	G. I.	G. II.	
	17. eped s	G. I.	G. II.	
	20. csupán	G. I.	G. II.	
	23. vágyam tetszeni	G. I.	G. II.	
	31. viszfényesen	G. I.	G. II.	
	37. kiteljesítem	G. I.	G. II.	
	41. <i>S örült</i> zsonglör	G. I.		

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban a Spleen és Ideál* c. ciklus LVIII. sz. darabja.

61. SISINA (Sisina)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg. Egy kéziratát ismerjük: üzleti nyomtatvány részének hátlapján ceruzával írott szöveg. Keltetése: 1922. XII. 27. s.—28. cs. (Az s. nyilván szerdai, a cs. csütörtöki napot jelöl (k). A kézirat László Gyula birtokában van, aki Szabó Lőrinc-től kapta *A fájdalom alkímiája* c. fordítás és egy Kosztolányihoz intézett, kelet nélküli levél kéziratával együtt. A kézirat alatt a következő gépirásos szöveget olvashatjuk: „Tóth Árpád Baudelaire-fordításának kézírata (»Sisina«). László Gyulának adja szeretettel: 1957. II. 21.” A szöveg alatt Szabó Lőrinc aláírása.

B.	2. vadont s	k	G. I.	G. II.
	4. zaj s [kihív] lebir egész	k		
	zaj s		G. I.	
	6. Theroigne-t ! [[ment vele] <gyült szaván>			
	a sarútlan csoport]			
	[vad szaván sarútlan népe			
	forrt]			
	[járt] ment nyomán a			
	mezítlábas csoport,	k		
	7. Arca szeme [higyült] <tüzelt,> a	k		
	10. A harc [lelkével az] <lelkén kívül> igralom	k		
	12. letészen	k	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban a Spleen és Ideál* c. ciklus LX. sz. darabja.

62. VERS HONORÉ DAUMIER ARCKÉPÉRE (Vers pour le portrait d'Honoré Daumier)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	1. ajánlom	G. I.	G. II.
	3. önmagad, —	G. I.	G. II.
	14. éles, —	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban a Spleen és Ideál* c. ciklus LXI. sz. darabja.

63. EGY KREOL HÖLGYNEK (A une dame créole)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	5. meleg és	G. I.	G. II.
	8. nyugalom és	G. I.	G. II.
	13. szívük s	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban a Spleen és Ideál* c. ciklus LXIII. sz. darabja.

64. MOESTA ET ERRABUNDA (Moesta et errabunda)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 812. 1.) és a G. I.-ben jelent meg.

B. (A Ny szövegét teljes egészében közöljük:)

Moesta et errabunda

— Charles Baudelaire —

*Oh mondd, Agáta, szíved nem száll-e néha messze,
Míg szennyes óceánként setélik itt a város,
Más óceán felé, hol zengő fény övezne,
S mely mint a szűziség, oly mély, kék és sugáros?
Oh mondd, Agáta, szíved nem száll-e néha messze?*

*A roppant víz, a tenger, ringassa renyhe bűnk!
Mily démon áldta őt meg, hogy bár üvölt vad ajka,
S ormóttan orgonáján a mord vész véle bűg,
Mégis csak ő csitít el, csak ő a drága dajka?
A roppant víz, a tenger, ringassa renyhe bűnk!*

*Suhanj velem vasút! röptés el lenge gálya!
El innen, el, ahol könnyünkből lesz a sár!
Ugye így sír fel olykor bús szíved is Agáta:
Sok itt a bűn s a jaj, jobb volna messze már,
Suhanj velem vasút! röptés el, lenge gálya!*

*Oh jaj de messze vagy, illattal édes éden,
Hol víg azúr alatt minden derülni hív,
Hol, mit szívünk szeret, méltó szeretni mélyen,
S hol tiszta kék özönjén ájulhat el a szív,
Oh jaj de messze vagy, illattal édes éden!*

*S hát gyermeked szerelmünk üdezöld édenkertje,
Bujócskák, lenge nóták, sok drága csók s csokor,
Dombok mögül halk hírok felreszkető koncertje,
Vén serlegek bora s az esti, hűs bokor,
Hát gyermeked szerelmünk üdezöld édenkertje,*

*A szűzitiszta éden, az üdvök tünde telje,
Hol van? már messzebb, úgy, mint China s Indiák?
Van-e oly hangos jajszó, melytől még létre kelne,
Vagy halk ezüst sirás, őt visszahíni lágy?
Oh szűzitiszta éden, oh üdvök tünde telje...*

15. velem vasát!

24. bokor, —

G. I. G. II.

G. I. G. II.

C. I. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — A romlás virágaiban a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXIV. sz. darabja. — Tóth Árpád Bródy Pálhoz intézett leveléből: (Debrecen, 1915. június 30.) Egyelőre lefordítottam Baudelaire: *Moesta et errabunda* c. versét. Mielőtt közzétenném, szeretném tudni, hogy nincsenek-e hasonló sorai vagy rímei Kosztolányi már

meglevő fordításával? Kérem tehát magát, hogy lehetőleg azonnal keresse ki Kosztolányi fordítását a Modern Költők-ből, amit magának adományoztam, s írja le számomra. — A 27. sorhoz l. a Duruzsoló tűznél (1916) c. Tóth-vers 1. sorát. A vers valamivel a fordítás után született. — A latin cím magyar jelentése kb.: Bú és kószálás. — Havas Irénhez (a Ny szerkesztősége titkárnőjéhez) intézett levélből: (Svedlér, 1917. ápr. 11.) S megtörtént velem, ami kezdő korom óta még nem fordult elő, hogy kézirataimat hevertetik: néhány fordításom beküldése óta már négy Nyugatszám jelent meg. Viszont többszöri kérdézősködésem dacára sem kaptam értesítést, hogy a hevertetést mi okozza? Közölhetetlenek-e a kéziratok, vagy csak várnak a közléssel. A levélrészlet az 1917-es Ny évfolyam áprilisi száma után megjelent Baudelaire-, Goethe-, Jammes-, Mallarmé-, Rimbaud-, Verlaine- és Samain-fordításokra vonatkozhat.

65. A PIPA (La pipe)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg. Két kéziratát ismerjük. Egy régi notesz kemény fedőlapjai között, kitépett, kockás noteszlapokon olvashatjuk a kéziratokat Milton *Il Penseroso* k_1 , k_2 , az *Esti harmónia* k_1 , k_2 , és az *Eljött az óra...* (Dante hat sora) kéziratának szomszédságában. A kéziratcsomót 1920-ból keltezett levelek között találták (Tóth Árpádné közlése). k_1 : ceruzával írott, sokjavításos változat, itt még a francia címet olvashatjuk: *La pipe*. Hátlapján az *Esti harmónia* című Baudelaire-vers második kéziratának részletét találjuk. k_2 : ceruzával írott, tisztázatszerű kézirat, címe: *A pipa*, keltezése: IV. 26. Mivel 1920-ból való levelek és az 1920. II. 13. keltezésű *Il Penseroso* című Milton-fordítás mellett találták — összevetve a kéziratok anyagi állapotát is — valószínűleg 1920. IV. 26. a teljes dátum. A kéziratok a Tóth-család birtokában vannak.

B. (A kéziratokat, kuszaságuk miatt, eredeti állapotuknak megfelelően közöljük:)

k_1 : *La pipe*

Költő pipája vagyok én,
Rajtam ki-ki láthatja szépen,
Nézzén [kafferi] néger s kafferi képem
Hogy gazdám füstnyelő <egy> legény.

nagy füstnyelő

Ha fájdalmaktól nyög szegény
Füstöm [his] láng kunyhók füstjeképpen
[Száll] [Száll] Mint [ahol most] <hol lakoma

[gőzöl] forruva
készül> épen

[Mikor a paraszt hazamén.]

[Melynek] A pórnak, aki hazamén

[Be] [A füstöm enyhe, vezge háló]

[A re] [kék, ringatóan] (sic)

[Páráll] körük ringatón

Árad

[Szelid] [Sűrű] [Finom] szövésű sűrű

[Tüzes szájamról rezge hálól]
 Mély [Szelíd] kék [reszketéssel kering] ring szelid rezgéssel
 [Száll] [Kör] [Lebeg hová, kék ringató]
 Tűz ajkamról köré kering
 [Hatalmas] [Erős balzsam csurgátva (??) szálló]
 [Árad szívére] Az omló füst.
 Lelkén Balzsamként árad bús
 Eldrad [csüggedő lankadó] szívéen
 [Lázás lelkét így] gyógyítom én
 S tört szellemét
 gyógyítom lankadt

(A cím fölött variánsok az utolsó sorokhoz:)

[Osztom rá] [Árasztom rá] Így száll rá mind dusabbra való
 Balzsamom[nak csorgó] [gyógyító] <csitító> kellem[ét] e
 S [gyógyítom] [<vidítom>] <meggyógyítom> lankadt szellemét
 meggyógyul lankadt szelleme

k₂: A pipa IV. 26.

[Költő] <Író> pipája vagyok én,
 Rajtam kiki láthatja szépen,
 Nézőn néger s kafferi képem,

Hogy gazdám füstnyelő legény.

Ha [fájd] lomha Bútól nyög szegény, (sic)

[Füstöm <égőn> leng kunyhók füstje] <kis ház [orma]>
 kunyhók füstjeképen,

Száll házam

Melynek étket főz üstje épen Hol izes étel gőzöl épen
 A pórnak, aki hazamén.

[Szelíd szövésű] <Tüzes szájamról> sűrű hálól

Mely könnyű kék rezgéssel ing

[Tűzajkamról] <Szépen, lassan> köré kering.

S száll véle És <rá> száll [rá] mind dusabbra való

Balzsamnak bűvös kelleme

S meggyógyul lankadt szelleme.

13. kelleme

G. I. G. II.

C. L. az *Előhang*, *Esti harmónia* (Charles Baudelaire), *Il Penseroso* (John Milton) és a *Dante hat sora* c. fordítások jegyzetét. — A *romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXX. sz. darabja.

66. A ZENE (La musique)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 3. étheren

G. I.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — A *romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXXI. sz. darabja.

67. A GYŰLÖLET HORDÓJA (Le tonneau de la Haine)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 7. élne

G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXXV. sz. darabja.

68. SPLEEN (Spleen)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg

B. 5. a vad

G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXXIX. sz. darabja. — Megzenésítette Vécsei Jenő (én. zg. 1943. dec.-ben). Kézirata az OSzK Zeneműtárának kéziratárában van.

69. A FÁJDALOM ALKÍMIÁJA (L'alchimie de la douleur)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg. Egy kéziratát ismerjük: üzleti nyomtatvány hátlapján, lila tintával írott szöveg, keltezése: 1921. III/18. p. (k). A kézirat László Gyula tulajdonában van, aki Szabó Lőrincztől kapta a *Sisina* c. fordítással és Tóth Árpádnak egy Kosztolányihoz írott levelével együtt (kelet nélkül). — A kéziron a következő, géppel írt szöveg olvasható: „Tóth Árpád egyik Baudelaire versfordításának kézirata: 'L'alchimie de la douleur'. (Szövege kissé eltér a véglegestől.) László Gyulának szeretettel: Bp. 1954. máj. 8.” Alatta Szabó Lőrinc aláírása.

B. 2. Oh Természet!

k

3. [Egynek vagy:] <Mi egynek:> holtak síri háza!

k

5. Titkos Hermes! rajtam a hálód!

k

6. [Imádlak én is, félve,] <Remegve vallom, ime> lásd: k

Varázsod s

G. I. G. II.

9. [Vasat ar] (sic) Aranyat vassá

k

11. [Ha messzi lassu] <Nekem [ha lassu] már, hogyha> felleg indul,

k

14. [Nagy sírbolt[ok] épül] álmaimból. (sic)

[Sírboltot] rakok fel

Nagy sírt

k

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXXXIII. sz. darabja.

70. A FEDŐ (Le couvercle)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 2. alatt, vagy

G. I. G. II.

6. láz, avagy

G. I. G. II.

7. szivére	G. I.	G. II.
10. tető s	G. I.	G. II.
13. fedő és	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus LXXXVII. sz. darabja.

71. EGY MALABÁR NŐHÖZ (A une malabaraise)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	1. finom s	G. I.	G. II.
	4. Bársonyos nagy	G. I.	G. II.
	15. kolibrihad	G. I.	G. II.
	19. bízd	G. I.	G. II.
	24. csipőd	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XCII. sz. darabja. — Két rímpár egyezik György Oszkár (Tevan, 1917) fordításával.

72. A HANG (La voix)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	15. hajsza	G. I.	G. II.
	17. mögött, az	G. I.	G. II.
	19. kéjét	G. I.	G. II.
	23. bánat	G. I.	G. II.
	26. bámulok és	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklusban a XCIII. sz. darab.

73. A LÁZADÓ (La rebelle)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	3. rázza s	G. I.	G. II.
	11. sohsem	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus XCV. sz. darabja.

74. ÁHÍTTAT (Recueillement)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. II. 1010–1011. 1.) és a G. I.-ben jelent meg. A Ny-ban a *Csittő* címet viseli.

B.	1. ma,	Ny	
	2. hívtad: ím	Ny	
	3. Setét <i>egét</i> a halk városnak leplül adja	Ny	
	adja		G. I. G. II.
	5. kinnal <i>maratva</i>	Ny	
	6. a <i>Kéj</i> , vad ostort bontogat	Ny	
	Kéj s		G. I. G. II.

8. kezed, hagyd a bolondokat, Ny
9. Jer! el! — Nézd, intenek holt éveink az égi Ny

10. Erkélyeken, fakó Ny
12. a nap Ny
13. S keletre Ny
14. hallod, drága Búm? — az édes Éj Ny

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus CIV. sz. darabja.

75. AZ ÓRA (L' horloge)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1920. II. 1011. l.) és a G. I.-ben jelent meg.

B.	2. int, —	Ny	G. I.	G. II.
	4. röptsen.	Ny		
	6. illanása		G. I.	G. II.
	9. órán,		G. I.	G. II.
	11. Mult		G. I.	G. II.
	12. rájaforrván:	Ny		
	15. bús erű,	Ny		
	18. rend.	Ny		
	21. perc s	Ny	G. I.	G. II.
	vár,	Ny		
	22. S arád, a	Ny		
	23. (oh bús,	Ny		
	24. szól: Vén	Ny		

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Spleen és Ideál* c. ciklus CVII. sz. darabja.

76. A NAP (Le soleil)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 18. odva G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CIX. sz. darabja.

77. LOLA DE VALENCE (Lola de Valence)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. —

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CX. sz. darabja.

78. A MEGBÁNTOTT HOLDVILÁG (La lune offensée)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 9. jössz s G. I. G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CXI. sz. darabja.

79. EGY VÖRÖSHAJÚ KOLDUSLEÁNYHOZ (A une mendiante rousse)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	46. küszöbén	G. I.	G. II.
	54. irigy is, —	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CXII. sz. darabja.

80. A HATTYÚ (Le cygne)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	3. királyisága	G. I.	G. II.
	4. csobogott, —	G. I.	G. II.
	15. munka s	G. I.	G. II.
	17. otthagytá és	G. I.	G. II.
	19. utána	G. I.	G. II.
	25. Ovidiusban,	G. I.	
	26. Nézi a ridegen kék és gúnyos eget,	G. I.	
	42. lohol s	G. I.	G. II.
	44. áttintene, —	G. I.	G. II.
	49. bujdosik és	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CXIII. sz. darabja.

81. A FÖLDMÍVES CSONTVÁZ (Le squelette laboureur)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	3. könyvtetemet	G. I.	G. II.
	4. múmiaképpen, —	G. I.	G. II.
	7. Él és	G. I.	G. II.
	9. Láthatni, —	G. I.	G. II.
	10. borzadás, —	G. I.	G. II.
	15. s borda	G. I.	G. II.
	19. Munkátok s	G. I.	G. II.
	24. nyugvás, —	G. I.	G. II.
	30. törnünk	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CXVIII. sz. darabja.

82. HALÁLTÁNC (Danse macabre)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	7. köré s alul szárazka láb van	G. I.	G. II.
	11. szemérmesen, —	G. I.	G. II.
	12. elő, —	G. I.	G. II.

23. boszorkaszombat	G. I.	G. II.
25. dalol és	G. I.	G. II.
32. — látom én, —	G. I.	G. II.
35. késnek	G. I.	G. II.
38. örvényük s	G. I.	G. II.
41. még	G. I.	G. II.
51. vissz s	G. I.	G. II.
59. bálba	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* a *Párizsi képek* c. ciklus CXXI. sz. darabja.

83. ÉN NEM FELEDTEM EL, A VÁROS KÖZELÉBEN ... (J'en'ai pas oublié, voisine de la ville)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg. *A romlás virágaiban* cím nélkül a *Párizsi képek* c. ciklus CXXIII. sz. darabja.

B.	8. csöndesen	G. I.	G. II.
	9. vízfénnyé	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét.

84. A RONGYSZEDŐK BORA (Le vin des chiffoniers)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	1. uccalámpa	G. I.	G. II.
	2. sír s	G. I.	G. II.
	14. nyű s	G. I.	G. II.
	19. lobogó, —	G. I.	G. II.
	27. csorog	G. I.	G. II.
	31. nyomort, —	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A bor* c. ciklus CXXIX. sz. számba.

85. A VÉRKÚT (La fontaine de sang)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	3. esve	G. I.	G. II.
	7. pezsg le	G. I.	G. II.

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A romlás virágai* c. ciklus CXXXVIII. sz. darabja.

86. ALLEGÓRIA (Allégorie)

A. A G. II. szövegét követjük, korábban a G. I.-ben jelent meg.

B.	15. adomány	G. I.	G. II.
----	-------------	-------	--------

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A romlás virágai* c. ciklus CXXXIX. sz. darabja.

87. UTAZÁS CYTHERÉBE (Un voyage à Cythère)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 23. láz	G. I.	G. II.
30. tetemet	G. I.	G. II.
38. járt s	G. I.	G. II.
48. Épefolyója és	G. I.	G. II.
53. ég és	G. I.	G. II.

C. I. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A romlás virágai* c. ciklus CXLI. sz. darabja.

88. A SZERELEM ÉS A KOPONYA (L'amour et le crâne)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. —

C. I. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A romlás virágai* c. ciklus CXLI. sz. darabja.

89. A SZEGÉNYEK HALÁLA (La mort des pauvres)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. 5. marasztal	G. I.	G. II.
-----------------	-------	--------

C. I. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A halál* c. ciklus CXLVII. sz. darabja.

90. A MŰVÉSZEK HALÁLA (La mort des artistes)

A. A G. II. szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben jelent meg.

B. —

C. I. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban* *A halál* c. ciklus CXLVIII. sz. darabja.

91. AZ UTAZÁS (Le voyage)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a G. I.-ben, majd a G. II.-ben jelent meg.

B. 1. képen	G. I.	G. II.	ÖV
5. indulunk és	G. I.	G. II.	ÖV
6. dagaszt s	G. I.	G. II.	ÖV
7. Megyünk s	G. I.	G. II.	ÖV
10. úz s	G. I.	G. II.	ÖV
11. figyelt s	G. I.	G. II.	ÖV
15. harap s	G. I.	G. II.	ÖV
18. menjenek s	G. I.	G. II.	ÖV
22. vágy s	G. I.	G. II.	ÖV
26. golyók, —	G. I.	G. II.	ÖV
29. miénk; a	G. I.	G. II.	ÖV

31. csillan			ÖV
34. Vágyik s	G. I.	G. II.	ÖV
36. „Üdv! hírnév! szerelem!” — s fúj! poklok! itt a szirt!			ÖV
37. melyet jelez az	G. I.	G. II.	
39. a képzelet			ÖV
46. szimatol és	G. I.	G. II.	ÖV
55. fessetek s	G. I.	G. II.	ÖV
61. óceánon,	G. I.	G. II.	ÖV
62. tüzen,			ÖV
70. Oh, vágy,	G. I.	G. II.	
83. kigyó.”	G. I.	G. II.	ÖV
87. fel és			ÖV
88. látványt, — a			ÖV
91. a nőkkal,	G. I.	G. II.	ÖV
92. rabja és	G. I.	G. II.	
rabja és a szenny közt förtelem			ÖV
93. ont és			ÖV
95. ront és	G. I.	G. II.	ÖV
104. megátkozott!”	G. I.	G. II.	ÖV
108. porán!”	G. I.	G. II.	
porán”...			ÖV
113. ha bírsz te	G. I.	G. II.	
114. fut és	G. I.	G. II.	ÖV
124. Vágy s néztük a habot s	G. I.	G. II.	ÖV
138. táj! Halál! Fel, útra már!			ÖV

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — *A romlás virágaiban A halál*
c. ciklus CLI. sz. darabja. — Két rimpár egyezik György Oszkár
fordításával (Tevan, 1917).

Stéphane Mallarmé (1842—1898)

92. ABLAKOK (Les fenêtres)

A. Az ÖV szövegét követjük, korábban a Ny-ban (1917. II. 991—
992. l.) jelent meg.

B.	3. fönn, —	Ny	ÖV
	5. romja, —	Ny	ÖV
	13. kente	Ny	ÖV
	22. fetrengeni s		ÖV
	24. egyék és	Ny	ÖV
	31. kelek s álmod, dús	Ny	ÖV
	33. De jaj, felémelyeg a szívem így is néha néha	Ny	ÖV
	35. Orromba búzöl a Butaság hányadéka hányadéka	Ny	ÖV
	39. Megszökni, tolltalan szárnyunkkal	Ny	

C. Az ÖV utószavából: Mallarmé, a szimbolizmus szuggesztív
makacsságú, dogma-kiszabó pápája... — Tóth Árpád Hatvány La-

joshoz írott leveléből: (Svedlér, 1917. X. 1.) *Külön kérésem volna még, vannak Önnek Mallarmé és Laforgue-kötetei? Én most egy francia anthológián is dolgozom s fenti urakra szükségem volna.* — A fordítás utolsó szakaszával rokonok Tóth Árpád *Éjjeli eső* c. versének zárósorai. — L. még Tóth Árpád: *Ady költészetének viszonya elődeihez és a francia modernekhez.* Ny 1919. I. 351—361. l., valamint *Az isten és a bajadér* (Goethe) és a *Moesta et errabunda* (Baudelaire) jegyzeteit.

Arthur O'Shaugnessy (1844—1881)

93. A KÖNNYEK KÚTJA (The Fountain of Tears)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. II. 678—679 l.) jelent meg.

B.	2. hónap	Ny	
	12. lehullt —	Ny	
	lehullt, —		ÖV
	28. lefut,	Ny	
	lefut, —		ÖV
	29. csodaképen:	Ny	ÖV
	31. mélyen	Ny	ÖV
	33. heversz	Ny	ÖV
	34. se mersz	Ny	ÖV
	35. a perc	Ny	ÖV
	36. semmibe fúlt —	Ny	
	semmibe fúlt, —		ÖV
	37. azalatt és	Ny	ÖV
	39. eltereléd	Ny	ÖV
	43. alél, —	Ny	
	44. nyomorult;	Ny	
	nyomorult, —		ÖV
	45. csend,		ÖV
	46. e tájra leleng	Ny	
	52. a múlt, —	Ny	ÖV
	55. lejt itt	Ny	
	58. özönnek	Ny	
	60. búk, —	Ny	ÖV
	61. omolnak	Ny	
	62. azután „ma” se „holnap”	Ny	
	63. dacolhat,	Ny	
	64. Kút...	Ny	
	65. lesz és	Ny	ÖV
	67. Oh mindaz		ÖV
	71. Oh Uram!	Ny	ÖV

C. Az ÖV utószavából: *O'Shaugnessy, szelid professzor, a ciprus-suhogású muzsikák szerény, áhítatos szerelmese, a mélabú csöndes elhivatottja.* — L. az *Előhang* és az *Exotikus illat* (Charles Baudelaire) jegyzetét. — A fordítást megzenésítette, vegyeskórusra, Ribári Antal. Megjelent: Zeneműkiadó, 1962.

94. ŐSZI CHANSON (Chanson d'automne)

A. Az ŐV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 815. l.) jelent meg. Két kéziratát ismerjük. k_1 : fehér füzetlapon fekete tintával írt szöveg. Eredetileg tiszta, nyomda számára készített szöveg lehetett, mert a lap bal oldalán haladó első szövegoszlop a Ny-ban megjelent szöveggel megegyező változatot ad. Később Tóth Árpád javított a szövegen ceruzával, a szöveg mellé pedig tintával és ceruzával írt sorváltozatokat. k_2 : vonalas, erősen megsárgult füzetlapra fekete tintával írott tiszta szöveg. A lap jobb felső sarkában ceruzával írva a törölt 82. és a félig bekarikázott 27. számot olvashatjuk. Mindkét kézirat a Tóth-család tulajdonában van.

B. (A k_1 -t eredeti állapotának megfelelően közöljük.)

Őszi chanson (A kéziratban a cím szaggatott aláhúzással.)

— Paul Verlaine —

Ősz jajja zsong
S úgy zeng, busong
Mint halk húr

Ősz hegedül

— Ősz húrja zsong,

Szünetlenül

— [Sir-ri] <Jajong,> busong

A tájon

[Halk] <[A] Mint halk> húr[ja]

S ont monoton

S a monoton

Bút konokon

Bú[<t>] konokon

És fájón.

[Szíven szúr.]

[Szívembe szúrja.]

S én, csüggeteg,

S a monoton

Halvány beteg,

Bú konokon

[Mig] <Amig> éjféli

Szíven szúr.

[Zeng] <Kong> csak sirok

S elem a sok

[Tűnt] <Régi> kéj kél.

(A kézirat második, kusza oszlopában a költő az utolsó nyolc sort ceruzával vont keretbe fogta, s nyíllal az első oszlop első strófájának második sora alá vezette.)

[Oh] <[El] Ősz> múlni már

Ősz húrja zsong

[Ősz!] <Le> hullni már

[Jajdúl,] [<Bus búg>]

<Oh> Eresszél!

<Jajong,> busong —

Mint holt avart,

[Oh] Monoton húr,

Mit felkavart

[Vad] [Hűs] S a

A Künn a rossz szél...

tompá [jaj] zaj

Szívembe, jaj,

Konokon szúr.

1. Ősz hegedül

Ny

2. Szünetlenül

Ny

3. A tájon
6. És fájon...
7. csüggeteg
10. Zeng, csak
12. kél...
14. már,

Ny	k ₂
Ny	
Ny	
Ny	
Ny	
Ny	k ₂ ÖV

C. L. Baudelaire *Moesta et errabunda* és Goethe: *Az Isten és a bajadér* jegyzetét. — L. még: Tóth Árpád: *Ady költészetének viszonya elődeihez és a francia modernekhez*. Ny 1919. I. 351—361. l., valamint Gálfi László: „Egy kiállítás képei.” Magyar Nyelvőr, 1961. 319—326. l. — „A strófák 3. és 6. sorai nem formahűek.” (Szabó Lőrinc jegyzete, *Összes versfordítások*. 305. l.) — Megzenésítette, vegyeskarra, Juhász Frigyes. 1962. Kézirat a szerző tulajdonában.

95. NAPLEMENTE (Soleils couchants)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 813. l.) jelent meg.

B.	6. Lágý dalt	Ny
	8. a nap...	Ny
	14. lobog —	Ny

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét.

96. FEHÉR A HOLD (La lune blanche)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 814. l.) jelent meg. Itt a cím: *La lune blanche*.

B.	1. hold...	Ny
	7. dereng	Ny ÖV
	8. tükör s	Ny ÖV
	12. szelid	Ny ÖV
	14. száll	Ny ÖV
	18. Oh óra!	Ny ÖV

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — Megzenésítette, vegyeskarra, Tóth Dénes. Kézirat a szerző hagyatékában. — Tóth Árpád Bródy Pálhoz írott leveléből: (*Svedlér*, 1917. III. 10.) 8. *A Verlaine-fordításokat köszönöm. Közülük csak a Fehér holdat fordítottam le én is, de sebben és hűbben.*

97. AZ ÉN MEGHITT ÁLMOM (Mon rêve familier)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 816. l.) jelent meg.

B.	1. szíven,	Ny
	2. szeretek s	Ny ÖV
	4. másnak s	Ny ÖV
	5. híven s	Ny ÖV
	7. Oh jaj, csak ő s	Ny
	Oh jaj, csak	ÖV

8. szeliden . . .	Ny
11. Élet . . .	Ny
12. S nézése	Ny
14. Mint drága szók fuvalma, mik már hallgatni
tértek . . .	Ny

C. L. Baudelaire: *Előhang* jegyzetét. — A szonettet Ady is lefordította, nála a rímkeplet a négyesekben lazított, a tercínákban hűbb. Tóth Árpád fordítása a tercínákban módosított rímkepletet mutat. A hím és nőrímek váltakozásában egyik fordító sem követi pontosan a francia szöveget.

Arthur Rimbaud (1854—1891)

98. A MAGÁNHANGZÓK SZONETTJE (Voyelles)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 363. l.) jelent meg. Itt a cím: *Magánhangzók*.

B.	3. Á! — szőrös öv,	Ny
	4. Csillog, ha némi vad búzt	Ny
	9. Ú! az	Ny
	11. alchimia tép föl, —	Ny
	föl, —	ÖV

C. Az ÖV utószavából: *Rimbaud, a friss lírai lehetőségek kielégít-hetetlen lázu habzsolója, a legbüvölőbb merészség és lendület kölyök-óriása, aki már a hangok ízét és színét kóstolgatja . . .* Tóth Árpád Bródy Pálhoz írott leveléből: (Svedlér, 1917. III/10.) 7. *A Rimbaud-ügyben nem adtál magyarázatot! Hiszen kollégáim fordításairól én is tudok, engem az érdekel, hogy te honnan tudsz pl. a Babits-kéziratról, amiről Babits is csak annyit tud, hogy 'volt', de elveszett'. — Az 1., 9. és 12. sorokhoz: az első sorbeli ó és ú magánhangzókat, melyek az ÖV-ban rövid magánhangzóként szerepeltek, hozzáigazítottuk a 9., ill. 12. sorbeli hosszú magánhangzókhoz. — L. még: Tóth Árpád: *Ady költészetének viszonya elődeihez és a francia modernekhez*. Ny 1919. I. 351—361. l. és Szabó Lőrinc: *Tóth Árpád Wilde-fordítása*. Ny 1921. I. 790—793. l. — Szabó Lőrinc jegyzete Tóth Árpád *Összes versfordításaiban* (306. l.): „A 'színes hallás'-nak ebben a nevezetes szonettjében a 9. sor u hangját magyar szövegben tulajdonképpen ü-nek kellene fordítani!” Tehát a 9. sor tenger képe nem a magyar u, hanem az ü hanghoz kapcsolódik. — L. *Az isten és a bajadér* (J. W. Goethe) és a *Moesta et errabunda* (Charles Baudelaire) jegyzetét.*

99. A RÉSZEG HAJÓ (Bateau ivre)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 360—362. l.) jelent meg.

B.	4. Bepingált cölöpökhöz nyillazva	Ny
	5. De, hogy	ÖV
	6. angol, —	Ny
		ÖV

7. parti furcsa		ÖV
9. közt s	Ny	ÖV
10. gyermekagyakban	Ny	
20. rólam és	Ny	ÖV
22. béke	Ny	ÖV
25. mámor	Ny	ÖV
27. puhán szól,	Ny	ÖV
33. sülyedt	Ny	ÖV
34. Míg alvadt messzeségek violája ragyog	Ny	ÖV
ragyog		ÖV
35. dalolna,	Ny	
36. zajt s	Ny	ÖV
39. mélyben	Ny	ÖV
40. vele s	Ny	ÖV
44. zúz és	Ny	ÖV
49. hálón	Ny	ÖV
51. állón		ÖV
55. marás,	Ny	ÖV
56. szagú vén görbe	Ny	ÖV
58. aranyból s	Ny	ÖV
59. tajték	Ny	ÖV
63. susog	Ny	ÖV
67. Ringtam s	Ny	ÖV
73. Im bátran,		ÖV
75. poéta-étkül,	Ny	
76. s szakadt, nyúlós	Ny	
81. Oh én,	Ny	ÖV
83. távol,	Ny	
84. Európa,	Ny	
89. — De mégis, sokat sírtam: testem hajnal	Ny	
gyötörte,	Ny	
90. hold és	Ny	ÖV
91. görbe:	Ny	
92. már s	Ny	ÖV
93. Oh ha	Ny	
95. alkonyatban	Ny	ÖV
97. Mert kit megfürdetett minden vizeknek búja,	Ny	

C. L. Rimbaud: *A magánhangzók szonettje* c. fordítás jegyzetét.

100. A VÖLGY ALVÓJA (Le dormeur du val)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. 363. l.) jelent meg.

B. 7. fenn	Ny	
9. közt; alszik s mosolyg az ajka,	Ny	
alszik s		ÖV
10. gyermeké s álom mosolyog rajta, —	Ny	ÖV
11. Óh Természet!	Ny	ÖV
12. És száll az édes illat s	Ny	
illat s		ÖV

13. *A nap süt s keze csöndben simul csöndes*
szívéhez, Ny ÖV
nap s

14. Alszik. S jobb oldalán két kármin száju lyuk. Ny

C. L. Rimbaud: *A magánhangzók szonettje* c. fordítás jegyzetét.

Oscar Wilde (1854—1900)

101. A READINGI FEGYHÁZ BALLADÁJA (The Ballad of Reading Gaol)

A. A Dante könyvkiadónál 1921-ben megjelent szöveget követjük. Az album alakú diszkiadás 200 számozott példányban jelent meg, Komjáti Vanyerka Gyula 8 eredeti rézkarcával (83. l.). Az első négy példányhoz még 8—8 eredeti vázlatot és 1—1 fel nem használt és megsemmisített rézkarc levonatát mellékelték (D). E kiadás előtt ugyancsak 1921-ben az Athenaeum kiadó is megjelentette a fordítást könyv alakban, a Modern Könyvtár 652. számaként (31 l.), Tóth Árpád előszavával (A). Első megjelenési helye: Ny 1919. II. 955—973. l. Itt a cím: C. 3. 3. *A readingi fegyház balladája*. — Két kéziratát ismerjük. k_1 : szabályos négyzet alakra vágott szürkés papíron a 43—72. sorok ceruzával írott igen kusza változatait olvashatjuk. A papírlap másik felén Tóth Árpád ceruzarajza látható. k_2 : pepita fedelű, vonalas irkában, lila tintával írott, hol tiszta, hol kusza szöveget mutató teljes kézirat. Keltezése: 1919. júl. közepe—okt. közepe. A füzet első és utolsó sima betétlapján is ceruzarajzokat láthatunk. Mindkét kézirat a Tóth-család tulajdonában van.

B. (A k_1 -et eredeti állapotának megfelelően közöljük:)

8. *S van ifju, ki szerelmet öl,*
S van évektől hajolt,
S [Arany meg Kéj] <Kéj és Arany,> e két [pribék] gonosz
Soknak [vezére] (??) <pribékje> volt,
De jobb szívű, ki kést fog : úgy
Gyorsabban húl a holt...

(A strófát keresztben áthúzta a költő s mellette apró eltérésekkel a végleges szöveget olvashatjuk.)

S van agg, aki szerelmet öl,

S van aki ifju még

S van akinek pribékje Kéj

S a [pénz] Pénz is ily pribék, —

Ki késsel öl, irgalmasabb

Mert úgy gyorsabb a vég!

9. *S van hosszú láb s van röpke hév*

[Sok ád vagy vesz vele] [S van ki ád s vesz] [Sok ád meg vesz vele.]

S egy ád s más vesz vele,

S hány ad meg vesz vele!

[S van, ki szerelmet sírva tép,] Szerelmet ez zokogva tép
 S [más] <az> szótlan rázza le,
 De mind <csak> öl, [az aki] [<bárhogyan>] (??) <aki> szeret,
 Bár nem mind hal bele.

10. [Nem] <Oh nem> mind hal [bús] [<oly>] [<bús>] <oly>
 szégyenhalált,
 [Melytől] [<Midőn> vak lesz a lég] [Oh átkos] [<S a bűnös>]
 [<Midőn oh>] szörnyü vég: (A lap szélén keresztben:)
 Zord nap kél s jó a vég.
 [S a] <A> nyak körül hurok kerül,
 S kendő fedí a kék
 Arcot s [zuhanni] (olvashatatlanul törölt szavak) [várja
 a zord] a csüggő lábak alatt
 [A padlón sanda] <Vár tárva a pince>lék. ..

11. S a néma örök közt sem ül,
 Kik, telvén éjre nap,
 Lesik, [hogy] [sírni kezd szegény] [mint kezd] <fog-é> [sírni]
 <zokogni> már
 S hogy mily imákba kap
 [S hogy meg ne lopja börtönét,] S nem lopja-é meg börtönét
 Hol [bús] <ő a> kincs [ő:]<:> a rab ...

12. S <a> hűs hajnal[i] <ban> cellán nem riad;
 Míg torz nép [tolongva] [<várja>] bent :
 [Didergő] <A fázó> hócsuhás barát,
 [Komor] <S a zord> sheriff s szent
 Kormányzó, [fénylőfeketén]
 [De arca a sárga] (??) <És arcán [sápad] <riaszt> (??) a> Rend.
 talpig [éjfeket] feketén (sic)
 [Ha nyíl <a> cellája]
 Mikor [torz] tolongva bent
 [Áll fázva] [Borzong] <S A fázó> hócsuhás (sic)
 S zord sheriff megjelent
 S a Kormányzó éjfeketén (??)
 De arcán sárgul a Rend.

A vén sheriff komor s
 A kormányzó [éjfeketén] talpig setét
 [És sárgaszín] (??) <S viaszszín> arca [a Sors] Halál!

A k₂ mottója: [In memoriam] Írta a C. 3. 3. <jelzésű> rab, C. T. W.
 [A] királyi lovasgárdista közlegény emlékezetére.
 Meghalt a readingi fegyházban, 1896. július 7-én.

3. kezét Ny A D
 4. [Mikor ott lették s betölt] <S elfogták,
 sorsa betölt,> k₂
 5. [Bús sorsa a nőnél] <A némbernél,> kit k₂
 szeretett k₂
 9. viselt k₂ Ny A D

11. sohsem

k₂ Ny A D

16. rab

k₂

17–18. [S min fellegek halk leple lebeg.]

[Ezüst vitorla-lap had hab.]

[S min felleg száll, ezüst hajó.]

[Mit a szél tovakap.]

[S min fellegek ezüstje lebeg.]

[Mit a halk szél tovakap.]

[S min fellegek halk leple lebeg.]

[Ezüst vitorlalap.]

S min a lenge szél [ezüst] <felleg> hajók

[Fellegvászna] <Ezüst leple> kap.

S min fellegek ezüstje lebeg

S vitorlaként dagad.

k₂

(Az utolsó két sort ceruzával írta be oldalt T. Á., majd a 17. sor első változatától kezdve hosszában áthúzta az egész szövegrészt. Utána a 17–18. sor végleges változatát olvashatjuk.)

19. „kör”-t

k₂

20. Mely [bús] <torz> sétán

k₂

22. Sulyos, vagy

k₂

23. S [im hátul] <mögöttem> egy

k₂

25. Úr Jézus! [a vak udvar ott ...]

<a [setét falak]> vak
udvar ott

k₂

26. [Fordult egyet velem,] [Keringtek ott]
<Fordult egyet> velem, k₂

27. [Mint vas-sisak izzott] <Izzó vasbura-
ként> a lég k₂

28. [Fejemre] [<Bús főmre>] <Rámzúdult>
hirtelen k₂

hirtelen

Ny A D

31. mi úzi [szegényt,] őt, k₂

33. S [a zengő] <az izzó> égre gyúlva [bús]
[borús] [szegény] bús k₂

Ny A D

35. szeretett

36. [Ezért] [<Hát meg> kell] <S meg kellett>
hálnia már! k₂

(A 37–42. sorok szövege a k₂ és a Ny-ban teljesen megegyezik:)

Am vallo: minden férfi öl!

Mert jaj, bárhogy szeress,

Vagy bús szemed, vagy halk szavad

Mérgekkel fűszeres

S a gyávák gyöngéd gyilka: csók,

De a bátor tört keres!

(A k₂-ben ezt a strófát hosszában áthúzta a költő, s nyilván ezután kezdett próbálkozni a versszak új megformálásával. A füzetnek mindig csak a jobb kéz felé eső oldalán írt, a lapok hátsó oldalát üresen hagyta)

Az új strófavariánsok az előző, üresen hagyott oldalra kerültek, de valamennyit áthúzt. Valószínűleg ezek után került az első fogalmazvány mellé egy figyelmeztető, függőleges vonal és a *marad!* szó. A Ny szövege e kézirat nyomán készülhetett. A megsemmisített variánsok szövege:)

7. *De vallom* [ím : megöli mind]
 öl mindenki, bár
 öl, aki szeret

[Ki mit ölelve tart,]

[Ölelni] <Imádvá> tárt ki kart

(Alatta olvashatatlanul apró és torz betűkkel betoldott sor.)

[S hol fájó nézés (??) töre döf,]

[Hol lágy szó mérge mart,]

S a gyávák gyöngéd gyilka csók,

De a bátrak fegyvere kard!

(Szorosan a strofa mellett olvashatjuk a 39–40. sorok változatait:)

[S vagy bús] <Mert vagy> nézése volt [a tör.] [halál] keserű(??)

Vagy bús nézése volt halál

[Öl a szépség, a keserű,]

[S van, kit szó lágy ize mart]

Vagy [szívet lágy] <szívbe édes> szava mart

7. *Am vallom* : [gyilkol] <gyilkos> mind, aki

Szeretve tárt ki kart :

[Mert soknak bús] <Egynek setét> nézése ölt,

[Soknak] <Másnak> halk szója mart,

S a gyávák gyöngéd gyilka: csók,

De a bátrak fegyvere kard!

7. *De vallom* : [gyilkos mind, aki] <öl, aki szeret>

[Ölelni tárt] <Bár lágyan tárt> ki kart,

[Mert vagy komor] <Soknak setét> nézése ölt,

[Vagy lágy beszéde] <Soknak halk szója> mart,

S a gyávák gyöngéd gyilka csók

De a bátrak fegyvere kard.

7. *Am vallom* : öl, aki szeret,

S bár forrón tárt ki kart,

[Soknak] <Egynek> setét nézése ölt,

[Soknak] <Másnak> halk szója mart,

S a gyávák gyöngéd gyilka csók

De a bátrak fegyvere kard.

7. [Mert] <De> tudjátok meg : mind ölünk,

S [ha] ki [forrón] <ma lágyan> tárt ki kart,

[Másnap] <Holnap> setét nézéssel ölt,

Vagy halk beszéde mart,

S a gyávák gyöngéd gyilka: csók,

De a bátrak fegyvere kard!

43. szerelmet öl

45. kéj

49. láz s

k₂ Ny A D

k₂ A

k₂ Ny A D

51. zokogva tép		Ny	A	D
52. rázza le, —	k ₂	Ny	A	D
56. Mikor, — oh szörnyü vég! —	k ₂	Ny		
— oh szörnyü			A	D
57. hurok kerül	k ₂	Ny	A	D
58. S takarva az arc, [s színe] <a> kék,	k ₂			
63. könnye már	k ₂	Ny	A	D
67. sem riad	k ₂	Ny	A	D
70. nem áll	k ₂	Ny		D
77. tik-tak is	k ₂	Ny	A	D
79. S nem érzi, [torkát mint süti] <torkán				
[hogy] <mint> kapar>	k ₂			
83. megköti őt	k ₂	Ny	A	D
85. S főhajtva, gyászimát	k ₂			
90. Ha [a [zord] <vak> odúba] <az únt				
műhelybe> lép.	k ₂			
94. epedő	k ₂	Ny	A	D
109. [Ő balgán] [<És balgán>] <Balgán ő>				
nem	k ₂			
115. tördelt s	k ₂		A	
124. nagy, vagy		Ny	A	D
143. [S az] <Az> ég	k ₂			
147. ha peng	k ₂	Ny	A	D
150. rángsz!...	k ₂			
151. Így, napra-nap,	k ₂			
155. Pokol s	k ₂	Ny	A	D
156. lelkünk s	k ₂	Ny	A	D
159. S tudtam: siralomházban ül,	k ₂	Ny	A	
160. Mit vak dokk zord fala zár,	k ₂	Ny	A	
171. kizárt	k ₂	Ny	A	D
175. dokkok köve közt	k ₂	Ny	A	
183. pereg	k ₂	Ny	A	
191. ki beszél	k ₂	Ny	A	
194. [Meg] <Egy->egy pint sört <is>				
ivott,	k ₂			
197. — oh jönne	k ₂	Ny	A	D
205. Oh mert	k ₂	Ny	A	D
215. ónsulyu láb	k ₂			
ón-sulyu láb		Ny	A	D
217. kötelet	k ₂	Ny	A	D
223. köveket s	k ₂	Ny	A	D
225. kalapált s	k ₂	Ny	A	D
227. iszonyu csend				D
230. Állt, — hinárfogta ár, —	k ₂	Ny	A	D
234. nyílt [őle] <üre> vár!	k ₂			
241. befelé s	k ₂	Ny	A	D
245—246. [S az árva rabnép számozott]				
[Sírjába vacogva osont.]				
S a számozott vassírba ki-ki				
Vacogva [szélosont] szerteosont.	k ₂			

248. Ugy[*rémlett*] <sejlett,> rém-raj ered k_2
ered Ny A D
249. [*Leng s*] <S leng,> jár s k_2
251. meg-ül k_2
252. Viaszk D
261. rabolt s könnye sohse folyt k_2 Ny A D
263. kinja dúl k_2 Ny A D
264. [*Győtörve*] <És gyötri> éktelen? k_2
265–70. Jaj, szörnyű [*volt*] <az:> vergődni
[*ott*] <a más>
[*A más zord*] <Halálos> bűneért,
[*Fájt mint a [tör] <kard>, mely a [sebbe tör] <szívbe mart>*]
tör, ha a szívbe tör
[*S*] Tövig s mérgezve sért,
[*S könnyünk, tüzes ön, mosta, siratón*]
[*S gyászolta a könny — [olvadt] tüzes ön-özön —*]
A más ontotta vért. k_2

(Az utolsó négy sort átlósan áthúzta a költő, s a lap oldalán újabb változatokat, majd a végleges szöveget olvashatjuk:)

Szívünkbe mart, mint szörnyű kard, (ceruzával írott,
Ha tövig mérgezve sért, majd lila tintá-
Fájt mint a kard, [ha] <mely> a szívbe mart val áthúzott
Tövig s mérgezve sért sorok)

Mint kard hegye szúr, mely a szívbe fúr
Tövig s mérgezve sért,
S rá könny pereg, öncsöppü sereg,
Bár más [*ontott ki*] <ontotta a> vért.

268. Tövig s Ny A D
271. [*Lágy*] <Posztó> papucsos k_2
275–276. [*S mely soha még nem kérte az ég*]
[*Urát s most térdre esett.*]
S mely — oh csoda! — [*úgy tett*]
mint <még> soha:
Imázva térdreesett... k_2
275. — oh csoda! — Ny A D
277. [*Igy folyt, örült imák között*] <Vergődve
folyt s vad volt s
bomolt> k_2
Vergődve folyt s vad volt s bomolt Ny A D
278. Térdelve, [*a zagyva*] <imázva e> tor k_2
279. [*Körül*] <Setét> gyászszátrat vont <föl>
az éj, k_2
280. [*Mely*] [*És*] <S az is> dúlt volt [*és*]
[<az is>] <s> komor, k_2
281. [*bús*] <zord> íze mart, k_2

(Ettől a strófától kezdve a kézirat egyre kuszábbá válik, ezért eredeti állapotának megfelelően próbáljuk közölni a kézirat szövegének hátralévő részét, a 283–654. sorokat.)

III. 19. Kelt szürke zaj, kelt rőt zsváj:
 [Hajnalt kakas dalolt] <A kakas hangja szólt,>
 [Am lomha szörnyvel zsongva lapúlt] [*<De torz szörnyekkel
 telt be még>*] <De vackunk torz nép kúszta körül>
 [Vackunk [főle s] <s a szürke> bolt] <S az éj <még> nem
 oszolt;>
 Űgy [tűnt] [*<hittük>*] <tűnt:> örök [éjben] <táncsal> pörög
 A sok [táncos] [*<bomolt>*] <gonosz> kobold.

20. S feltűnt s letűnt, s már kell, ha szűnt,
 [S] Ujúlt, ha szűnt: kelt, meg tovatűnt,
 Mint [égi] <ködben> utassereg,
 [A ferde] [*<És járta>*] [*<S perdült a>*] <Surrant a> minét,
 <mely> a hold színét
 Ellepve, körbe pereg,
 [S illegve lép, [míg a] [*<csupa> fancsali nép*] <halad, lakzis,
 buja had,>] Míg lejtve vegyül, [légyottra] [*<míg nászra>*]
 <aki lakzira> gyűl
 [S] [Pokolin] [*<S szörny bájjal>*] [*<A sok szörny>*] <S szörny
 bájjal> incseleg.

(A baloldali türes lapon a strófa tisztázását olvashatjuk:)

20. Ujúlt, ha szűnt: kelt meg tovatűnt,
 Mint ködben utassereg,
 Surrant a minét, mely a hold színét
 Ellepve, körbe pereg,
 Míg lejtve vegyül, aki lakzira gyűl
 S [torz] szörny bájjal incseleg.

(A kézirat folytatása:)

21. [És] <Mert> láttuk amint [grimásszal] <kacsintva> int
 Az árnyraj s[,] <—> karba-kar[,] <—>
 [Már újra bodor kört körre sodor,]
 <Kört körre kerül s új táncnak örül,>
 Szellemcsárdást kavár,
 Vadat s furát, száz torz figurát,
 Mint szél, ha [port] <fövényt> zavar.

22. S járták tovább, [mint hogyha báb] mint[ha suta] <ferde>
 fabáb

Ráng [fahegyü] <dróthegyü> lábaival,
 S fülünkbe gyűlt s iszonyt fütyült
 Rút maszkjuk alól a dal,
 Mely a holtakat is, jaj, a holtakat is
 Felkölti, úgy rivall:

III. 23. „Hujhuj!” — így üvölt. — „[tágas] <[ha] [szép] jó tág
 ez> a föld!

De a béklyó lomha suly ám!
 [És] [*<S bár>*] <És> úri dolog, ha a kocka forog,
 [S te sem forogsz] <[Tán] Csak nyerni s nem űlni>
 pulyán, —

[De a Bűn, ne feledd, [végül] <majd> vakra vet,]
 [Bűnnel aki kezd, végül beleveszt,]
 De a Bűn lever s [csak ő, aki nyer,] <nem nyer, aki mer>
 A Szégyen [vak] <zord> lebuján!"

24. S nem volt levegő ez a lebegő,
 Ujjongó, [zagyva] [<pokoli>] [<tarka>] <pokoli> nép,
 [Jól] <Jaj!> tudja a rab, kit a lánc harap
 S <a vas> lehúz[za, hogyha] <ha> lép,
 Krisztus sebére! — [mind eleven] tudja, hogy él
 [Ez a sok iszonyu] <Mind mind ez a fancsali> kép!

25. Kört körre még, [sohsem] <s mind nem>] [<és mégsem>
 elég] <—> forgó kerék, <—>
 Pár párt [buján] <kuncogva> karolt,
 S volt aki kiállt s [cédán riszált] <bájat kínált>
 S a lépcsőn felfarolt

[S [jött] <így,> sorba mind [s [hajlong] <bókol>] <tréfál s>
 kacsint

S vad szót imánkba told.]
 S mind leste imánk s kancsítva ránk
 [Majmolt,] <Igy majmolt> [meg] <s> udvarolt.

— — —

26. A reggeli szél már nyögve suhant,
 De még vak volt a lég,
 [Roppant] <Sűrű> szövetét [a sűrű] <a nagy, éji,> setét
 Szövőszék [győzte] <szötte> még,
 Ám térden a rab mind félt a nap
 Jöttét, mely bosszura ég.

- II. 27. És nyögve a szél átjárta a [zárt] <hűs,>
 Könnymosta, [mord] [<hűs>] <zárt> falakat,
 S mint [árva] <érc>horog, [ha tépve] <külön ha> forog,
 Perc percbe [hogy] <fájva> akadt:
 Bús szél! mit tettünk, hogy reánk
 Ily vad dühöd szakadt?

28. [Láttam, végül, a meszelt falon]
 Majd láttam: [<a> rács-árny ön[szine [rezg] <dül>] szövetét]
 [<árnyat vet le a rács>]
 [A rács ön-árnya lenyúl] [S a meszelt] [<S> a szürke] falon <s>
 lenyúl,

Szemközt [vackommal] <a priccsel,> milyet az ács
 Pár deszkából gyalúl,
 [És rdeszméltem : valahol
 Zord hajnal vérszine gyúl.]
 S [már] tudtam: már messze valahol
 Az Úr vérhajnala gyúl.

— — —

29. Hat [kor mindönk cellát söpört,] <óra. . . [söprés volt soron. . .]>
cellát söprögetünk . . .

Hét óra . . . újra csend . . .

De mintha [zugón át mind a zugon] <vakon a holt falakon>
[Egy nagy] <Nagy> szárny [lengene bent] <[zúgna] suhogna
fent, —>

[Zord fagy lehe száll : a cherúb-Halál]

(sic) [S tudtuk] <[Ott most]> <A cherub-> a Halál [fagyos] <zord
jég->lehe száll,

[Gyilkolni] <Aki ölni> megjelent.

30. Nem volt [ruhája vér] <e [zord lény] [vendég leple] vendég
leple> bíbor,

S nem hozta hold-szinü ló,

Pár ölnyi zsineg, [tar tölgy] <[Rút gyalult]> <[csuszós]>
<faggyús> fa-sinek, —

[Bitóra ennyi való,]

[Több nem kell s kész] <[Csak ennyi s kész] a bitó :] Bitóra
ennyi való,

[Nagy kötél] [Kötél] <[Ily rút nyak->övet hordott a követ :]

[A zord gyászt hurkoló.]

[S] Mit a Rém hozott, [ilyen] <[csak ily]> <[ilyen]> <csak
ily> átkozott

Gúzs volt, [mind,] <[csak> ölmi jó . . .] [hurkolni] <szörny
tetre> jó . . .

(A 28—29—30. strófákat hosszában áthúzta a költő, tisztább változatukat a baloldali, eredetileg üresen hagyott oldalon olvashatjuk:)

28. Majd láttam a rács-árny [a messzelt] <ón-fonatát,>

[Falon szürkén lenyúl]

<Hogy a mészfalon lenyúl,>

Szemközt a priccsel, milyet az ács

Pár deszkából gyalúl,

S tudtam: már messze, valahol

Az Úr vérhajnala gyúl.

— — —

29. Hat óra . . . cellát söprögetünk . . .

Hét óra . . . újra csend . . .

De mintha vakon [a] <a> holt falakon

Nagy szárny suhogna fent;

[A cherúb-halál zord jéglehe száll,]

[Zord] <Bús> fagy szele száll: a nagy úr, a Halál

[Aki] <Im> ölmi megjelent.

30. Nem volt ruhájd árága bíbor,

S nem volt lova szőre se hold, —

Rút tölgyssineket, pár öl zsineget,

[Bütöt ami jól kitold,]

<Mit a hóhér egybe told :>

[Csak ily] <Csupa> átkozott [holmit] <hurkot> hozott
Szörny tettere a szörnyü Herold.

(Az utolsó strófát hosszában áthúzta a költő. A kézirat folytatása:)

III. 31. S mint [lápon a had] [<éji csapat,>] <[lápon a] éji [kődben]
had,> ha [a kőd tapad] lápra akad

S hinár fon a lábra bogot,

Pisszenni se mert, imát se kevert

[A kin, amely elfogott :]

<A sok rab, s nem zokogott, —>

[Csak] <Csak> meghalt [ott] bennünk <ott> valami:

A Remény halt meg ott...

32. Mert [félre se néz a Büntetés,] zord útján a Bűnhödés

[Csak megy s az útja] <Jön-jön s a lépte> komor,

[S] gyöngét lever, [s] erőst [legyűr] [lever] lezúz,

[Rálép s már hant lepi, por,]

[Csak rálép s] [Rágázol s] [Rágázol s elnyeli por, már
fedí por,]

<Rágázol s hant fedí, por,>

Vas sarka [bármily] szörnyet[eg] is lezúz,

<S vad szörnyeken is, apagyilkoson is>

[Apagyilkost is letipor!]

Vas sarka áttipor!...

— — —

33. Így vártuk a nyolc [zord] <bús> óraütést,

[Míg vad [szomj bús tüze bánt] szomjjal vert ki a láb,]

<[S torkunkra] S már [és] nyelvünk marta a láb,>

Mert nyolcra ha kong <ez> a szörnyü gong,

Egy lelket [a mélybe ránt,] <porba aláz,>

[Hurkot vet a Sors és ölni gyors]

<[S az] És ölni gyors [ki] gúzzsal a Sors>

<S vad gúzzsal a Sors, az ölni gyors,>

Jót s rosszat [egyaránt] [meggyaláz] sorba gyaláz.

34. Így vártuk, tétlen, a zord [ütést,] <jeladást,>

Halk raj, mely élni se mer,

Sok lomha rab, bús szirt-darab,

Mely holt pusztán hever,

[Míg] <S [mely] csak> a szíve dobog, mint [tompa dobok,]
<dob ha dohog,>

[Miket] <Mit> örült bú dühe ver...

III. 35. S [riadt] [<szólt végre>] <riadt> a hang, [a rab] [<riadt a>]
<a rab> harang

Felverte a [hűs] [<rab>] [<hűs>] <gyász> leget,

S minden zugot [átjárt s zugott] <átkúsza bugott>

[Setét] <A> jaj, <a> szárnyaszegett,

Mint belpoklos ha bújva ri
Zsongó zsongbék megett.

36. S mint [álmokkristály, ha] <[kristályból] [bús álomból]
[szörnyű álm] bús álomból, mely> felénk

Rémtükröt fordító,
Elénk kép tűnt: zsiros hurok
[És fekete] <S éjszínü zord> bitó,
[S hang : ima, dúlt, melyben a fült]
<És jajduló [s] hörgésbe fuló>
[Végső hang] <[Imádság],> <Ima hangja is,> ordító...

37. S ez a vad hevű bú, mely oly iszonyú,
Hogy ordításra vált,
S könny, vér, sohaj, szivembe, jaj,
Legmélyebbre talált,
Mert aki több életet él,
[Bús jussa a több halál.] Többször is hal halált.

(Ezt a strófát hosszában áthúzta a költő. Az előző üres lapon már a definitív szöveget olvashatjuk. Egyetlen eltérés van a 395. sorban: Mert annak, [aki többet] <aki több életet> él.)

IV.

1. Nincsen rab-istentisztelet
Bitós [terhű] <foltú> napon:
[Fáj akkor a] [A] <[Fáj akkor a] Mert akkor a> káplán szíve
[túlnehéz,] nehéz,
Vagy arca fakó nagyon,
[Vagy jaj vón] <S jaj volna> látni [bús] <[komor] mord>
szemét
S ami benne írva nagyon.

IV.

2. [Igy vártuk, benn] <Benn vártuk hát> a bús delet,
Míg végre az óra kong.
S im] (?) <[Míg végre csörg a]> <És> kulcsosomó [csörg
arrafelé] csörg arra felé,
[Hol a rab nép szorong] Hol cellák népe borong,
S külön, [vak] <szűk> poklából kiki
A vaslépcsőre szorong.
3. De künn az édes levegőn,
Nem [szokott] <a régi> séta járt,
Láttuk: sok arcot kin meszel,
[Sok mást] Mást [meg] <meg> zöld[bé] <szinbe> márt,
[És] <S> nem láttam <én> még [ennyi] <[ily sok] ennyi>
szemet.
Napfényre ily sovárt.
4. Nem láttam népet ily mohón
Csüggni a kis darab

Kékségen messzi, messzi, fönn,
Mít égnek hí a rab,
S min [lenge] <könnyű> felhőket tova
Szabad szél vig lehe kap.

5. De sok közülünk csüggeteg
Lankasztott bús fejet,
Tudván: őt illetné halál
Ama másik helyett,
[Mert] <Hisz> az csak élőt ölt, de ő
Földúlt egy sírhelyet...

- IV. 6. [Mert az, ki másodízben öl,]
[<Mert új bűnre a régi bűn>]
[Egy sírt is kinra dúl,]
[<Holtja is élni gyúl,>]
[Foltos lepléből a halott]
[Kél s vére újra hull,]
<Mert az ki [másodízben] már másodszor öl,
Egy sírt is újra dúl,
A foltos leplű régi holt
Kikél s új vére hull,>
[Setét] [<Sűrű>] [<Hull, hull>] <Sűrű> kövér csöppel a vér
Hull [újra] <egyre> s hasztalanúl...

— — —

7. Hordván csúf, majmos, clown-ruhát,
Min horgos nyílsor a rajz,
Csöndben keringtünk, míg a csuszós
Aszfalton járta a hajsza,
Csöndben keringtünk, lomha csapat,
Kit szóra semmi sem ajsz.

8. Csöndben keringtünk és üres
Agyunkon át a Múlt,
[Setét] <Az> emlékek [zord] <setét> szele
Vadúl süvítve [fútt,] <dúlt,>
S előttünk Borzalom loholt
S nyomunkba Iszony lapúlt.

— — —

9. [Járt] <S lépdelt> köztünk [a] sok ór le-föl,
Bús nyáj közt hetyke csapat,
Díszben voltak, mit hordani
Csak ünnepnap szabad,
De [mi tudtuk, hol jártak ma ők :] <hol jártak ma: mondta
a mész,>
[Talpukhoz mész tapadt...]
Mely csizmájukra tapadt...

- IV. 10. Mert hol tág torkot tárt a verem,
 Nem volt [most] <ott> síri halom,
 Csak összehányt sár meg homok
 [Innen] <Belül> a [rab] <bús> falon,
 [S izzó mészréteg is fehér] [Meg més] (sic)
 [Meg izzó mész, mint] <Meg izzó mészből> gyásztakaró,
 [Gyászlepelnek valón.]
 [Szemfedőnek]
 Halottat fedni valón.

II. Ily szörnyű szemfedőt a sors

Csak kevesekre varr,
 Csak csúfos meztelenre, kit
 Rabudvar mélye takar :
 Bokáin béklyó s tagjain
 A lángepedő tüze mar.

(Az utolsó strófát hosszában áthúzta a költő, újabb változatait az előző üres lapra írva olvashatjuk:)

- II. Mert ily [szörnyű] <[zord] [csúf] [bús] rút> szemfedő lepi
 [Jaj.] [<És> nem [takar] <lep el> ily csúf lepel]

II. [Mert ily szemfedő illeti]

[A holt] <[Szegény] [Csak oly] A holt> boldogtalant,
 Kit, csúfra meztelent, borít
 Rabudvar[, mélye: hant.] mélye alatt:
 [S bokáin] <Bokáit> béklyó s tagjait
 [A mész tüze marja alatt.]
 [Fedi] [<Marja> lángeplű hant.]
 [Fölmarja a] <Mardossa> tűzinyű hant.

(A kézirat folytatása:)

12. Csontját s husát a [tűzinyű] <lángfogu> mész
 Harapva körülveszi,
 És omló csontot éjszaka rág,
 S lány húst napközbe szí, —
 [Hol] <S hol> a húsba [ás] <kap,> hol a [csontra vás]
 <csontha csap,>
 De a szívet egyre eszi.

13. Itt három hosszú [éven át] <évig a pór>
 [Senki sem] <[A pór] Nem> vet [s] <és nem> arat,
 Itt három hosszú éven át
 Meddő ugar marad,
 S [bús] <holt> közönyére méla ég
 Küld bámész sugarat.

- IV. 14. [Maggyilkolónak tartja a nép]
 [A rab szív hamvait.]
 [De rágalom! bölcsébb a [föld,] <rög,>]
 [Mint a paraszti hit]
 [S fehérebb [volna] <lenne> és pirosebb]
 [A rózsza szirma] [<Ha nyitna a rózsza> itt.]

Mondják, hol <a> gyilkos [szív] <szíve> pihen,
 A [bús] [<vert>] <bús> mag nem virít,
 De nem! nem oly konok a rög,
 Mint ez a bamba hit,
 S csak égőbb pirt s tisztább havat
 Kapna a rózsa itt.

15. S bibort bimbózna a bibor ajk
 S fehéret a hús szív [<hószint> a hősív,>] a holt, —
 [Mert] [<Ily> dús] [<Mert ily szent> csodajel] [<Mert égi jel>]
 <Ily drága jel> tárhatja fel,

Az Úr kedveltje ki volt,
 Hisz egykor a tar bot a pápa előtt
 [Virágba így] [<Virágzó ágba>] [Virágba így] [Dús ággá eként]
 Virágba így> bomlott ...

(Az utolsó két strófát hosszában áthúzta a költő, újabb variánsait az előző, eredetileg üresen hagyott oldalon olvashatjuk:)

- IV. 14. [Mondják, hol a gyilkos szíve pihen,]
 Mert mondják, gyilkos szív porán
 [Ott] [A plánta nem virít,] <Csak mérges dudva nyit,>
 De nem! [az istenadta] <nem oly rideg a> rög
 [Bölcsebb, mint véli a] <Mint véli paraszti> hit,
 [S piroslóbb volna s szebb fehér
 A rózsák szirma itt.]
 S szüzibb fehér s égőbb piros
 Volna a rózsa itt.

[S tán szíve nyitna hókehelyt
 S bibort az ajkai,
 Mert égi jel nem gyúl-e fel,
 [Sejtheti] Tudhatja valaki?
 Hisz egykor a tar bot a pápa előtt
 Bimbózva hajt vala ki ...]

15. [S tán szíve tárna fehér kehelyt,]
 [S fehér kehelyt [tárna] <nyitna> a szív,]
 S tán szíve nyitna hókehelyt,
 S bús bibort ajkai,
 Mert [égi jel tárhatja fel,]
 égi jel [fedheti]
 dús csodajel [így mondja el,] [fedheti] <tárhatja> fel;
 Az Úr ohajja mi?
 [Mert nem tesz-e az Úr keze
 Csodát, ki tudja, ki?]
 Hisz egykor a tar bot a pápa előtt
 Bimbózva hajtja ki ...

(A kézirat folytatása:)

16. De hajh, nem nő börtön legén
 Vér- s téjszín rózsa, friss,
 [Az udvaron salak recseg]
 [Nekünk nem járt más, csak salak,]

[Utunkon [nincs más csak salak] rossz salak recseg,]
 Utunkon [nincs más csak salak,] rossz [salak] [*homok*]]
 <salak> recseg

Meg tört cserép s kavics:
 [Hisz balzsam volna a virág]
 <Nem juthat [balzsamúl] balzsamúl virág>
 A durva rabnak is ...

17. Nem hull bor- és téjszin szírom
 Halkan vigasztalón,
 [A] <Hirdetni,> sár s homok [hantok fölé] [között,] <fölött,>
 Belül a [zord] <bús> falon,
 [S nem [súgja :]] <bíztat :>] [*Hirdetni :*] [*Bíztatva :*]]
 <Hogy> értünk is <kereszt>halált
 Halt [egykor] <hajdan> az Irgalom ...

— — —

- IV. 18. De bár [a bús] <szegény> halott körül
 [Rút] [*Gsak*] <Rút> rabfal komorúl
 És fel se járhat éjszaka,
 Mert [rút] <rá> bilincs szorúl,
 [Jaj.] <És> fel se [járhat] <síthat,> mert fölé
 [Nem szentelt rög] <Áldatlan rög> borúl, —
19. Mégis — [pihen, pihen szegény,] <[réa ott] [rá ott] réa már
 béke vár,>
 Pihen az árva rab,
 [Rá nappal őrlő örület]
 [Agyára nappal bús iszonyt]
 [Szivére] [Agyára új nap[tűzű] <pokló új> iszonyt] (??)
 Agyát nem örli örület,
 [És [éjiszony] <éji iszony> se csap,]
 [S [vad örület] [*éjjel vad kín*] <új örület> se csap,]
 [És régi [kint] [*ajjt*] <kint> se csap,]
 [S új nap új kint]
 S rá új nap künja se csap,
 A fénytelen mélységbe lenn
 [Nem [süt rá] <bántja se>] [*Nem ég már*] <Nem bántja
 [se]> hold se nap ...

— — —

20. Fölhúzták, mint egy bestiát
 S a [gyász harang] [*rekviem bugó*] jele] <[gyász [kongó] (??)
 <bugó> rekviem> jele
 Nem [sirt föl] <kondúlt> érte kérdezőn:
 Üdvöt szegény lel-e?
 [Lekapták,] <Egy-kettő,> sebtén úgy veték
 A rossz gödörbe le.

21. Letépték vászon rongyait,
Hadd lepje légy s szemét,
Röhögték rőt, puffadt nyakát
S dülledt, [meredt] [*<fagyott>*] szemét,
S szórtak veszett szitkot s meszet
Befödni tetemét.

IV. 22. A káplán le se térdepelt

Az átkos sír felett,
[*S nem tűzték rá a krisztusi fát,*
[*Aldott*] *<A szent> keresztjelet,*]
<S Keresztet sem tűztek reá,
Szent, krisztusi jelet,
Bár [*egykor az Úr e [rabnak] <sírnak> is*] *<Krisztus egykor*
néki is>
[*Szent megváltója*] [*<Szabadítója>*] *<Szabadítója>* lett.

23. De így is jól — az égiek

Sorsát így rendelék,
[*Im rab*] *<Idegen> szívünk, tört [serlegét] <kehely,>*
[*A könnyek*] *<Im könnyel> megtelek,*
A kivertek jó siratók,
Nekik van könnyük elég!

(Ezt a strófaváltozatot hosszában áthúzta a költő. A lap szélén újabb változatot olvashatunk:)

De így is jó, — [már] *<már> célhoz ért!*
Hadd töltse most törött
Szívünk kelyhét rokoni könny
[*Az idegen*] *<A puszta> sír fölött, —*
[*Rabnak kiveret nép gyásza jár*]
[*<Kiveret nép <árva> gyásza [ah sirj] jutna ki bár>*] (??)
[*De*] [*S az ő [gyásza] <gyászuk> örök!*
[*De a mi gyászunk*]
[*De*] [*Te fájó és*]
[*De élő és*]

Kiveret nép könnye, árva gyász,
De élő és örök! . . .

(Ezt a strófaváltozatot is áthúzta hosszában a költő, s az előző, eredetileg üresen hagyott oldalon még három változatát olvashatjuk a versszaknak:)

23. De mindegy! — [*ő célt ért*] *<célhoz ért,> a Sors*
Akárhogy szabta meg,
[*Most*] *<S most> sirján rég tört rabszivek*
[*Kelyhéből*] [*<Idegen>*] *<Testvéri> könnye pereg,*
[*Mert gyászra jó a csupa gyász*]
[*<Gyászolja örök bánatát>*]
[*Bús, bélyeges sereg . . .*]

23. De mindegy! — célhoz ért, a Sors

Akárhogy szabta meg,
[*S most rá*] [*<Sirján> tört szívünk kelyhiből*]
<Szívünk tört kelyhiből reá

Idegen könnyű pereg, >
 Idegen könnyű pereg, (sic)
 Siratja őt s örökre sir
 A bélyeges sereg.

(Ezt a két változatot is áthúzta hosszában a költő.)

23. De [mindegy] [<így is jó> — Sors rendelte így] <mindegy az,
 — Sors szabta így,>

Bezárult a gödör,
 [S rabnép [zokog] <sír itt,> rég tört szívek <síratják rég>]
 S tört [szívek] <bús rabszívek>] <[tört] idegen szívek>
 öntözik,

[Sok árva] [<Örök bús>] <Sok [árva] tört, bús> könnyvödör;

[Rabnép zokog, ki egyre sir]

<[Az átkos, bélyeges sereg zokog,>]

<[Rokontalan, átkos] [Bélyegezett] [Rokontalan] Bús, bélyeges,
 kiveri sereg,>

[S] Kit [örök] [<úgyis>] <örök> gyász gyötör ...

És jó sirató ez a vert sereg,

Kit úgyis gyász gyötör ...

Rabok [csapatja] <síratják,> vert sereg,

[Kik] <Kiket> úgyis gyász gyötör ...

(A kézirat folytatása:)

— — —

V.

1. A törvény jó-e? — nem tudom,
 Vagy rossz? — nem [értem] <kérdem> én,
 Azt [tudjuk] <tudni> csak e rút odún,
 Hogy zord a fal s kemény,
 [S hogy [a] percünk] <S minden perc> bús nap s hosszú év
 Minden nap s nincs remény.

2. [Azt tudjuk szörnyű sors, mit az]
 [Rossz mit] <Mit> ember <az> emberre mér,
 [Ember emberre rak,]
 Fáj], — oh] <az, —> ezt tudni csak! —
 [Mióta] [<S mióta>] <Mióta> testvért ölt Kain
 S forog a föld, a vak,
 [A rossz rostórol a mag kihúll] [Rossz] A rossz rostán ocsú
 marad,
 [S az] S kihúll a tiszta mag.

V.

3. Azt tudni csak — s bár mind aki él ...
 Úgy tudná, mint mi itt :
 Gyalázat[ból van rakva a] <minden hő amely>
 [Zord fal mely elkerít] <[Minket] Rabot fallal kerít,>
 S a rács, mely rejti az [Ég] <Úr> elől,
 [Testvér testvért mire vitt.]

[Hogy] [Mily átok] ver itt.

[Ha testvérkéz] <Mily átok> sulya

(A strófát hosszában áthúzta a költő, újabb variánsait az előző, eredetileg üresen hagyott oldalon olvashatjuk:)

[Azt tudni cs]

Azt tudni csak — s bár mind aki él

Tudná, minket mi öl, —

[Mily] <Hogy> szégyen minden [kő, setét] téglakő,

[Rabfalba] [<Zord>] <Börtönné> rakva föl,

[És] [S minden] [<És minden>] rács, [a]mely [kinjaink]

<a [rabok kínjait] kinjaink>

Elrejti az Úr elől.

- V. 3. Azt tudni csak — s bár mind aki él
Tudná, mily <ezt :> szörnyű ház
A börtön, mert minden kőve
[Gyalázat s rága (?? sic) tompa] <És kőve csupa> gyász
S rácsán Krisztus se láthat át :
Testvér testvért mint igáz ...
- V. 3. S tudom — s bár tudná mind [aki él] [<a világ>] aki él
A bűt, mely elborít,
Mily átok minden kő, amely
Rabot fallal szorit
S a rács, mely rejti az Úr elől,
Testvérünk [mint] <hogy> nyomorít ...
(A költő mindhárom strófaváltozatot áthúzta hosszában, alattuk a definitív szöveggel egyező versszakot olvashatjuk:)
- V. 3. S tudom — s bár tudná mind aki él: —
[Gyalázat s [lomha] [<szörnyű>] <lomha>] <Mily átok s
micsoda> gyász
Minden kő, mellyel bús rabot
Kerít el szörnyű ház,
S a rács, mely rejti az Úr elől,
Testvérünk mint igáz.
(A kézirat folytatása:)
4. Nem néz be hozzánk anda hold,
[S az] Édes nap nem izen,
De jól van <ez> így, jó az irigy
Pokolrács ... [oh] <jaj> hiszen
Nem [bírná el rémségeink] bírna el ilyen iszonyt
Se égi, se földi szem! ...
5. Börtön [legén, [csak [ferde,] <vaksi>] <bús mérgű, > szegény,
kövén [dudva,]
[mint vak]
csak [lomha] [szörnyű] [vaksi] [torz] vaksi növény
[Bűndudvák mérge terem] [Bűn]
[Gyom, vaksi bűn]
[Vak mérgű bűn]
<Csak mérges bűn terem,>

[*Elhervad*] <És hervad> minden jó virág,
 [*Zárva*] <Mert zárva> a [*bús*] verem:
 [*S hajdúink*] <Hajdúink> a sápadt Rettegés
 S [*örzönk a*] <profószunk> Gyöttelelem.

6. Sok szepegő gyereket itt

Bőjt rikat, hosszú, vad,
 [*S gyöngékre robot, búsakra bot,*]
 <Sok búsa robot, gyöngére robot> (??)
 [*Aggokra*] [*sok aggra*] <Aggokra> gúny szakad,
 Sok (utána olvashatatlanul törölt szó) agy <meg>bomol [*itt,*]
 [*S nem egy agy*] <Sok> megbomol, s mind veszni romol,
 [*S mukkanni sem*] <De szólni [*sem*] szót se> szabad.

(A strófát hosszában áthúzta a költő, a definitív szöveggel teljesen megegyező szövegét az előző oldalon, az V. 3. strófa variánsai után olvashatjuk.)

V. 7. [A] [*<S a>*] <A> szomorú sok [*szűk*] <zárka-> odú

Mind [*piszkos*] <csupa> trágya-agy,
 [*Hol a félhalál*] (??) <Élő halál> vad büze száll
 S lélekzeni se hágy
 S az emberi gép egy vágya se ép
 Csak az állati vágy.

8. S öklendi torkunk ronda víz[,]

Iszapló undora,
 A latra mért fanyar kenyér
 Mész és gipsz gyúrt pora,
 S álmunk vad szemmel [*felriad*] riadoz,
 [*S korán jajdúlva fut tova.*]
 Mert nem volt vacsora.

— — —

(A strófákat hosszában áthúzta a költő, s az előző, üresen hagyott oldalon öntötte végleges formába:)

8. [*S torkunk*] <Torkunk> öklend a ronda víz

Hináros undorán,
 Meg [*a*] latra mért fanyar kenyér
 [*Gyúrt gipsz- meg mész*] <Gipszes habarcs->porán
 S álmunk vad szemmel ijjelez
 S elfut tőlünk korán.

— — —

(A kézirat folytatása:)

9. [*S bár*] [*Éh*] <Szomj> meg [*Szomj,*] <Éh,> két vézna, zöld]

[*Kigyója marni jó,*]
 [*A szörnyü koszt, amit kioszt*] <mit dobva oszt>
 [*Az ör, min*]degy, minő, (sic)
 [*S nem <az> fáj : nappal törni követ,*]
 De jaj, mit nappal megtörünk,
 Éjjel szívünk a kő.

(Az utolsó két sort a költő hosszában áthúzta, s az előző, üresen hagyott oldalon próbálkozott vele újra, a 8. strófa változata alatt:)

9. [S] <De> bár [bennünk] éh-szomj<unk [két]> vézna, zöld,
 [Kettős kigyója] <Kigyója marva> nő,
 [Mindegy] [<szörnyű> a] [<A durva> koszt, mit az ör kioszt,]
 <Mit dobva oszt az ör, a koszt>
 Mindegy, akárminő,
 <A szörnyű koszt, mit dobva oszt
 Az ör, mindegy; minő.>
 [De] [<Csak>] [<De>] [<Csak>] <Ám> jaj, mit nappal
 [megtörünk] <görgetünk,>
 [Szívünk lesz éjjel a kő...]
 [Ne nyomna éjjel a kő...]
 [Szívünk lesz éjjel a kő...]
 [Ne nyomna éjjel a kő...]
 Szívünk lesz éjjel a kő...

(A kézirat folytatása:)

10. [Körül]<ünk lomha cella-éj,> <a borús [cella] éj-homály,>
 [Igy, míg [körül] borong[a] a cella künn,]
 [S] Örök a szív vak éje s örök
 [S[szívünk] <a szív> vak éje] <A cella árnya> bent,
 Külön poklunkban hajtjuk [így a] így
 [Tengelyt és] <A tengelyt s> tépjük a lent,
 S ércnyelvű zajnál iszonyúbb
 [Az örök] [<Ez>] [<A [vaksi] lomha> néma] csend.
 [Ez az iszonyú]
 [A szörnyű, tompa] Körül a tompa

- V. 11. [S előttünk lány testvéri szót
 Soha, senkise ejt,]
 <Felénk [szelid] testvéri szó szelid
 Zengése sohse lejt,>
 A szem, mely ajtónkon beles,
 [Részvétet sohse rejt,]
 Szánó könnyet [sohse] <nem> ejt,
 Lélkünk lohad, testünk rohad,
 S mindenki elfelejt.
12. Az Élet [bús bilincse így] <rozsdás lánc így>
 [Belénk rozsdállva] [<Így létü>] (sic) [<Rozsdáll s] Lomhán
 husunkba> váj,
 [S harag düh ingerel, jajszónk] <s jajunk> perel,
 [<S dühünk perel s könny ingerel,>]
 [S vad [búnk] <szónk> dagad s könnyünk fakad,]
 <S [átkunk] <átkunk> hörög, [vagy könny] [<vagy bús>]
 <s könnyünk> pörög,>
 Vagy [sorsunk] [<halk búnk>] <sorsunk> csendbe fáj,
 De végül szívünk megtörik,
 Mert ez [az] <szent,> égi Szabály.

— — —

13. És minden szív, [mely megtöretik] <mit megtör az Úr,>
 S mit börtön mélye temet,
 Áldott szelence, [mint amiből] [<drága kincs,>] <s benne dúsz>
 [Krisztusra drága] [<Jó illatú>] [<Illat vagy>] [<Nárdus,
 [tiszt] szelid>] <Jóillatú> kenet,
 [Csordult és [nárdus illatok] <nárdussal Krisztust öntözé>]
 [Mint [egykor a] az amely]
 <Minő az Úr Jézusra vár>
 A leprás házba menet.

14. Oh, boldog a szív, mely megtöretik
 S rá ég irgalma vár,
 [Aki sirva] <Aki így> halad, bús útja alatt
 Lelkén tisztul a sár
 [És] <Mert> Krisztus urunknak tág kapút
 [A tört szív] <Tört szívek>rése tár.

(A strófát hosszában áthúzta a költő; az előző, üresen hagyott oldal alján olvashatjuk a végleges versszakot:)

14. Oh, boldog a szív, mely megtöretik
 [S rá] <Rá> ég irgalma vár!
 Ha a földi út ily [végre fut] <célra fut,>
 Mocskolhat-e be sár?
 Törött szívnél illőbb kapút
 Az Úr előtt ki tár?

(A kézirat folytatása:)

- V. 15. [S bár] [<Bár>] [<Skinek>] <Már őt, kinek> [vőten puffad] [tholt]
 nyaka] <rőt [s rút] torz nyaka>
 És dúlt szeme csupa [genny,] <szenny,>
 [Krisztus vár rá] [<Már Krisztus> Az várja,> ki [a Latort]
 <ama Latrot is>] <a [latort] latrot is>
 [Küldé] [<Igy küldé :>] <Megáldá:> „Édenbe] [<Élni>]
 <Üdvre> menj!”
 A szívet, [amely megtöretett] <mely megtöreték,>
 [Kegyébe vészi] a Menny.
 [Igy vészi kegyébe]
 Kegyébe vészi a

16. A rőt tógás törvénytudó,
 Bár három hét kevés,
 Ennyit hagyott: keresni irt
 [Sebhedt] <Beteg> lelkének és
 Tisztára mosni bús kezét,
 Mit elmocskolt a kés.

17. S vérkönnyel [áztatá] [<mosta bús>] <áztatá> kezét
 Mit elmocskolt a vas,
 Mert [csak] vér[től] s könny[től] fakul] <moshat bünt csupán>
 [A bűn, a] <Mely tört> vérrrel [<volt>] avas,
 S hol Káini folt bibora volt, (sic)
 Kereszt gyúl, szúzi havas.

VI.

1. Reading alatt, readingi vad
 Börtönben egy árva rab,
 Szégyenverembe vetve pihen,
 Hol az izzó mész harap,
 S kit e [tűz] <láng>lepel tüze lep el,
 Sírján jel sem marad.

VI.

2. De itt, míg Krisztus hívja majd,
 Neki is béke jár,
 Ne hulljon hát rá balga könny,
 És sóhajtozni kár:
 Megölte, akit szeretett;
 [Meg] <S meg> kellett hálnia már.
3. *S im vallom : minden férfi öl,
 Oh, mert bárhogy szeress,
 Vagy bús szemed, vagy halk szavad
 Mérgekkel fűszeres,
 S a gyávák gyöngéd gyilka: csók,
 De a bátor tört keres!*
 C. 3. 3.

285. torz, nép (sic) kúsza körül			D
körül	Ny	A	
293. gyűl	Ny	A	D
295. láttuk amint	Ny	A	D
296. Az árnyraj s	Ny	A	D
297. kerül s	Ny	A	D
303. gyűlt az iszonyt		A	
310. pulyán, —	Ny	A	D
311. lever s nem nyer aki	Ny	A	D
315. harap	Ny	A	D
316. lép, —	Ny	A	D
319. még, — forgó kerék, —	Ny	A	D
321. kiállt s bájat kínált	Ny	A	D
322. felfarolt	Ny	A	D
323. imánk s	Ny	A	D
324. majmolt és (ennek a sornak A-kiadásbeli változatát vettük át a főszövegbe.)	Ny		D
351. fa-sinek, —	Ny	A	D
355. akad	Ny	A	D
358. rab s nem zokogott, —	Ny	A	D
362. Jön-jön s	Ny	A	D
364. Rágázol s	Ny	A	D
376. hever	Ny	A	D
380. leget	Ny	A	D
393. jajok, —	Ny	A	D
401. szemét	Ny	A	D
404. kong	Ny	A	D

430. Kikél s	Ny	A	D
433. majmos, clown-ruhát,	Ny	A	D
439. keringtünk és	Ny	A	D
443. loholt	Ny	A	D
444. S nyomukba (valószínűleg sajtóhiba)	Ny		
466. napközbe szí, —	Ny	A	D
478. hit	Ny	A	D
500. komorúl	Ny	A	D
504. borúl, —	Ny	A	D
507. örület	Ny	A	D
511. bestiát	Ny	A	D
529. az, — Sors	Ny	A	D
539. nap s	Ny	A	D
540. nap s	Ny	A	D
542. Fáj az, —	Ny	A	D
543. Kain	Ny	A	D
545. marad	Ny	A	D
547. S tudom — s bár tudná mind aki él, S tudom, — s bár tudná mind aki él,	Ny		D
563. Rettegés	Ny	A	D
573. száll	Ny	A	D
574. S lélekzeni		A	
581. ijjedez	Ny	A	D
589. éje s	Ny	A	D
592. A tengelyt s	Ny	A	D
603. hörög s	Ny	A	D
607. az Úr	Ny	A	D
609. szelence s	Ny	A	D
610—11. Jóillatú kenet			
Minő az Úr Jézusra várt	Ny		
647. szeretett	Ny	A	D
649—54. Mert vallom : minden férfi öl, Oh, mert bárhogy szeress, Vagy bús szemed, vagy halk szavad Mégekkel fűszeres, S a gyávák gyöngéd gyilka: csók, De a bátor tört keres!	Ny		

C. Az ellenforradalom egyik irodalmi orgánuma *A readingi fegyház balladája* megjelenéséről ezt írta: „Jellemző, hogy a diktatúra után első dolga volt a Nyugatnak Wilde: *A readingi fegyház balladáját* kiadni. A Lenin-fiúk bűnperének tárgyalása idején valóban alkalomszerű ez a gyönyörű, perverz költemény, amely beteges rokonszenvvvel övezi körül a gyilkos alakját, s kihangzó mottója: *a gyávák gyöngéd gyilka: csók, de a bátor tört keres!* Ezzel a lázadó versével tüntet a pacifista új Nyugat a széttűllesztett államhatalom megszilárdítása mellett. Az egész füzet mintha észre sem venné, hogy új világ van keletkezében, és más utakon jár a magyarság, mint amelyeken a Nyugat fátklyázott a nemzetköziség felé.” (Magyar Műzsa, I. 1. 1920. jan. 1. 48. l. Az új Nyugat) A cikk betűjele: sz. a.

Az A kiadás előszavából: Az angol költészet XIX. századi nagy virágzásának, az angol líra aranykorszakának Wilde Oszkár az utolsó nagy alakja. A Szépség kultuszának az a csodálatos páthosza, mely a Keats örökeletű ódából suhant fel először, s amely szárnyaira kapja a következő nemzedék minden jelentősebb lírikusát, a Wilde költészetében éri el a 'tovább nem lehet'-tetőpontot. Nála már szinte elviselhetetlen édességű a túlérlett gyümölcs nedve, s versein megérződik a közeli bomlás, a fonnyadás kesernyés, vástító előze. Ő már végképp elfordul az élet konkrétumaitól, s az önmagáért való Művészetet hirdeti, a Hazugság apoteózisát, de valamely kérlelhetetlen archimedesi törvény értelmében művészete annál többet veszít súlyából, mennél mélyebbre merül el a Szépség kultuszának méz-hullámú, parttalan tengerében. Wilde Oszkár már epigonja a letűnő nagy korszaknak, ha a legnagyobb epigon is, akiről az irodalomtörténet tud. Már kendőzi művészetét, gögös merészséggel vesz át képhek, sablonokat a nagy elődöktől ('Eros kertje'-ben például nemcsak Keats és Shelley bámulatos bravúru utánérzéseit vesszük észre, hanem még shakespearei átvételt is, melyben Shakespeare 'daffodils that come before the swallow'-ja 'rustling bluebells come before the blackbird finds a mate'-ra változik). De a mély, primerheví érzés hiányzik, s a költő eredetieskedései, különnc, virtuóz elmefuttatásai, az elméleti kérdésekkel való, újra meg újra ismétlődő bűvészeti mutatványaimind az epigon lázadó erőfeszítését mutatják, valamely kétségbeesett versenyfutás szédítő galoppjára emlékeztetnek, melynek végén a diadalmas paripa könnyű lábszárai megtorpanva reszketnek, s a hajlékony idomokról a verejték jeges gyöngye permetez: a csüggedt izmok könnye.

Ekkor jött a nagy pör s Reading, a fegyház. A vezeklés szörnyű hónapjai leloptatták a káprázatos külső élet színes pávaköntösét, s főlhorzsolták a rejtező, élő, meleg szívet. Az epigoni selyembáb lehámlott, s a börtönudvar szürke levegőjében fölrepül az igazi, tiszta Költészet drága selyempillangója, mely 'a jövőnek rak magot'. A cella magányában szent bús csoda történt, a börtönudvar üvege, melyet 'merőn néz a rab a déli verőn', csodálatos prizmává csiszolódott, s azt a sok gyönyörű színsugarat, mellyé az angol költészet ősi fénynyaldbja a modern nagy lírikusok műveiben tört szét, most ismét egybeolvasztotta ez a prizma, a hófehér, miltoni tisztaságú régi sugárrá. A readingi ballada, melynek megírására egy halálraítélt rabtársának pusztaság látása ihlette a költőt, Wilde Oszkár oeuvre-jének legnemesebb hajtása. A régi balladaformát használja, de semmi sincs már ebben a balladaforma modern, rosettis affektáltságú finomkodásából, nemes, tiszta ének ez, egyszerű szavak kevédszerű zenéje, ahol a középrímek nyugtalan feljajdulására komor kérlelhetetlenséggel csap le a zord, egytagú hármass-rím kemény kalapácsa. Kompozíciója, művészi elrendezése alig van, mindegyik rész ugyanazt variálja, a rabok sötét életét és fénytelen halálát, a végtelen sóvárgást a kis négyszögletű égdarab felé, mely a rab számára Krisztus bocsánatos országának bejáratát jelenti, a Szabadulás égbenyíló kis kék ajtaját. De az egyhelyben járó ritmus kitűnő érzékeltetője a rabszék monoton vigasztalanságának, a reggeltelen és alkonytalan, egyszínű kétségbeesésnek, s a keserű rezignációból szárnyaló hitté nemesülő érzelmi bensőség művészi tekintetben is egyre továbbviszi a nagyszerű költeményt.

A readingi balladának már nem egy magyar fordítása forog közlésben. Ha most mégis újabb fordítás tesz kísérletet az angol remekmű hazánk nyelvén való megszólaltatására, indokolja ezt az a kötelesség, mellyel minden tovatűnő nemzedék tartozik az örök dolgok iránt. Szép és kegyeletos feladat, ha nyelvünk és verselésünk fejlődését felhasználjuk arra, hogy az újabb vívmányok segítségével minél maradéktalanabbul tegyük a magunk tulajdonává az el nem múló kincseket. A fordítások közös sorsa, hogy lassan-lassan megkopnak: a lélek, mely az eredetét alkotta, mégis csak az eredetinek titkos, át nem ültethető, ki nem elemezhető lényege marad, s a fordítás, a nagy lélek híján, elhalványodik, mihelyt a fordító generációjának technikai készsége roszdásodni kezd. Minden fordítás csak egy-egy töredékes visszhang örök zenékre. Ha a jelen kísérletnek valamivel színesebb és hívebb a csengése, ezt az érdemét csupán annak köszönheti, hogy a Nyugat íróinak tízéves, közös munkája a magyar verselés technikáját jelentős lépéssel vitte előbbre. — Szabó Lőrinc bírálata Tóth Árpád balladafordításáról (Tóth Árpád Wilde-fordítása. Ny 1921. I. 790—793. l.) ebben a megállapításban sűrűsödik: „Legfontosabb kifogásom azonban (és hangsúlyozom: ez sem a magyar versre vonatkozik, amelyben egy henye sor sincs) az, hogy a Readingi Ballada nagyon egyszerű tónusa elveszett. Ezzel Tóth Árpád nemcsak a maga munkáját nehezítette, hanem a pregnáns kifejezések kemény, ijesztően egyszerű hatását finomította, rafinálttá tette. Ez Tóth minden fordítását jellemzi: mindenütt tömörít, sűrít, díszít. Ezért ő a legideálisabb Keats-fordító. A megformálásban a saját művészi eszközeinek alkalmazása jutott túlsúlyra a Wilde-é fölött. Van fordításában is sok egyszerű, de a nagyobb rész oly bonyolult, mint egy finom óraszerkezet... A magyar 'Readingi Fegyház Balladájá'-ra az elragadtatás minden jelzőjét, minden dicséretét rá lehet mondani, csak azt nem, hogy 'egyszerű szavak kevés díszű zenéje'. Tóth fordítása egyszerű és díszes szavak gazdagon és súlyosan zengő zenéje.” — Szabó Lőrinc nagy gonddal vetette össze az eredeti szöveget T. Á. fordításával, bírálata az Athenaeum-kiadás után jelent meg. Egyes tárgyi és nyelvi kifogásait T. Á. magáévá tette, s így a Dante-kiadásban már bizonyos módosításokkal olvashatjuk fordítását. — L. még K. L. 344—345. l. és Tóth Árpád: *Babits műfordításai*, „Pávatollak”. Ny 1920. I. 212—215. l. — A 35—37. sorokhoz l. a sorok angol szövegét:

The man had killed the thing he loved,
And so he had to die.

*

Yet each man kills the thing he loves,

— L. még Tóth Árpád lírai híret: *Egy sírkő* (Oscar Wilde-ről) DNU 1912. szept. 27. — Az 1921-ben megjelent Wilde-breviáriumban (szerkesztette Cserna Andor) még a bibliográfiai adatok között sem szerepel Tóth Árpád fordítása.

Albert Samain (1858—1900)

102. AZ INFÁNSNŐ (Mon âme est une infante ...)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1915. I. 345—346. l.) jelent meg.

B.	1. ruhája	Ny	
	3. A nagy bús	Ny	
	4. viszfénylik	Ny	ÖV
	8. Szimbólum-vadakat, Vágy	Ny	
	9. van, ennek	Ny	
	10. felolvas,	Ny	
	11. S Ő,	Ny	
	15. boros	Ny	
	20. tóra.	Ny	
	28. búsong s	Ny	ÖV
	30. szétszórja s	Ny	ÖV
	31. éri, — dicsőség? vagy a nap? —	Ny	ÖV
	33. lázát	Ny	ÖV
	35. moraját	Ny	ÖV
	38. Holt városok fátylas nemtője ül —	Ny	
	39. termein, egyedül,	Ny	
	41. válya —	Ny	
	42. S Ő,	Ny	
	áll s	Ny	ÖV
	44. gálya.	Ny	
	viszfénylik	Ny	ÖV

C. Az ÖV utószavából: Samain, az új költészet feminin édességű énekese, ezüsttrillájú csalóány a nagyvárosi házrengeteg alkonyati magányában ... — Nagy Zoltánhoz írott levelekből: 1. (Debrecen, 1909. okt. 11.) *Igazis! Kedves Zoltán, hagyja még egy kicsit nálam a Samaint.* 2. (Debrecen, 1909. nov. 27.) *S egyébként imádom most is az irodalmat, tehát elfásultságról szó sem lehet, hiszen az „Éducation Sentimentale”-t, meg Samain-t, Mörike-t, Goethe-t falom most is. Fura állapot, kíváncsi vagyok, mire visz. Azt hiszem, kisebb tanulmányfélék írására vagyok most alkalmas, a reflexiók hajlamaim és kritizáló rohamaim, valamint olykor-olykor szinte lázas irodalomélvezéseim miatt.* 3. (Debrecen, 1910. febr. 9.) *A Samain-cikk bizony régen hallgat. De vizsga után nekidülök. Fordítatok belőle egyelőre.* 4. (Debrecen, 1910. márc. 7.) *A Samain-cikk is motoszkálni kezd megint a fejemben. Már egy pár Samain-verset lefordítottam, de rém laposnak tetszenek nekem az én suta magyarításomban, azért egyelőre nem is küldök magának belőlük.* — Tóth Árpád Samain-fordításait nem a megjelenések kronológiája, hanem az ÖV Tóth Árpádtól kialakított rendje szerint közöljük. — Szabó Lőrinc: „Saját költői fejlődésének egyenletes, nyugodt menetével jórésben azonos az az út, amelyet mint műfordító a túlnehéz pompájú és bizony csak ritkán elsőrangú Samain-versektől a nyersebb, egyszerűbb darabok tolmácsolásáig, saját egyszerűvé-érése küszöbéig megtett.” (Tóth Árpád a versfordító. Tóth Árpád összes versfordításai.

1942. 9. 1.) — Samain és Tóth Árpád kapcsolatairól l. K. L. 333—335. l.
 — l. még Tóth Árpád: *Ady költészetének viszonya elődeihez és a francia modernekhez*. Ny 1919. I. 351—361. l.; Németh László: Tóth Árpád. Erdélyi Helikon, 1928. 485—491. l. és az *Előhang* (Charles Baudelaire) jegyzetét.

103. MEGHITT MUZSIKA (Musique confidentielle)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1915. I. 343—344. l.) jelent meg.

B.	9. akkord s		ÖV
	10. <i>S lelkünkre hullván</i>	Ny	
	15. rózsá, a halált várja	Ny	
	várja		ÖV
	19. van		ÖV
	21. mennyezetét	Ny	
	24. méléző isten és setét:	Ny	
	25. mereng —	Ny	
	28. Ó, rontó	Ny	
	32. Szemed s	Ny	ÖV
	33. <i>Mélabús mélyre, zöld szakadék</i>	Ny	
	34. <i>S mélyén beteg zsarát</i>	Ny	
	44. lebegve!	Ny	
	48. Ó egyetlen	Ny	

C. l. *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét.

104. ILDA (Ilda)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. I. 511. l.) jelent meg.

B.	1. szeptember-reggel,	Ny	
	3. minden	Ny	
	4. halván.	Ny	
	5. Mi tette,	Ny	
	7. Kezdetől fogva halkan holtak		ÖV
	8. ajkán.	Ny	
	11. ért.	Ny	
	12. S így — szelid ujja játszván aláomló hajával —	Ny	
	14. élt.	Ny	

C. l. *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét.

105. TAVASZI EST (Soir de Printemps)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1915. I. 595. l.) jelent meg.

B.	7. alkony s	Ny	
	10. fák s	Ny	ÖV
	11. műhely		ÖV
	12. léptük s	Ny	ÖV

15. már s	Ny	ÖV
16. húsvét;	Ny	
18. katolikus	Ny	ÖV
19. Zeng-bong, s szívünkben is, szelíden vélelvezgven,	Ny	
20. Valami kopott hír zsong, áhítatos s keresztyén.	Ny	
22. Az éj, a pogány papnő jó s	Ny	
jő s		ÖV
24. leng s	Ny	ÖV
27. elhal és	Ny	ÖV
30. Is érzi, hogy	Ny	
33. Oh tavasz-esték:		ÖV
halk szél... heve könnyű sohajnak...	Ny	
34. Édes szemek... szelíd kéz... epedve nyíló	Ny	
ajkak...	Ny	
40. Éjre s	Ny	ÖV

C. L. *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét.

106. PANTHEISMUS (Panthéisme)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1916. I. 510. 1.) jelent meg.

B. 1. Oh július!	Ny	ÖV
2. Csattan és	Ny	ÖV
5. látni, száz alakban, mily egy a Lét s	Ny	
Lét s		ÖV
12. dús napfényszínű áram	Ny	
14. az ember!	Ny	

C. L. *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét.

107. A BACCHÁNSNŐ (Bacchante)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1915. I. 596—598. 1.) jelent meg, itt a cím: *Bacchánsnő*.

B. 2. Van, — tudom, — szív olyan, mint a harmat		
s a hó;	Ny	
3. a Kéj	Ny	
4. tipor s	Ny	ÖV
5. ajakam és	Ny	ÖV
6. Mint lusta nagy gyümölcs,	Ny	
7. vak tükrén vén karcolások	Ny	
9. igákat		ÖV
10. S már omlatag derékkal, de örök daccal, győzők,	Ny	
11. Hisz ha nyakam lehajtom, bőrömbe mérgeződött	Ny	
12. édes illata árad.	Ny	
13. már csak	Ny	
14. Im egy	Ny	ÖV
15. Megreszketek s	Ny	ÖV
17. Nagyúr, avagy	Ny	ÖV

18. S egyszerűn — mert a nyafka édelgést meg-
vetem — Ny
19. *Tapadó ajkamat* fogára temetem Ny
20. ágyam. Ny
21. Óláz, aranyvihar, *kapj el* s hamvassz el engem; Ny
Óh láz ÖV
22. csak *üszkös* rongy Ny
23. *Az* ébredés, mit örült, szilaj kéjem Ny
25. hát: jaj Ny
26. *Tág* karikái völgyén szemem lustán pihen: Ny
27. meg: setét Ny
29. *Oh*, nincsen egyebem: csak Ny
30. nem *hagy*, csak ravatalt Ny
31. óh hol ÖV
32. Gyümölcs *íze*, ha Ny
33. hát vágyam, ÖV
34. akit *csókom ér*, köztük Ny
38. Csak *túlélni* a test, míg *újra, fájva*, gerjed; Ny
39. Oh szakadatlan csók, oh szakító gyötrelmek, Ny
gyötrelmek, — ÖV
41. *Tudom*, e szenvedélyt hiába ostoroznám; Ny
42. véle Ny
47. készen, *pompázó* alkonyon, Ny
48. Találkozik s Ny ÖV
51. zengjen Ny
54. Vonaglik s Ny ÖV
56. barom Ny ÖV
58. De *meglapuló csendjük* kész már az új rohamra, Ny
60. És talpra szökkenek s *bomlott hajam* lobog! Ny
szökkenek s ÖV
61. Oh, futni! . . . Ny
62. Vagy nézni *föl az égre*, mint kicsi gyerekek . . . Ny
64. nyílak *tűzesője* Ny
65. Megőrjít s földre dőf s Ny ÖV
68. eltakarja. Ny
- Sír és ÖV
72. S az *árnyba* lent (valószínűleg sajtóhiba) Ny
74. nagy fekete ÖV
75. S úgy hívom — mint halódó, ha inni kér —
sohajton . . . Ny
76. reá, mert Ny

C. L. *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét.

108. ZENE MELLÉ (Accompagnement)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 817. l.) jelent meg.

- B. 2. pereg . . . Ny
5. tündöklésüt. Ny
- tündöklésüt ÖV

15. figyel, — átkönyökölt a tájon, —

Ny ÖV

20. Oh ezüst

Ny ÖV

C. L. *Az isten és a bajadér* (J. W. Goethe), a *Moesta et errabunda* (Charles Baudelaire) és *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét.

109. TAKARODÓ (Retraite)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a *Hajnali Szerenád* című Tóth-kötetben jelent meg (HSz). Itt a cím: *Retraite*. Egy kis alakú, körülvágott, sárgás papírlapra lila tintával írott kéziratát ismerjük. A kézirat a Tóth-család tulajdonában van.

B. (A kéziratot teljes terjedelmében közöljük:)

Visszatérés.

(Samain)

Térj meg ma halk hajós tűnt éveid vizére
S húnyt szemmel olykor tétlen fúrd légbe eveződ: ...
Múltak kertje felől [ragyog] <egyre> görnyedező <bb>
Lelked [lágý szobra ím] (??) [<legyinti>] s szeliden inti
térdre.]

[bús homlokát] lágý szél [csüggessze] mélyre.

[szelíd orcáját] [lankassza]

bús homlokát csüggessze

Bent, szivedben, kopár s tág útjaitól félre,
Keresd, hol fejfák dőlnek: a bús, rejtett mezőt;
Hallgasd [gyászos] <setét> legét, a multról neszezőt
S hervadt kis holtjaid szívéhez csókkal érj te.

Gondolj a szem nyílára, mely élted általfúrta,
Az órákra, melyekre mint [bús hegedű] [<felzokogó>] <mélyen
zengő> húrra

Szerelem arany[ujjá feszült] <körme simúlt> s vont halk
vonót ...

Ó köznap esték csöndes s bús ötvöse, hasítsd ma

Emlékid ékkövekké és finoman csiszold

S belőlük antik gyűrűt formálj szép ujjaidra.

1. ma halk hajós tűnt éveid vizére

HSz ÖV

3. felől, egyre

ÖV

4. legyinti s

HSz ÖV

11. simúlt s

HSz ÖV

12. Oh köznap

HSz ÖV

13. ékkövekké és

HSz ÖV

C. L.: *Az infánsnő* (Albert Samain) jegyzetét. — A fordítás kép-
anyagával vö. Tóth Árpád 1910-ből való *Kincs* c. versének képeit.

Francis Jammes (1868—1938)

110. LÁGY GYANTACSÖPP CSOROG (La gomme coule)

A. Az ÖV szövegét követjük. Korábban a Ny-ban (1917. I. 818. 1.)
jelent meg. Itt a címe: *La gomme coule*.

- B. I. 6. édesem: Sirász Ny
 7. óh aludj csak, rád halk csókom vigyáz Ny ÖV
 10. Aludj, aludj kicsim Ny ÖV
 11. rezzenj hogyha Ny
 13. tudom: Ny
 II. 2. várna, Ny ÖV
 6. mohára, Ny
 9—11. Azt álmodod: a hold hortenzia-virág?
 Vagy hogy a kút fölé myrrhás akácfaág
 Hullatja szirmait, mint hús arany
 havat? Ny

C. Az ÖV utószavából: Jammes, a primitív impressziók nosztalgikusa, a civilizáció agyonhajszoltja, aki a föld egyszerű, mély örömeit köszönti dadogó és mégis raffinált nyelven. — Nagy Zoltánhoz intézett levélből: (Tátraháza, 1916. júl. 4. kedd). Elolvastam Francis Jammes Jean Noarrieu című verses regényét, örült szép, a modern bukolikus költészet teteje, csúcsa, (hurut és tompulat nélkül, — pardon, de most a tüdővész a szakmám, s ennek köréből veszem képeimet.) Vegye meg, ha megkapja, hallatlanul fogja élvezni (nem a tüdővést, hanem Jean Noarrieut). — I. még Az isten és a bajadér (J. W. Goethe), az Előhang és a Moesta et errabunda (Charles Baudelaire) jegyzetét. — Bródy Pálhoz intézett levélből: (Tátraháza, 1916. okt. 12. csütörtök) Éppen a napokban olvastam egy remek Francis Jammes-verset, mely egy németalföldi portréhoz fűződő asszociációkat tartalmaz; mondhatom többet ért — láthatatlanban is elhiheted — mint az egész neolessingizmus. Sajnos, sem D'Annunzio, sem Maeterlinck nem niemandok, sőt! Hofmannsthal hervatag, vénkis-asszonyos affektáltsága pedig lehet sokszor unalmas, modoros, de tehetőségten soha, s néha elragadó... u. i. Atolvasva levelem, a gazdálkodás fejezethez megjegyzem, hogy mihelyt elég jól tudsz franciául, olvasd el Francis Jammes Jean Noarrieu-jét (Az a verses regény, amit Hatvány adott kölcsön). A gazda-élet legcsodálatosabb lírája van benne. „Szin és szag”, de remek lomb-színek és vagina-szagok...

Rainer Maria Rilke (1875—1926)

III. ARCHAİKUS APOLLÓ-TORZÓ (Archaischer Torso Apollos)

A. Az ÖV szövegét követjük. Egy kéziratát ismerjük. Üzleti nyomtatvány hátlapjára ceruzával írott tiszta szöveg. A lap jobb felső sarkában a 130. számot olvashatjuk. (k)

- B. 6. káprázatot s k ÖV
 10. meredő k ÖV
 11. s nem villogna, k

C. Ez az utolsó verse az ÖV-nak. Sorkezdeteit az eddigi gyakorlattól eltérően — a mondatkezdés kivételével — kisbetűvel szedték. (A k-ban is így olvashatjuk.) Az ÖV utószavából: A legújabb német lírát egyetlen vers, a mély és áhitatos Rilke Archaikus Apolló-torzó-ja képviseli, mely a fordító érzése szerint az új líra egyik lehibátlanabb zengését remeke.

JEGYZETEK A FÜGGELÉKHEZ

112. AZ UTAHI LÁNY (The Girl of Utah)

A. Operett két felvonásban. Írta: James T. Tanner. Zenéjét szerzték: Sidney James és Paul A. Rubens. Fordították: Karinthy Frigyes és Tóth Árpád. Színpadra került a Király Színházban. Bemutató előadás: 1920. szeptember 18. Az akkor szokásos módon — valamilyen színházi ügynökség által — litografáltatott kézírata az OSzK Színháztörténeti Osztályának tulajdonában van, szövegünk ezt a litográfiát követi. (A főszövegben egy megítélésünk szerint helyes, valójában sehol sem olvasható — a pontatlan kéziratból kialakított szöveget közlünk.)

Szereposztás:

Lady Amershon	Zala Karola
Lord Amershon ennek fia	Nádor Jenő
Dóra, színésznő	Péchy Erzsi
Clancy, szobalánya	Somogyi Nusi
Ezredes	Szirmai Imre
Sandy, színész	Ihász Aladár
Una	Tóth Böske
Trimmit	Rátkai Márton
Boy	Ifj. Latabár
Pincér	Dévényi M.
Pincérlány	Városi Emma
1.)	Holléczy M.
2.)	Kühn Lili
3.)	Tomcsányi Ilus
4.)	Beck Mimi
5.) társaságbeli hölgy	Marton Piri
6.)	Havi Tusi
Mormon	Erdős
1.)	Uray Böske
2.)	Keller Elza
3.)	Sándor Edith
4.) színésznő	Bosnyák Jolán
5.)	Viz Júlia
6.)	K. Kiss Edit

1. }		Papp M.
2. }		Hegedüs
3. }		Bányász
4. }	színházi bennfentes	Verőczy
5. }		Makra
6. }		Hujber
Detektív		Latabár Árpád
Rendőőr		Hajnal György
Portás		Sárosi

Rendező: Stoll Károly. Karnagy: Nádor Mihály. Színre került: 1920. szeptember 18–30., okt. 1–31., nov. 1–23., dec. 5., dec. 12., 1921. jan. 1-én, összesen 70 alkalommal. Ezután lekerült a Király Színház műsoráról.

B. (A kézirat pontatlan, rossz helyesírással, kusza sortördéssel írt szöveget ad; ebből a torz szövegből teljes egészében közöljük a verses, Tóth Árpádtól fordított részleteket. A cselekmény fordulatait kerek zárójelben közöltük a főszöveg megfelelő részeinél, ezeket az ismertetéseket itt nem ismételjük meg.)

Címoldal: Az utahi lány

Operett két felvonásban

Írta: James T. Tanner, zenéjét szerezték:

Sidney James és Paul A. Rubens

Fordították: Karinthy Frigyes és Tóth Árpád

II. oldal:

Személyek

Ezredes	1. }	Társaságbeli hölgy
Lady Amershon	2. }	(A Magyar Színpad-ban olvasható
Amershon	3. }	szereposztás szerint hat társaság-
		beli hölgyet szerepeltettek.)
Dóra	1. }	
Clancy	2. }	
Sandy	3. }	Színésznő
Trimmit	4. }	
Una	5. }	
Mormon	6. }	
Boy	1. }	
Detektív	2. }	Bennfentes
Rendőőr	3. }	
Pincér	4. }	
Pincérlány	5. }	
Portás	6. }	

Urak, Hölgyek, Pincérek

Első felvonás

(Szín: Szálloda étkező. Idő 5 óra után. Hölgyek, urak asztalnál ülnek, teáznak.)

1. Jel: Hölgyek, Urak, Vendégek. 6 Társaságbeli hölgy.

Kar:

Hölgyek: Mily botrány mily szenzáció a lap ma ezzel van tele,
Egy táncosnőt vett el a gróf, és hipp-hopp szökni ment vele!

A gróf papát — e szörnyű hír leverte, oh ez nem csoda,
Kis hijja annak, hogy szegényt nem csapta ágyba a guta!
Mert kérem mindég így van ez ha gróf ballett körül forog
Mesaillance lesz ott a vég, oh jajj — ez már szokott dolog! (sic)
Nekünk ilyen pompás esélyt a jó szerencse nem kíván (sic)
/: Egy finom társasági nő ilyen jó partit nem csinál.

Urak: Férjhez ment a kicsi nő?

Szép úgy mondhatom —

Pompás! Pompás kitűnő

Ime férj a Tom!

Botrány, pletyka skandalum,

Köztetszésre lel,

Városszerte és falun:

Pont ilyesmi kel pont ilyesmi kell ./ (sic)

Bizonyisten pont ilyesmi kell ./.

6. társaságbeli hölgy be hátul

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Szinpadon ki a hölgyek kegyeltje

Szendi Bleer aki Newyorkból jött

Érte nyilik a szívek virága

Oh Szendi Szendi drága

Érte bomlani kell — de ő nem hevül fel!

Mégis izgat ha táncra kell

6. Benfentes jön a társ. hölgyek után háttérből

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Csoda könnyedén lejt ez a Dóra

Ha a tánc puha sodra kering,

Minden vig fiu érte rajong csak

És érte sir jajong csak (:Ezredes jön

Ez a sok fura úr, aki mind megvadul

Ha a Dóra mosolyogra gyúl (sic)

Egész kar:

Szinpadon ki a hölgyek kegyeltje ... stb.

4. jelenet: I

Amershon: Van egy kicsi leány,

Nincsen földön égen

Több olyan kicsi száj!

Lady Amersh.: Veszélyes e báj!

Amersh.: Félek igazán

Önélküle végem

Szívem érte fáj...

Lady Amerssh.: Busra mégse válj!

Amerssh.: Anyuskám, hogy mondjam el.

Mily bájos ő mi szép

Kis édes arcát látni kell (feláll:)

Nincs szebb Madonna kép!

Épp olyan ő mint te kívánod

Jó modorú egyszerű,

Tudom én hogy majd ha látod,

Kicsi lányodul imádod,

Édes kis anyám,

Drága kis anyám,

Jajj de szép de nagyszerű!

II

Amersshon: Más lány is akad

Százat is találtam

Járva szerte szét.

Lady Amerssh.: Mind rejthet veszélyt.

Amerssh.: Am mint ő olyat,

Még soha sem láttam

Nincs több olyan szép

Lady Amerssh.: Mutasd be elébb

Amerssh.: Meghallok majd lágy szavát,

Mily édes halk zene,

Mínthogyha esti lombon át

A szellő zengene

Épp olyan ő mint te kívánod . . . stb.

(Dóra belépője)

I

Minden férfi de jó madár

Mind mily gaz, csúnya csoka. (sic)

Mint kis gerlice, búgna bár

Álnokság csak a csókja!

Rám is nézett egyszer egy legény

Törbe is esett

Szíven akkor a szegény

Refrén: Várj csak babám hűtlen vagyok, (sic)

Adtam teneked öt puszt

Mondtam, hogy máshoz el ne vidd,

Mert lásd a nő tovább adta ő,

S a csók tőled ime mind az öt,

Hozzám vissza jött.

(Kar ismétli a refrént:)

II

Minden férfi de jó madár

Hűségesküje talmi

Mindég csak gonosz uton jár

Mindég megakar csalni, (sic)

Vágyban mert ég

Annyi szép leány

Elszáll a hűség,

Hamar száll a csók után!

Refrén: Várj csak babám stb.

(Kar ismétli a refrént:)

(Sandy magánszáma)

Ének

Sandy: Mikor engem a gólya
A földre letett,
Odakint csúnya köd csunya sár volt
Csupa árny fonta át
A kicsinyke szobát.

De az én szívem már csupa nyár volt

Fura vig fiú volt ez a kis jövevény

Hípp-hopp megölelte a bábát.

Pólyából kirúgott

A tejtől berúgott

S fura táncra emelte a lábát!

Refrén: Hej, az én születésem de furcsa móka volt!

Már az egynapos hangom is hetyke nóta volt!

Bár nem volt, csak egy kis ingem —

S azonkívül egy fél fityingem

Mégis ember lettem én!

Puha gyolcsba csavart azután a dadám

Itatott vízzel mosdatott tejjel

Odatolt, idetölt

Bepakolt, kipakolt,

Lábbal felfelé és le a fejjel

Pofikámba dugott szopogatni gummit

Sipitott, csudaszép ez az urfi!

Szeme már ni kacsint,

Keze már ni hogy int,

Mint a nőknek egy nagyszerű zsurfi.

Refrén: Hely az én születésem de furcsa móka volt (sic)

Már az egynapos hangom is hetyke nóta volt.

Bár nem volt csak egy kis ingem

Azon kívül egy fél fityingem

Mégis ember lettem én.

10. jelenet: Duett

Clancy: Menjünk a balba, te szép legény beléd (sic)

Csímposzkodni vágyok én.

Trimmit: Ülünk inkább le te hurkatöltelék

Itt jobban imádlak én

Clancy: Bum trallala van a bálban angyalom

Orkeszter zenéje szól.

Refrén: A bálba mi nem megyünk

Clancy: De elmegyünk
Itt jobb nekünk
Trimmit: Öltözve bálhoz vagyok ó,
E bugyogó oly szép.
A vérem felbugyogó,
E bugyogó oly ragyogó
Együtt: Megfőttem mint a főzelék,
Szerilemtől széjjel mék. ./.
II

Trimmit: Megvallom édes a polka táncot én
Nem járom igen simán.
Clancy: Sikket tetőled te szende kis legény
A szivem nem is kíván.
Trimmit: Bum trallala lábaidra lépek én
S ez szörnyen szivembe szúr...
Refrén: A bálba mi nem megyünk
Clancy: De elmegyünk.
Trimmit: Itt jó nekünk.
Clancy: Öltözve bálhoz vagyok ó
E bugyogó oly szép
Trimmit: A vérem felbugyogó
E bugyogó oly ragyogó
Ketten: Megfőttem mint főzelék
Szerilemtől széjjel mék.

12. jelenet:

(Una belépője)
Ének
Una: Itt vagyok kérem szépen.
Kar: Lám! lám lám.
Una: A sós tavakról jöttem
Ott van vad hazám
Szép neven hívnak engem
Kar: Halljuk hát
Una: E furcsa szép név Una
Igy hívnak odaát.
Ott hegyvidék zord napja ég,
Oly bús-e messzi táj!
Kar: Oly bús-e messzi táj!
Una: Ott medve jár, prédára vár,
És fél a gyenge nyáj!
Kar: De bús-e messzi táj. (sic)
Refr. Una: Utak volt vad hazám (sic)
Az a messzi táj
Hol nincs nincs semmi báj,
Elmenekültem onnan
Itten ád az Isten nekem új hazát
Jobb élni nekem Angol honban.
(Kar ismétli a refrént)

Una: Itt ez a London szép ám
 Kar: Szép, szép, szép.
 Una: Be jó lesz itten élni
 Finom itt a nép.
 Mindenki kedves és jó.
 Kar: jó, jó, jó.
 Una: A cow-boyok honából
 Elvitt a kis hajó
 Erdők ölén itt nincs bölény
 A fát nem dönti rám
 Kar: Nagy a bölény hiány!
 Una: Se puska tűz
 Itt meg nem űz
 S nem skalpol indián.
 Kar: Itt nincsen indián
 Una: Utah volt vad hazám
 Az a messzi táj, hol nincs nincs
 Semmi báj elmenekültem onnan
 Itten ad az Isten nekem új hazát.
 Jobb élni nekem Angol honban!

17. jel. Kvartett

(A kvartett teljes szövege át van húzva és mellé van írva: nem megy!!)

I

Una: Egy csúnya mormon
 Jaj kerget engem ő!
 Clancy: Mert néki lám
 Gyengéje ám a nő.
 Dóra: Ám itt e játszmám (sic)
 Talán mi is nyerünk!
 Fel harcra most és csakhamar gyerünk!
 Sandy: Már készen áll az öklöm,
 S ha ütni-vágni kell,
 jó lesz majd orrba böknöm
 Hogy vérzőn nyúlik el!
 Mind: Piff, paff, puff, piff, paff
 Refrén: Véresen nyúlik el.
 (Hipp, hipp, hopp)
 Várj csak várj csak mormon.
 Tüzel a bosszu forrón.
 Rád talál a bosszú még,
 És lesz az orrod hosszú még
 És csuszol te még orron.
 Ha dühünk rád talál,
 Nyöghetsz te komisz ronda mormon.
 Az lesz az lesz a szörnyü halál.
 Az lesz az lesz a szörnyü halál.

II

- Una: Elbujt a mormon
Ki sejti merre ment
- Clancy: Hol bujdokol
Tán pont a pokolba ment!
- Dóra: Padlás meg kémény
És minden zúg s lebúj
Őt rejtheti mert mindez
Neki nem uj.
- Sandy: De bár mily lopva surran
És gyorsan mint a nyúl.
A vérre majd kicsurran (sic)
Ha öklözöm vadul.
- Mind: Piff, paff, puff, piff, paff
Öklözöm őt vadul.

Refrén: Várj csak, várj csak mormon stb

19. jelenet: Duett
(betétszám)

- Trimmit: Nem tagadom hogy agyamon.
Most ide-oda vacakol a vér.
- Dóra: A szerelem a szívem öli édeském.
Gyere velem o cukili kincseस्कém.
- Trimmit: O csibikém elmegyek én —
Ha akarod a szívem a tied.
- Dóra: Gyerünk, gyerünk mert Páris vár,
Nosza nosza menjünk már:
- Trimmit: Egy pici puszikát a pofámra —
Kenj hamar ide angyalakám.
- Dóra: Hej hamarosan ezt ne kívánja.
Nem megy a dolog oly simán.
- Refr. Trimmit: Oh oh, de csuda fura ez az élet
- Dóra: Óh, óh, na gyere ide kicsi bohó.
- Trimmit: Megezzem attúl félek
- Dóra: Oh ó, de csuda buta kitűnő.
- Trimmit: O, ó, te csupa csuda kicsinő. (sic)
Te kicsi májas hurka
- Együtt: Ó, ó, imád engem ő.

II

- Trimmit: A pici szád most pusztít át
Bun kipi-kopi remeg a szívem
- Dóra: Lesz cipi cupi pici pubi Párisban
Ott abban a gyönyörű cuki városban.
- Trimmit: Oh idesem, oly szívesen —
Mék ahová te akarod el én —
- Dóra: Gyerünk gyerünk mert Páris vár
Nosza, nosza menjünk már.
Ez képes és eljón még utánam,

Csak valahol elhagyhatnám.

Trimmit: Hogy kegyed így imád nem csudálom

Hisz a tyukok mind buknak rám —

Refrén: O — ó, de csuda fura ez az élet stb.

24. jel. Una, társaságbeli hölgyek

Finale

Kar: Már indul a láb

Már álljunk odább

Bár elmenni innen fáj

Mert itt annyi Oh a látnivaló

Van mindig mit megcsudálj.

Nők: Színésznő majd aki jól férjhez menni fog.

Férfiak: Utahi lány akit rejtély fed és titok!

Mind: Nem tudunk enélkül rendesen enni se.

Nem izlik se tea, se sandvich semmi se

De mennünk kell a vacsora vár már

És ezután o ez a baj.

Az operaház hol vad zene ráz

A Strausz muzsikája jaj, jaj!

Rá ne is figyelj! megfájdul a fej

A Strausz zene rémes

Rettentő iszonyú zaj.

(Lady Amershon, lord Amershon jönnek.)

Lord Amershon: Épp olyan ő mint te kívánod

jó modorú egyszerű —

Tudom én hogy majd ha látod

Kicsi lányodul kívánod.

Édes kis anyám

Drága kis anyám

Jaj de szép, de nagyszerű.

Dóra: Várj ne siess, te rossz legény

Szeretni mást nem bírok én!

Játék csak itt ez a dolog.

S újra csak néked hodolok.

Lord Amershon: Színésznő vagy te semmi más

És mesterséged a csalás,

Ajkad csak álnok csókot ont

S én hittem jó bolond.

Vég már! ime lásd megyek én (sic)

Dóra: Várj csak várj jaj most mit tegyekén. (sic)

(Clancy jön)

Trimmit: Jobb lesz, ha békén engedi át,

Engem ő imád!

Clancy: Ne mond az úrnőm? (sic)

Trimmit: Ő az úrnőd, hát ki más

Amershon: Ezért majd még meglakolsz

Kedvem harcra kész!

Dóra: Hidd el vicc az egész!

- Clancy: Látod most már
Milyen sors vár
Mert az úrnő majd megún ő
- Dóra: Várj ne siess te rossz legény
A hü sziv mit se kérd
Csak tür s kitart.
Menj hát, menj hát úgy is jól van.
Bár fáj a szörnyü
Bár szivem még érted dobban
Menj hát! ha jó hogy menni kell,
Bár fáj ily gyorsan válni kell.
Menj hát ha kedved hinni nincs
Hozzám ne füzzön rabbilincs
Menj hát, bár fáj e szörnyü vád,
Csak menj, már szánlak én menj hát!
- Amershon: Látom én már nem vagy hü nő
Jaj csak így jár, aki jót vár.
Minden jó tova tűnő!
Nőt elhagyni sirva szoktam
Nem érhet érte vád —
Ám hü, fajta nincs asszonyban
Nincs hát!
S szived fáj s benne bú nő.
- Clancy: Menj hát menj csak így is jól van
Én már füttyölök rád, mert rováson szörnyü sok van.
Menj hát!
- Trimmit: Csokokat lásd most már azád, (sic)
Clancykám kérlek fogd be a szád!
Mert az úrnő
Mind mind hü nő!
Nőt elhagyni vigan szoktam
Mert csókot más is ád
Van szép lány, hej szörnyü sok van.
Van hát
- Amershon: Váljunk hát, hogyha válni kell,
Mert csalfa minden nő kebel,
Szivem többé port ne hints
És álnok szemmel már ne ints.
Bármit hazudhat még a szád
Nem tudok hinni én tovább!
Minden bolondnak menni kell.
- Clancy: Ilyennek is csak lenni kell
Nőknek majd csókot csókra hints (sic)
Kedved szerint mulass kacsints
Ám várhat bár hány leány reád
Majd vissza jössz te még meglásd
- Trimmit: Rajta hát most tenni kell
Vig szívvél szépen menni kell
Páris vár engem s benne kincs
Párisnak kérem párja nincs

Anglia többet sohse lát

Nem jövök vissza én nem hát!

Kar:

Ime már is válni kell,

Ám nem kell busan fogni fel

Ily szakításban semmi sincs

Nem hull le tőle a bilincs

Mert elsimúl a düh a vád

És a száz csokot ád-ád hát.

Amershon: Ki ez a gonosztevő?

Sandy: Ez egy mormon!

Trimmit: Micsoda? Én uzsonázni...

Kar: Micsoda bajt szímatol orrom!

Dóra: Most kaptuk rajt, ez itt a mormon,

A szörnyű rém, ki rejtve jár

S minden leányt ellopna már,

Ő az a mormon!

Trimmit: Én nem vagyok mormon.

Kar: De te vagy.

Dóra: Ne tagadj.

Sandy: Innen nem bujsz te ki!

Dóra: Ő a mormon!

Sandy: Üssük orron!

Dóra, Sandy, Kar: Jó lesz pár flemm neki!

Sandy, Dóra: Hát Una merre van!

Merre ül most!

Trimmit: Tudja kő, hol a nő, üsd a ronda gyilkost!

Trimmit: Itt vannak papirjaim!

Nők: Ne is tagadj a gaz te vagy!

Minden bevalj, különben jaj! (sic)

Hogy vitted el, mi volt a csel?

Hol rejtet őt a drága nőt!

Add ki a foglyodat, mire vagy oly önfejű!

Londonban nem lehet senkisémm többnejű...

Trimmit: Én csak uzsonázni...

Férfiak: El ugysem futsz

Börtönbe jutsz!

Hazudni már direkte kár!

Ez a kalap a vád-alap!

Bélésen a céget nézzük csak izibe

Hol készült? Ott készült pon Salt Lake Citybe! (sic)

Trimmit: Én csak uzson...

Kar: Püf ütni kell

Puf verjük el

Puf a fejét!

Üssük mészét! (sic)

Ne kiméld ne sajnáld, rajta csak üss bele!

Hadd tudja, hol van a mormonnak Istene!

Kar:

Szörnyű gazság, szörnyű mormon
Nincsen nála szörnyebb
Meg kell lelni, meg kell lesni,
Azt a szörnyű szörnyet.
Várj csak, várj csak mormon
Tüzel a bosszú forron.
Rád talál a bosszú még
És lesz az orrod hosszú még
És csuszol még te orron
Ha dühünk rád talál,
Nyöghetsz te komisz randa mormon,
Az lesz szörnyű halál.
Jaj szörnyű halál.

Függöny

Második felvonás

Első kép

1-2. jel. Sandy, Clancy, Amershon, Una
(Utca, emeletes paloták Brixtonban)

N° 12 Barcarolla (Sic)

Sandy: Una, drága szentem vajjon merre jár?
Csúnya mormon véle messzire járhat már, (sic)
Mind: Una drága szentem jajj vajjon merre jár?
Csunya mormon véle messzire járhat már (sic)
Clancy: Nincsen hire se, hamva se neki kint se bent
Trimmit: Una drága szentem, jaj vajjon merre ment?

Nyílt változás

Második szín

1. jel.

N° 13. Csak szólj hát

I

Una: Mintha hang szólna lent!
Rája ismerem úgy hiszem!
Tiszta hang és erős!
Ugy van azt hiszem ösmerős
Rajtam tőle jókedv rezdül át,
Érzem nem lehet más, csak jóbarát!

Lányok: Mondsz ki Ő?

Una: Csak Ő, csakis Ő!
Üzen egy jóbarát!

Refrén: Csak szólj hát, csak szólj hát!
Odakin csak zengj!
Noha messzire vagy innen

Szavad erre leng!

Csak szólj, csak szólj hát (sic)

(2. szor itt vág be a kar)

Te derék barát

Noha messzire vagy innen,

Figyelek én terád!

II

Una: Bűvös éj, hűvös éj

Izzig benned szenvedély! (sic)

Fázol ott és vaczogol (sic)

Meghúlsz drága köhögni fogsz!

Lám, lám kis felöltöd nyitva van,

Kérlek meg kell, hogy fogadd a szavam

Lányok: Már köhög is (kívül köhögés)

Una: Már jaj, köhög is, de azért csak dalolj.

Betét: Trimmit; Sandy; Una: Terzett:

Trimmit: Tarka kocza kocza

Rajta nosza nosza

Csuszni csusza csusza

Ucu kicsik el

Ketten: Hátha kicsi apú

Zárva van a kapú

Hátha odaki csíp el!

Trimmit: Nem csak gyerünk az angyalát

Ugyi árkon-bokron át

Együtt: Uccú-uccu, menjünk hát!

Refr. Trimmit: Szeretve tisztelt emberpár

Aló, aló ha megmondom

Mert itt a mormon rögtön már

Szagát is érzi orrom

Együtt: Az ám, de minket meg nem fog

Mitőle már nem félünk (sic)

Aló, na lógas, hopp, hopp-hopp (sic)

Nosza vezess dicső vezérünk.

Trimmit: Tarka kutya kutya

Randa buda, buda

Mormon atyapatya

Minket el nem ér

Ketten: Elszökünk mi újra

Egy lyukon kibujva

Mint a kicsi kiséger.

Trimmit: No nem dumálunk itt tovább.

Nem vagyunk mi ostobák,

Ugyi bokron árkon át!

Refrén: (U. az.)

Függöny

Harmadik szín
(Lugas, nők, férfiak)

8 színésznő táncol

N° 15. Kórus

Kórus: Már a bál. Vigan áll,
Ring a fűrge ember láncz
Körbe jár. Párra jár. (sic)
Jobbra-balra lejt a tánc
Hajnalig. Tart a vig (sic)
Hejje-hujja és ivás
Hoppszaszá! Így a jó
Nem tud így mulatni más!

(A kórus első nyolc sorát áthúzták a kéziratban.)

II

Már a bál vigan áll
Zeng az uton Karnevál
A topánd. Most ne bánd. (sic)
Bárha talpa már levál
Forr a lég. Kedvem ég.
Bezsgve jár a vér (sic)
Haja hó! Csúf csaló
Mind ki most bőröbe fér
Jaj mily nagyszerű kelmék mily ruhák!
Rajtunk mind csupa könnyű kis ruhák!
Mennyi édes selyem, szép lenge lágy,
S olyan is akad, óh,
Amely épp szakadó
S női bájakat itt-ott látni hágy!
Ám ha van ruha, itt mely túl merész
Lelni rá okod éppen nem nehéz (sic)
Mert itt Anglia földjén, rég szabály
Hogy a drága helyen Van a bál amelyen
Mindig összekerül a fény s a báj.

2—6. jel. Ezredes, Dóra, Amershon, Sandy, Clancy
Clancy magánszáma

Nem rég dzsöttem a faluból één
Egy kis batyúval ájt ótt rájt.
Runda ruzsnya nép a városi
Eés majdnem mind Manoci
De a szívem mégis éértük eég
Noha ez nem is valau. O vau

Refrén: Bár falusi lány vagyuk
Nagyon eleget tudok
És nálunk otthon Irországban
Szörnyen hoditok
Bár a szívem ébredez

És a fene néha esz
Nem dülök én be. Egy legénybe
Óh jesz!

II

Irországból van a budzsogom
Hosszú edzs kitsikájt. All vájt. (sic)
Rendőrr mondta hogy ez feltünöü
És érte majd felir
Maga ehhez nem éért mondok eén
Maga olvas eés ezir: Mejj dir.

Refrén: (U. az.)

7. jel. Sandy, Una
Duett

Sandy: Mit nekem óra percz!
Akkor nyersz, hogyha mersz!
Mostan csók kell és nem óra!

Una: Jön az üdv perce már!
Az a bölcs aki vár,

Sandy: Sohse hajts a higgadt szóra!
Hogyha átfonlak én
Nem vagy-e az enyém?

Una: Óra helyett a szívem ver!
Jaj ne bánts félek én!
Nem vagy még vőlegény!
Vissza mért élsz úgy szívemmel?

Ketten: Tik-tak-tik-tak-tak!
Az órák szállanak,
Jöjj te percz, rózsaszín gyorsvonal!
Jér röptsd sorsomat.
Tik-tak-tak, — tik-tak-tak!
A gyors perc elsodor
Máris itt az izzó nap
S ajkunk csokba forr.

II

Jön a dús drága láz
Jön a szép, dráganász (sic)
S nászutazni messze szállunk!

Una: Vár a tág nagy világ!
Csupa mély, tiszta kéj!

Sandy: Éden kertig meg sem állunk!
Óra perc és idő,

Una: Mindegy már hogy minő!
Óra helyett a szívem ver!
Szárazon és vizen át,
Vig szívünk izen át,
S táncra ringat majd a tenger.

Ketten: Tik-tak-tik, tik-tak-tak!
Az órák szállanak!
Perc a perc perdül rózsalánc
Óh be jó ez a tánc!
Tik-tak-tik-tik-tak-tak!
Perc-percet meg sem vár.
Máris itt az izzó nap

Sandy: Lábunk táncot jár.

8. jel. Magánszám (betét)

Dóra éneklí: Más nőnek életét fátyol fedi
A színésznőn a vizsga szemek úgy égne

Az életed nem is a tied

Titkolni kell ha szól szived

Színésznő, hazudva éld át életed...

Refr.: Szép, mese szép, csoda kép, mit a lányok
Kis szíve kiszíne. Mesevilág...

Ó mért tűnik el múlik el a varázsod?

Álom világ, Festett világ

Ég veled, ó nem leszel már enyém

(Refraint ismétli a kórus.)

II

Színésznő vágytam lenni mindig én

Csalóka álmok tünde csuda virága.

Színésznő lettem az vagyok

Szememben mégis könny ragyog...

Elszálltak a színek és a kép fakó...

Refr.:

9–10. jel. Trimmit, színházi benfentesek, színésznők.

Kuplet

I

Trimmit: Brixton egy híres város

Mivel ott születtem én

S mivel ottan a téren

A húst én mérem

Tény, tény, tény

S levén igazi szépség

Jár hozzám sok sok nő

Ha túl nagy a zaj, a női ricsaj

Haragom rémitő:

Refr.: Rőf-rőf-röttencsőf, igazán ez disznóság

Disznóságot én eleget látok

Mivel a szakmamba vág.

Rőf-rőf rohanok én ha az eset szívemre mén

Ez rőf, rőf rémes röttencsőf

Az az egyenest szíven döff. Rőff. (sic)

II

Bevégződik a cséplés
A hazában szertesztét
És csépel a nép, ez oly csoda szép
Oly szép szép szép
Az egyik csépel rozstot
A másik meg buzát
S a képviselők, Ah ők a dicsők
Sok, sok, sok üres szalmát.

(Refraint ismétli;)

III

A telefon központban nagy a kavarodás
Ha egy számot kérsz, és végre beszélsz
Hát más más más
A nagysádnak dunsztja sincs
Milyen számot ad is át
A multkor is összeköti a movet
És a Chevra Kadisát. (sic)

(Refraint ismétli.)

IV

Sokan nagyon muriznak
Hogy Pesten nyolc után
Mér négy koronácska a villamos ára
Mán már man
Nekem mindegy hogy nappal
E vagy este megyek
Hogy két korona vagy négy korona
Én lógos jegyet veszek.

V

A botbüntetés haszon
A hentesiparnak
Ne féljen a kis huszonötöt (sic)
Kap kap kap
Üthetik rá a botot
Nem kaphat hólyagot
Hogyha óvszernek használ
Egy felfujt disznó hólyagot.

VI

Tisztelt urak és hölgyek
Tovább is mondanám
De eddig a nóta. Nincs több strofa
Mán már man
De nyugodtak lehetnek
Majd énekelek még

Csak győzze a testem, van Budapesten
Még disznóság elég.

(Refr.:)

9—10. jel.

Duette

Dóra: Ha két szív megérti egymást
S drága lázban ég!

Amershon: Álmaikra fény sugároz (sic)
A messzi tiszta ég.

Dóra: És szemből szembe fénysugár
Üdvöt hintve jár

Amershon: És a kéz a kézhez ér
És a szívben zsong a vér.

Ketten: Szót keresünk akkor nem kell már (sic)
Hm. hm. hm. hm. hm. stb.

II

Dóra: Óh a vérben zúgnak mind
A nagy ősi szelít zenék! (sic)

Amershon: Ádám Éva óta hangzik ez
egyre újra még!

Dóra: Halk nyári éjen édesen bugja ezt a szél
Lomb szavában ez susog,
Sóhajtkák a mirtusok.

Ketten: S fü fa föld mind csak azt zengve él!
Hm, hm, hm, hm, hm, stb.
Mert a vér csak így zenél.

Ének. Kar:

Ha nője nincs a lét sivár
Az árnyak búsan nőnek
Azért hát tiszta hála jár minden (sic)
Kis édes drága nőnek!!

Függöny

C. A Magyar Színpad 1920. XXXIII. évf. 237. sz. 3. l. röviden ismer-
teti az operett tartalmát. Az egyik főszereplő nevét tévesen (?) közli
(Amersham). A litográfiában is kétféle változatban fordul elő
(Amershon, Amersham), mi az elsőt tartottuk meg az egész szövegben.
— Az operett Tóth Árpádtól fordított szövegéből Kardos László
jelentetett meg részleteket (az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi
Osztályának Közleményei 1954. V. 1—4. sz. 277—343. l.). — Az utahi
lány fordítását Karinthy Frigyes vállalta el Beöthy Lászlónak, a
Király Színház igazgatójának megbízásából, s ő kérte meg Tóth
Árpádot a verses részletek fordítására. Nagy Zoltánhoz intézett
Tóth Árpád-levélből: (Budapest, 1920. okt. 25.) Karinthyéknál voltam
párszor, „Utahi lány”-ügyben; ők is jól vannak, az „Utahi lány” is.

(heti 1500 K. jut egynek-egynek) Beöthy igazg. ír azonban kijelentette Karinthynek, hogy Arany Jánosokkal máskor ne csináljon közös operettet. Ha akarom, bók, ha akarom, nem bók! De semmiesetre sem pénz! — Bródy Pálhoz intézett levélből: (Bpest, 1920. nov. 26.) ... Az „Utahi lány” hetenként 1000 K körül jövedelmezett, de most már vége. — Bródy Páltól nyert tájékoztatás szerint Tóth Árpád verseibe több helyen „belejavítottak” a színház belső emberei, akiknek nagyobb gyakorlatuk volt a színpadon mondható-énekelhető szövegek körül. Tőlük származhatnak az „aktuális” betétek is. — Move: 1918. nov.-ben alakult ellenforradalmi, fasiszta jellegű tisztí szervezet. Chevre Kadisa = Szent-egylet. Zsidó hitközségek mellett működő temetkezési csoport.

TÓTH ÁRPÁD PRÓZAFORDÍTÁSAIBA ÉKELT VERSRSZLETEK; TÖREDÉKEK

113. ESZTER, MI OK REMEGTET? ... Megjelent 1910-ben Maurice Barrès *Erzsébet királyné, a magányosság császárnője* c. tanulmányában (Nyugat Könyvtár 8–9. sz. é. n.), melyet Tóth Árpád fordított le. — A töredék Jean Racine *Eszter* című drámája I. felvonásának 7. jelenetéből való. — Verseskötetben most jelenik meg először. — A címet az első sorból emeltük ki. — L. *Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét*.

114. ELVESZTETTEM VÖRÖS KENDŐM ... Megjelent uo. — A töredék egy korfui táncdal szövege. — Ez a legterjedelmesebb darab a prózai szövegekbe ékelt Tóth-fordítás töredékek között. A vers a pantumformának azzal a változatával rokon, amelyre irodalmunkban Bajza József *Sajkadal* c. verse a példa. — Címül az első sort emeltük ki.

115. PÜNKÖSDRE KÉSZEN VÁR MÁR MINDEN ... Megjelent uo. — A töredék Ibsen *Peer Gynt*-jének V. felvonásából, a pümkösi jelenetből való. — Címül az első sort emeltük ki.

116. SYCOMOR-FA ELŐTT ÜLT A SZEGÉNY LÉLEK ... Megjelent uo. — A töredék Shakespeare *Othello* c. tragédiája IV. felvonásának 3. színéből való. — Címül az első sort emeltük ki.

117. OH, URAM! ÉGEK ÉN THESEUSÉRT LOBOGVA ... Megjelent 1921-ben, Flaubert *Bouvard és Pécuchet* c. regényében. (Genius-kiadás, é. n.), amelyet Tóth Árpád fordított magyarra. A töredék a regény V. fejezetében olvasható, eredeti helye: Jean Racine *Phaedra* c. tragédiája II. felvonásának 5. jelenete. — Verskötetben most jelenik meg először. — Címül az első sort emeltük ki. — L. *Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét*.

118. HOL JÁR OTT A KEZE? ... Megjelent uo. — A töredék a regény V. fejezetében olvasható, eredeti helye: Molière *Tartuffe* c. komédiája III. felvonásának 3. jelenete. — Verskötetben most jelenik meg először. — A címet az első sorból emeltük ki.

119. SZEMEDBŐL TŰZPATÁK FAKAD, S PILLÁMRA ÁRAD. Megjelent uo. — A töredék a regény V. fejezetében olvasható, eredeti

helye: Victor Hugo *Hernani* c. drámája II. felvonásának 4. jelenete. — Címül az első sort emeltük ki.

120. TALÁLJATOK FOGÁST, MELY MEGKAP ÉS LEKÖT... Megjelent uo. — A töredék a regény V. fejezetében olvasható, eredeti helye: Boileau: *L'Art poétique*, Chant. III., vers 26. — Címül az első sort emeltük ki.

121. A GYORS NYULAT LEGYŐZZED! Megjelent uo. — Az idézet a regény VIII. fejezetében olvasható. Címül az első sort emeltük ki.

122. AMÍG VADÁSZNI JÁRSZ... Megjelent 1921-ben Maupassant: *A szalonka meséi* c. kötetnek *Normandiai tréfa* c. írásában. (Athenaeum, Bp. 1921.) Verskötetben most jelenik meg először. Címül az első sort emeltük ki. — L. Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét.

123. SORRENTO RINGAT EL... Megjelent 1921-ben, Théophile Gautier *Baudelaire* c. tanulmányában (Kultura Könyvtár 8. sz. Bp. é. n.), amelyet Tóth Árpád fordított magyarra. (86. l.) — Az eredeti sorhoz (*Sorrente m'a rendu mon doux rêve infini*) Gautier ezt a megjegyzést fűzte: „Minden érzékeny fül észreveszi ennek a négyyszeresen ismétlődő liquidának a varázsát, amely úgy remegteti az álom végtelenségében lelkünket, mint ahogy a nápolyi tenger kék árja lebegteti tova a sirálytollat.” Tóth Árpád fordítása pontosan másolja a „varázsos” liquidákat. — A vesszor egy Sainte-Beuve-szonettből való. — L. Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét.

124. ÖNNÖN ROPPANT SZERELME... Megjelent 1923-ban George Meredith *Az önző* c. regényében (Genius, Bp.), amelyet Tóth Árpád Babits Mihállyal együtt fordított magyarra. Babits a regény első kötetének XX. és XXI., második kötetének XVII. fejezetét fordította. — A töredék a regény *Előhangjának* 7. lapján olvasható.

125. TÜNT CSILLAGOKNAK ÖBLÉ... Megjelent uo. — A két-soros töredék a regény I. kötetének 347. lapján olvasható. Fordításakor Tóth Árpád elejtette az angol vers rímét (*With the starry hole, Whence fled the soul*). — Címül az első sort emeltük ki. — L. Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét.

126. FELJÖTT A HAJNALCSILLAG... Megjelent uo. — Az idézetet a regény II. kötetének 216. lapján olvashatjuk. — Címül az első sort emeltük ki.

127. EJ-HAJ, NEM BÁNNÉK SEMMIT ÉN... Megjelent 1924-ben, Csehov *Cseresznyéskert* c. drámájában (Színházi Élet, 1924. 38. sz. 91–125. l.), amelyet Tóth Árpád fordított magyarra. A szöveg a II. felvonásban olvasható, prózai dialógussal kettőbe szakasztva. — Címül az első sort emeltük ki. — L. Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét.

128. Ó, TESTVÉR, AKI ANNYIT SZENVEDÉL... Megjelent uo. — A töredék a dráma II. felvonásában olvasható. Címül az első sort emeltük ki. Eredeti helye Nyekraszov: Gondolatok egy palota főbejáratánál c. versében.

129. TUDOD-E MÉG ... Megjelent uo. A töredék a dráma III. felvonásában olvasható. — Címül a vers-sort magát emeltük ki. — Verses-kötetben most jelenik meg először.

130. A KÁPLÁR ÚR FENE NAGY ÚR ... Nyomtatásban most jelenik meg először. A kis dalszöveg Léopold Marchand francia író *Nem vagyunk már gyerekek* (Nous ne sommes plus des enfants) c., Tóth Árpád által valószínűleg 1927-ben fordított színpadi játékanak első felvonásából való. Címül az első sort emeltük ki. — L. Tóth Árpád prózafordításainak jegyzékét.

131. ELJÖTT AZ ÓRA, MELYBEN FORDUL SZÍVE ... A Ny szövegét követjük. Itt jelent meg (1920. I. 741–43. l.) Babits Mihály Dante hat soráról c. tanulmányában. (Másodszor Babits: Irodalmi problémák. 2. kiadás, é. n. (1924), 292–297. l.) Babits a főttebb idézett cikkben, amely a Tóth-töredéket fenntartotta, arról ír, hogy milyen fordítói nehézségei támadtak Dante Purgatóriumának hat sorával kapcsolatban. (A nyolcadik ének első hat soráról van szó.) Majd így folytatja: „A nehézségek e pontján tartam a problémát két kitűnő műfordító barátom, Tóth Árpád és Szabó Lőrinc elé, s kértem a véleményüket ... A fiatal Szabó Lőrinc így fordította az első két sort:

Eljött az óra, mely a bús hajósnak
szívét szelíd honvágygal átítatja

ami igen szép, de igen szabad is; — s mivel a harmadik sorom már úgyis elég szabad volt, ettől is visszariadtam ... Tóth Árpád még két nagyon invenciózus és költői változatot készített; (Babits itt közli főszövegünk két változatát) ... Bevallom, magam sem tudom eldönteni, melyik a legelfogadhatóbb e fordítások közül? Én a magam utolsó változatához ragaszkodtam könyvemben (ebben több dantei kötöttséget éreztem); de épp azért közlöm itt a többit is, mert választásomban nem vagyok teljesen megnyugodva. A Tóth Árpád fordításai közül kivált az elsőnek nagy szépségei vannak, melyek ellensúlyozzák az első sor gyengeségét. A Purgatórium olvasója kétségkívül kiválasztja magának e kísérletekből azt, melyben legtöbbet érez az eredeti szépségéből; s a későbbi fordító talán valamennyinek hasznát veszi.” — A töredéknek egy kockás lapra lila tintával írott, igen kusza kéziratát ismerjük, melyet a költő az *Il Penseroso* (John Milton) k₂ utolsó lapjának hátsó oldalára írt. A kézirat a Tóth-család tulajdonában van, kuszasága miatt eredeti állapotának megfelelően próbáljuk közölni. Mivel két változatunk van, nem jelöljük a szokásos módon a főszövegtől való eltéréseket (variánsokat), csupán a törléseket és betoldásokat jelezzük:

Megjött az óra, mely [fordít]

<a>

<tört a hajósnak>

és szíve lágyúl

[Víg] kedve megfordúl s szíve lágy

<biztatja> (?)

s [lágyulón] betegszik

Áznap, [midőn szeretti] búcsút inte

(sic)

<hogy háznépének>

<monda>

S melyen szerelmes vágy pengéi metszik
 [A] kezdő vándort, hallván halk harangot,
 Az új utast távol
 S a holt [〈áldozó〉] napot siratni tetszik
 Amely a holt
 [Víg kedv szívét hon] (sic) menekszik
 Szívét melyben a hajósok
 A [forduló honn] vágy (?)
 [fordúlt] vágy szívét pusztítani tetszik, (?)
 fordult kezdik
 Oh,
 Megjött az óra, mely [megfordítja szinte]
 <ben a hajósok szíve>
 A víg hajósok kedve s bútól nem menekszik
 <Vágyfordító>
 [Szívlágyító] <A> honvágytól nem menekszik,
 Még aznap, hogy népének búcsút inte

A töredéket eddig *Dante hat sora* címmel közölték a fordításkötetek. Ezt a címet Szabó Lőrinc választotta, nyilvánvalóan Babits idézett tanulmánya nyomán. — I. A *L'Allegro* és az *Il Penseroso* (John Milton) jegyzeteit. — Nagy Zoltánhoz írott levélből: (Svedlér, 1917. június 29.) *Olaszul írt sorait irigylem, soká lesz még, mikorára én is annyira „elfelejtem” az olaszt (amit még csak most tanulok), hogy oly folyamatosan tudjak rajta és benne fogalmazni!*

132. MILTON: SHAKESPEARE. Kéziratban fennmaradt töredék. Ceruzával írott szövegét egy üzleti nyomtatványból kivágott lap hátán találtuk. A kézirat külsőségeiből és a Milton-fordítások keletkezési időpontjából következtetve 1919–21 között születhetett. A kézirat a Tóth-család tulajdona. — A kéziratot eredeti állapotának megfelelően közöljük:

Shakespeaream, [mit vár áldott tetemed,] [szent tetem,
 hordjunk neked] áldott csontjai fölé
 [Emberöltőn át halmos köveket,]
 [Halomba] egy élten át

Egy emberöltőn át emelt halom?

(Végül az egész szöveget áthúzta hosszában a költő.)

133. SHAKESPEARE ELSŐ SZONETTJE. Megjelent 1957-ben a Szabó Lőrinc által szerkesztett, Tóth Árpád összes versei és versfordításai c. kötetben (Szépirodalmi Könyvkiadó). — Mikor Szabó Lőrinc első fordítását készítette Shakespeare Szonettjeiből, Tóth Árpád megajándékozta egy szonettfordítás-kísérletének kéziratával, amely — két változatban is — töredék maradt. A szöveget az igen halvány, ceruzával írott kéziratok alapján Szabó Lőrinc állította össze, a címet is ő adta a kísérletnek. (Utószó, TÁÓ 1957.) A kéziratok elvesztek. — Bródy Pálhoz írott levélből: (Tátraháza, 1916. október 9.) *Shakespearel már könnyen olvasom, de a társalgási nyelvben angolul is csak dadogok ...* — Szabó Lőrinc a Shakespeare-szonettek könyvében

(Genius, 1921. 262. 1.) többek közt Tóth Árpádnak is megköszöni magyarázatait, tanácsait, biztatásait.

134. NÉGY SOR MACHIAVELLI MANDRAGÓRÁ-JÁBÓL. A ML. szövegét követjük. Megjelent 1921-ben a ML. II. sorozatában, Machiavelli Mandragóra c. drámájában. A drámát Honti Rezső fordította magyarra, az ő levélbeli közlése szerint Tóth Árpád ezt a négy sort baráti segítségképpen „befordította” Mandragórájába.

135. TÓTH ÁRPÁD VERSFORDÍTÁSAI MIKES LAJOS REGÉNYFORDÍTÁSÁBAN. A PN szövegét követjük. Itt jelent meg 1927 tavaszán Mikes Lajos fordításában A. S. M. Hutchinson Az asszony, aki pénzt keres c. regénye. Az 1927. márc. 5-én megjelent részletben olvashatjuk az első idézetet (*Volt egy idő . . .*), amely alatt zárójelben ez áll: Tóth Árpád fordítása. Az 1927. márc. 17-én megjelent részletben áll a második idézet (*Hajók, ha egymás mellett . . .*), ez alatt nincs feltüntetve a fordító neve. A szövegekre Pintér József hívta fel figyelmünket. A *Hajók, ha egymás mellett* kezdetű töredék eredeti helye Longfellow: *Tales of a Wayside Inn* c. munkájának 3. része, *The Theologian's Tale*.

TÓTH ÁRPÁD PRÓZAFORDÍTÁSAINAK JEGYZÉKE

1910

MAURICE BARRÈS: ERZSÉBET KIRÁLYNÉ, A MAGÁNYOS-SÁG CSÁSZÁRNŐJE (tanulmány). Megjelent a Ny könyvtár 8—9. számában é. n. (1910?), 59 l. A sorozatot szerkesztette Fenyő Miksa és Hatvany Lajos. Barrèsnak ez a munkája Christomanos Konstantin Erzsébet királynőről írt könyvének előszavául készült. Az első fejezet 9. lapján olvashatjuk az *Eszter, mi ok remegtet* ... kezdetű verstördéket (l. 113. sz. alatt). A IV. fejezet mottója Taine egy ifjúkori levelének, az ötödik fejezet mottója Théophile Gautier Fortuniójának egy részlete. A hatodik fejezet mottója ismét Taine egy ifjúkori levelének részlete, s ebben a fejezetben (39. l.) olvashatjuk az *Elvesztettem vörös kendőm* ... (l. 114. sz. alatt) és a (40. l.) *Pünkösdre készen vár már minden* ... (l. 115. sz. alatt) kezdetű verstördékeket. A hetedik fejezet mottója ugyancsak egy korai Taine levélrészlet, s ebben a fejezetben, a 46. lapon olvashatjuk a *Sycomor-fa előtt ült a szegény lélek* ... (l. 116. sz. alatt) kezdetű verstördéket. — Nagy Zoltánhoz írott levélből: (1911. márc. 23.) *Osvát már azt emlegeti, hogy a legközelebbi nagyobb (regény)-fordítás előlegéből törleszteni kell a Nyugat-előlegeket.* Bizonyára a Barrès-tanulmány fordítása után merült fel esetleges újabb munkák terve.

1918

GASTON LEROUX: A SÁRGÁ SZOBA TITKA (regény). Hirdeti a PN 1918. július 16., 17., 18., 19. száma. („A remek regényt Tóth Árpád, a kiváló író fordította le, gyönyörű magyarsággal. A fordító irodalmi neve mutatja, hogy nemcsak a legérdekesebb, de a legtehetségesebb, választékos ízlésű irodalmi munkát kereste ki a Pesti Napló a legközelebbi közlésre.”) Megjelent: PN 1918. július 21—október 6. A regényt kötet-formában is kiadták: Bp. 1918. Pallas irodalmi és nyomdai R. T. 361 l. — A regény első fejezete kezdő mondatainak kéziratát egy versfordítás kéziratának (*Musset: A hold balladája*, k₁, 1. l.) hátlapján olvashatjuk. A szöveg tiszta, lila tintával írott. A kézirat a Tóth-család tulajdona. — Tóth Árpád Nagy Zoltánhoz intézett leveléből: (*Svedlér*, 1918. aug. 10.) *Életemet itt egyébként csendes detektívregény fordítással töltöm* ... A megjegyzés csak *A sárga szoba titkára* vonatkozhat; Tóth Árpád általában részleteiben adta le a fordított szöveget, az újság csak egy-két számmal járt előtte a fordítói munkának. Augusztusban még tartott a regény közlése.

OTTO RUNG: A SEBÉSZ (novella). Megjelent: Eő 1918. július. 19—44. l.

1920

BRET HARTE (FRANCIS BRET HARTE): JEFF BRIGGS SZERELME (regény). Megjelent: Athenaeum, Bp. 1920. 157 l. Valószínűleg erre a fordításra is vonatkozik Tóth Árpád Nagy Zoltánhoz írott levelének megjegyzése: (Bp. 1920. márc. 7.) *Éldegélünk, én valami szerkesztésfélét űzök, a Temesvári Szemlének gyűjtők kéziratokat s ezért kapok havi létminimumot. Fordításköteteket gyártok stb.* — L. még Byron: *Childe Harold indulása* c. fordítás jegyzetét.

1921

GUSTAV FLAUBERT: BOUVARD ÉS PÉCUCHET (regény). Megjelent: Genius, Bp. é. n. (1921) 354 l. Akönyv kolofonjának szövege: „A Nagy írók—Nagy írárok sorozatnak e kötetét a Genius könyvkiadó R. T. megbízásából Tóth Árpád fordításában és Végh Gusztáv iparművész címlapjával és könyvdiszeivel, Weiss L. és F. nyomdája Sorbonne-típusú betűivel összesen 1500 számozott példányban nyomtatta 1921 januárjában. Ebből az első 300 pld. merített papíron készült, I—L-ig amatőr könyvgyűjtők részére Végh Gusztáv tervei szerint egész pergament kötésben. Az 51-től 300-ig számú példányokat fénylemez kötésben hozta forgalomba a kiadó. A köteteket Gottermayer Nándor készítette.” A regényt Tóth Árpád előszava vezeti be. — Az V. fejezetben olvashatjuk az *Óh, uram! égek én Theseusért lobogva...* (l. 117. sz. alatt), *Hol jár ott a keze?...* (l. 118. sz. alatt), *Szemedből tűzpaták fakad, s pillámra árad...* (l. 119. sz. alatt) és a *Találjatok fogást, mely meghap és leköt...* (l. 120. sz. alatt) kezdetű verstördékeket. A VIII. fejezetben A gyors nyulat legyőzzed... (l. 121. sz. alatt) kezdetű verstördéket találjuk. — Tóth Árpád Nagy Zoltánhoz intézett leveléből: (Bp. 1920. okt. 25.) *Ezzel szemben az igazság az, hogy én rendesen elvégeztem a magam teendőit, ellenben üres időmben nem beszélgettem, nem börcéztem s szaladgáltam egyik szobából a másikba, mint ők, hanem Bouvard és Pécuchet ügyben magányt űztem.* — Bródy Pálhoz intézett levélből: (Budapest, 1921. V. 13.) — *Másik cikkelyed, a Jövőbeli, a Bouvard és Pécuchet-ről szóló, erősen kommuniké izú, kézzel-lábbal dicsérvő. Ártott neki, hogy személyes barátom vagy. Sajnos ez mindig árt.* — Bródy Pál írása a Jövő 1921. ápr. 30. (6. l.) számában jelent meg, Bouvard és Pécuchet címmel, Bolyai Pál aláírással. — Babits Mihály cikkéből (Érzelmek iskolája. Flaubert: *Éducation sentimentale*. Ny 1926. II. 65—68. l.): *Dicséri Gyergyai Albert Éducation fordítását, mely „múltán sorakozik például az Ambrus Zoltán Bovaryné vagy a Tóth Árpád Bouvard és Pécuchet fordításához”.* — Benedek Marcell közlése a *Bouvard és Pécuchet* megjelenésével kapcsolatban: „Kortörténetileg talán nem érdektelen, hogy ez a fordítás öntudatlan munkaversenybe hozott Tóth Árpáddal. Amíg a trianoni szerződés rá nem kényszerítette Magyarországot, hogy a berni szerzőjogi egyezménybe belépjen, az idegen könyv szabad préda volt. Bizonyos kíméleti idő maradt még a belépés után is elkezdett vagy megrendelt fordításokra nézve. A könyvkonjunktura

idején a kiadók egymás elől kapkodták a népszerűbb külföldi szerzők műveit, nem egy könyv két-három különböző fordításban jelent meg egymás után. Engem a Franklin társulat bízott meg a Flaubert-regény lefordításával. Természetesen minden kiadói terv szigorúan titkos volt. Amikor a *Bouvard és Pécuchet* utolsó ívét is imprimaltam, véletlenül találkoztam a Géniusz-kiadó igazgatójával, s azt hittem, most már nyugodtan elárulhatom a titkot. Nem szólt semmit, de másnap piacon volt az ő *Bouvard és Pécuchet*-je Tóth Árpád fordításában.” — Itt közöljük Tóth Árpád Flaubert *Érzelmek iskolája* című regényére vonatkozó megjegyzését is egy Nagy Zoltánhoz írott levélből: (*Svedlér, 1918. aug. 10.*) *Olvastatok is, az Éducation Sentimentale*t vettem elő újra, s hiába, megint csak a könnyekig meghat, akárhol nyitom ki. Mégiscsak ez a fiatalember egyetlen igaz könyve! Kuthy (Térey) Sándorhoz intézett levélből: (*Bp. 1908. okt. 30.*) ... tudom bolondságokat fogok írni a tudómról. És aztán Flaubert szomorú mondása is kísért: az emberi szó repedt üst. — Gyergyai Albert közlése szerint Tóth Árpád is belefogott az *Éducation Sentimentale* fordításába, az ő leleménye az *Érzelmek iskolája* cím is, de aztán átadta a munkát Gyergyai Albertnek. — L. még Király György: *Bouvard és Pécuchet*. Ny 1921. I. 550—551. l.

THÉOPHILE GAUTIER: BAUDELAIRE (tanulmány). Megjelent a Kultura könyvtár 8. számaként, Genius, Bp. é.n. (1921) 137 l. A sorozatot Laczkó Géza szerkesztette, ő írta a kötet előszavát is. A borítón levő kép (Baudelaire portréja) Szántó Lajos munkája. — A 15. lapon *A haj c.* Baudelaire-vers 9—10. sorát olvashatjuk, *A romlás virágaiban* ezt a verset Tóth Árpád fordította. A sorok szövege azonos mindkét helyen. — A 86. lapon a *Sorrento ringat el* kezdetű Sainte-Beuve szonett-töredéket találjuk (l. a 123. sz. alatt).

GUY DE MAUPASSANT: FLAUBERT (tanulmány). Megjelent a Kultura könyvtár 15. számaként, Genius, Bp. é. n. (1921—22?) A borítón levő kép (Flaubert portréja) Szántó Lajos munkája.

GUY DE MAUPASSANT: A SZALONKA MESÉI (novellák). Megjelent a Guy de Maupassant Összes művei c. sorozat V. köteteként. Athenaeum, Bp. é. n. (1921) 153 l. — A kötet teljes kézírata a Tóth-család tulajdonában van. Összesen 224 lapon lila, ill. kék tintás, sokjavításos szöveget mutat az üzleti nyomtatványok hátlapjára írott kézirat. A kézirat teljességét csorbítja a legelső lap hiánya.

Tartalom:

A szalonka
Az a disznó Morin
Az örült
Pierrot
Menüett
A félelem
Normandiai tréfa
A papucsok
A székfönő

A tengeren
Egy normandiai
A végrendelet
A földeken
Csak a kakas kukorékol
Egy fiú
Szent Antal
Walter Schnaffs kalandja

A *Normandiai tréfa* c. novellában találjuk (a könyv 60. lapján) az *Amíg vaddászni jársz* c. töredéket (I. a 122. sz. alatt). — Tóth Árpád Mikes Lajoshoz írott leveleiből: 1. (*isaszegi képeslap, 1921. VIII. 17.*) ... remekül fázunk, ami azonban Maupassant szempontjából jó, mert kirándulás helyett fordít az ember. Hét végén kézirat megy. 2. (*Isaszeg 1921. aug. vége*) Kedves, jó Szerkesztő Úr, részvételt hallom, hogy Ön ma költözik, viszont legyen szíves részvételt hallani, hogy én — ősi pechem sugallatából — pont ma jöttem be Önhöz, Maupassant ügyben. Kegyes-kedjék szívére ölelni a mellékelt kéziratot, A szalonka meséinek folytatását, — még van egy kevés hija, persze, ha holnap jöttem volna, egészen kész lett volna. Szóval legrövidebb időn belül küldöm. — A kötet novellái közül egynéhány későbbi kiadásokban, válogatásokban is megjelent.

GEORGE MEREDITH: AZ ÖNZŐ (regény). Megjelent: Genius, Bp. 1921. I—II. (391, ill. 396 l.), a Nagy írók—Nagy írások I. sorozata VII. számaként. A sorozatot Bálint Lajos szerkesztette. A címlapon Tóth Árpád neve mellett ott áll Babits Mihályé is; az I. k. XX. és XXI., valamint a II. k. XVII. fejezetét Babits fordította. A belső címlap előtti oldalon olvashatjuk a kolofon szövegét: „A Nagy írók—Nagy írások sorozatának e kötetét a Genius könyvkiadó megbízásából, Babits Mihály és Tóth Árpád fordításában és Végh Gusztáv iparművész címlapjával és könyvdiszeivel Weiss L. és F. nyomdája Sorbonne-típusu betűivel összesen 1500 számozott példányban nyomtatta 1921. szeptemberében. Ebből az első 300 példány merített papíron készült, I—I-ig amatőr könyvgyűjtők részére Végh Gusztáv tervei szerint egészpergamen kötésben, az 51—300-ig számú példányokat fénylemez kötésben hozta forgalomba a kiadó. A köteteket Gottermayer Nándor készítette.” — A regény *Előhangjának* 7. lapján az *Önnön roppant szerelme* (I. 124. sz. alatt), az I. k. XXIII. fej. 347. lapján a *Tünt csillagoknak öble* ... (I. 125. sz. alatt), a II. k. XV. fej. 216—217. lapján a *Feljött a hajnalcsillag* ... (I. 126. sz. alatt) kezdetű fordítástöredékeket olvashatjuk. (Az utóbbit prózai szöveg szakítja kettőbe.) — Schöpflin Aladár Meredith c. cikkében (Ny 1923. II. 672. l.) írja a fordításról: „... aligha csalódom, ez a legtökéletesebb és legművészebb magyar prózafordítás, amit valaha olvastam.”

1923

ANTON PAVLOVICS CSEHOV: IVANOV (dráma). Tintával írott kéziratos szövegmásolata (rendezőpéldány) az OSzK Színháztörténeti Osztályán (243 l.). — Bemutató: 1923. szept. 29-én, a Vígszínházban. — Nyomtatásban nem jelent meg.

1924

ANTON PAVLOVICS CSEHOV: CSERESZNYÉSKERT (dráma). Bemutatta a Vígszínház 1924. szept. 13-án. — Megjelent: Színházi Élet, 1924. szept. 21. (XIV. évf. 38. sz.) 91—125. l. (Ugyanebben a számban — többek között — Kosztolányi Dezső és Móricz Zsigmond

nyilatkoznak a bemutatóról.) — Az OSzK Színháztörténeti Osztályán, egy-egy kézirat (nem autográf) rendező és sűgőpéldány van. — A II. felvonásban szerepel az *Éj-haj, nem bánnék semmit én...* (I. 127. sz. alatt) és az *Ó, testvér, aki annyit szenvedél...* (I. 128. sz. alatt) c. töredék, előbbi dialógus szakítja kettőbe. — A III. felvonásban szerepel a *Tudod-e még...* kezdetű verssor (I. 129. sz. alatt). — A fordítás többször megjelent kötetben is; önállóan: Csehov: *Cseresznyés-kert*. Ford. Tóth Árpád. Új Magyar Könyvkiadó, Bp. 1955. 74 l.

1925

TRISTAN BERNARD: BOXBAJNOK ÉS SZERELEM (regény). Megjelent: M 1924. dec. 17. — 1925. jan. 30. (Mindegyik közleményt illusztrálták.) Az 1925. jan. 6-i számban a második kép alatt a következő felirat olvasható: *A kerékpárosbolt gnómja*. E szerint a PIM tulajdonában levő, keltezés nélküli, Mikes Lajoshoz írott Tóth-levéll 1925. jan. 4-én vagy 5-én kelt. A regényre vonatkozó levélrészlet: *A regény! Itt küldöm a vérköpésig elkészült részt, ezzel felén túl vagyunk. Erre a hétre már nem is igen kell több. A nagy borítékban rajzolnivalót küldök Feiksnak, kegyeskedjék továbbítani. A holnapi folytatáshoz elég lesz a 4. számú kép: címe 'A kerékpárosbolt gnómja.'* — A PIM a regény első két fejezetének kéziratát őrzi. A kézirat tintával írott, sokjavításos szöveget mutat, 19 db számozott papírszeleten, ill. papírsíkon. A regény címe itt: *Knock out és szerelem*.

OSZIP DŰMOV: NJU (dráma). Bemutatta a Vígszínház 1925. febr. 14-én. Megjelent: Színházi Élet, 1925. 13. sz. 113—141. l. Az OSzK Színháztörténeti Osztályán kézirat (nem autográf) színházi példányait őrzi.

OSZIP DŰMOV: UTOLSÓ SZERELEM (dráma). A fordítás 1925-ben készült, de csak 1933-ban jelent meg a Színházi Élet 33. száma mellékletként. (Itt Hevesi Sándor konferansza előzi meg a drámát.) Egy kéziratát ismerjük, 139 megszámozott, sárgult irkalapon; a 86. oldal közepéig tintával, ettől kezdve ceruzával írott, jól olvasható, nagyjából tiszta szöveg. A kézirat a Tóth-család tulajdona. — Tóth Árpád Bródy Pálhoz intézett leveleiből: 1. (Novy Smokovec — Újtátrafüred, 1925. okt. 10.) *Kedves Palikám, úgy is mint kedves Pelikán, aki a véretem szívod a darabfordításért, nesze, itt az első felvonás, igen szép. Gondosan gépettesd és magad is nézd össze a kézirattal, hiszen tudod, hogy ilyesmiben a legkisebb szó is fontos, még az is, hogy az „az” helyett „ez” van-e vagy viszont, ugye, te marha? A folytatás párnapos időközökben megy, rövidesen kész lesz az egész. Remélem a posta rendesen viszi, rémes volna számomra is, ha elveszne valami, mert dupla munkát jelentene. Az eredetit majd a végén szintén küldöm, természetesen.* 2. (Novy Smokovec — Újtátrafüred, 1925. okt. 15.) *Drága Palikám, itt küldöm a darab második felvonásának a fordítását, remélem meg vagy elégedve a tempóval. Jövő hétre a harmadikat is megkapod és kész. Még nem kaptam értesítést, hogy az első felvonás eljutott-e a színházhoz?”* 3. (Novy Smokovec — Újtátrafüred, 1925. okt. 27. kedd.) *Kedves Palikám, — köszönöm kegyes soraid; itt küldöm a fordítás folytatását. Még van 20 gépirásos oldal*

hátra, lévén ez a harmadik felvonás a leghosszabb, de a héten elkészülök az egészszel. A tempót némi társasélet lassítja . . . 4. (Novy Smokovec — Újtátrafüred, 25. XI/5.) Kedves Palikám — itt a vége, fuss el véle. Ne haragudjatok, hogy késett, de ligezés közben nem igen lehetett dolgoznom, mert hidegek voltak, és fázott a kezem. Az eredetét is küldöm holnap. Két dolgot kell külön megjegyeznem. Egyik a második felvonás vége, ahol a nő sejteti a 48 éves férfival, hogy azért hagyja ott, mert már nem tud rendesen lőni. Az ott egy nagyon kényes mondat, már nem emlékszem a megoldásomra, mert vagy ötször áthúzgáltam. Majd ti is rágjátok meg, hogy a „him érzékenysége”, a „férfi önérzetének” vagy mi egyéb isten . . . lehetne jól fordítani azt a „männliche Eigenliebe”-t, amit önagysága nem akar megsérteni.

A másik acím. Én, „Utolsó szerelem”-nek fordítottam a „Letzte Geliebte”-t, és végig úgy is tartottam meg a szövegben, mert az „utolsó szerető” a szó magyar jelentésében kelleténél nyersebb, én legalább úgy érzem.

Hát majd ezt is eldöntitek. A szövegben egyébként kisebb simításokat végeztem egy-két helyen, ahol határozottan az volt az impresszióm, hogy a német fordítás nem értette meg az angol (sic) szöveget, és nem klappolt a párbeszéd. Ezeken a helyeken a német szövegben tintával keresztet helyeztem el, majd meglájtátok.

És most a pénz. Légy szíves öt millió előleget kérni és kapni és Annusnak átadni. Hallom, hogy ezt januári költségnek tervezted a szani számra. Hát ez felesleges, mert ha H. vagy Miklós elzárkóznának, majd csak találok más megoldást vagy egy itteni villa kibérlésével, mely esetben családostul kijöhetünk. Az Est-fizetésből, vagy másképpen, Maupassant-fordításokkal az Athenaeumnak. Szóval az öt milliót csak add át Annusnak, hogy a mezőknek ez az árva liloma hadd látogassa eredményel a szabónőket, megérdemli, derék honleány. — Tóth Árpád Nagy Zoltánhoz intézett leveléből: (Újtátrafüred, okt. 13. kedd, „Palace 205”) Az olvasást még egyelőre nem kedveltem meg, írni, úgy látszik nem tudok, minden mulatságom egy-egy nagy séta (csakhogy mostmár egyre korábban rámsötétedik) és sétából jövet darabfordítás Palinak. (H. = Hatvany Lajos, Miklós = Miklós Andor, Az Est-lapok tulajdonosa.)

1926

CONAN DOYLE: A MÉSZ ARCÚ KATONA (novella). Megjelent: M 1926. nov. 7.—nov. 14.

CONAN DOYLE: AZ OROSZLÁNSÖRÉNY (novella). Megjelent: M 1926. dec. 5.—dec. 12.

1927

CONAN DOYLE: A FESTÉKES EMBER ESETE (novella). Megjelent: M 1927. jan. 9.—jan. 14.

CONAN DOYLE: A LEFÁTYOLOZOTT HÖLGY TÖRTÉNETE (novella). Megjelent: M 1927. febr. 6.—febr. 10.

GUY DE MAUPASSANT: MISS HARRIET (novellák). Megjelent a Guy de Maupassant összes művei c. sorozat IX. köteteként. Athenaeum, Bp. 1927. 229 l.

Tartalom:

Miss Harriet

Az örökség

Denis

A számár

Idill

A zsineg

Pincér, egy pohár sört!

A keresztelő

Késő bánat

Jules bácsi

Úton

„Kegyetlen” anyó

A millió

A kötet novellái közül egynéhány későbbi kiadásokban, válogatásokban is megjelent. — Tóth Árpád Bródy Pálhoz intézett leveléből: (*Novy Smokovec-Újtátrafüred*, 1925. nov. 9.) *Hozzáfogok a Maupassant-fordításhoz és a verset is befejezem a napokban. Ugyan igen szomorkás szanatóriumi vers lesz, javarésze a kutya-keserves első hetekben készült, de hát ti már tudni fogjátok, hogy azóta enyhült a helyzet. I. még az Oszip Dimov: Utolsó szerelem c. dráma (1925) jegyzeteiben a 25. XI/5 keltezésű levelet. — Tóth Árpád Mikes Lajoshoz intézett leveleiből: 1. (Ótátrafüred, 1924. ?? jan. 30) Maupassant kellő tempóban készül. 2. (Újtátrafüred, 1925. dec. 16.) Kedves jó Szerkesztő Úr!... Maupassant Miss Harrietjét a legrövidebben meg tetszik kapni fordításomban, s a Mont-Oriolnak is sorát ejtem utána. Egyében most nem is dolgozom, s így a munka halad. Meg tetszik látni, egészen jó fiú leszek, és leszállítom az összes Maupassantokat még tudóvészes elhalálozásom előtt. 3. (Újtátrafüred, 1926. jan. 20.) Maupassant készül. Feleségem febr. elsején elviszi Önnek az eddigi korrekturákat és az újabb kéziratot. Sajnos hiderült, hogy még jó sok van hátra ebből a Miss Harriet-ből, vagy tiz iv, mert a kötet végén levő novellák ugyan már régen le vannak fordítva, de a közből levő Héritage és más hosszú dolgok még nem készültek el. Elseje körülre azonban kész lesz az egész, annál is inkább, mert most ez a fordítás egyetlen pénzforrás-reményem, és befejezése után a Mont-Oriolra (februári munkatervemben) — újabb előleget szeretnék, hogy itt legalább valamit fizethessek.*

LEOPOLD MARCHAND: NOUS NE SOMMES PLUS DES ENFANTS (NEM VAGYUNK MÁR GYEREKEK) (dráma). A fordítás munkáját Tóth Árpád valószínűleg 1927-ben végezte el. Színpadon nem mutatták be. A Tóth-család őrzi a 184 számozott lapra, tintával írott sokjavításos kéziratát. A fordítás második, harmadik felvonásának gépelt másolata a hasonló anyagi sajátosságokat mutató eredeti francia szöveg gépiratos másolatával együtt Bródy Pál birtokában van. (Mindkét szöveg egyforma papírra, azonos írógépen, lila szalagos átütéssel készült.) A francia példányon a következő feljegyzést olvashatjuk — ceruzairással — Repet. générale le 29/9 1927. — Az OSzK Színháztörténeti osztályán ugyanilyen anyagi sajátosságokat mutató teljes, gépiratos szöveget találunk, terjedelme 96 l. Az I. felvonás végén olvashatjuk *A háplár úr fene nagy úr*, kezdetű töredéket. I. a 130. sz. alatt.

Tóth Árpád fordítói szándékait, terveit jelzik még az alábbi hírek:

1. A Ny 1914. júl. 16. száma Galsworthy *Egy udvarház* c. munkáját hirdeti Tóth Árpád fordításában.

2. Tóth Árpád Bródy Pálhoz intézett leveléből: (*Svedlér, 1917. szept. 18.*) *Nézd meg a kereskedésekben . . . Pierre Louys : La Femme et le Pantin művét. Ha megvan, okvetlen megvedd, ezt kellene fordítanom a Nyugatnak.* A kisregény valóban megjelent A nő és a báb címmel (Ny 1918. I. 731–87. l.), de Szini Gyula fordításában.

3. Az Est 1924. jan. 26-i száma hírt ad arról, hogy az Athenaeum új teljes Shakespeare-kiadásra készül; többek közt Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Szabó Lőrinc és Tóth Árpád lennének a fordítók.

4. A PIM őriz két papírszeletet, amelyeken egy Musset-strófa francia szövege és annak magyar változatai állanak. A kézirat ceruzával írott. A változatok közül a második Tóth Árpád verstechnikájára emlékeztet. A négy sor eredetijét egy Maupassant-novella (*Les Caresses*) idézi.

NÉVMUTATÓ

- Ady Endre 347–348, 376
 Ambrus Zoltán 406
 Apuleius 242
 Arany János 332, 399
 Babits Mihály 230–231, 233, 235,
 243, 287–288, 291, 317–318,
 320–322, 348, 374, 401–403,
 406, 408, 412
 Bajza József 400
 Bálint Lajos 408
 Bányász (színesz) 382
 Barrés, Maurice 400, 405
 Baudelaire, Charles 103, 230–
 231, 233–235, 244–246, 250,
 288, 319–327, 329–330, 332–
 343, 345, 347–348, 376, 379–
 380, 401, 407
 Beck Mimi 381
 Bellay, Joachim du 42, 233, 244–
 245, 318, 327
 Benedek Marcell 406
 Beöthy László 398–399
 Bernard, Tristan 409
 Boileau, Nicolas 401
 Bosnyák Jolán 381
 Bret Harte, Francis 406
 Bródy Pál 250, 278, 280–281,
 321, 326, 335, 347–348, 380,
 399, 403, 406, 409–412
 Browning, Robert 101, 234, 318–
 319
 Byron, George Gordon Lord, 64,
 231, 234–235, 278, 280–283,
 320, 406
 Camp, Maxime du 145
 Chappel, William 273
 Christomanos, Konstantín 405
 Christophe, Ernest 109, 137
 Coleridge, Samuel Taylor 242
 Csehov, Anton Pavlovics 401,
 408–409
 Cserna Andor 374
 Csillag Imre 291
 D'Annunzio, Gabriele 380
 Dante, Alighieri 227, 231, 235,
 242, 251, 330, 336–337, 402–
 403
 Daumier, Honoré 122, 334
 Desportes, Philippe 43, 233, 245–
 246
 Dévényi M. (színesz) 381
 Dóczy Lajos 279
 Doyle, Conan 410
 Dümov, Oszip 409, 411
 Endre Károly 281
 Endrődi Sándor 323
 Erdős (színesz) 381
 Fenyő Miksa 278, 405
 Ferenczi Zoltán 291
 Flaubert, Gustav 400, 406–407
 Franyó Zoltán 291
 Gábor Andor 280
 Gáldi László 287, 332, 347
 Galsworthy, John 412
 Gautier, Théophile 99, 234, 244–
 246, 278, 308, 317–318, 321,
 401, 405, 407

Gellért Oszkár 280
Goethe, Johann Wolfgang 61,
234, 277–281, 288, 318, 336,
345, 347–348, 375, 379–380
Gottermayer Nándor 243, 321,
406, 408

Gyergyai Albert 406–407
György Oszkár 329, 339, 344

Hajnal György 381
Harsányi Zsolt 291
Hatvany Lajos 287, 344, 380,
405, 410
Hauser Arnold 327
Havi Tusi 381
Havas Irén 336
Hegedüs (színész) 381
Hevesi Sándor 409
Hofmannsthal, Hugo 380
Holléczy M. (színész) 381
Honti Rezső 404
Hugo, Victor 134, 332, 401
Hujber (színész) 381
Hutchinson, A. S. M. 404

Ibsen, Henrik 400
Ihász Aladár 381

Jacobsen, Jens Peter 323
James, Sidney 381–382
Jammes, Francis 191, 234, 278,
323, 336, 379–380
Juhász Frigyes 347
Juhász Gyula 243, 322

Kabos Ede 280
Kardos István 280
Kardos László 230–231, 235,
291, 307, 376, 398
Kardos Pál 232, 288
Karinthy Frigyes 381–382,
398–399
Keats, John 81, 234, 278, 280,
288–290, 373–374
Keller Elza 381

King, Edward 269, 273
Király György 230, 237, 247, 250,
407
K. Kiss Edit 381
Kner Imre 237, 247
Kner Izidor 237, 247
Kocztur Gizella 235
Komjáti Vanyerka Gyula 233, 350
Kosztolányi Dezső 279–280, 291,
334–336, 338, 408, 412
Kozma Andor 291
Kozma Lajos 230, 247
Kredel, Fritz 235
Kuthy-Térey Sándor 323, 407
Kühn Lili 381

Laczkó Géza 407
Laforgue, Jules 345
László Gyula 334, 338
Latabár Árpád 381
ifj. Latabár Árpád 381
Leidenfrost Sándor 243, 321
Lenau, Nikolaus 86, 234, 290–
291
Lengyel Katalin 322
Lengyel Menyhért 287
Leroux, Gaston 308, 405
Lévay József 291
Longfellow, Henry Wadsworth
404
Louys, Pierre 412
Lutter Tibor 250

Machiavelli, Niccolo 228, 231, 235,
404
Maeterlinck, Maurice 380
Makra (színész) 381
Mallarmé, Stéphane 151, 234, 278,
336, 344–345
Manet, Édouard 132
Marchand, Leopold 402, 411
Marton Piri 381
Maupassant, Guy de 401, 407–
408, 410–412
Meredith, George 401, 408
Mészöly Dezső 243
Mikes Lajos 228, 236, 404, 408–
409, 411

- Miklós Andor 410
 Milton, John 45, 227, 232, 233, 236, 242, 247, 250–251, 263, 269, 273–277, 330, 336–337, 402–403
 Molière 242, 400
 Móricz Zsigmond 280, 408
 Mörike, Eduard 278, 375
 Musset, Alfred de 92, 234, 287, 308, 317–318, 405, 412

 Nádor Jenő 381
 Nádor Mihály 382
 Nagy Zoltán 245, 278, 282, 308, 321, 375, 380, 398, 402, 405–407
 Németh László 245–246, 250, 322, 376
 Nisard, Désiré 243

 Nyekraszov, Nyikolaj Alekszeje-
 vics 401

 O'Shaugnessy, Arthur 152, 327, 345
 Osvát Ernő 278, 405

 Papp M. (színész) 381
 Pásztor Árpád 280, 291
 Péchy Erzsébet 381
 Pintér József 404
 Poe, Edgar Allan 89, 280, 291, 307

 Racine, Jean 400
 Radó György 291
 Rátkai Márton 381
 Ribári Antal 345
 Rilke, Rainer Maria 193, 234, 380
 Rimbaud, Arthur 157, 234, 278, 336, 348–350
 Ronsard, Pierre de 42–43, 233, 244–246, 318, 327
 Rubens, Paul A. 381–382
 Rung, Otto 406

 Saint-Amand, Marc-Antoine de 44, 233, 245–246, 318, 327
 Sainte-Beuve, Charles-Augustin de, 401, 407
 Samain, Albert 181, 234, 278, 323, 336, 375–379
 Sándor Edith 381
 Sárkány Ferenc 321
 Sárosi (színész) 381
 Schöpflin Aladár 408
 Shakespeare, William 227, 236, 274, 373, 400, 403, 412
 Shelley, Percy Bysshe 74, 234, 283, 287–288, 317, 373
 Somogyi Nusi 381
 Stendhal, Henri Beyle 323
 Stifter, Adalbert 242
 Stoll Károly 382
 Suchier, Hermann 237

 Szabó Dezső 245
 Szabó Lőrinc 230–231, 233–235, 243, 273, 275, 281, 287–288, 317–318, 320–322, 332, 334, 338, 347–348, 374–375, 402–403, 412
 Szántó Lajos 407
 Szász Károly 243, 278–279, 291, 307
 Szini Gyula 412
 Szirmai Imre 381
 Szophoklész 276

 Taine, Hippolyte Adolphe 405
 Tanner, James T. 197, 235, 381–382
 Telekes Béla 291
 Tolsztoj, Lev 242
 Tomcsányi Ilus 381
 Tóth Árpádné 336
 Tóth Böske 381
 Tóth-család 232, 247, 251, 269, 274–277, 283, 291, 309, 323, 330, 336, 346, 350, 379, 402–403, 405, 407, 409, 411
 Tóth Dénes 347
 Trockij Lev 322

Úray Böske 381

Vajthó László 243

Vári (az *Esztendő* gazdasági igazgatója) 287

Városi Emma 381

Varsányi Pál 235

Vécsei Jenő 338

Végh Gusztáv 406, 408

Verlaine, Paul 154, 234, 278, 321, 323, 336, 346–347

Verőczy (színművész) 381

Villon, François 39, 233, 242–246

Viz Júlia 381

Vörösmarty Mihály 242

Wahl (Vál) Valéria (Győző Ferencné) 282, 291

Wilde, Oscar 161, 233, 235, 318, 322, 348, 350, 372–374

Zala Karola 381

A VERSFORDÍTÁSOK CÍMEINEK BETŰRENDES MUTATÓJA

Az első szám a főszöveg, a második a jegyzet lapszáma

A bacchánsnő (Albert Samain)	187	377
A balkon (Charles Baudelaire)	114	329
Ablakok (Stéphane Mallarmé)	151	344
A csalogányhoz (John Milton)	58	274
A fájdalom alkímiája (Charles Baudelaire)	126	338
A fedő (Charles Baudelaire)	127	338
A földműves Csontváz (Charles Baudelaire)	136	341
A gyors nyulat legyőzzed!	225	401
A gyűlölet hordója (Charles Baudelaire)	125	338
A háború (George Gordon, Lord Byron)	72	283
A haj (Charles Baudelaire)	111	327
A hang (Charles Baudelaire)	128	339
A Hattyú (Charles Baudelaire)	134	341
A Helyrehozhatatlan (Charles Baudelaire)	119	333
Áhítat (Charles Baudelaire)	130	339
A hold balladája (Alfred de Musset)	94	308
A holló (Edgar Allan Poe)	89	291
A káplár úr fene nagy úr	226	402
A könnyek kútja (Arthur O'Shaughnessy)	152	345
A lázadó (Charles Baudelaire)	129	339
A lélek hajnala (Charles Baudelaire)	116	329
Allegória (Charles Baudelaire)	141	342
A magánhangzók szonettje (Arthur Rimbaud)	157	348
A megbántott holdvilág (Charles Baudelaire)	132	340
A melancholiáról (John Keats)	85	290
Amíg vadászni jársz	225	401
A művészek halála (Charles Baudelaire)	145	343
A művészet (Théophile Gautier)	99	317
A Nap (Charles Baudelaire)	131	340
A pipa (Charles Baudelaire)	124	336
Archaikus Apolló-torzó (Rainer Maria Rilke)	193	380
A readingi fegyház balladája (Oscar Wilde)	161	350
A részeg hajó (Arthur Rimbaud)	157	348
A rongyszedők bora (Charles Baudelaire)	140	342
A szegények halála (Charles Baudelaire)	144	343
A Szerelem és a Koponya (Charles Baudelaire)	144	343
A szépség (Charles Baudelaire)	108	324

A táncos kígyó (Charles Baudelaire)	113	328
Aucasin és Nicolette	7	237
A vak szonettje (John Milton)	60	277
A vérkút (Charles Baudelaire)	141	342
A völgy alvója (Arthur Rimbaud)	160	349
Az álarcos (Charles Baudelaire)	109	325
Az albatrosz (Charles Baudelaire)	104	323
Az „Albigensek” utóhangja (Nikolaus Lenau)	86	290
Az elvesztett kedves (Robert Browning)	102	318
Az ember és a tenger (Charles Baudelaire)	106	324
A zene (Charles Baudelaire)	125	337
Az én meghitt álmom (Paul Verlaine)	156	347
Az Érzékeny Zsenge (Percy Bysshe Shelley)	77	287
Az illatszeres üveg (Charles Baudelaire)	117	332
Az infánsnő (Albert Samain)	181	375
Az isten és a bajadér (Johann Wolfgang Goethe)	61	277
Az óra (Charles Baudelaire)	130	340
Az óriásnő (Charles Baudelaire)	108	325
Az őszhöz (John Keats)	82	289
Az utahi lány (James T. Tanner)	197	381
Az utazás (Charles Baudelaire)	145	343
Ballada (François Villon)	39	242
Borús ég (Charles Baudelaire)	118	333
Childe Harold búcsúja (George Gordon, Lord Byron) ...	70	282
Childe Harold indulása (George Gordon, Lord Byron) ..	65	281
Cyriac Skinnerhez (John Milton)	60	276
Don Juan a pokolban (Charles Baudelaire)	106	324
Egy kreol hölgynek (Charles Baudelaire)	123	334
Egy Madonnához (Charles Baudelaire)	120	333
Egy malabár nőhöz (Charles Baudelaire)	127	339
Egy nő halálára (Alfred de Musset)	98	317
Egy vöröshajú koldusleányhoz (Charles Baudelaire)	132	341
Ej-haj, nem bánnék semmit én... ..	226	401
Eljött az óra, melyben fordul szíve (Dante Alighieri) ...	227	402
Előhang (Charles Baudelaire)	103	319
Elvesztettem vörös kendőm... ..	223	400
Én nem feledtem el, a város közelében (Charles Baudelaire)	139	342
Epitáfium (François Villon)	40	243
Esti harmónia (Charles Baudelaire)	116	330
Eszter, mi ok remegtet? ... (Jean Racine)	223	400
Exotikus illat (Charles Baudelaire)	111	326
Fehér a hold (Paul Verlaine)	155	347
Feljött a hajnalszavargó... ..	226	401
Haláltánc (Charles Baudelaire)	137	341
Három nap múlva (Robert Browning)	101	318

Himnusz a Szépséghez (Charles Baudelaire)	110	325
Hol jár ott a keze? ... (Molière)	224	400
Honvagy (Joachim du Bellay)	42	244
Ikárusz (Philippe Desportes)	43	246
Ilda (Albert Samain)	185	376
Il Penseroso (John Milton)	49	250
Janthéhoz (George Gordon, Lord Byron)	64	280
Lágy gyantacsöpp csorog ... (Francis Jammes)	191	379
L'Allegro (John Milton)	45	247
Lawrence úrhoz (John Milton)	59	275
Legyen tiéd e vers, hogy majd ha boldogan ... (Charles Baudelaire)	115	329
Lola de Valence (Charles Baudelaire)	132	340
Lycidas (John Milton)	53	269
Meghitt muzsika (Albert Samain)	183	376
Mikor ostrom fenyegette a várost (John Milton)	59	275
Milton: Shakespeare	227	403
Moesta et errabunda (Charles Baudelaire)	123	335
Naplemente (Paul Verlaine)	155	347
Négy sor Machiavelli Mandragóra-jából	228	404
Óda a nyugati szélhez (Percy Bysshe Shelley)	74	283
Óda egy csalogányhoz (John Keats)	83	289
Óda egy görög vázához (John Keats)	81	288
Oh, uram! égek én Theseusért lobogva ... (Jean Racine)	224	400
Omló gyöngyházzsínú ruhájában ha jár ... (Charles Baudelaire)	113	327
Ó, testvér, aki annyit szenvedél	226	401
Ozymandias (Percy Bysshe Shelley)	76	287
Önnön roppant szerelme	225	401
Ős, meztelen korok emléken csüggnöm oly jó ... (Charles Baudelaire)	105	323
Őszi chanson (Paul Verlaine)	154	346
Pantheismus (Albert Samain)	187	377
Pipázva (Marc-Antoine de Saint-Amand)	44	246
Pusztá semmi (Nikolaus Lenau)	88	291
Pünkösdre készen vár már minden ... (Henrik Ibsen)	224	400
Shakespeare első szonettje	227	403
Sisina (Charles Baudelaire)	122	334
Sorrento ringat el ... (Sainte-Beuve)	225	401
Spleen (Charles Baudelaire)	126	338
Sycamor-fa előtt ült a szegény lélek ... (William Shakespeare)	224	400

Szemedből tűzpatak fakad, s pillámra árad (Victor Hugo)	224	400
Szonett, Heléna számára (Pierre de Ronsard)	42	244
Takarodó (Albert Samain)	191	379
Találjatok fogást, mely megkap és leköt... (Nicolas Boileau-Despréaux)	225	401
Tavaszi est (Albert Samain)	185	376
Tékozlók (Marc-Antoine de Saint Amand)	44	246
Théodore de Banville-nak (Charles Baudelaire)	107	324
Tóth Árpád versfordításai Mikes Lajos regényfordításában	228	404
Tudod-e még...	226	402
Tünt csillagoknak öble...	226	401
Utazás Cytherébe (Charles Baudelaire)	142	343
Über allen Gipfeln... (Johann Wolfgang Goethe)	63	278
Velence (Alfred de Musset)	92	308
Vers Honoré Daumier arcképére (Charles Baudelaire)	122	334
Zene mellé (Albert Samain)	190	378

A VERSFORDÍTÁSOK KEZDŐSORAINAK BETŰRENDES MUTATÓJA

Az első szám a főszöveg, a második a jegyzet lapszáma

Agáta, mondd, szived nem száll-e néha messze	123	335
A gyors nyulat legyőzzed!	225	401
A hold a barna éjben	94	308
A káplár úr fene nagy úr	226	402
A kisdíák mereng mappán és tarka képen,	145	343
A legszebb lénytől várjuk: sokasuljon,	227	403
Alighogy don Juan Hádeszbe szállt a rémes	106	324
Álljunk meg itt e dús, flórenci báju kőnél;	109	325
Amért küzdöttek, hősien kardra kelve,	86	290
Amíg vadászni jársz	225	401
A nagyravágás órá sose csap,	228	404
Andromaché, ma rád gondolok! A kis árva	134	341
Annyi szépség között, mely szemetekbe tűz,	132	340
A párfőmös hazán, hol enyhe nap bizserget,	123	334
A pusztá semmi int, amerre nézek;	88	291
Arany keretben	183	376
A rőt Harc lába döng, s minden föld belereng.	72	283
A vén, únt Mardosót, ki rágja a szívet,	119	333
Az Emberiség Koponyáján	144	343
Az Istennő haját csavartad kézre hévvel,	107	324
Bár sok földet bejártam, hol a szent	64	280
Be jó is látnom, drága lomhám,	113	328
Boldog, ki mint Ulysses, száz szép mér földet bolygott, ..	42	244
Bölcsöm könyvesszobánk nagy polca mellett állott,	128	339
Butaság, kapzsiság, tévelygés, ferde véték	103	319
Büszke, mint aki él, elegáns természetére,	137	341
Cyriac, ma három éve, hogy noha	60	276
E furcsa álom gyakran s mélyen talál sziven	156	347
Egy Angyal csap le az egekből dühös ölyvként,	129	339
Egy kertben egy Érzékeny Zsenge nőtt,	77	287
Egy messzi vándor jött, ki ős romok	76	287
Egyszer egy bús éjféltájon, míg borongtam zsongva, fájón, ..	89	291
Egy vackon fázni hárman, mécses meg tűz nélkül,	44	246
Ej-haj, nem bánnék semmit én,	226	401

Eljött az óra, melyben fordul szíve	227	402
Elvesztettem vörös kendőm,	223	400
Emlékek anyja, te, úrnők között is úrnő,	114	329
Én drága Bánatom, légy jó, nyugton maradj ma.	130	339
Én nem feledtem el, a város közelében	139	342
Építnék, Asszonyom, Madonnám, sírva feltárt	120	333
Észter, mi ok remegtet?	223	400
Fehér a hold;	155	347
Feljött a hajnalcsillag,	226	401
Gyakorta a zene, mint tenger, úgy ragad,	125	337
Gyakran, míg rőten ég a sarki utcalámpa,	140	342
Hajók, ha egymás mellett elhaladnak	228	404
Halandók! szép vagyok, mint véső véste álom,	108	324
Ha langyos őszi est kéjén szemem lezárul,	111	326
Hallga, mondok szép regét,	7	237
Ha már öreg lesz Ön, s este, gyertyája égvén,	42	244
Hess, B á n a t, rútak rútja!	45	247
Hess, J ó k e d v, csúf csaló!	49	250
Hó archoz rótszinű tincs!	132	341
Hogy jöttem lefelé egykedvű, vén vizeknek	157	348
Hol jár ott a keze?	224	400
Hús esthajnali	155	347
Így —, három nap még, s látom őt,	101	318
Ikárusz hullt le itt, az ifju vakmerő	43	246
Immár minden bérceit	63	278
Író pipája vagyok én,	124	336
Itt ülök holmi rőzsén, pipával a kezembe,	44	246
Kinek ma arcképét ajánlom,	122	334
Koratavaszi esték: titkolt és félvesejtett	185	376
Lábad, akár kezed, finom, s a legfehérebb	127	339
Lágy gyantacsöpp csorog aranyló könny gyanánt a	191	379
Lawrence, derék apa derék fia,	59	275
Legyen tiéd e vers, hogy majd ha boldogan	115	329
Lelkem spanyol királylány, csillog nehéz ruhája,	181	375
Mahadó, az úr, az isten,	61	277
Már jó a perc, midőn a rezge szár konyultán	116	330
Még egyszer, oh, ti babérok s ti gyenge	53	269
Mennyeknek méhe szült vagy bús gyehenna téged,	110	325
Midőn az ifju Föld, az ős láz gyönyörében,	108	325
Mikor a részek a hó- s vérszínű hajnal	116	329
Mily botrány, mily szenzáció,	197	381

Nem ismerhettük hallatlan fejét,	193	380
Ne, oh, ne vágyd a Léthét, s mámorul	85	290
Nos vége! s bármily fájó íz is,	102	318
Nyír s hárs remeg, ezüst berek,	190	378
Nyugati nyers Szél, Ősz sóhajja, vad!	74	283
Óbester, kapitány vagy hadnagy úr,	59	275
Odatartozik a gyönyörű nők sorába,	141	342
Oh, csalogány! kit bimbós bokor-alja	58	274
Óh, Föld úrnője, Égnek asszonya,	39	242
Óh, gyapjú! mely buján gyűrűz a nyakra rengvén!	111	327
Óh, Hold, kit eleink meghitt csöndben imádtak,	132	340
Óh, jaj, az óra! zord, baljós, kegyetlen isten!	130	340
Óh, jaj, csak a Halál, aki éltet s vigasztal,	144	343
Oh, július! mikor a rózsá déli tüztől	187	377
Óh, meddig kelletik csörgőim rázni még,	145	343
Oh, Múza, szent hellászi hajadon,	65	281
Oh, tűnt derűk arája, íme még	81	288
Oh, Uram, égek én Theseusért lobogva,	224	400
Olyan volt, mint egy norvég szeptember reggel, halvány, ..	185	376
Olykor matrózi nép, kit ily csíny kedvre hangol,	104	323
Omló, gyöngyház-színű ruhájában ha jár,	113	327
Ó, testvér, aki annyit szenvedél... ..	226	401
Ő már skárlát egyenruhát	161	350
Önnön roppant szerelme verte sírba	225	401
Ős, meztelen korok emléken csüggnöm oly jó,	105	323
Ősz húrja zsong,	154	346
Párak és érett izek évszaka,	82	289
Pünkösdre készen vár már minden,	224	400
Sápadt Danaidák hordója a Gyölölség,	125	338
Sejtitek-e, milyen harci díszben Diána,	122	334
Shakespearem áldott csontjai fölé	227	403
Sok hányódó bonctani képen,	136	341
S oly halk s szelíd az álmod, hogy halkan s szeliden.	192	379
Sorrento ringat el: merengés, végtelen	225	401
Sycomor-fa előtt ült a szegény lélek,	224	400
Szabadság embere, tengert imádni hú!	106	324
Szemedből tűzpatak fakad, s pillámra árad.	224	400
Szép volt, ha búra hangoló	98	317
Szerelmem győzhetetlen. És szerelmem kegyetlen.	187	377
Szívem fáj, s minden izem zsibbatag,	83	289
Szívem, mint vig madár, röppenve szállt tova,	142	343
Szurok Á! hó É! rőt I! zöld Ú! kék Ó! — csak egyszer	157	348

Találjatok fogást, mely megkap és leköt	225	401
Társak, kik még világtok élitek,	40	243
Térj meg ma, halk hajós, tűnt éveid vizére,	191	379
Tudod-e még, hogy szívem lángol érted...?	226	402
Tűnődöm olykor, mért szállt rám homály.	60	277
Tűnt csillagoknak öble,	226	401
Úgy érzem néha, hogy omlón itthágy a vér,	141	342
Úgy rémlik, pára ül borús nézéseden,	118	333
Úgy! szebb a mű, ha büszke	99	317
Únván az ispotályt, a búsat, hol a függöny.....	151	344
Üdv! üdv! — hazámnak partja már	70	282
Vad sikokon s zord ormokon át	152	345
Vagyok király, kinek földjén eső pereg,	126	338
Van, ki lelke fényébe zár,	126	338
Vannak hős illatok, melyeknek laza korlát	117	332
Velencén rőt az este,	92	308
Vén külváros során, ahol a leeresztett	131	340
Vizen vagy szárazon járjon bár, messzi térve	127	338
Volt egy idő, midőn a föld színén.....	228	404
Zöld, keskeny szakadék, mélyén patak dorombol,	160	349

TARTALOMJEGYZÉK

Ismeretlen szerző (XIII. sz. első fele)

1. Aucasin és Nicolette 7 237

François Villon (1430?–1463?)

2. Ballada 39 242
3. Epitáfium 40 243

Joachim du Bellay (1522–1560)

4. Honvág 42 244

Pierre de Ronsard (1524–1585)

5. Szonett, Heléna számára 42 244

Philippe Desportes (1546–1606)

6. Ikárusz 43 246

Marc-Antoine de Saint Amand (1594–1661)

7. Tékozlók 44 246
8. Pipázva 44 246

John Milton (1608–1674)

9. L'Allegro 45 247
10. Il Penseroso 49 250
11. Lycidas 53 269
12. A csalogányhoz 58 274
13. Lawrence úrhoz 59 275
14. Mikor ostrom fenyegette a várost 59 275
15. Cyriac Skinnerhez 60 276
16. A vak szonettje 60 277

Johann Wolfgang Goethe (1749–1832)

17. Az isten és a bajadér 61 277
18. Über allen Gipfeln 63 278

George Gordon, Lord Byron (1788–1824)

Részletek a Childe Harold-ból:

19. Janthéhoz 64 280
20. Childe Harold indulása 65 281
21. Childe Harold búcsúja 70 282
22. A háború 72 283

Percy Bysshe Shelley (1792–1822)

23. Óda a nyugati szélhez 74 283

24. Ozymandiás	76	287
25. Az Érzékeny Zsenge	77	287
<i>John Keats</i> (1795–1821)		
26. Óda egy görög vázához	81	288
27. Az őszhöz	82	289
28. Óda egy csalogányhoz	83	289
29. A melancholiáról	85	290
<i>Nikolaus Lenau</i> (1802–1850)		
30. Az „Albigensek” utóhangja	86	290
31. Pusztá semmi	88	291
<i>Edgar Allan Poe</i> (1809–1849)		
32. A holló	89	291
<i>Alfred de Musset</i> (1810–1857)		
33. Velence	92	308
34. A hold balladája	94	308
35. Egy nő halálára	98	317
<i>Théophile Gautier</i> (1811–1872)		
36. A művészet	99	317
<i>Robert Browning</i> (1812–1889)		
37. Három nap múlva	101	318
38. Az elvesztett kedves	102	318
<i>Charles Baudelaire</i> (1821–1867)		
39. Előhang	103	319
40. Az albatrosz	104	323
41. Ős, meztelen korok emléken csüggnöm oly jó	105	323
42. Az ember és a tenger	106	324
43. Don Juan a pokolban	106	324
44. Théodore de Banville-nak	107	324
45. A szépség	108	324
46. Az óriásnő	108	325
47. Az álarcos	109	325
48. Himnusz a Szépséghez	110	325
49. Exotikus illat	111	326
50. A haj	111	327
51. Omló, gyöngyház-szinű ruhájában ha jár	113	327
52. A táncos kigyó	113	328
53. A balkon	114	329
54. Legyen tiéd e vers, hogy majd ha boldogan ...	115	329
55. A lélek hajnala	116	329
56. Esti harmónia	116	330
57. Az illatszeres üveg	117	332
58. Borús ég	118	333
59. A Helyrehozhatatlan	119	333
60. Egy Madonnához	120	333
61. Sisina	122	334

62. Vers Honoré Daumier arcképére	122	334
63. Egy kreol hölgynek	123	334
64. Moesta et errabunda	123	335
65. A pipa	124	336
66. A zene	125	337
67. A gyűlölet hordója	125	338
68. Spleen	126	338
69. A fájdalom alkímiája	126	338
70. A fedő	127	338
71. Egy malabár nőhöz	127	339
72. A hang	128	339
73. A lázadó	129	339
74. Áhítat	130	339
75. Az óra	130	340
76. A Nap	131	340
77. Lola de Valence	132	340
78. A megbántott holdvilág	132	340
79. Egy vöröshajú koldusleányhoz	132	341
80. A Hattyú	134	341
81. A földműves Csontváz	136	341
82. Haláltánc	137	341
83. Én nem feledtem el, a város közelében ...	139	342
84. A rongyszedők bora	140	342
85. A vérkút	141	342
86. Allegória	141	342
87. Utazás Cytherébe	142	343
88. A Szerelem és a Koponya	144	343
89. A szegények halála	144	343
90. A művészek halála	145	343
91. Az utazás	145	343
<i>Stéphane Mallarmé (1842—1898)</i>		
92. Ablakok	151	344
<i>Arthur O'Shaugnessy (1844—1881)</i>		
93. A könnyek kútja	152	345
<i>Paul Verlaine (1844—1896)</i>		
94. Őszi chanson	154	346
95. Naplemente	155	347
96. Fehér a hold... ..	155	347
97. Az én meghitt álmom	156	347
<i>Arthur Rimbaud (1854—1891)</i>		
98. A magánhangzók szonettje	157	348
99. A részeg hajó	157	348
100. A völgy alvója	160	349
<i>Oscar Wilde (1854—1900)</i>		
101. A readingi fegyház balladája	161	350
<i>Albert Samain (1858—1900)</i>		
102. Az infánsnő	181	375

103. Meghitt muzsika	183	376
104. Ilda	185	376
105. Tavaszi est	185	376
106. Pantheismus	187	377
107. A bacchánsnő	187	377
108. Zene mellé	190	378
109. Takarodó	191	379
<i>Francis Jammes (1868–1938)</i>		
110. Lány gyantacsöpp csorog	191	379
<i>Rainer Marie Rilke (1875–1926)</i>		
111. Archaikus Apolló-torzó	193	380

FÜGGELÉK

James T. Tanner

112. Az utahi lány	197	381
--------------------------	-----	-----

Tóth Árpád prózafordításaiiba ékelt versrészletek, töredékek

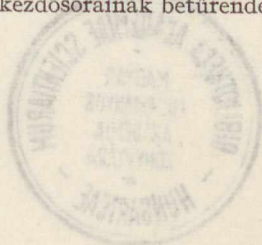
113. Észer, mi ok remegtet?... ..	223	400
114. Elvesztettem vörös kendőm... ..	223	400
115. Pünkösdre készen vár már minden... ..	224	400
116. Sycomor-fa előtt ült a szegény lélek.... ..	224	400
117. Oh, uram! égek én Theseusért lobogva... ..	224	400
118. Hol jár ott a keze?... ..	224	400
119. Szemedből tűzpatak fakad, s pillámra árad... ..	224	400
120. Találjatok fogást, mely megkap és leköt... ..	225	401
121. A gyors nyulat legyőzted!	225	401
122. Amíg vadászni jársz... ..	225	401
123. Sorrento ringat el... ..	225	401
124. Önnön roppant szerelme... ..	225	401
125. Tünt csillagoknak öble... ..	226	401
126. Feljött a hajnalcsillag... ..	226	401
127. Ej-haj, nem bánnék semmit én... ..	226	401
128. Ó, testvér, aki annyit szenvedél... ..	226	401
128. Tudod-e még... ..	226	402
130. A káplár úr fene nagy úr... ..	226	402
131. Eljött az óra, melyben fordul szíve (Dante hat sora)	227	402
132. Milton: Shakespeare	227	403
133. Shakespeare első szonettje	227	403
134. Négy sor Machiavelli Mandragóra-jából	240	284
135. Tóth Árpád versfordításai Mikes Lajos regényfordításában	228	404

J E G Y Z E T E K

Rövidítések jegyzéke	230
Tipográfiai magyarázat a jegyzetek B. pontjához	230
A jegyzetek elé	231
Tóth Árpád versfordításainak kiadástörténete	233
A Műfordítások jegyzetei	237
Jegyzetek a Függelékhez	381
Tóth Árpád prózafordításaiba ékelt versrészletek; töredékek	400
Tóth Árpád prózafordításainak jegyzéke	405

MUTATÓK

Névmutató	415
A versfordítások címeinek betűrendes mutatója	419
A versfordítások kezdősorainak betűrendes mutatója	423

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

A szerkesztésért felelős

BAIÁZSOVITS ERZSÉBET

Műszaki szerkesztő

FÜLÖP ANTAL

A kézirat beérkezett : 1963. dec. 22. Példányszám : 2000

Terjedelem : 27 (A/5) ív + 9 melléklet

AK 462 k 6468

64.58193 — Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető

BERNÁT GYÖRGY

504.118.

Tóth Arpád

Összes művei

2

Műfordítások